

دولت نه یې د هغه د قاتلینو غوښتنه کوله. خو یو میاشت وروسته یې چې په خپله حکومت جوړ کړ، حتی د هغه نوم یې هم په خوله وانه خیست او د هغه وژنه تراوسه پټه پاتې ده.

سیاسي جنازه او ستر لاریون:

د وژل شوی میر اکبر خیبر کور چې په لومړي مکروریان کې ؤ، جنازه یې هلته پوره. د خلق او پرچم مشرانو، چې دغه مهال یې د روسانو په منځګړي توګه اتحاد کړی ؤ، په جنازه باندې راتول شول. د جنازې د تکفین او تدفین مراسم یې داسې پلان کړی وو چې د کابل، پروان، غزني، وردګ، لوګر، کاپیسا، ننگرهار او لغمان ولایتونو د ولایتي کسیتو او د کابل ښار له شاوخوا نه په ډېر شمېر کې خلک د جنازې او فاتحې په مراسمو کې ګډون وکړي. داسې پلان یې طرحه کړی ؤ چې سبا ته د ورځې د لسو بجو په شاوخوا کې د هغه جنازه د هغه له کور نه په یو ستر مارش سره پورته کړي، د مکروریان له پل څخه تیر شي، او د دولتي مطبوعي په مخامخ عمومي لاره (هغه لاره چې میر اکبر خیبر په کې وژل شوی و) جنازه تېره کړي. د امریکا د متحده ایالاتو د سفارت له مخې تېر شي، د پل څخه جومات ته یې یوسي، هلته یې جنازه وکړي، او بیا د جاده میوند په لاره جنازه په اوږو واخلي او شهدای صالحین هدیرې ته یې یوسي. له مکروریان څخه تر هدیرې پورې نږدې پنځلس کیلومتره واټن ؤ.

جنازه د ورځې د لسو بجو په شاوخوا کې د ګوند د نږدې لس زرو غړو په ګډون د یو ستر لاریون په بهیر کې د پلان سره سمه پورته شوه او په ټاکلې لاره پرته له نقلیه وسایطو، د یو منظم ستر مارش په ترڅ کې په اوږو واخیستل شوه، د امریکا د سفارت مخې ته او د دولتي مطبوعي په جاده کې په څو نږدې نږدې ځایونو کې له مخکې نه ټاکل شوی شعارونه د موظفو اشخاصو او افرادو په واسطه په لور غږ او په ډله بیزه توګه پورته کېدل. کوم وخت چې جنازه د امریکا د سفارت له مخې نه تېرېدل د «مرګ په توره ارجحاع، مرګ پر نړیخوار امپریالیزم او مرګ په سړي

وژونکو» شعارونه اورېدل کېدل.

په پلان کې داسې وړاندوینه شوی وه، له دې امله چې خیبر د یو کمونست شخص په توګه شهرت درلود، چې که د اخوان المسلمین د سیاسي تحریک او یاد حکومت د مداخلې له امله د پل خشتي د جامع جومات امام د جنازې له ادا کولو نه انکار وکړي نو د احمدجان سسنگاني په نوم یو ملا چې د خیبر باجه او د سلیمان لایق اوښې و هم حاضر شوی و چې د جنازې لمونځ ادا کړي.

د جنازې د مراسمو د مارش د سر په لیکه کې د د. خ. ا. ګوند د مرکزي کمیټې او د سیاسي بیورو غړی ولاړ وو او ورپسې په ترتیب سره د ولایتي کمیټو، ښاري کمیټو او د ناحیو د کمیټو غړو په لاریون کې په منظمو کتارونو کې حرکت کاوه. د طرحه شوی پلان سره سم جنازه د یو ستر مارش په بهیر کې چې فکر نه کوم د کابل ښار به تردې دمخه داسې جنازه او لاریون لیدلی وي، له مکروریان، پل خشتي جومات او له دغه ځایه د جنازې له ادا کولو وروسته د شهدای صالحینو هدیرې ته په ډېر شور او زور او د شعارونو په ورکولو سره یوړل شوه.

په هدیره کې ستره غونډه:

جنازه د یو اوږد واټن له وهلو وروسته د شهدای صالحین لرغونی هدیرې ته چې د کابل په جنوب ختیځه لمنه کې پرته ده ورسېده. زه هم چې په دغه وخت کې د کابل د امنیه قوماندانۍ افسروم، د امنیې د قوماندان میرگل خان لخوا دنده راسپارل شوی وه چې په ملکي لباس کې د جنازې او تدفین په مراسمو کې ګډون وکړم او گزارش وړاندې کړم. لیدل مې چې یو زیات شمېر د پولیسو افسرانو، لوړ پوړو ملکي مامورینو، د کابل پوهنتون استادانو د جنازې په مراسمو کې ګډون درلود. ما فکر کاوه چې دوی هم لکه زما په شان دنده لري، یا به د ګوند غړی وي، او یا به د خیبر دوستان وي چې له کوره تر هدیرې پورې یې په مراسمو کې ګډون کړی دی.

له دود سره سم د هدیرې په یوه څنډه کې په یو نسبتاً پراخ میدان کې قبر له مخکې نه کیندل شوی و. د قبر ترڅنګ په یو هوار لوړ ځای کې د وینا لپاره

میکروفون ځای پر ځای شوی ؤ او د یو څو موټرونو د بډایو له پاسه شاوخوا ته لوډ سپیکرونه نصب شوی وو. د یوې غونډې او وینا لپاره له وړاندې نه تدابیر او تیاري نیول شوی ؤ. جنازه خاورو ته وسپارل شوه، مولوی احمدجان یوه لنډه شان دعا وکړه او د مشر تابه پلاوی د خبرو لپاره ټاکلي ځای ته ورغی.

د جنازې او لاریون په زرگونو گډون کوونکی پرته له کوم شور او زورره دغلته راټول شوی وو. د حکومت لخوا هیڅ مخنیوي نه و شوی، پولیس او امنیتي ځواک شتون نه درلود.

غونډه د نور محمد تره کي په وینا پیل شوه چې د د. خ. ا. گوند د اعلامیې پښتو متن اعلاماوه. د اعلامیې دري متن د ډاکټر شاه ولی لخوا ولوستل شو. په اعلامیه کې داسې ویل شوی وو: «استاد میر اکبر خیبر د د. خ. ا. گوند له پیاوړو کادرونو څخه و، په رڼا ورځ په عمومي جاده کې خوتن ورسله والو ترهگرو چې په جیب کې سپاره وو په شهادت ورسولو او وتښتېدل. د دې پېښې پره د دولت په غاړه ده، دا یو سیاسي وژنه ده. د هغې عاملین باید ډېر ژر ونیول شي او د قانون منگولو ته وسپارل شي».

وروسته بیا بیرک کارمل په لور غږ او په خاصه له شور او زور ډکه لهجه خپله وینا واوروله او ویې ویل:

«د خیبر شهادت د اختناق پنځه کلن سکوت مات کړ.» په لاس سره یې د هغه قبر ته اشاره کوله او ویل یې چې ملگری به دې ډیر ژر ستا غچ واخلي. بیا سلیمان لایق، دستگیر پنجشیري او بارق شفیعي هریوه خپل مرثیه اشعار ولوستل. د غونډې انانسر کریم میثاق ؤ. د مشر تابه په دې پلاوي کې حفیظ الله امین شتون نه درلود بلکې د غونډې د گډون کوونکو په منځ کې د یوې ونې تر څنگ لیدل کېده. فضل الربی پڅواک، خلیل احمد ابوي او ډېر شمېر لوډ پوری ملکي او نظامي مامورین په دې غونډه کې لیدل کېدل. د غونډې په پای کې اعلان وشو چې فاتحه د دوه ورځو لپاره د شاه دو شمشېره علیه الرحمة په جومات کې اخیستل کېږي.

ما د خپلې دندې په پای کې د لاریون او غونډې په اړه یو لنډ او عادي راپور د کابل امنیې قوماندانۍ ته وړاندې کړ، په خپل راپور کې مې د هغو مطالبو له ذکر کولو څخه چې حکومت د د. خ. ا. گوند پر ضد په قهر او راوپاروي ډډه کړې وه.

د د. خ. ا. گوند د مشرتابه پلاوي بندیانول:

د سردار محمد داود خان په رژیم کې د ترافیکو مامور څارمن عبدالقدیر خان نورستاني چې د داود خان د کودتا له ملگرو څخه ؤ په لومړي سر کې د ژاندارم او پولیسو د عمومي قوماندان په حیث او بیا د کورنیو چارو د وزیر په توگه، د باوري وزیرانو له جملې څخه د مالیې وزیر عبدالاله او دفاع وزیر غلام حیدر رسولي چې د داود خان په کودتا کې یې د شخصي ملحوظاتو له مخې، نه چې د هیواد د لوړو مصالحو په اساس، گډون کړی ؤ له خپل فهم او لیاقت څخه لوړې چوکۍ یې لاس ته وروړې وې.

خبره د قدیر نورستاني ده، چې نه کوم ملي شخصیت و او نه علمي، بلکې پلار یې د داود خان په وړاندې یو اعتمادی او د باور وړ سړی ؤ. د محمدزیو په کورنۍ کې محمد داؤد خان د ملگرو او وفادارو دوستانو په اړه د یو ځانگړي خصلت خاوند ؤ چې عبدالقدیر هم (د پلار دوست یې ده ته زوی ویلی وو) هغه مهال چې داود خان لس کاله په کور ناست ؤ، له هغه سره د خدمت کولو بڼې اړیکې ساتلې وې. ان چې د کودتا په پټ راز کې هم شریک شوی ؤ. همداراز سید عبدالاله د سید عبداللہ زوی چې د محمد داؤد خان د صدارت په زمانه کې وزیر او د صدارت مرستیال ؤ، دغه بې تجربې ځوان د صدارت د معاون او د مالیې د وزیر په توگه ټاکل شوی ؤ. همداراز په کور کښنول شوی د گروال غلام حیدر رسولي چې د چرس څکلو معتاد ؤ او په پوځي نظام کې یې هم کومه مسلکي پیاوړتیا نه درلودله، د داود خان په رژیم کې د دفاع د وزیر په حیث ټاکل شوی ؤ، چې په حقیقت کې د دولت څرخ د دغو دریو تنو په لاس څرخول کېده. د دفاع او کورنیو چارو وزیرانو له وړاندې نه په بدو اخیستلو شهرت درلود، د ترافیکو پخوانی مامور قدیر نورستاني خو لاله وړاندې نه د ترافیکو د

نورو مامورينو په شان په رشوت اخيستلو مشهور ؤ. د وزارت مقام ته چې ورسيد نوله ټولنيز نظم څخه هېڅ خبر نه ؤ. همدارنگه د دفاع وزير چې په رشوت او قاچاق معروف ؤ، په اردو کې دننه له سياسي جرياناتو څخه يې هېڅ خبر تيا نه لرله. بې کفايته وزيرانو په دربار کې د داود خان شاوخوا داسې راحاطه کړې وه چې د ناسمو راپورونو په وړاندې کولو سره يې داود خان له ډېر نږدې رامنځ ته کيدونکي وسله وال پڅون له گواښ څخه بې خبره ساتلی ؤ. دا د داود خان يوه ډېره غټه تېروتنه وه چې د دولت د ډېرو مېسوادارو واگې يې په بشپړه اعتماد سره بې کفايته او ناهله اشخاصو ته سپرلې وې چې په پای کې دده د وژنې او د رژيم د نسکورېدو باعث وگرځېده. جوتته ده چې د خيبر د جنازې په اړه د غونډې او لاريون جوړېدل او د مخالف گوند په توگه د دولت په خلاف ويناوې او رول په څرگنده د رژيم د اساسي قانون څخه مخالفت کول وو، ځکه په اساسي قانون کې يو گوند د ملي غورځنگ په نوم جوړ شوی ؤ چې دولتي کارکوونکي په کې شامل وو او په سر کې يې سردار محمد داود خان ؤ. په هيواد کې نور موجود سياسي تحريکونه او گوندونه ناقانونه وو او د فعاليت اجازه يې نه درلودله. د د. خ. ا. د گوند غونډې، لاريون او ويناو، دولت دې ته وهڅاوه ترڅو د يوې بېرني غونډې په ترڅ کې د هغې د مشرتابه پلاوي د نيولو په هکله تصميم ونيسي.

د نيولو لپاره د گروپونو جوړول، او د پوليسو د چمتووالي او عمل کولو طريقه:

د ژاندارم او پوليسو د عمومي قوماندانۍ په چوکاټ کې دننه درې مياشتې وړاندې، د قانوني مسودو، د جنایي، حقوقي، قاچاق، پاسپورت، جلب او احضار او د باقياتو د راتولولو مسايلو په اړه د مسودو، اصولنامو او مقرراتو د ټاکلو په موخه يو باصلاحيت کمیسیون په کار گسارل شوی او ټاکل شوی ؤ. زه هم د مسودې د احضار او د باقياتو د تحصيل د مقرراتو جوړولو لپاره د يوه کمیسیون په مشرۍ ټاکل شوی وم ترڅو په ازتې کې ډوه ورځې د پوليسو په اکادمۍ او کله هم د عمومي

قوماندانۍ په کتابتون کې له خپلو همکارانو سره غونډه تشکیل کړم او د مسودې په جوړولو کار وکړو. دغه مسودې نژدې بشپړې شوي وې. طریقه داسې وه چې هر کمیسیون به د خپل ورځني کار په پای کې د برابر شویو موادو په اړه له مرکزي کمیسیون سره چې مشري یې د امنیت رئیس غلام صدیق واحدی وردگ په غاړه وه تبادل نظر کوي.

د ۱۳۵۷ کال د شور د میاشتې په څلورمه نېټه ما د مسودې کار بشپړ کړی ؤ. د مازيگر د پنځو بجو په شاوخوا کې د واحدی دفتر ته ورغلم، د مسودې د څو مادو په اړه مې ورسره مشوره او تبادل نظر کاوه، چې په دې وخت کې ورته تېلفون راغی او هغه سمدستي له دفتر نه ووت. ما ته یې یوازې دوهمه وویل چې د کورنیو چارو وزیر او عمومي قوماندان برید جنرال محمد طاهر په ارگ کې د کابینې په بیړنۍ غونډه کې دي، زه یې هم بللی يم. د مسودې کار مو په همدې ځای پای ته ورساؤ. هغه د ارگ په لوري او زه په خپل موټر کې د کور په طرف وځوځېدم. نور کله به زه د مسودې د کار له پای ته رسولو وروسته یوځل بیا په کابل ولایت کې خپل دفتر ته خامخا ورتلم ترڅو اسناد او نورې ضروري پانې لاسلیک کړم، خو په دغه ورځ لږ څه ستړی وم، نیغ د کور په طرف چې د دریمې کارتې په پل سرخ کې ؤ لاړم. په عمومي ډول د امنیت قوماندانۍ د نوکریوال په دفتر کې د هر منصبدار او د ادارو د مسولینو مکمل آدرس موجود وي. زه چې کور ته ورسېدم، لا مې خپل موټر نه ؤ رخصت کړی چې زما گاونډی حاجی غلام حسین راته وویل ستاسو تېلفون دی. د کابل د امنیتي قوماندان راته په تېلفون کې وویل چې له خپلې وسلې سره سمدستي قوماندانۍ ته حاضر شم. د امنیتي قوماندانۍ ته چې ولاړم، مې لیدل چې د قوماندانۍ په انگر کې د پولیسو یوزیات شمېر موټرونه او د پولیسو د ماموریتونو افسران او سرتیري احضار شوي دي. له وضعې نه داسې څرگنده شوه چې یو ستر او مهم کار رامخې ته شوي دي. د امنیتي د قوماندان دفتر ته ورغلم، مې لیدل چې د ژاندارم او پولیسو عمومي قوماندان برید

جنرال محمد ظاهر نعماني، غلام صديق واحدی، د مرکزي جنایي رئیس غلام فاروق یعقوبی، د څارنوالی له څو تنو مساعدينو سره او د امنیې قوماندان امیر گل سره په کار او خبرو بوخت دي.

د یو شمېر ادارو مسئولین لکه د ترافیکو رئیس حفیظ الله، د کابل د ترافیکو مدیر بریالی، محمد علی احمدیار محمد عیسی مدیر، د استخباراتو مرستیال رحیم چوچه، اسدالله احمدزی، د پولیسو د اکادمی قوماندان او داسې نور هم د امنیې د قوماندان په دفتر کې موجود وو. زه هم له رسم تعظیم ادا کولو وروسته ددوی ترڅنګ په چوکۍ کښېناستم. څو دقیقې وروسته لومړنی ګروپ د ترافیکو د رئیس حفیظ تر قوماندانۍ لاندې د کار د پلان او لارښوونې په اړه له یوې لیکل شوې پاڼې سره له دفتر نه ووتل او د خپلې دندې په لور وخوځېدل. په همدې ترتیب دوهم، دریم، څلورم، پنځم، شپږم، اووم او اتم ګروپ د کار د پلان له یوې یوې پاڼې او لیکل شوی یادښت سره بیل بیل د خپلو دندو په لوري وخوځېدل. زه هم د اتم ګروپ په مشرۍ د ډاکتر شاه ولی د نیولو او د هغه د کور د تالاشۍ لپاره ګمارل شوی وم. له یو شمېر افسرانو، سرتېرو او نقلیه وسایطو سره چې په پاڼه کې یې شمېر تعین شوی ؤ په خپله وظیفې پسې روان شوم. په هر ګروپ کې د څارنوالی یو استازی او د اړوند سمت د پولیسو مامور هم ټاکل شوی ؤ. د عملیاتو د ګروپونو آمرانو ته د میکرو کیسټ یو یو ټایپ ریکارډونه هم ویشل شوی وو. ترڅو د نیولو په اړه ټول جریانات په فېته کې ثبت شي.

د یادښت په پاڼه کې د اساسي قانون له احکامو څخه د نیول کیدونکی شخص د مخالفت کولو په اړه د دولت تصمیم او د لوی څارنوال امر ذکر شوی و او د گرفتاری د ګروپ د کړنې په طرز او طریقه ډېر فشار اچول شوی ؤ.

د ډاکتر شاه ولی نیول:

ډاکتر شاه ولی د بکلوریا په دوره کې په غازي لیسې کې زما همصنفي ؤ. اصلاً د کابل د ده خدایدا د ؤ، پلاز او تره یې د کابل د ښار له ډېرو پخوانیو سوداګرو

او هتيا الو له جملې څخه وو. کاکا يې شاه محمود گود وروسته بيا د کابل د ښار د ملي تاجرانو په نوم شهرت موندلی ؤ.

ډاکتر شاه ولي د بکلوريا په دوره کې ډېرې کمې خبرې کولې، گوښه او غلې به ناست ؤ. د منځنۍ کچې تعليمي سويې خاوند ؤ او په دومره اندازه عاجز او گوښه ؤ چې په نهم، لسم او يوولسم صنف کې د نورو شوخو همصنفيانو لخوا په ښوونځي او بهر کې آزارول کېده او زورول کېده. له هېچا سره يې اروا نه گډېدله، چې همدغه گوښه توب د هغه د آزارولو سبب گرځېده. ما هېڅ باور نه کولو چې د ډاکترۍ او ماموريت په دوره کې به په يو چي او مخالف گوند کې شامل شوی وي، ځکه هغه په يوه مذهبي او سوداگره کورنۍ کې پيدا شوی ؤ. د خلق په مارکسيستي او ليننستي حزب کې د هغه شموليت له تصور نه لری خبره وه.

کله چې ما د دندې په اساس د خيبر د جنازې په مراسمو کې گډون کړی ؤ او ډاکتر شاه ولي هم د جنازې د ورونکو د کتار به سر کې ليدل کېده، او له دفن کېدو وروسته چې کله د قبر له پاسه غونډه پيل شوه نو ډاکتر شاه ولي د مشرتابه پلاوی او ويناوالو په کتار کې ولاړ ؤ او د د. خ. ا. گوند د اعلاميې دري متن يې ولوست. په همدغه ورځ د ۱۳۵۷ کال د وري په ۲۸ مه چې کله ډاکتر شاه ولي اعلاميه لوستله نو د وري ۲۸ مه کال ۱۳۵۶ يې ولوست چې ټول خلک د هغه د دغې تلفظي اشتباه ته متوجه شول، خو هغه په خپله هېڅ متوجه نشو، خپلو خبرو ته يې دوام ورکړ او اعلاميه يې تر پايه ولوستله.

ما له خپل ټاکلی گروپ سره د شپې په ۱۲ بجو په وزير اکبر خان مينه کې د هغه کور محاصره کړ او دروازې مې وروټکوله. يو ځوان چې عينکې يې په سترگو وې چې وروسته بيا د پښتون په نامه يادېده او په غالب گومان چې زوی يې ؤ، دروازې ته راغی، ترې ومې پوښل چې ډاکتر په کور کې شته؟ چشمې په سترگو ځوان چې د پوليسو وسايط وليدل يوڅه وارخطا شو او ويې ويل: هو! ډاکتر صيب په کور کې دی. په دې شيبه کې ډاکتر هم دروازې ته راغی، زه يې وليدل، موسکې شو، له ما او زما له ټولو ملگرو افسرانو سره يې روغېر وکړ. ما چې وروسته له ډېر وخت نه د

بکلوریاد دورې له یو همصنفي سره په داسې حال کې ملاقات وکړ چې د هغه په نیولو او د کور په تالاشي کولو مؤظف شوی وم. په خدا خدا کې مې د لوی څارنوال له امر او د دولت له تصمیم څخه هغه خبر کړ. او اجازه مې وغوښته چې کور ته ننوځو. ډاکتر هم پرته له کوم ولى او څنگه، پلاوي ته د ننوتو اجازه ورکړه. دده او دده د ځوان زوی په شتون کې مو د کور تالاشي پیل کړه. په تصادفي توگه په دغه شپه د ډاکتر مېرمن په کور کې نه وه او ډاکتر د ښځې د نشتوالی له کبله په دغه شپه د کور په تالاشي خوښ ؤ. ویل یې ښځه مې د زړه تکلیف لري، ښه ده چې نن شپه د پلار کره تللی ده او موجوده نه ده، خویو زوی او یوه لور یې په کور کې موجود وو.

د ډاکتر شاه ولى کور په پوځ ډول درې پوریزه جوړ شوی ؤ چې لومړی پور یې د زېرمیني په ښه ؤ. په دې منزل کې خوراکي توکي لکه وریجې، غوري، اورده، حبوبات، لوبنی او نور فالتو سامانونه ایښودل شوی وو. وریجې په ډېره کچه او څو ډوله غوري خوبېله او همدارنگه حبوبات هم په ډېر مقدار کې چې د یوې میاشتي له لگښت څخه هم زیات وو، هلته پراته وو. ددغو توکو د ډیروالی د علت په اړه مې ورنه وپوښتل چې آیا دا گودام او زېرمه د یوه کور ده؟ او که د خرڅلاو مغازه ده؟ ډاکتر وویل: زما او زما د کاکا فامیل لوی دی او مونږ تل د یوه کال د اړتیا وړ څیزونه زېرمه کوو.

په دوهم او دریم چت کې د هر کلی حال، د خوب، ډوډی خورلو، مطالعې او نورو اړتیاو اتاقونه وو. په هر منزل کې بېل بېل او په عصري ډول تشناب او پخلنځی ؤ. ټول مې له نظره تېر کړل، حیران شوم چې د یو عادي ډاکتر د عایداتو او ددې ښکلی او مجلل کور خو هېڅ تناسب سره نه کېږي. ډېر عالی موپل او فرنیچر او قیمتي قالینې او ډېر ښکلی ډیکوریشن شوی دا کور د زحمت کښانو کارگرانو او دهقانانو له گوند سره چې هغوی لاپې وهلې هېڅ تناسب نلري. په هر صورت مونږ په کې څه کار نه درلود، تالاشي پای ته ورسېده، یو میل تومانچه چې قطر یې ۶.۳۵ ملي متره وه له پنځه سوه دانو مر میو سره، یو شمېر حزبي خپرونې او کتابونه، د حق العوضیتونو یولست، د حزب د غړو له پنځه سوه زرو افغانیو له حق

العضویت سره مو مواخذه او ترلاسه کړې، چې د محضر په وړاندې په ورقه کې ثبت شول. د شپې د ۱۲ بجو په شاوخوا کې تالاشي او د شیانو لیکل پای ته ورسېدل، ډاکتر شاه ولی هغه مطالعه کړل او له لاسلیک کولو وروسته یې ماته وسپارل. د خبرو او ویناوو ټول جریان زما د جیب په مینکرو کیسټه کې ثبت شوی وو. ډاکتر ته مې په خدا خدا وویل چې زمونږ د تالاشي کار خو پای ته ورسېد، اوس تاسو حق لرئ چې مونږ هریو تالاشي کړئ چې ستاسو له کوره وڅو، وروسته بیا د شکایت حق نه لرئ. ډاکتر چې خپل حواس له لاسه ورکړي وو، خوله یې وچه او شونډو یې پټري نیولی وو په موسکا یې ماته وویل مونږ نه اوس او نه بیا وروسته کوم شکایت لرو، د بنوونځي د وخت شوخیانې دې لاتراوسه نه دي هیرې کړي. ورته مې وویل: داسې ده چې د موسم (اقلیم) سره سم یوه جامه له ځانه سره راواخله چې یوځای سره څو. ډاکتر د لباس اغوستن کوټې ته ننووت او مونږ د دروازې خواته روان شوو. ډاکتر چې زمونږ څنگ ته راغی جامې یې بدل کړې وې خو بوتان ور نه هېر شوی وو، لایې هم خپلکې په پنبو وې چې د وار خطایې دلالت یې کاوه. ما یې چې پنبو ته وکتل، نو خپلو پنبو ته یې پام شو، بیا یې بوتان په پنبو کړل او موټر ته راغی. د ډاکتر له اولادونو سره مو خدای پامانی وکړه او ډاکتر شاه ولی مو د کابل د څارنځای پنځم نمبر کوټې ته وسپاره. د کابل نظارتخانه له مخکې نه د عادي جرمنو له تورنو څخه خالي کړای شوې وه او د نظارتخانې هر اتاق د سیاسي بندیانو لپاره مشخص شوی ؤ. کله مې چې ډاکتر شاه ولی نظارتخانې یا څارنځای ته وسپاره نو د نظارتخانې آمر محمد ابراهیم ته مې سپارښتنه وکړه چې ډاکتر صیب زما د همصنفيانو له ډلې څخه دي، د نظارتخانې په دننه کې د هغه د خدمت د تأمین په برخه کې ورسره مرسته وکړه.

ډاکتر شاه ولی ته مې د هغه د نیولو او د هغه د کور د تالاشي کولو له امله د خپلې راسپارل شوی دندې معذرت وړاندې کړ، خو افغانی مې چې په جیب کې وې هغه ته وړاندې کړې. ډاکتر خوښ شو، مننه یې وکړه، پیسې یې وانه خیسټې، یو دانه سگرت یې وغوښت. ما یو ډیبي سگرت او یو اورلگیت ورکړ او خدای پاماني

مې ورسره وکړه. د محضر پاڼه مې له يوې توپانچې، کتابونو او نغدو پيسو سره د قومانداني، مؤظف شخص ته وسپارله او رسيد مې ورځني واخېست، فکر مې کاوه چې دنده به مې پای ته رسېدلی وي. د امنیې د قوماندان څنگ ته ورغلم، ترڅو د کار په اړه راپور ورکړم او رخصت شم، خو وظيفه مې سر ته نه وه رسيدلی. د (۹) تنو له جملې څخه تر دغه دمه (۳) تنه نور محمد تره کی، ببرک کارمل او ډاکتر شاه ولي نظار تخاني ته راوستل شوی وو او نور گروپونه لا قرارگاه ته نه وو رارسيدلي.

د حفيظ الله امين نيول کېدل او د پانې ژول:

حفيظ الله امين په خټه پښتون، په قوم خروټی، د کابل د پغمان د ولسوالۍ اوسيدونکی ؤ. لوړې زده کړې يې د امريکا په ايالتونو کې ترسره کړې وې. پلار يې د کابل ولايت د زندان مامور ؤ. مشر ورور يې عبدالله امين پوځي افسر ؤ، د محمد ظاهر شاه د سلطنت په وخت کې د کوم جرم له امله له اردو څخه گوښه کړای شوی ؤ، د قطغن د ولايت رئيس تنظيمه چې په قوم خروټی ؤ او د محمد هاشم خان د صدارت په زمانه کې يې د ناقلينو په واسطه د قطغن ولايت د کرنيزو ځمکو په جوړولو او آبادولو کې ډير لوړ خدمتونه ترسره کړي وو. وارثان يې په کندز کې مېشت وو، د هغوی له جملې څخه محمد سرور ناشر چې يو مخور شخصيت او د کندز د سپين زر شرکت رئيس ؤ او د محمد ظاهر شاه په دربار کې يې ډير اعتماد درلود.

عبدالله امين له پوځي دندې څخه له گوښه کېدو وروسته په کندز کې د ناشر څنگ ته ورغی، لومړی په سپين زر شرکت کې د سکرټر او بيا يې د شرکت د اداري مدير په حيث کار کاوه. په رسمي دنده سربېره د ناظر په صفت يې د ناشر د ځمکو، دوکانونو، سرايونو او سينماگانو سرپرستي هم کوله. ما هم له کال ۱۳۴۳ څخه تر ۱۳۴۹ پورې په کندز کې ماموريت درلود، له عبدالله امين سره مې ښې او دوستانه اړيکې وې. حفيظ الله امين چې د لوړو زده کړو له ترسره کولو وروسته له امريکا څخه کابل ته راغلی ؤ، د کابل د ابن سینا د ليسې د مدير په توگه يې دنده ترسره کوله. د خپل ورور د ليدو لپاره به په کال کې يو يا دوه ځل د کندز ولايت ته راته. په

ځانگړې توگه د ژمي په رخصتيو کې به يې ډېر وخت تېراوه. ما هم ورسره پيژندگلوي پيدا کړې وه. د ۱۳۴۳ او ۱۳۴۹ ترمنځ کلونه د خلقيانو او پرچميانو لخوا گوند ته د غړو د جلب او جذب لپاره د سيالي يو فرصت ؤ. د حفيظ الله امين لپاره يو ښه چانس ؤ چې په کندز او تخار ولايتونو کې جلب او جذب وکړي. له يوې خوا په سيمه کې د هغه د ورور نفوذ او اعتبار او له بله پلوه ده له خپل رسمي موقف څخه په جلب او جذب د افرادو کې په ځانگړې توگه په روڼاندو کې يو کې ډېره گټه پورته کوله. د ابن سيناد ليسي اکثره زده کوونکي د کندز، تخار او بغلان د ولايتونو وو چې د دريو مياشتو رخصتۍ په مهال به خپلو کورونو ته راتلل او حفيظ الله امين ته د جذب او جلب لپاره چې په خپله د ابن سيناد ليسي مدير ؤ ښه فرصت په لاس ورغلی ؤ، له همدې امله د خلق ډلې زياتره غړي د حفيظ الله امين له پلويانو څخه وو.

ما چې په کندز ولايت کې د پوليسو په نسبتاً يوه ښه چوکۍ کار کاوه، د ورور دوست يې وم چې له همدې کبله ما د حفيظ الله امين سره پيژندگلوي لرله. په هغه وخت کې زه د حزب غړی نه وم او د امين په سياسي فعاليت پسې مې هم غاړه نه وه وړې، د هغه وخت حکومت هم داسې پټ سياسي فعاليت نه تعقيب او، په ښارونو او د هغې په شاوخوا قريو او کليو کې سپورتي محفلونه او د شپې محفلونه په آزادانه ډول جوړېدل. په بغلان، تخار او کندز ولايت کې له دريو مياشتو رخصتو څخه د حفيظ الله امين هدف همدا جلب او جذب ؤ.

زه د ډاکتر شاه ولي د نيولو او د هغه د کور له تالاشۍ کولو څخه فارغ شوی وم، د امنیې قوماندان دفتر ته ورغلم ترڅو اجازه وغواړم او خپل کور ته لاړ شم، صديق واحدی او قوماندان بله پاڼه راوسپارله، چې په راسره ځواک او وسايطو سره د حفيظ الله امين په نيولو او د هغه د کور په تالاشۍ کولو پسې لاړ شم. له دې امله چې ما د هغه کور نه ؤ ليدلی، د استخباراتو د څانگې مرستيال محمد رحيم د لارېلد په توگه راسره وگمارل شو ترڅو د امين کور مونږ ته وښيي. زمونږ په گروپ کې د کار ته پروان د پوليسو د ماموريت معاون محمد محسن هم زيات شو. محمد

رحیم چې په رحیم چوچه یې شهرت درلود، مونږ یې د باغ بالا لمنې ته بوتللو، د هغه په لارښوونه مې یو کور محاصره کړ، د دروازې زنگ مې وواهه. یو تن چې ځان یې ښوونکی معرفي کاوه، کله چې یې خپل کور د پولیسو لخوا محاصره ولید، ډېر اندېښمن او بیړنی ښکارېده. ترې ومې پوښتل د حفیظ الله امین کور همدا دی؟ په داسې حال کې چې ژبه یې بندېدلې وویل: نه، حفیظ الله امین درې میاشتې کېږي چې له دې ځایه یې په خوشحال مینه کې خپل نوی کور ته کډه کړی ده، زه له امین سره هېڅ اړیکې نه لرم. معذرت مې ورنه وغوښت او د شپې په ۱:۳۰ بجه مود خوشحال مینې په طرف حرکت وکړ. له رحیم چوچه نه مې پوښتنه وکړه چې د امین نوی کور به د خوشحال مینې په کوم سرباندې وي، هغه ته هم پته نه وه او یا دا چې مونږ یې غلطولو. زه په شک کې شوم چې د استخباراتو د څانګې معاون چې د سیاسي رجالو او د دولت د مخالف سیاسي جریانونو د سرسرجالو سره سروکار لري، ولې یې خبره وي، له بلې خوا رحیم چوچه یو مرموز شخص ؤ، او لکه چې واک ته د امین له رسېدو وروسته یې لکه د پخوا په شان په استخباراتو کې او ان چې په «کام» کې یې په لوړ مقام باندې وظیفه اجرا کوله («کام» د امین د رژیم د استخباراتي دستګاه نوم ؤ). د شپې تر ۲ بجو پورې په خوشحال مینه په یوه او په بل سرک د پخوا او هغه خواته وگرځېدو. په پای کې د سمت ماموریت ته ورغلو، د پولیسو مامور فدا محمد موله ځان سره واخیست، د امین د کور دروازې ته ورسېدو، چې د همدې پولیسو د ماموریت په کوڅه کې ؤ. لکه څنګه چې لازمه وه کور مې محاصره کړ، د دروازې زنگ مې کیمانده، د امین زوی عبدالرحمن چې د پولی تخنیک محصل ؤ دروازه پرانیستله. له عبدالرحمن سره په سوال او جواب بوخت وم چې حفیظ الله امین د دوه تنو میلنمو سره دروازې ته راغی، چې زه یې ولیدم په خندا یې راسره روغېږ وکړ، ما هم ورته د دولت تصمیم او د لوی څارنوالی حکم ابلاغ کړ. په جواب کې یې راته وویل مهرباني وکړئ راننځئ، زه کوم ممانعت نلرم، د حکم تر مخه باید دواړه مېلمانې هم نیول شوی وای خو امین راته وویل چې دا دوه تنه مېلمانې زما د زوی عبدالرحمن همصنفيان دی، کله کله د سبق زده کولو

لپاره د پولې تخنیک له لیلیې څخه زمونږ کور ته راځي، زه ستا په اختیار کې یم خو دغه دوه مهلپانې پرېږده چې خپلې لیلیې ته لار شي. که څه هم محمد نعیم څارنوال له دې وړاندیز سره موافقه نه لرله، خو ما په خپل آمرانه مسئولیت سره دوی ته اجازه ورکړه، خو وروسته معلومه شوه چې هغوی محصلین نه وو بلکې یو انجنیر محمد ظریف ؤ او بل فقیر محمد فقیر ؤ چې وروسته بیا د امین په رژیم کې د مخابراتو او بل د کورنیو چارو وزیران وو. هغوی ولاړل او مونږ کور ته ننوتو. د امین په وړاندې مو د کور تالاشي پیل کړه. یو زیات شمېر حزبي کتابونه او نشرات، یو میل هسپانوی تمانچه چې قطر یې ۶۰۳۵ ملي متره ؤ، په الماری کې یو سلو څلور څلوېښت زره افغانی نغدې، کتابونه او د حق العضویتونو له یو لست سره لاسته راغلل. دا ټول مې د محضر په پانه کې درج او تشریح کړل. په یوه خونه کې چې ښځې وې نه وه تالاشی شوی او باید تالاشی شوی وای، خو امین وړاندیز وکړ چې په دې کوټه کې زما میرمن، زما پیغلې لونی، زما له سپین سرې خواښې سره چې ناروغه ده استراحت دي، داسې کوم کتاب او یا اسناد چې ستاسو د علاقې وړ وي، هلته نشته، خو بیا هم له تاسو څخه یو تن کولای شي دغه خونه وپلټي.

زه د گروپ په استازیتوب له حفیظ الله امین سره یوځای اتاق ته ننوتم، د امین ښځې چې لوی څادر یې پر سر ؤ په خپله بستره کې ناسته وه او لورگانې یې په خپلو بسترو کې ویدې وې. سپین سرې ښځه په بستره کې استراحت وه خو وینښه وه. ورور یې عبداللہ امین هم په خپله بستره کې موجود ؤ چې گومان کېده ځان یې په زوره ویده کړی ؤ. ښځې یې هم په بستره کې کمپله اغوستی وه. ما ډېر په احتیاط او خاموشۍ سره د کوټې الماری سرسري معاینه کړه، له کتابونو سره کومه وسله نه تر سترگو کېدله او له اتاق نه راووتم. په عبداللہ امین مې هم ځان ناگاره کړ «چې گنې نه مې دی لیدلی» که نه هغه هم باید د محضر په پانه کې درج شوی او نیول شوی وای.

کله چې د محضر پانه ولیکل شوه، د گروپ او په خپله حفیظ الله امین لخوا لاسلیک شوه، کتابونه او اسناد وروسته له دې چې فهرست شول په دوه بوجیو کې

واچول شول، په دې وخت کې د کونج په یوه کونج کې یو دیپلوماټ لاسي بکس چې
 نمره لرونکې قفل ډرته پروت و ترسترگو شو. امین ته مې وویل دا لاسي بکس
 خلاص کړه، په دې وخت کې امین یوڅه فکرمن شو خو هیڅ یې ونه ویل، بکس یې
 بېرته کړ او ویل یې په دې کې د دوستانو لیکونه او زما د نوی کور د لگښت اسناد
 پراته دي. ورته مې وویل هیڅ باک نلري، خپل شخصي اسناد له ځانه سره واخلي.
 په دې وخت کې امین یو پانه په نوکو شوکو په ډېره بېړه له بکس نه واخیسته، ویې
 شلوله او په خوله یې کړه او ویې ژوله. غږ مې درباندې وکړ چې په دې پانه کې څه وو
 چې په خوله دې کړه، باید لیدل شوی وای، ویې ویل: زما د یو شخصي دوست لیک
 و کومه مهمه پانه نه وه، خوبیا هم څارنوال غوسه شو، خو ما کومه اعتناد ونه کړه
 ځکه چې پانه له منځه وتلی وه. مونږ د یو ترسره شوی کار سره مخ وو. په هغه وخت
 کې داسې تصور کېده چې بنایي د حزب د فعالینو لست او شهرت به و چې مونږ په
 دغه وخت کې ورسره څه کار نه درلود، نور کاغذونه چې په بکس کې پاتې وو، یو
 شمیر یې د دوستانو خطونه او یو شمېر یې د نوي کور د لگښت صورت حساب و
 چې پلاوي ورسره کومه دلچسپي نلرله.

د ژول شوی پانې په ارده انگیرنه او د تالاشۍ په شپه د امین وروستنی هیله:

تولو افغانانو ته جوته ده چې د د. خ. ا. گوند د ۱۳۴۳ هـ ش کال د مرغومی په
 میاشت کې جوړ شوی او د مشرتابه پلاوي او مرکزي کمیټې په لومړنۍ غونډه
 (پلنوم) کې نور محمد تره کی د لومړي منشي او بېرک کارمل د دوهم منشي په
 توگه ټاکل شوی وو، خودغه دواړه کسان د حزب له جوړېدو وړاندې د لومړي
 چوکۍ د لاس ته راوړو لپاره په سیالی کې وو. دواړه د شخصیت پرستی او د ځان
 غوښتنې د نظر خاوندان وو. له همدې کبله یې د مرکزي کمیټې په گروپ کې پلویان
 درلودل او په سیالی سره د گوند د لومړي مقام غوښتونکي وو. حنیف الله امین چې
 به امریکا کې د افغاني محصلینو د ټولني رئیس او د خپلوزده کړو له سرته رسولو

وروسته تازه کابل ته راغلی ؤ، له دې امله چې له تره کی سره یې له وړاندې نه پېژندگلوې لرله او د حزب په مرکزي کمیټه کې یې د کارمل له مخالفتونو سره سره غږیتوب لاس ته وروړی ؤ، امین له همغو ورڅوڅخه په حزب کې دننه د کارمل او تره کی ترمنځ اختلافاتو ته لمن وهله، تردې چې د حزب د جوړېدو له همغو لومړیو ورڅوڅخه د حزب د مشرتابه پلاوي په داخلي کړیو کې اختلافات رابرسېره شول او په ډېر مرموز ډول یو د بل په وړاندې یې صف جوړولو. د تره کی پلوي گروپ د گوند په کړیو کې داسې تبلیغات په لاره اچول چې گڼې کارمل او پلویان یې د سلطنت د دربار جاسوسان او د کارمل پلار جنرال محمد حسین خان د محمد ظاهر شاه د اعتماد وړ او یو له پیاوړو قوماندانانو څخه دی. څرنګه کېدای شي چې زوی یې د کمونستي گوند بنسټ ایښودونکی او د سلطنت مخالف وي.

همداراز د ببرک کارمل پلویانو داسې تبلیغات کول چې تره کی او امین دواړه د امریکا د متحده ایالاتو د جاسوسي سازمان لخوا روزل شوی دي. دلیل یې دا و چې تره کی پخوا په امریکا کې د افغاني سفارت یو کارکوونکی ؤ او امین څو کاله په امریکا کې د افغاني محصلینو د اتحادي ټولنې رئیس ؤ. دا څرنګه کېدای شي چې هغوی دې له امریکا څخه له کمونستي نظریې سره افغانستان ته راستانه شوی وي او د امریکا ضد د یوه گوند د جوړولو لپاره ریښتیني فعالیت وکړي. په یو بل باندې د دغسې تورو په لگولو سره چې په یوه واحد حزب کې او د یوې واحدې اساسنامې او مفکورې په لرلو سره ترسره کېدل، ډېر ژر په د. خ. ا. گوند کې د انشعاب او ټوټه کېدو باعث وگرځېد چې د تره کی د پلویانو لکه صالح محمد زبیری، پنجشیري، ډاکتر شاه ولی، حفیظ الله امین، اسماعیل دانش، کریم میثاق او نور گروپ د خلق ډلې او د کارمل د پلویانو لکه سلطانعلی کشتمند، میر اکبر خبیر، نور احمد نور، ډاکتر نجیب الله، سلیمان لایق، باریق شفیعی او نورو گروپ د پرچم ډلې په نوم د د. خ. ا. د گوند د یوې واحدې اساسنامې خود کړنلارې او عمل په توپیر سره یو د بل په مقابل کې ودرېدل.

که څه هم دواړه ډلې د اتحاد شوروي د کمونستي گوند لخوا رهبري کېدلې،

تقویمه کېدلې او مرستې ورسره کېدلې خو د دغه تقویمه کېدو او انشعاب په وړاندې یې له عارفانه تجاهل څخه کار اخیست، خاموشي یې غوره کړه او د دواړو ډلو ملاتړ یې کاوه او تر خپلې سینې لاندې یې نیولی وو.

د اتحاد شوروی کمونست گوند په ټوله نړۍ کې خپل گوډاگی کمونستی گوندونه د دوه درې بهلابېلو گوندونو په بڼه یو له بله جدا ساتل ترڅو په بڼه او آسانه توگه د روسانو د نهایي هدف او موخې لپاره بڼه سیالی او خدمت وکړي. روسانو هم د هغوی په تقویمه کېدو او انشعاب باندې د یو وخت لپاره خاموشي اختیاروله او په پټه یې هرې ډلې ته حق په جانب ویله او په یو ځانگړی وخت کې به یې دواړه خواوې یو موټی او یو ځای کولې او لکه چې ولیدل شول چې قدرت ته د د. خ. ا. حزب له رسېدو مخکې او واک ته له رسېدو وروسته د روسي سلاکارانو په شتون سره څو څو ځل اتحاد نیسگړی او تاکتیکی انشعاب کړی و.

له موضوع نه لری نه ځم د ژول شوی او شکول شوی کاغذ په برخه کې چې امین په ډېر مهارت سره له خپل ډیپلوماټ بکس څخه واخیست، ویې ژولو او تیر یې کړ له یو ترسره شوی عمل سره مخ کړو، په څرگنده مې په هغه غوسه وکړه او ومې رټلو، خو د دغې پانې په اړه مې دوه ډوله انگیرنه لرله:

یو دا چې بنایي د سی. آی. ای له جاسوسي سازمان سره له همغوار تباطي مهمو او پټو پانېو څخه یوه پاڼه وه چې په اړه یې د پرچم ډلې د هغوی پرضد تبلیغات کول. دوهم دا چې، بنایي دغه پاڼه به د حزب د فعالو او مهمو کادرونو لست او شهرت وه چې باید د پولیسو لاس ته نه وای ورغلی، په هر صورت له دې کبله چې زه هم په هغه وخت کې د دولت په دستگاه کې دننه د حزب له مخفي غړو څخه وم، له بله پلوه د خلق او پرچم ډلو په دغه وخت کې اتحاد کړی و، که څه هم امین زما د حزیتوب په اړه کومه اطلاع نه لرله خو زه چې د یو انجام شوی عمل ترشا واقع شوی وم، په دې اړه مې ډېر تینگار ونکړ او دا موضوع مې سرسري وگڼله او د محضر په پاڼه کې مې د هغې په اړه له راپور او یادونې څخه صرف نظر وکړ.

د تالاشی او د محضر د پانې د بشپړېدو کار د شپې د ۳:۳۰ بجو په شاوخوا

کې پای ته ورسېد. په دې وخت کې امین له خپلې الماری څخه ناخن گیر راواخیست او د خپلو نوکانو په پرېکولو بوخت شو او مونږ ته یې ویل: تاسو ډېر ستړی شوی یاست، اوس مهرباني وکړئ په همدې کوټه کې کښېنئ چې چای وڅښو. ما ورته وویل: زمونږ کار پای ته رسېدلی، اوس نو که تاسو کوم شکایت لرئ چې زمونږ د ملگرو د بې احتیاطۍ له امله د کور سامان یا چینی لوښی مات یا بېخایه شوی وي حق لرئ چې په څرگنده ووايئ، اوس چې مونږ ستاسو له کوره وڅو، د شک په صورت کې تاسو حق لرئ زما په گډون زمونږ د گروپ افسران او کسان هریو بېل بېل تالاشي کړئ او خپل شک اوباسئ، پرته له دې سبا ته بیا د شکایت حق نه لرئ. دا ټولې خبرې زما په جیب کې په موجود میکرو کیسټ کې ثبت کیدلې.

امین په عاجزۍ او موسکا سره ماته وویل: تراوسه دې زما دوه وړانديزونه منلی دی، یو دا چې هغه دوه تنو محصلینو مېلمنو ته دې اجازه ورکړه چې خپلې لیلیې ته لار شي، دوهم دا چې د ښځینه و خونې ته ټول گروپ داخل نشو، د ښځو او ناروغانو د زحمت باعث نه شول یوه نړۍ مننه کوم.

دریم وړانديز دا دی چې اوس شپه ډېره تېره شوی او گهیځ ته کم وخت پاتې دی او تاسو هم ستومانه شوی یاست، په همدې کوټه کې کښېنو او چای څښو، سبا کیږي او د ورځې په رڼا کې سهار په ۷ بجو یوځای قوماندانۍ ته ځو.

ما چې ددغه کار واک نه درلود او بل دا چې سهار ته دوه ساعته وخت پاتې ؤ، د تشناب په پلمسه له کوټې نه ووتم، مخاښه لرونکی موټر ته ورغلم، دامینې قوماندان ته مې په مخاښه کې وویل: دامین د کور د تالاشي کولو کار پای ته رسېدلی، د ۲-۳ بوجیو په اندازه کتابونه، نشرات او اسناد او یوه تومانچه لاس ته راغلې ده، خو اوس ستونزه دا ده چې که بوجی له ځانه سره ورو، په موټر کې ځای نشته، که امین له ځانه سره بیا یو، اسناد به څنگه کوو، د پولیسو ماموریت هم دامین د کور تر څنگ دی، که امین ترسیا سهار ۷ بجو پورې په خپل کور کې د سست ماموریت تر څارنې لاندې پریرېدو، په دې اړه ستاسې لارښوونه څه ده؟ له دې امله چې قوماندان هم په قرار گاه کې ډېر مصروف ؤ ځکه سلیسان

لايق او بارق شفيعي تر دغه مهاله نه وو موندل شوی، د پوليسو ټوله دستگاه هر لوري ته لالهنده او سرگردانه وه او د امينې قوماندان هم اندېښمن ؤ، په دې اړه يې كوم تصميم ونه نيولای شو، په دې اړه يې د هرې پرېکړې مسئوليت زما په غاړه واچاوه او له مخابرې ووت.

بهر ته کوتې ته لاړم، امين ته مې وويل ستا دريم وړانديز چې ډېر مهم دی، په خپل مسئوليت يې په دې شرط قبولوم چې په راتلونکي کې له کومې لانجې سره مخامخ نشو. امين چې ډېر هوښيار او د تيز هوش خاوند ؤ، په دې پوه شو چې زه څه وایم، په خدا يې وويل: زه دومره ناخوانه نه يم چې د تېښتې او ټپېدو له امله تا ته ستونزه پيدا کړم. ما چې دا لاره ځان ته غوره کړی ده له بند او نيوولو څخه نه وېرېدم. که ما تېښته کولای نو د شپې په لسو بجو ماته اطلاع راوړسېده چې د گوند مشران يو په بل پسې نيول کيږي، په ډېره آساني مې کولای شول چې ځان غاړې ته او باس، ځکه هغه مهال تاسو نه وئ راغلي، کور مې محاصره نه ؤ، زه ونه تېښتېدم. اوس چې تاسو راسره ډېر انساني سلوک وکړ او زما ټول وړانديزونه دې ومنل، زه به هېڅکله تا په لانجه کې وانه چوم، تاسو پوره باور ولرئ چې زه به د خپلو دوستانو په وړاندې ناشکره ونه اوسم.

ما د پوليسو مامور فدا محمد ته دنده وسپارله چې د سبا سهار تر ۷ بجو پورې دې د پوليسو په واسطه له بهر څخه د کور محاصره لکه د اوس په شان جاري وي. پخپله د پوليسو مامور دې په کور کې دننه له امين سره وي، سبا په اووه بجې زه ټيلفون کوم، بيا د ماموريت په جيب کې راوخوږي.

په دې وخت کې امين ډېر زيات خوشحاله شو او يوځل بيا يې له ټول گروپ بالخصوص له ما څخه تشکر او مننه وکړه. د پوليسو مامور ته مې دنده ورکړه چې تر سهار ۷ بجو پورې هېڅوک له کوره وتلی او ياران وتلی نشي. ښوونځي ته د خپلو اولادونو د تللو په اړه امين وپوښتل، په جواب کې مې ورته وويل: ښوونځي ته د اولادونو د تگ مخه نه ده نيول شوی خو ته په خپله له کوره نشي وتلی.

په دې وخت کې له ترلاسه شويو پيسو څخه چې يو سلو څلور څلوېښت

زره افغانی وې هغه د یوڅو پیسو بېرته غوښتنه وکړه. که څه هم به محضر پانډه کې ثبت شوې وي، څلور زره افغانی مې بېرته ورسټنې کړې او په محضر پانډه کې یې په خپله ولیکل او لاسلیک وکړ. د شپې په ۳:۴۵ بجو مې له امین سره خدای پاماني وکړه، د خپلې قرارگاه په لوري مو حرکت وکړ او حفیظ الله امین دغه شپه یعنی د ۱۳۵۷ کال د ۶/۵ نېټې د چارشنې شپه په خپل کور کې تېره کړه. په همدې شپه د امین لخوا د بنسټیزو وسله وال پاڅون فعالیت ترسره شوی ؤ چې دولت او د پولیسو دستگاه له هغې څخه خبرتیا نه لرله چې په خپل ځای کې به ورڅخه بیا یادونه وکړو.

د چارشنې ورځ د ۱۳۵۷ کال د غوايي ۶ مه:

کله مې چې د امین کتابونه، اسناد او تومانچه له ځانه سره د امنیې قوماندانۍ ته راوړل، نو د شپې څلور بجې وې. دېر شپې او بې خوبه وم، د تالاشۍ اسناد او ۳ بوجی کتابونه مې د محضر له پانې او نغدو اخیستل شویو پیسو سره مؤظف شخص ته وسپارل او د یوه دوه ساعتونو استراحت لپاره خپل دفتر ته لاړم. د تیلیفون د لین پلک مې وایست، کوټه مې له دننه څخه کلپ (قفل) کړه، او په کوچ باندې په داسې حال کې چې یونیفورم مې په تن ؤ ځملاستم. لږ وروسته په دروند خوب ویده شوی وم. سهار ته د دروازي په ټک ټک راوین شوم. اته بجې وې چې د امنیې د قوماندان حاضر باش راوین کړی وم. د امنیې د قوماندان دفتر ته ورغلم، د شپې عملیاتو او کړنو په اړه مې ورته گزارش تېر کړ. د امنیې قوماندانۍ له دفتر څخه مې د پولیسو مامور فدا محمد ته وویل، چې شخصاً امین په جیب موټر کې په خوندي ډول د کابل نظارتخانې ته حاضر کړي، او په اووم نمبر اتاق کې چې له مخکې نه ورته ټاکل شوی ؤ بندي شو.

امین د نورو سیاسي بندیانو برعکس، خوښ، ډاډه او آرام ښکارېده. ماته یې وویل: دا دی ستاسو مسئولیت رفع شو، نظارتخانې ته حاضر شوم. یوځل بیا یې د تېرې شپې د مرستې او نرمۍ له کبله له مانه مننه وکړه. زه نه پوهېدم چه دا څه

مرسته ده چې د امین لپاره د بیا بیا مننې او تشکر وړ ده. ما کوم ځانگړی او فوق العاده مساعدت له ده سره نه ؤ کړی، کور مې ورمحاصره کړی ؤ، د کور تالاشي مې اخیستی وه، سلاح، نغدې پینسې، کتابونه او اسناد مو مصادره کړی وو، دی مو هم بندي کړ. خپله دنده مو ترسره کړې وه، خو د دې سره سره امین له تالاشي نه وروسته په خپل کور کې د یوڅو ساعتونو لپاره په پاتې کېدو سره هغه هم د ماسوریت د پولیسو تر څارنې لاندې ډېر مشکور ؤ، وروسته چې بیا یې په خپله خوله راته وویل، ریښتیا هم چې پرته له خبرتیا څخه په ناخبرۍ کې مې ورسره ډېره قیمتي مرسته کړې وه.

د خلق او پرچم د بندیانو د سرپرست په توگه نوې دنده، د توقیف خانې مقررات او له بندیانو سره چلن:

د چار شپې په ورځ د ۱۳۵۷ کال د غوايي په ۶ مه نېټه د امنیې د قوماندان یو سرپتې خاص او راساً مکتوب راوړسېد، چې په کې راته لارښوونه شوی وه چې په خپله اصلي دنده سرسېره د کابل په نظارتخانه کې د سیاسي بندیانو د دود وسیود فیصله کولو او د پلټنو تر پاي ته رسېدو پورې، د بندیانو د سرپرست په توگه هم دنده ترسره کړم او د مکتوب د رارسېدو سره سم خپله دنده اشغال کړم. له مکتوب سره مل د ۲۷ تنو افسرانو لست چې زما تر امر لاندې راکړل شوی وو، چې د نظارتخانې په دننه کې د هر بندي د ساتنې لپاره په ۲۴ ساعتونو کې ۳ تنه افسران د هغه پلان له مخې چې زه یې ورته ترتیبوم په دنده گمارل کېدل، او همدارنگه د سیاسي بندیانو په اړه یو ځانگړی لارښودنه شوی وه چې غوره ټکي یې داسې بنودل شوی وو:

۹ تنه سیاسي بندیان هر یو نور محمد تره کی، بېرک کارمل، دستگیر پنجشیري، عبدالحکیم شرعي جوزجاني، ډاکتر شاه ولي، حسن ضمیر صافي، حفیظ الله امین، بارق شفيعي او سلیمان لایق دي په ترتیب سره له ۱-۹ په جدا ډول وساتل شي. بندیان په هېڅ ډول یو له بل سره تماس نشي نیولی، ان چې د رفع

حاجت پر مهال د تشناب تللو ته باید یو یو تن ته د تگ اجازه ورکړل شي. له بهر نه دوستان او خپلوان د پایوازو په نوم په مستقیم ډول یا غیر مستقیم ډول د لیک او تیلیفون له لارې له بندیانو سره اړیکې نشي ټینګولی. د هر ډول خوړو، درملو، میوو، سګرټ او نصورو راوړل بندیانو ته د خپلو فامیلونو لخوا مجاز نه دي. بندیانو ته د شپې او ورځې خواړه د دولت لخوا ورکول کېږي. دوه تنه آښپزان د آښپزۍ له سامان سره او یو تن سماوارچي له اړوند سامان سره په ځانګړي ډول نظارتخاني ته ورپېژندل شوی وو چې د یوې ځانګړي تابلو تر مخه د موظف ډاکټر د لارښودنې سره سم روغتیايي خواړه ورته برابرېږي. دوه تنه ډاکټران یو د سهار لخوا او بل د ماښام لخوا بندیان معاینه کوي او په صحي بولتن کې ورته درمل او خواړه تشبیتوي، خو درمل د مسئول سرپرست په واسطه په هر وخت کې د هر تن لپاره ورکول کېږي او د ډاکټر په مخکې خوړل کېږي. اضافي درمل د ناروغ بندي په کوټه کې نه ساتل کېږي، یعنی د ساتلو اجازه نلري. د اړتیا په وخت کې د ډاکټر د هدایت سره سم د موظف افسر لخوا اقدام ترسره کېږي. چاقو، چاره، د ږیرې خریلو پاکي، ناخن گیر، بنسینه، ډبره، نکتیايي، ملاوستې، پطلون، لوداسې نور شيان چې د ځان وژلو خطر لري، بندي یې له ځانه سره نشي ساتلی.

محمد ابراهیم د نظارتخاني امر او د هغه مربوطه پرسونل به زما د دندې تر پایه پورې زما تر اغیز لاندې وظیفه اجرا کوي. د مکتوب او لارښوونو تر لوستلو وروسته نظارتخاني ته لارم او د سیاسي بندیانو مهمه او له خطر ډکه دنده مې اشغال کړه.

د کابل په څارځای (نظارتخانه) کې:

کله چې د نظارتخاني دروازې ته ورغلم، لومړی څارن محمد ابراهیم چې له وړاندې نه زما له نوې دندې څخه خبر ؤ په دروازه کې زما هرکلي ته ولاړ ؤ. د نظارتخاني موجوده لندراپور یې داسې راته ووايه چې نور محمد تره کی، ببرک کارمل، دستگیر پنجشیری، ډاکټر شاه ولي، حسن ضمیر صافي، حفیظ الله امین

ټول اووه تنه سیاسي بندیان په ترتیب سره له ۱-۷ نمبر کوټو کې موجود دي. دوه تنه آشهزان له اړوند لوازمو سره او دوه تنه سماواړ چپان له اړوندو سامانونو سره دندې ته حاضر شوي دي.

په کوټه کې دننه د برېښنا ساکتونو، برېښنايي جريان پرېکړ شوی دی، بندیانو ته کمپلې، بستري، روجايي او خپلکې توزیع شوی دی. د سیاسي بندیانو ۲۷ تنه ساتونکی افسران حاضر شوی او په دفتر کې ستاسو د خبرو انتظار کوي. د نظارتخاني دفتر ته ورغلم. د بېلابېلو ادارو لکه جنایي، د سمت د مامورينو او اداري خانگو افسران راټول شوي او په نظارتخانه کې توظیف شوی وو، وروپېژندل شوم. د سیاسي بندیانو د ساتنې او د نظارتخاني د مقرراتو په اړه مې ورته څرگندونې وکړې. په جدي ډول مې د هغوی پام دې ته راواړه چې د هغوی تر څارنې لاندې سیاسي بندیان مهم سياسي شخصیتونه او زمونږ د ټولني وتلي انسانان دي. مونږ افسران د هغوی د سياسي جرمونو په مسئولیت او نه مسئولیت باندې هېڅ کار نلرو، او ترڅو پورې چې دلته تر نظارت لاندې دي باید ناپییلی او ښه چلن ورسره وشي. وهل ټکول، سپکاوی چې په محبسونو کې له ځینو جنایي بندیانو سره د مؤظفینو لخوا ترسره کېږي دلته په غوڅه توگه منع دي. له دې کبله چې لارښوونه شویده چې په تجرید کې دې وساتل شي او په خپل منع کې دې تماس نیولو او له خپلو خپلوانو او دوستانو سره له تماس نیولو څخه وساتل شي نو دا هدایت باید په جدي توگه عملي شي.

ټول افسران چې په نظارتخانه کې دننه دنده ترسره کوي بې وسلې دي، هېڅوک غوڅوونکی او اور غورځوونکی وسله داخل ته نشي راوړلی. د نوکریوالی جدول مې چې جوړ کړی دی ۳ تنه په ۲۴ ساعتونو د دروازې په خوله کې د ساتنې او پیره کولو دنده ترسره کوي. هېڅوک نشي کولای چې په خپل سر د خپلې ساتنې او پیره کولو نوبت له یو اتاق څخه بل اتاق ته تبدیل کړي.... بیا مې په ترتیب سره له لومړي اتاق څخه تر ۷ نمبر اتاق پورې بندیان وکتل او د هغوی بستري مې معاینه کړې، او د هرې کوټې ۳=۳ تنه مسئولین مې وروپېژندل. ټولو بندیانو چې په خپلو

اتاقونو کې د هېش لپاره الچک وو شکایت درلود، رېنستیا هم چې ستونزمن کار دی، الچکونه نکلی (جرمنی) وو او هر یوه دوه دوه کونجیاني لرلې. یوه یوه کونجی مې مؤظف افسر ته وسپارله او خانگړی لارښودنه مې ورته وکړه چې یوازې د لوړو چارواکو او آمرانو د لیدلو په مهال بندیان الچک کړي. پرته له هغې باید یو لاس خلاص وي، له دې امله چې زه هم متأسفانه دغه مهال د حزب مخفي غړی وم، په خپل مسئولیت مې دا کار جایز وباله، که څه هم بندیانوزه د گوند د غړی په حیث نه پیژندم او ما هم حق نه درلود چې هغوی ته ځان وروپېژنم، خو تر کومه ځایه چې شونې وه له هغوی سره مې مرسته کوله. افسوس چې په هغه وخت کې پوهیدلی چې د سیاسي قدرت د ترلاسه کولو په مهال له هغوی څخه څه فساد پورته کيږي، زمونږ هیواد له څه کړ او سره مخ کيږي، خو افسوس چې هغه وخت هېڅوک نپوهېدل چې هغوی د چا مزدوران دي، آزادی، کار، استثمار، کور، ډوډی، کالي، عدل، برابري او مساوات هغه جملې وې چې هر څوک یې خوښوي او دا شعارونه اوس هم په زړه پوری دي، خو افسوس چې هغوی د دغو شعارونو پر ضد عمل وکړ.

دوه تنه بارق شفيعي او سليمان لایق لاهم نه وو نیول شوی. د اووه تنو لپاره فوق العاده خواړه د پسه غوښه، نری، بڼې وریجې، سپینه ډوډی، دوه ډوله تازه میوه د غرمې او د شپې په ډوډی کې هغوی ته حواله شوی وه، چای او سگرتې د هغوی د خوښې سره سم ورکول کېدل.

د پلټنو پیل او د نور محمد تره کی د نه خورو اعتصاب:

سیاسي بندیانو د چارشنې شپه او د چارشنې ورځ پرته له پوښتنو گرویرنو په نظارتخانه کې په بېغمی سره تېره کړه. د سهار په سبا ناري کې شیدې، چای او کلچې، د غرمې لخوا د پسه غوښه، اعلی وریجې، تازه میوه او سپینه (خاصه) ډوډی او د شپې لخوا د پسه د غوښې قورمه، سپینه ډوډی او تازه میوه ورکول کېدل. د چارشنې د ورځې په مازدیگر د مؤظف ډاکتر لخوا د تره کی د غذایی سیستم په روغتیايي بولټن کې پرته له پیازو او غورو هدایت ورکړ.

شوی و چې پرته له غورو د غوښې او پالکو او د مینو توصیه شوی وه خود لوژستیکي تعامل تر مخه دغه توصیه د پنجشنبې د ورځې له سهار څخه تطبیقېدله. د ۲۴ ساعتونو خواړه د همغې ورځې د سهار په تابلو کې تثبیتېږي او د هغې له مخې حواله او اجرا کېږي.

مازديگر مهال د امنیې قوماندان راته وویل کیدای شي نن شپه د پلټنې پلاوي د عدلیې وزارت او د لویې څارنوالۍ، د کابل ولایت د څارنوالۍ دفتر ته راشي. له نور محمد تره کی، بېرک کارمل، عبدالحکیم شرعي جوزجاني څخه پلټنې کوي. باید د اړوندو ساتونکو په واسطه په جلا جلا ډول چې په لاره کې سره یوځای نشي، کله چې هیئت په کار پیل کوي له کوم شخص څخه چې پلټنې کوي ورته واستول شي. د شپې په ۸ بجو د کابل ولایت د څارنوالۍ دفتر لخوا راته په تېلفون کې وویل شول چې ۳ تنه نور محمد تره کی، کارمل او جوزجاني را حاضر کړئ. د اړوندو ساتونکو په واسطه مې هریو بیل بیل د پلاوي حضور ته حاضر کړل. پلټنې پیل شوې او زه بهر ته نظار تخانې ته راستون شوم، نورو بندیانو ته د شپې ډوډۍ توزیع شوه.

د ۱۲:۳۰ بجو په شاوخوا کې مؤظف نوکریوال خبر راکړ چې نور محمد تره کی د خورو اعتصاب کړی او ډوډۍ نه خوري. کوتیې ته ورغلم، سلام مې ورته وکړ، ومې لیدل چې د پسه د غوښې قورمه، توده سپینه ډوډۍ، تازه میوه، ډوډانه کیلې او یوه مینه یې مخې ته ایښودل شویدی او نه یې خوري. ترې ومې پوښتل: «تحقیق په خیر تېر شو؟ څه زحمت خونه؟» په غوسه یې ماته وکتل او ویې ویل: «هو، تحقیق یې وکړ خو هېڅ په لاس ورنغلل، په خپلو پوښتنو کې محکوم وو، زه چې کوم جرم نلرم، کومه گناه مې نه ده کړې، څه غواړي، زموږ د گوند یو مهم ملگری یې په بې رحمۍ سره وواژه، موږ چې د هغه جنازه په پرقتنو مراسم سره خاورو ته وسپارله او له حکومت نه مو د هغه قاتلین و غوښتل نو دا کوم جرم دی؟» ویې خندل او ویې ویل: «حیرانتیا ده چې ددې هیواد راتلونکی د څه ډول ارتجاع په لاس کې لوېدلی ده؟» ما په جواب کې هېڅ ونه ویل، پوښتنه مې وکړه: «ډوډۍ

ولې نه نوش جان کوئ، که یخه شوی وي چې توده یې کړي؟» وویل: «نه، نه! ورشئ قدیر ته وواياست چې په داسې حال کې چې: د یو حزب لارښود دې بېگناه زندان ته اچولی دی، له مقررانو سره سم د یو سیاسي بندي په شان ورسره چلن وکړئ. دا خواره د خور لودی چې زه یې وخورم؟»

ومې ویل: «په دلیل پوه نه شوم، ماته ووايئ که خواره یخ شوی وي، کم وي، چې زه یې چاره وکړم، دا کار زما دنده ده نه د داخله وزیر.» وې ویل: «زه هېڅکله داسې خواره نشم خورلی، نن ورځې په صبحي بولتن یا روغتيايي پانه کې د ډاکتر توصیه وگورئ چې هغه څه لیکلی دي، تاسو د هغې له مخې له عمل نه کوئ؟ زه ناروغ یم، غوري، سره کړې پیاز او مالگه نشم خورلی.» وې ویل: «تاسو په کور کې څه ډول غذا خورئ؟» وې ویل: «زه خانگړی غذايي رژیم لرم، زه همیشه د «چرگ یا زرک» غوښه پرته له غورو خورم.» حیران شوم چې ددې بېچاره او غریب هیواد د زحمت کشانو د گوند مشر چې اکثر خلک یې د بخور و غیر په ډول ژوند تېروي، خوبوډا او عمر خورلی مشر یې چرگان او زرکی خوري، له کوم مدرک نه یې برابروي؟ تره کی خپلو خبرو ته ادامه ورکړه او وې ویل: «زه د د. خ. ا. گوند رهبر یم، زما ملگری ما دوست گني، زما له ناروغی نه خبر دي، کوم غذايي رژیم چې زما معالج ډاکتر ټاکلی دی د هغې لگښت گوند ورکوي، زه کومه شخصي شتمنی نلرم. زما ټول لگښت او مصرف گوند ورکوي. زمونږ گوند د پیسو عایدات هم لري، حق العضویتونه، اعانې، مرستې، د کتابونو خرڅلاو، کوچنی حرفوي او تجارتي فعالیتونه، دا ټول زمونږ د گوند د پیسو عایدات دي. زما درملنه او غذايي رژیم له همدې مالي پانگې څخه برابرېږي. زه په قطعي ډول غوري غذا او سرو کړو پیازو له خورو څخه پرهېزم.» وپوهېدم چې له دې غذايي اعتصاب څخه هدف څه دی، ورته ومې ویل: «د ډاکتر توصیه چې نن یې ستا د روغتيا په پانه کې د غذايي سیستم په اړه څه لیکلی دی له سبانه عملي کيږي، د نن شپې خواره د چارشنبې د ورځې د سهار په تابلو کې حواله شوی دی، زمونږ کومه گناه نه ده، او من ناوخته دی، کولای شئ ډوډی د شیدو له چای سره

وخورئ. « ما په کوټه کې وچې شیدې لرلې، یوه چاینکه د شیدو چای او توده ډوډی مې ورته راوغوښتله، په دې ترتیب د تره کی غذایی اعتصاب پای ته ورسېد، د ډوډی په خوړلو یې لاس پورې کړ. کارمل او جوزجانی هم راغلل او د شپې ډوډی یې وخوره او استراحت یې وکړ.

د ۱۳۵۷ د غوايي ۷مه د دولت پرضد د وسله وال پاڅون ورغ: مخکې مې اشاره کړې وه چې زه درې میاشتې پخوا د جلب او احضار او د باقیاتو د راټولولو او مقرراتو د ترتیبولو په موخه د یو هیئت په مشرۍ ټاکل شوی وم او د دواړو مقرراتو د مسودو کار بشپړ شوی ؤ، خود هغې د بودجوي تکلیف په اړه لازمه وه ترڅو د مالیې او سوداګرۍ د وزارتونو، د عظمی صدارت د محاسباتو د دیوان د ریاست او د عدلیې وزارت استازی په هغې غور وکړي او تصمیم ونیسي. د پخوانی پلان سره سم د یادو شویو وزارتونو مرستیالانو ته بلنه ورکړل شوی وه چې د ثور په ۷مه د پنجشنبې په ورځ د کورنیو چارو په وزارت کې غونډه وکړي، د بودجوي تکالیفو او جوړښتونو، مسودو، اصولنامو او هغو مقرراتو باندې چې په بېلابېلو وختونو کې د کورنیو چارو د وزارت لخوا ترتیب شوی وې غور وکړي او په اړه یې تصمیم ونیسي.

د پنجشنبې په گهڼخ راته په تېلفون باندې د کورنیو چارو د وزارت لخوا وویل شول چې د مسودو په اړوند ټولې پانې له ځانه سره واخلم او د کورنیو چارو وزارت ته لاړ شم. د دندې د حساسیت له کبله یوه شېبه هم زه د کابل له نظارتخاني څخه بهر نه تلم. موضوع مې د امنیې قوماندان ته وویل، قوماندان هم یوه شېبه چوپ پاتې شو، وروسته یې راته وویل: « خیر دی نن محمد ابراهیم د نظارتخاني آمر په خپل ځای توظیف کړه، تاسو له خپلو مسودو سره د کورنیو چارو وزارت ته لاړ شئ او د وزارت مقام ته یو وړاندیز ولیکئ چې عاجلاً د سیاسي بندیانو د درملو، تازه میوې او سگرتو د پېرودلو لپاره سل زره افغانۍ تخصیص ورکړي. ما د کورنیو چارو له وزیر سره په تېلفون خبرې کړې دي، تخصیص ورکوي. » پېشنهاد مې

ولیکه، د امنیتي قوماندان لاسلیک کې، او له ځانه سره مې واخیست. لومړی څارن محمد ابراهیم مې په موقته توگه د کورنیو چارو له وزارت څخه زما تر راستنیدو پورې په خپل ځای په نظارتخانه کې مؤظف کې، او په خپله سهار په ۸ بجو د کورنیو چارو وزارت ته لاړم. غوښتل مې چې لومړی د کورنیو چارو له وزیر څخه د تخصیص منظوري واخلم، وزیر په خپل دفتر کې شتون نه درلود. وویل شول نن په ارگ کې ده، کلابینې فوق العاده غونډه ده. گډ کمیسیون ته چې د کورنیو چارو مرستیال وزیر هم په کې گډون درلود او د وزارت په کتابتون کې ناست وو څنگ ته ورغلم او په کار مو شروع وکړه. زه د غونډې منشي وم، نور کمیسیونونه چې هغه هم د نورو وزارتونو د باصلاحیته استازو څخه وو، په بهلابېلو سالونونو کې په کار بوخت وو. په لس بجو د ورځې مو د سگرت څکولو او پاکې هوا د تنفس کولو په مقصد تفریح وکړه. کله چې زه له کتابتون څخه ووتم، یو غیر عادي حالت حاکم ؤ. د لویو لارو او جادو پرمخ د تانکونو غره هار، د هوايي درنو او سپکو وسلو ډزې او درزهار په وقفه یې ډول له لرې څخه اورېدل کېدل. د کورنیو چارو د وزارت پوځیان او افسران په غیر عادي حالت اخوا او دېخوا سره په خوځښت کې وو. له هر چا به مې چې تپوسل دقیق معلومات یې نه لرل. دوهم پور ته د عمومي قوماندانۍ دفتر ته ورغلم ترڅو صحیح معلومات ترلاسه کړم. قوماندان هم له یو بل ډول حالت سره مخ ؤ. همدومره یې راته وویل، غونډه سمدستي پای ته ورسوئ، مېلمانې دې سمدستي خپلو اړوندو وزارتونو ته لار شي، ستا چې یونیفورم په تن دی په قرارگاه کې وسله ویشل کېږي، تاسو هم سلاح واخلي او وظیفې ته چمتو اوسئ.

په فوري ډول قرارگاه ته لاړم، یو میل روسي کره بین یې له څلور پنځگونو کارتوسونو سره راکړ، له خپلې وسلې سره کتابتون ته ننوتم، د مسودو پانې مې راتولې کړې او د کتابونو په الماری کې مې خوندي کړې. مېلمانو ته مې وضعه په مجمل ډول لکه څرنګه چې عمومي قوماندان راته ویني وه بیان کړه، هغوی هم سمدستي د کورنیو چارو له وزارت څخه لاوتل، زه له خپلې وسلې سره دېخوا او هاکخوا په خوځښت کې وم، حالت بالکل نامعلوم او غیر عادي ؤ.

د اوضاع بدلون او په ښار کې ډزې:

د وزارت په انگر او د هلیزونو کې چې وگرځېدم، معلومه شوه چې اوضاع بالکل بیل ډول او نامعلومه ده، هېڅوک نپوهېدل چې په ښار کې دا ډزې ولې کېږي. ملکي مامورینو ته اجازه ورکړل شوی وه چې خپلو کورونو ته لاړ شي، خو لیدل مې چې زیاتره افسران هم چې ملکي لباس یې په تن و له ملکي مامورینو سره له وزارت څخه ووتل. د کومو افسرانو چې پوځي یونیفورم په تن و هغوی ته وسله ورکړل شوی وه، ما هم یو میل وسله اخیستی وه او یو میل شخصي تومانچه مې هم له ځانه سره لرله. تردې یوه شپه وړاندې د افغانستان راډیو د نور محمد چې په تره کې مشهور و، بېرک چې په کارمل مشهور و، دستگیر پنجشیري، عبدالحکیم مشهور په جوزجانی، حفیظ الله مشهور په امین د نیولو په اړه چې د اساسي قانون په خلاف یې د یو گوند په حیث په لاریون او غونډه کې تبلیغات کړي و خبر خپور کړی و. داسې ویل کېدل چې د پوهنتون او پولی تخنیک محصلین د د. خ. ا. د گوند مشرانو د نیول کېدو او له دې امله چې په راډیو کې په سپکاوای سره یاد شوي دي غواړي د دولت له اجازې پرته د مظاهرو لپاره لارو او سرکونو ته راوځي، دولت د هغوی د ویرولو لپاره تانکونه او زغرې وال ښار ته را ایستلی دي ترڅو د مظاهرو مخه ونیسي. په انگر کې مې جگړن (سمونیار) عبدالباقی ولید، ماته یې وځنډل او وې ویل: کره بین توپک دې د څخه لپاره اخیستی دی؟ په جواب کې مې ورته وویل: ټولو افسرانو ته یې ورکړی دي، زه نپوهېږم چې څه وضعیت دی. هغه هم بشپړ معلومات نه لرل، وې ویل فکر کوم هرڅه چې دي او له هرې خوا چې دي خود دولت پرضد دي، ښه ده چې سلاح دې اخیستی ده، که اړینه شوه د دولت پرضد به یې وکاروي. ما او سمونیار عبدالباقی سره پېژندل، هغه هم د پرچم ډلې غړی و، د ودانۍ څلورم پوړ ته وختم، هلته د مخابراتې دستگاره او د مرکزي مخابراتې مرکز و. د مخابراتې د آمر ډگروال محمد افضل نه مې پوښتنه وکړه، هغه هم دقیق معلومات نه لرل، هغه وویل د دفاع وزارت مخابراته وایي د څلورمې زغرې وال او پنځلسمې قوې وسایط د دفاع د وزیر په امر د څرخي پل لخوا د ښار په طرف راځي، خو څرگنده نه ده

چې د کوم هدف په خاطر بنار ته راځي. ډگروال محمد افضل زیاته کړه چې د پولیسو ثابت او گرځنده شبکې هم په لویو سرکونو او څلور لارو کې د تانکونو د حرکت او غره هارو راپورونه ورکوي خو په موخه یې نپوهېږي. تاسو گورئ چې دولتي دستگاه څومره بې کفایته وه، په بنار کې په وقفه یې توگه درنې او سپکې ډزې اوږیدل کېدې، عمومي قوماندانۍ د وزارت ساتونکۍ پوستې په سپکو وسلو سنبال کړی وی، د وزارت په انگر کې د پولیسو یو افسر وسله په لاس واړخطا او بیړنۍ ښکارېده. له هر دروند ډز سره به یې رنګ الوت او لمزېده به، ورنه پوښتنه مې وکړه چې ولې پرېشانه یې؟ وگوره په بنار کې څه ډول ډزې دي او څومره تانکونه راوتلی دي، زما په لاس کې کره بین توپک دی، د تانک په مقابل کې کره کبین توپک څه کولای شي؟ دا تانکونه دولتي دی، د دولت مخالفین تانکونه او زغره وال نلري، ولې اندېښمن یې؟ هر څومره تسلي مې چې ورکوله خو افسر حواس له لاسه ورکړی وو، نه ډاډه کېده، ډېر وارخطا او اندېښمن ؤ، د درنې وسلې د ډز له اوږیدو سره به دېخوا او هاخوا غغلبېده. له لاسه مې ونیو، د وزارت د احاطې په جنوب لویډیزه څنډه کې یوه د لرگی غره وه چې پیره دار په کې ؤ، هلته کښېناستو، ورته مې وویل: اندېښنه مه کوه، که دا تانکونه لکه څرنگه یې چې وویل دولت د مظاهره کونکو د ویرولو لپاره په کار اچولی وي، نوموړي ولې اندېښنه وکړو، او که دا وگڼو چې د مخالفینو لخوا د دولت پر ضد دي نو بیا به هم د دولت له لوړو چارواکو سره کار لري، زما او ستا په شان افسرانو سره کار نلري، هر څه مې چې ورته وویل کومه گټه یې ونه کړ. ومې ویل ښه به دا وي چې خپله درېشي په خپل دفتر کې له تنه اوبانسې، خپله وسله بېرته قرارگاه ته وسپارې او کور ته لاړشې. په دې کار کې یې هم ستونزه لرله، ځکه وسله ورپسې قید شوی وه. بېرته سپارل یې ناشونی وو، ددغه سړي له نوم یادولو څخه مې په دې کتاب کې ډډه وکړه ځکه د ثور د انقلاب له بریالیتوب وروسته مو چې په وزارت کې سره ولیدل، هلته یې هیله رانه وکړه چې راز یې په خپل زړه کې پټ وساتم، دغه سړی اوس هم ژوندی دی او په کابل کې دی.

ډزې ورو ورو د بنار خواته رانږدې کیدلې. د ارگ په شاوخوا او پښتونستان

واپت کې ډزې ډېرې زیاتې وې. لږه شیبه نه وه تهره چې اته عرادي تانکونه د وزارت له مخکې سرک نه د کارته پروان په لوري تهر شول خو ډزې یې نه کولې. هغه آوازه چې مخکې خپره شوی وه چې گنې دولتي تانکونه له دفاع وزیر سره په ښار کې عملیات کوي، د کورنیو چارو د وزارت د مامورینو په اند حقیقت ته نږدې برېښېده خو داسې نه وه.

د کابینې فوق العاده غونډې، په ښار کې لری او دانه وانه د درنو او سپکو وسلو ډزو، د کورنیو چارو د وزارت افسرانو ته د وسلو ویشلو ټول هک پک او حیران کړی وو. د دفاع او د کورنیو چارو د وزارتونو د مخابراتو دستگاؤ د قیقه وضع نه تثبیتوله او یا یې نه شوای تثبیتولای، د ماسپینین تر دوه بجو پورې د کورنیو چارو په وزارت کې حالت غیر عادي، مجهول او کړکيچن ؤ.

د کورنیو چارو په وزارت د تانکونو برید:

له څلورم منزل (آمریت مخابراتي) څخه راکښته شوم، د کابل نظارتخانې ته مې تېلفون وکړ. لومړی څارن محمد ابراهیم راته وویل: «په ټول ښار کې ډزې دي، په نظارتخانه او توقیف خانه کې اضافي امنیتي تدابیر نیول شول. یو شمېر وسله وال افسران او سرتیري د نظارتخانې د بامونو په سر او شاوخوا ته ځای پر ځای او مورچې یې ونیولې، د بندیانو وضع په عادي حالت کې ده.» ما ورته وویل چې «زما تر درسته پورې بشپړ مسئولیت لري، زه په داخله وزارت کې ایسار شوی یم، عمومي قوماندان هېچاته اجازه نه ورکوي چې له وزارت نه ووځي، دلته هم د اضافي امنیتي تدابیرو د نیولو موضوع ده، مونږ ته وسله را کړل شوی ده، خوزه هڅه کوم چې د لومړي فرصت په لاس ته راتگ سره ځان در ورسوم، خپلې دندې ته متوجه اوسه.» دوهم منزل ته لاړم چې که د کورنیو چارو وزیر خپل دفتر ته راغلی وي، چې د تخصیص په وړاندیز ورنه احکام واخلم، وزیر نه وراغلی. دوه څنځیر لرونکي تانکونه، یوه عراده مخابراته لرونکي جیب او یوه عراده بیردم د وزارت انگرې ته را داخل شول، او د وزارت د اصلي ودانۍ شاوخوا ته ودرېدل او د ودانۍ څلورم

منزل يې تر اور لاندې راووست. ودانې ولړزېده، د څلور منزل نښينې ماتې شوې، مامورين او کار کوونکي وارخطا شول او يوه خوا او بله خوا يې منډې وهلې. چا په تشناب، چا په دهليزونو او چا د لومړي او دوهم منزل په زينو کې د گوليو د لگېدو د خطر له ډاره ځانونه پټول. زه هم د لومړي او دوهم منزل تر منځ په دوه لاري کې ولاړ وم. له جيب نه د يوې دنگې ونې خاوند جگتورن کلاشينکوف په لاس راکښته شو او له لود سپيکر څخه دا غږ وشو چې ويل يې: «د کورنيو چارو د وزارت درنو افسرانو، ورو ضابطانو، مامورينو او کار کوونکو! انقلاب دی انقلاب، دفاع وزارت، راډيو تلویزيون او ټولې وزار تخانې د انقلابي ځواک په لاس کې دي، څوک چې مقاومت ونه کړي مونږ ورسره کار نلرو، خپلې وسلې پر ځمکه کېږدئ او د وزارت په انگر کې راټول شئ، بېځايه او بې گټې مقاومت مه کوئ که نه نو به وژل شئ، په چټکۍ سره د راټولېدو ځای ته را حاضر شئ.»

ما چې دا غږ واورېد، په ذهني توگه ددې غږ مخالف نه وم، فکر مې وکړ چې ريښتيا هم په يوه کره بين توپک او شلو دانو مرميو سره د ټانک په وړاندې مقاومت کول بې ځايه او حماقت دی. له زينو را کښته شوم، نورو خلکو چې په دې زينو کې له ما سره يوځای ووراته وويل چې «په دې ډزو کې چيرته ځې په گولۍ به ولگېږي؟» ورته ومې ويل: «د راټولېدو ځای ته ورځم، تاسو هم په ما پسې راځئ.» ما د وسلې خوله د تسليمېدو په توگه کښته نيولې وه، په آخرنۍ زينه کې وسله په ځمکه وغږاځوله او دواړه لاسونه مې پورته ونيول، د غونډېدو ځای ته ورغلم. يو افسر راغږ کړ چې کورتي او خولي دې په ځمکه وغورځوه. کله مې چې کورتي وايستله په څنگ کې مې تومانچه ښکاره شوه، هغه مې هم په ځمکه وغورځوله او د غونډېدو ځای ته لاړم او په ځمکه کښېناستم. ورو ورو يو، يو تن په پورته نيول شويو لاسونو سره د غونډېدو ځای ته راتلل او په څنگ کې مې کښېناستل. يو تن وروکې ضابط ته چې په څنگ کې مې ولاړ وويل: «ما خپل قوماندان ته بوڅه کار ورسره لرم.» راته وې ويل: «څه کار ورسره لرې، صبر وکړه، خو دقيقي وروسته تاسو ټول رخصتوي.» ورته مې وويل: «زه اجازه او رخصت نه غواړم، کار ورسره

لرم. « وروکي ضابط د خپل قوماندان څنگ ته ورغی، څه يې ورته وويل، ماته يې اشاره وکړه، خواته ورغلم ترڅو ځان وروپېژنم او د انقلاب د کلمې په اړه چې په لور غږ مې اورېدلی وه ځان خبر کړم.

له انقلابي ځواک سره يوځای کېدل:

د پوستې قوماندان جگتورن محمد رفیق ته ورغلم، نوموړی د زره دار پنځلسم غبر ځواک د افسرانو له جملې څخه ؤ. سلام مې ورته وکړ او تپوس مې ترې وکړ: « ستاسو د انقلاب په غږ دي وليدل چې ما وسله په ځمکه کېښوده او د راتولېدو محل ته راغلم، پوهېدلی شم که مهرباني وکړئ او ووايئ چې انقلاب د کوم گوند لخوا او کومې پوځي قطعې له طرفه په لاره اچول شوی دی؟ » ويې ويل: « انقلاب د د. خ. ا. گوند په مشرۍ د څلورمې قوې او د زره دار پنځلسم ځواک د گوندي ملگرو لخوا په لاره اچول شوی دی. » مې ويل: « چې داسې ده نوزه هم د پوليسو په برخه کې د گوند مخفي غړو له جملې څخه يم، نوزه څه ډول همکاري وکړم؟ » جگتورن د خپل يادښت په کتابچه نظر وغلغول، ما چې خپل بشپړ شهرت، نوم او وظيفه مې مخکې لا ورته ښودلې وه، راته ويې ويل چې: « ستا نوم زما په لست کې نشته. » ورته مې وپل چې: « باهد موجود نه وي ځکه د حزب د جوړېدو له لومړۍ سر څخه د اردو او پوليسو حوزې او سازمانونه سره بيل وو. » وويل: « سمه ده منم يې چې ته هم زموږ حزبي ملگری يې، ووايه چې د کورنيو چارو وزير قدير په کوم منزل او کومه کوټه دی؟ » ورته مې ويل: « که د کورنيو چارو د وزير د نيولو لټون کوئ نو ډاډه اوسئ چې هغه په وزارت کې بيخي شته نه، هغه د سهار له ۸ بجو راپدېخوا په وزارت کې شتون نه درلود، وايي چې ارگ ته تللی، نن په ارگ کې د کابينې کومه خاصه غونډه ده، وزير هم په غونډه کې گډون کړی دی. » موسکې شو او ويې ويل: « ارگ زموږ په محاصره کې دی، حتمي نيول کېږي. »

جگتورن د خپل ځان لپاره د زياتو معلوماتو په موخه زما څخه پوښتنې وکړې ويې ويل: « په وزارت کې شخصاً له وزير سره څو تنه تړاو لري او کوم کوم دي؟ »

ورته مې وویل: «له وزیر سره تړلی کسان لکه ورور، وراه، کاکا، د کاکا زوی ماما، د ماما زوی، خسر، اوبڼې که دې دا کسان مقصد وي خو یو هم نشته.» ویم ویل: «په دې وزارت کې خواته افسران او امنیتي ځواکونه او په څومره شمېر کې دي؟» ورته مې وویل: «د موجوده افسرانو په شمېر نه پوهېږم، خو یو ستر وزارت دی، بنیایي له ۳ څخه تر ۴ سوو پورې افسران ولري، د قرارگاه یو ټولی لري او د خدماتو د افرادو یو ټولی چې په دغو شعبو باندې آمریت لري.» ویم ویل: «معین او د ژاندارم او پولیس عمومي قوماندان په کوم منزل کې دي؟» ویم ویل: «عمومي قوماندان برید جنرال محمد طاهر او د کورنیو چارو د وزارت معین بناغلی «دشتی» همدا اوس یوځای ناست دي او اشاره مې دوهم منزل د عمومي قوماندان دفتر ته وکړه، د هغه د کار په کوټه کې ایرکنډیشن نصب دی، په همدې کوټه کې عمومي قوماندان او د وزارت معین ناست دي.» جگتورن راته وویل چې: «د درې یا څلور سوو افسرانو څخه وینې چې ډېر لږ یې د راغونډېدو ځای ته راغلی دي، نور ولې نه حاضرېږي؟ د مقاومت فکر به لري، سنگر به یې نیولی وي؟» ویم ویل: «نه، هېڅکله به مقاومت ونکړي، خو کېدای شي وروونکی دزې د هغوی د راوتلو مخنیوی کوي.» ویم ویل: «راشه او زما له خوا هغوی ته ووايه چې د راغونډېدو ځای ته راشي او خپلې وسلې په ځمکه کېږدي، که تر ۱۵ دقیقو پورې خپلې وسلې ونه سپاري او د راجمع کېدو ځای ته حاضر نشي، مسئولیت به یې په خپله غاړه وي.» زه په شعبو وگرځېدم او د قوماندان امر مې ورورساوه، او د خپلو سترگو حال مې هم ورته ووايه. د بېژند، پاسپورت، تخنیک، لوژسټیک او محبوسینو د ادارو افسران یو په بل پسې د راجمع کېدو ځای ته راوځوځېدل.

کله چې د یو منزله ودانۍ دهلیز ته چې د اصلي ودانۍ په شمالي برخه کې دي ورسېدم، ویم لیدل چې د وزارت د ملکي چارو یو لوړ رتبه مامور وارخطا دېخوا او هاغه خوا ته منډې وهي، کله تشناب ته ننوځي، کله یوې کوټې ته او کله بلې کوټې ته. غیر مې ورباندې وکړ: «ولې لالهنده او وارخطا یې، ته خو بې وسلې او ملکي مامور یې ولې ډارېږي؟» ویل یې: «زه پخوا د پارلمان غړی وم او اوس په وزارت کې

يو لور رتبه ماموريم، که ما وويني صرفه راباندې نه کوي. «هرڅه چې مې ورته وويل فايده يې ونکړه، بالکل يې ځان له لاسه ورکړی ؤ. ويل يې: «اورې څومره پرله پسې او وژونکې ډزې دي؟» ورته مې وويل: «خير دی، دا هوايي ډزې دي، تاسره يې هېڅ کار نشته. «نه يې منله، غږ يې رېښه، ددې ودانۍ په دهلېزونو کې د لرگي ډبر په زړه پورې بيلرونه وو چې د باطله دانۍ کار ورڅخه اخيستل کېده، په توکه مې ورته وويل: «په تشناب او کوته کې څوک نشي پتېښلې، ځکه ۱۵ دقيقې وروسته تالاشي پيل کيږي، ښه به دا وي چې په يوه بېلر کې پټ شې.» چې کله يې سترگې په بېلر ولگېدې سمدستي يې ورمونده کړه او بېلر ته ورکېښته شو، د بېلر خوله لږه تنگه غوندې وه، هرڅو يې چې کوشش وکړ، په بشپړ ډول نشو ورننوتلی، سر او اړزې يې بهر پاتې شوی وې. يوه عجيبه منظره يې جوړه کړې وه. د شورا وکيل صيب مې په خپل حال پرېښود او زه لارم چې د نورو ادارو افسران د راجمع کېدو ځای ته ورويلم. د مصلحت له مخې مې د نوموړي شخص له نوم ښودلو څخه ډډه کړې ده، خو وروسته به مې چې کله بيا ليدلو نو په معنی لرونکي موسکا او خندا سره به مې هغه د لرگي د بيلر خاطره وريادوله.

د راغونډېدو ځای او د افسرانو تسليمېدل:

د څلور پوږيزې ودانۍ په جنوبي برخه کې د جنایي رياست ودانۍ او په لويديزه برخه کې يې يوه ودانۍ چې په کې د پاسپورت، لوژستيک، تخنيک او د بنديانو رياستونه وو ورغلم، ټول افسران په خپلو دفترونو کې سره راټول شويدي، ناست دی او د خپل نامعلوم سرنوشت په اړه انتظار کوي، ټولو ته مې د قوماندان وينا ابلاغ کړه او ما چې څه کړی وو هغه مې ورته بيا کړل. هغوی پوښتنه کوله چې: «تراوسه يې څو تنه نيولی او وژلي دي؟» ومې ويل: «هېڅوک نه نيولی شوی او نه وژل شوی دی، زه لومړنی شخص وم چې خپله وسله مې ورته په ځمکه کېښوده او د راجمع کېدو ځای ته ورغلم، ماته يې هېڅ ونه ويل. دا کومې ډزې چې اورېدل کېږي دا ټولې د وېرولو او هوايي ډزې دي، هغوی په تکرار سره ابلاغيه خپروي چې مونږ

هېچا ته څه نه وایو، په دې شرط چې خپله وسله تسلیم کړي، د کورنیو چارو د وزیر، د وزارت د معین او د عمومي قوماندان د نیولو په هڅه کې دي، زه چې د کورنیو چارو د وزارت له افسرانو څخه یم، دنده یې راکړې ده چې یوځل بیا د هغوی ابلاغیه په خپله ژبه تاسو ته ورسوم، که غواړئ چې ژوندی او سلامت پاتې شئ، خپلې وسلې په یوځای کې سلاکوټ کړئ، وروپې سپارئ او د غونډېدو ځای ته له ما سره یوځای لاړ شئ.» د لوژستیک رئیس برید جنرال محمد امان، د گروال محمد موسی نعیمی، د گروال غلام حیدر «مشاهد» و ملنه، ټولو افسرانو او کارکوونکو خپلې وسلې په یوه کوټه کې په ځمکه کېښودې، او په یوه منظمه لیکه کې په داسې حال کې چې دواړه لاسونه یې پورته نیولې وو د راغونډېدو د میدان په لوري وخوځېدل. په لاره لیدل کیدل چې د مرکزي جنایي رئیس غلام فاروق یعقوبی هم له خپلو همکارانو سره د غونډېدو ځای ته روان دي. افسران د غونډېدو په ځای کې په ځمکه کېښناستل. په دې وخت کې د گروال پاچا «سرباز» چې د عمومي قوماندانۍ نوکریوال آمرؤ میدان ته راغی. پاچا سرباز د هوایي ځواک د هغو افسرانو له جملې څخه ؤ چې د داود خان په کودتا کې یې هم ونډه درلودله. د داود خان د رژیم په لومړۍ سر کې یې د کابل ولایت د امنیت د قوماندان په توګه دنده ترسره کوله، توفیق احمد ورته وپوښتل چې «تاسو ولې تر نورواوخته او په انفرادي ډول د راجمع کېدو ځای ته حاضر شوی؟» سرباز په بې پروایۍ سره وویل: «زه د وزارت نوکریوال آمریم، په تیلیفونونو کې مصروف وم.» ددې خبرې په ویلو سره چې په تیلیفونونو کې مصروف وم ترشک لاندې راغی او د هغه په وهلو ټکولو پیل وشو. نوموړی یې څو سوکونه او خپسپری وواهه او په ځمکه یې کېښناوه. وروسته بیا سمونیار سعید اتر د مخابراتي له د گروال محمد افضل سره له څلورم منزل څخه د راجمع کېدو ځای ته حاضر شول. دغه مهال توفیق احمد د پاچا سرباز په وهلو او لغتولو بوخت ؤ. محمد افضل خان په ډېر مهارت سره د غونډېدو ځای ته ننوت او څوک ورته متوجه نشول او سعید اتر چې لږه دنگه ونه درلوده تر پوښتنو لاندې راغی. اتر ددې پرځای چې کومه پلمه یې کړې وي له وارخطایۍ نه یې وویل:

«مخبرې په دستگاه کې وم.» د ناوخته راتگ او په دستگاه کې وم په خبره هغه هم تر شک لاندې راغی او د پاچا سرباز له سرنوشت سره مخامخ شو. له ډېرو وهلو او ټکولو او سبکاوې نه وروسته په ځمکه کښېناست، شونډې يې وینې شوی وې. د غونډېدو په محل کې یو بل تن افسر محمد گل «اندر» چې پښه يې ټپې وه هم تر سترگو کېده. داسې ښکارېده چې د وېروونکو او هوايي ډزو په مهال د دیوال او یا پښېنې کومه ټوټه د هغه په پڼډۍ لگېدلې او زخمي شوی ؤ.

د قرارگاه د ټولې وسله وال سرتیري هم تسلیم شوی وو، چې په دې ترتیب د کورنیو چارو د وزارت ټول افسران پرته له کوم مقاومت او تلفاتو څخه بې وسلې او تسلیم شول او د غونډېدو په ځای کې سره ناست وو.

جگتورن توفیق احمد چې زه د راجمع کېدو په ځای کې ولیدم اشاره يې وکړه او ماته يې وویل: «اوس تاسو له دوه تنو افسرانو او دوه تنو سرتېرو سره لار شئ عمومي قوماندان او د کورنیو چارو د وزارت معین د تجمع ځای ته را حاضر کړئ.» ما له څلورو تنو وسله والو سره د ودانۍ له منځنۍ زینو څخه د دوهم منزل په طرف حرکت وکړ. ما له زینو څخه د عمومي قوماندان دفتر هغوی ته د هدف په توگه ور وپېژاند. هغوی دروازه تر اور لاندې ونيوله، په یوه منډه يې ځان د قوماندان دفتر ته ورورساره. مونږ دفتر ته ور داخل شوو. قوماندان په داسې حال کې چې تومانچه او یو میل کلاشینکوف يې پر مېز پروت ؤ او سگرت يې په اختیار کې ؤ بې وسلې شو او پرته له کوم مقاومت څخه ونيول شو. ښاغلی دشتی، د وزیر سکرتر خالد، د استخباراتو مدیر محمد عیسی ټول ونيول شول او د عمومي قوماندان ټول سرتیري او ساتونکي يې وسلې شول. دواړه لاسونه يې پورته او د راغونډېدو ځای ته بوتلل شول. عمومي قوماندان لومړی په همدې میدان کې زنگون کيږد شو او بیا په یوه چوکۍ کې کښېنول شو. نېوهېرم چې په څه علت ؤ د وزارت معین يې تر وهلو لاندې ونيو او څو سوکونه او څپرې يې وواهه.

په دې سره د کورنیو چارو د وزارت د افسرانو تسلیمیدل او بې وسلې کېدل بشپړ شول او د راغونډېدو په ځای کې د دوه تنو وسله والو سرتېرو تر څارنې لاندې راوستل شول.

له برید جنرال محمد طاهر سره د توفیق احمد خبرې او بحث:
 زه چې خود قیقي مخکې د کورنیو چارو د وزارت د افسر په توگه وسله
 وال شوی وم، او اوس د انقلابي افسرانو سره یوځای مې د عمومي قوماندان
 د نیولو لپاره د هغه په دفتر برید وکړ، تر سترگو لاندې یې راته کتل او هېڅ یې
 نه ویل. شکمن ؤ چې آیا زه هم نیول شوی يم او که د انقلابیانو سره به يم. کله
 چې د راغونډېدو ځای ته لېږدول کېده، زما له څنگه تېرېده راته یې وویل: «تاسو
 هم له دوی سره (هدف یې انقلابي افسران وو) یئ؟» ومې ویل: «هو.» د
 راغونډېدو ځای ته چې راغلو، عمومي قوماندان ته په داسې حال کې چې کم کم
 باران وریده، زنگون کېژد وویل شو. جگتورن عمومي قوماندان ته وویل: «د گوند
 مشران په کوم ځای کې بندیان دي؟» ویې ویل: «په وزارت کې نشته، ماته هېڅ
 معلومات نشته.»

جگتورن ورباندې درې هوايي ډزې وکړې، ویې ویل: «ستا وژل راته د یوې
 چنچنې دومره ارزښت نلري، ووايه چې د حزب مشران چېرته دي؟»
 عمومي قوماندان زما لوري ته اشاره وکړه او ورته ویې ویل: «هغوی په کابل
 ولایت کې له هغه سره دي.» د هغه مطلب د هغوی نه د کابل د امنیته قوماندانۍ او
 زما خخه ؤ.
 جگتورن له ما پوښتل چې: «رېښتیا مشران د کابل په ولایت کې بندیان
 دي؟»

ومي ویل: «هو، هغوی د کابل ولایت په نظارتخانه کې بندیان دي.»
 ویې ویل: «چټکي وکړئ چې یو موټر ونیسو او د هغوی د خلاصون لپاره کار
 وکړو چې ورته ضرر او تاوان ونه رسېږي.» ما چې د موټر په تم ځای کې مې جیب
 موټر درولی ؤ، هرڅومره چې مې وکوت ومې نه لید، فکر مې وکړ ښایي ډرپور د
 ډزو د خطر له امله په کوم گوبښه ځای ته بیسولی وي. په دې ځای کې د عمومي
 قوماندان تیوتا موټر ولاړ و، کونجی یې په سویچبورډ کې وه او ډرپور یې تښتېدلی
 ؤ. موټر ته د یوسف او سید رحیم په نوم له دوه افسرانو چې لومړی بریدمنان وو او له

دوه تنو سرتيرو سره ورپورته شوو، او د قواي مرکز د روغتون د څلور لاري په طرف مو حرکت وکړ. مونږ پوښتنه وکړه چې چېرته څو، وويل لومړی د قواي مرکز د روغتون د څلور لاري په طرف څو، دوه عرادي ټانکونه له ځانه سره اخلو او بيا د کابل په ولايت حمله کوو. زه به دې فکر کې وم چې که هغوی يې ددې لږ وخت په اوږدو کې بل ځای ته لېږدولی وي، يا يې وژلی وي نو پايله به يې څه وي، په داسې حال کې چې زه د هغوی د ساتنې مسئول وم، خون من په تصادفي ډول له نظار تخانې څخه بهر پاتې شوی وم. په هر صورت څلور لاري ته ورسېدو چې د ټانکونو يو اوږد کتار د انصاري تر څلور لاري پورې رسېدلی ؤ. جگتورن له موټر نه کښته شو، ما چې کورتی او خولی نه درلودله، کميس مې باران لوند کړی ؤ، د پسرلی باد لگېده يخني مې شوی وه. توفيق احمد راته د راتگ په مهال يو ښه پوځي بالا پوښ راکړی ؤ هغه مې د پوليسي بطلون له پاسه اغوستی ؤ. پيسې او سگرت مې د کورتی په جيب کې پاتې شوی وو، دلته مې د جادې د ترافیک يو پوليس وليد چې سگرت يې په لاس کې ؤ، اشاره مې ورته وکړه، زما خواته يې راوغځستل، له دې امله چې زه يې پېژندم او د عمومي قوماندان په موټر کې ناست وم يوه انډېښنه ورته پيدا شوی وه. د خپلو سگرتو ډبې او اور لگيت يې ماته راکړل او د انقلاب په برياليتوب يې په موټر کې ناستو کسانو ته مبارکي وويله. جگتورن دوه عرادي ټانکونو ته د کابل ولايت په لوري د حرکت امر وکړ او له اړوند قوماندان څخه يې اجازه اخيستی وه چې زمونږ تر قوماندې لاندې د کابل ولايت ته لاړ شي.

کله چې د کورنيو چارو د وزارت د ودانۍ دروازې ته ورسېدو، موټر او ټانکونه ودرېدل. جگتورن توفيق احمد له موټر نه کښته شو، مونږ ته يې ويل، «زه د وزارت په قرار گاه کې پاتې کړيم او تاسو له ټانکونو سره د کابل ولايت ته ورشئ، د حزب مشران په همدې وسايطو کې د افغانستان راډيو ته ورسوئ. د راډيو ستيشن د ملگرو په لاس کې دي ترڅو مشران د انقلاب غېږ د افغانستان د ټولو خلکو غوږونو ته ورسوي.» ما جگتورن ته وويل چې «د کابل د امنيتي قوماندان د داود د رژيم له سخت سرو پلويانو څخه دي، کيدای شي ددې وخت د تېرېدو په ترڅ

کې يې مشران کوم بل ځای ته ليرې دولی وي او يا له مونږ سره د قرارگاه په دروازه کې چې نظارتخاني ته مخامخ ده مقاومت وکړي، که د مقاومت د ماتولو په موخه مونږ د درنې وسلې ډز کوو نو نيغ په نيغه د نظارتخاني په ديوال لگېږي، خو په هر صورت زمونږ د گروپ مسئول قوماندان وټاکه، ترڅو د هغه په لارښودنه او قومانده باندې عمليات وکړو. «جگتورن په موټر کې ناستو افسرانو ته مخ راواړاوه او ويې ويل: «ملگرو! څرنگه چې جگړن د کابل ولايت د برحاله افسرانو له جملې څخه دي او له ځای سره آشنایي لري او هم له پوځي نظره يې رتبه له تاسو نه لوړه ده، ځکه نو تاسو د هغه په قومانده او مشوره حرکت وکړئ.» دا يې وويل او وزارت ته ننوت او مونږ د کابل د ولايت په لوري حرکت وکړ.

دوهم چپرلی:

د کابل په ولایت باندي برید او د نظارتخاني اشغالول

د بندي مشرانو په لټه کې:

جگتورن توفیق احمد په دې فکر چې گنې د گوند مشران به د کورنیو چارو په وزارت کې وي، له همدې امله یې عمومي قوماندان برید جنرال محمد طاهر تر فشار لاندې راوستی و ترڅو اړ شو چې زه یې ورته په گوته کړم او په موقتي توگه یې ځان له وهلو ټکولو او فشار څخه خلاص کړ او له بله بلوه، که وگنم چې هغوی د کابل د امنیې قوماندان میرگل لخوا وژل شوی وي او یا یې بل کوم ځای ته انتقال کړی وي، نوزه به له انقلابیانو سره په جنجال کې لویدلی وم، او ریښتیا چې همداسې کېدل هم.

زه هم په زړه کې ډېر اندېښمن وم ځکه له گهڼڅ نه تر مازدیگره ډېر وخت تېر شوی و، په داسې بحراني، جنګي او کړکېچنه اوضاع کې طبیعي ده چې حالات ډېر ژر تغیر کوي. فکر مې کاوه چې د کابل د امنیې قوماندان میرگل د رژیم له سرسختو پلویانو او د کورنیو چارو د وزیر قدیر همصنفي او د عام تام اختیارانو خاوند و، که دولت ته معلومه شوی وي چې د دولت په خلاف وسله وال پاڅون د د. خ. ا. گوند لخوا په لاره اچول شوی نو په اولین فرصت کې به یې اسیر رهبران یو خواته کړی وي او ځان به یې د هغوی له شره خلاص کړی وي، خو ددې په عکس دولتي دستگاه دومره ورسته او بې کفایته شوی وه چې هېڅوک دې مهم او ژوندنی کار ته متوجه شوی نه وو او د پاڅون اصلي عاملین یې روغ رمټ په خپل کور کې

ساتلی وو. دا چې د عملیاتو مسئولیت یې زما په غاړه اچولی ؤ د کابل ولایت په لور د خوځېدو په مهال مې له ځانه سره د عملیاتو پلان جوړ کړ، که د جنوبي دروازي لخوا ترسره شي د قرار گاه ټولې به مقاومت وکړي چې زموږ د ټانکونو د اور له امله د نظارتخاني ديوالونه په مستقیم ډول نرېږي، او که د لويديز دروازي لخوا داخلېږو نو د غټو غټو ونو موجودیت زموږ د وسايطو د پرمختللو مخه نیسي، نو هوډ مې وکړ چې د سالنگ واټ له لارې د نظارتخاني ترڅنگ ديوال بايد د ټانک په واسطه وړان کړو، ځکه د ديوال شاته له هستوگنی خالی یو لوی میدان شتون درلود چې د لوژستیک آمریت هلته د ډبرو سکاره زیرمه کول او کولای مو شول چې په آسانی سره د نظارتخاني دروازي ته پرته له تلفاتو ورسېږو. همدا پلان مې په چټکۍ سره له ځان سره مطرح کړ او نېغ په نېغه د سالنگ واټ ته داخل شوو. پوځي همکاران مې حیران شوی وو، ویې پوښتل: «د کابل ولایت له دواړو دروازو څخه لری لارو، بله کومه لاره هم شته، چې ولایت ته پرې ورننوځو؟» ورته مې وویل: «هو، ډېره ښه لاره شته.» لږه شېبه وروسته هغه ځای ته چې غوښتل مې ورسېدو، ټانکونه مې ودرول، ټانکستانو ته مې د هدف په اړه توضیحات ورکړل او امر مې ورته وکړ چې په غیرگ او جوړه ډول سره په یوځل ديوال ړنگ کړي او خپل ټانکونه د روانې ویالی تر غاړې پورې چې د نظارتخاني دروازي له مخې تېرېدله ورسوي. په دې ترتیب سره پرته له تلفاتو او مقاومت څخه د نظارتخاني د دروازي مخې ته ورسېدو. زما سره ملگرو او یوځای افسرانو ددې کار د ترسره کولو حتی فکر هم نشو کولای.

د کابل د امنیه قوماندانی اضافي تدابیر:

د کابل د امنیې قوماندان د جنوبي خوا دروازه ښه مضبوطه کړې وه، او د توقیف خانې، نظارتخاني، د ښځو توقیف خانه او د آمریت تخنیک د ورکشاپونو د بامونو له پاسه یې اضافي پوستې جوړې کړې وې او یو شمېر سرتیری او افسران یې هلته ځای پر ځای کړي وو، خو دغو اضافي امنیتي تدابیرو له رامنځ ته شوي حالت سره انډول نه درلود. د امنیې قوماندان په دې نه ؤ توانېدلی چې د مدافعي

تینگ تدابیر ونیسي، د کورنیو چارو بې مغزو وزیر چې د ارگ په فوق العاده غونډه کې کلابند پاتې شوی ؤ، په غالب گومان چې دغه فوق العاده او بیړنۍ غونډه هم د همدغه بندیانو د سرنوشت ټاکلو په موخه جوړه شوی وه، کوم وخت چې د سیاسي بندیانو پلویانو په وسله وال پاڅون لاس پورې کړ، نو د پاڅون په لومړیو کې، ان چې تر ماښامه پورې د ښار تیلیفونونه فعال وو. د کورنیو چارو وزیر باید د مشرانو د له منځه وړلو لپاره امر ورکړی وای ترڅو د پاڅون هغه اصلي جرړه یې غوڅه کړی وای، خو د قدیر په سر کې چې فقط د وخت د واکمن د نیک نظر له کبله د کورنیو چارو د وزارت مقام ته رسېدلې ؤ داسې کوم فکر او تجویز نه ؤ گرځېدلې، که نه نو د غوايي کودتانه کامیابېدله. حکومتي دستگاه ورسته او بې کفایتې وه، ځکه نو په رڼا ورځ یې د حکومت په خلاف د همدوی د لاس لاندې او امر لاندې قطعاتو څخه د گوتوپه شمېر گروپونو په واسطه پاڅون وشو، د کورنیو چارو وزیر، د ژاندارم او پولیس عمومي قوماندان جنرال محمد طاهر او د کابل د امنیې قوماندان له سهار نه تر مازد یگره پورې د کودتا د رهبرۍ مرکزي هسته ونه توانېدل چې له منځه یې یوسي.

د سیاسي بندیانو د لومړۍ او دوهم وخت ساتونکو افسرانو چې شمېر یې اتلس (١٨) تنو ته رسېده د تشنابونو له روښندانو او کرکيو څخه زه لیدلی وم چې له تانکونو سره د کابل ولایت ته راننوتی وم، دوی په شک او حیرانتیا کې وو چې گهیځ مې د نظارتخانې د یوه مسئول افسر په توگه دنده ترسره کوله او د همغې ورځې په مازدیگر له پاڅون کوونکو سره یوځای د دولت پر ضد عملیات ترسره کوم. په هر حال، د اردو له پوځیانو سره زما موجودیت د هغوی لپاره امید بخښونکی ؤ.

زه له موټر نه راکښته شوم، په هغو افسرانو چې د امنیې اضافي تدابیرو په لړ کې یې د بامونو په سرونو سنگر نیولی ؤ، غیر مې وکړ ترڅو پرته له مقاومت نه راکښته شي او خپله وسله پر ځمکه کېږدي. د کورنیو چارو د وزارت د نیولو او د عمومي قوماندان تسلیمېدل مې ورته ابلاغ کړل. افسرانو زما په خبره باور وکړ، ځکه چې زه هم د برحال افسرانو او د کابل د امنیې قوماندانۍ د آمریتونو له جملې

څخه د يوه آمریت مسئولوم، ټول له خپلو مواضعو څخه راكښته شول. يو تن د عبدالحنان كښواری په نوم چې د چنداول د سمت د ماموریت مرستیال چې يو ځوان پښتون ؤ او د سنگر پر بنډول يې شرم گڼل لاهم د بام په سر په خپله مورچه كې پاتې ؤ خو ډزې يې نه كولې. سيد رحيم غوښتل چې د كلاشينكوف د مرمی هدف يې وگرځوي، ما مخنيوي وكړ او ومې ويل زغم وكړئ راكښته به شي. هرڅو مې چې غيرونه ورته كول خو هغه په خپله موضع كې ناست ؤ. د هغه د خولې څنډه مونږ ته ښكارېده. سيد رحيم خپل كلاشينكوف د موټر د بانټه له پاسه كېښوده او د هغه خولې بې په نښه كړه او ډز يې ورباندې وكړ. خولې يې والوته خو مرمی په هغه ونه لگېده. د امنیه قوماندانۍ په دفتر مو د دهشكې څو ډزې وكړې، د ولايت ودانې مو څو كره تر اور لاندې ونيوله، خو له مقابل لوري هېڅ كوم ډز ونه شو. په دې وخت كې مې يو تن سلطان محمد سرتيري چې زما د دفتر امربر ؤ وليدل چې كله كله زما خواته گوري، سلطان محمد زما خواته راوغستل، سلامي يې ووهله، دنده مې وركړه چې په مارش مارش لار شي او د والی، د امنیې د قوماندان او د كابل د امنيت د آمر د دريځ او موجوده حالت په اړه راپور ماته راوړي. خو شېبې وروسته سلطان محمد بيا را حاضر شو او په خپله هراتي لهجه يې وويل: «صیبه! والی د جنایي آمریت د والگا موټر نه په استفادې سره تښتېدلی دی، د امنیې قوماندان خپله چين او پټكی په سر كړی او د لوژستیک د پخلنځی له لارې تښتېدلی او د امنيت آمر هم نشته.»

ددې باوري خبر په اورېدو سره مونږ ټول له موټر نه راكښته شوو او پرته له كومې انډېښنې او تشویش څخه د نظارتخانې د دروازې به طرف وخوځېدو. زمونږ وسايط چالان او د حرکت لپاره چمتو ولاړ وو.

د کابل ولايت په نظارتخانه كې:

د مشرانو خوشي كېدل:

كله چې د امنیه قوماندانۍ اضافي امنيتي تدابیر پرته له كوم مقاومت نه مات

شول، د مقاومت لیکه ماته شوی وه. والی، د امنیې قوماندان او د امنیت آمر له خپلې قرارگاه څخه تېښته کړی وه. مونږ په ډاډه زړه د نظارتخانیې دروازې ته ورغلو، د پخوا په شان د دروازې په خارجي برخه کې یو نظام قراول له یوه افسر سره دنده ترسره کوله، خو په دغه مهال حاضر نه وو. د نظارتخانیې یوه دروازه لکه د نورو پخوانیو زندانونو په شان تینګه او د غوز (چار مغز) له لرګي څخه جوړه وه. په یوه ډره کې یې د پنجرې په ډول یوه کړکۍ وه، د پنجره ډوله کړکۍ څخه مې لومړی څارن محمد ابراهیم ته وویل چې دروازه بېرته کړي. نوموړي په داسې حال کې چې رنګ یې الوتې و وویل: «دروازه خلاصه کړم؟» ومې ویل: «هو، دروازه خلاصه کړه.» ویې ویل: «تاسو چې لوی آمر او ددې نظارتخانیې مسئولیت په غاړه لرئ، نو دا دی ستاسو په امر دروازه خلاصوم.» چې دروازه بېرته شوه، ټول ننوتو، د نظارتخانیې د دفتر د لومړي او دوهمې دروازې ترمنځ د نوکریوال کوتې او د نظارتخانیې اداري شعبې شتون درلود. دوهمه دروازه خلاصه شوه، د معمول په خلاف د لومړي او دوهمې دروازې ترمنځ یو وسله وال سرتیری ولاړ و. محمد ابراهیم ته مې وویل: «دا وسله وال سرتیری د څه لپاره؟» ویې ویل: کله چې ټانکونو ډزې پیل کړې د قراول نظام ګډوډ شو، ما یو وسله وال سرتیری داخل ته راووست او ورته مې وویل چې وسله راوسپاري، له دې امله چې زه یې مسئول آمر و، نو سرتیری هم یوه خطوه راوړاندې شو او په یوه لاس یې وسله راوسپارله او ویې ویل: «صاحبه ټوپک ډک دی.» ټوپک مې ورنه واخیست، شاجور مې ورنه وایست او ټوپک مې له مرمیو سره هغه سرتیری ته چې راسره و ورکړ. وروسته بیا محمد ابراهیم د پوځي مقرراتو سره سم داسې راپور وړاندې کړ:

٩ تنه سیاسي بندیان په خپلو کوتو کې حاضر، د اول او دوهم وخت د ګروپ ١٨ ساتونکي افسران حاضر دي او د دریم وخت د ګروپ ساتونکي افسران چې دنده یې د شپې له نیمایي څخه پیل کېږي تراوسه نه دي حاضر شوي، په نظارت خانه خیر خیریت دی، ناسوب او ناروغ نلرو.

ددې راپور په اوږدو سره چې سیاسي بندیان روغ رمټ دي، اندېښنه مې رفع

شوه. ومې ويل: «د الچکونو کوچنيانې راوړئ.» کوچنيانې مې واخيستې او امر مې وکړ چې د ساتونکو افسرانو په گډون دې ټول پرسونل د نظارتخاني په انگر کې د ليکو په بڼه حاضر شي. ټول پرسونل مې وشمېره او موجودي مې کړ او قوماندې مې ورکړه: «خولې او کړتې دې وايستل شي او لاسونه پورته»، د وسله والو سرتېرو له ډلې څخه مې يو تن د بهره کوونکي په توگه ورباندې وټاکه، ترڅو د دوهم امر پورې څوک له ليکې ونه وځي، او که څوک په خپل سر صف اخلاص کړي ورباندې گولې وچلوي.

په دې ترتيب د نظارتخاني په دننه کې هم له کومې ستونزې سره مخامخ نه شوو، ځکه ټول پوهېدل چې زه په خپله د نظارتخاني مسئول يم. يوسف سحر، سيد رحيم او محمد ابراهيم لومړي نمبر اتاق ته ورغلو، سلامي مو ووهله او د نور محمد تره کي د لاس الچکونه مې خلاص کړل. تردې دمه نور محمد تره کي نپوهېده چې څه پېښ شوی دی، مبارکي مې ورته وويله، په حيرانتيا يې ماته کتل، يوسف سحر او سيد رحيم چې زما له څنگه ولاړ وو له وړاندې نه يې له تره کي سره پېژندگلوۍ نه لرله. ورته مې وويل: «د انقلاب کاميابي درته تبریک وایم، تاسو آزاد ياست.» ويې ويل: «دا څه اورم انقلاب؟ کوم انقلاب؟ دا ډزې د انقلاب دي؟ بنيایي بله کومه توطيه په منع کې وي.» ورته مې وويل: «هو، دا ډزې د انقلاب دي.» ويې ويل: «دا انقلاب د چا لخوا او له کومه ځايه پيل شوی دی؟» مې ويل: «دا انقلاب د د. خ. ا. گوند لخوا د څلورم نمبر قواو او د زره دار د پنځلسم نمبر قواو په واسطه پيل شوی دی د دفاع او کورنيو چارو وزارتونه نيول شويدي او محمد داؤد خان له خپلې کابينې سره په ارگ کې کلابند دي.» ويې ويل: «ما چيرته بيايي؟» ورته مې ويل: «تاسو د افغانستان د راډيو سټيشن ته بيايو.» که څه هم د دې جملو په اوږدو سره يې شېبه په شېبه رنگ کې تغيير راتللو، خو څرنگه چې زه يې د موجوده رژيم د افسر په توگه پېژندلم سل په سلو کې يې باور نه کېده. «ويل يې: «زه چې په زندان کې يم او له بهر څخه هېڅ خبر نه يم.» لنډه دا چې تره کي مو بهر دهليز ته راووست، بايد ووايو چې تره کي او بېرک کارمل د غوايي د اوومې کودتا او وسله

وال پاڅون څخه بې خبره وو، کله به مې چې د انقلاب د برياليتوب تيریک ورتو او بيه نه به يې باوروله. بې خبری او د حزب د لومړی او دوهم منشي له حيرانتيا ډکو شهر و ماته پوښتنه پيدا کړی وه چې دا لا څرنگه به خپل سر پاڅون دی چې د گوند مشران ورڅخه بې خبره دي؟ لږ وروسته معلومه شوه چې دا پاڅون د حفيظ الله امين په نوښتگر فکر ترسره شوی ؤ، له همدې کبله وه چې د محمد داؤد د رژیم له نسکورېدو او واک ته د د. خ. ا. گوند له رسېدو وروسته حفيظ الله امين چې ځان يې د غوايي د اوومې د انقلاب اتل باله تره کی او ببرک کارمل ته يې کومه اعتنا نه لرله. د ځينو لاملونو له کبله يې ونشوای کولای چې له لومړی ورځې نه سياسي قدرت په خپل لاس کې واخلي، تره کی او کارمل بنديان او له منځه یوسي. د شوروي اتحاد کمونست گوند، د کی جی بی سازمان او تريوې کچې پورې د د. خ. ا. په ټول سازمان کې يو شمېر موجود ملحوظات ددغه کار مخه نيوله. په ډاگه ولیدل شول چې څه ډول يې د دريو مياشتو په موده کې کارمل او د هغه ډله فرار او له صحې نه گوښه کړل او يونيم کال وروسته يې تره کی وواژه او د گوند او دولت لومړی مقام يې لاس ته راوړ، د ثور وسله وال پاڅون د د. خ. ا. گوند د کوم مخکيني طرحه شوی پلان له مخې نه بلکې د حفيظ الله امين د شخصي ارادې له مخې ترسره شوی ؤ.

دوهم نمبر اتاق ته ورغلم، د ببرک کارمل الچکونه مې خلاص کړل، هغه هم خبر نه ؤ، د انقلاب مبارکي مې ورکړه، په حيرانتيا يې ماته وکتل، هغه مې هم دهليز ته رابهر کړ، په دې ځای کې دوه شپې او ورځې تره کی او کارمل يو له بله خبر نه وو په داسې حال کې چې دواړه يو د بل په څنگ کې سره په گاونډيو اتاقونو کې وو، يو تر بله يې سره نه وو ليدلی، په دې وخت کې يو تر بله سره تر غاړې وتل، په همدې توگه دستگير پنجشېري، عبدالحکيم شرعي جوزجاني، ډاکتر شاه ولی، محمد حسن ضمير صافي، حفيظ الله امين، بارق شفيعي او سليمان لايق يو په بل پسې مې راخوشې کړل. خو حفيظ الله امين داسې لکه چې د موضوع نه يې اطلاع لرله ډېر خوبن ښکارېده. زه هم د خپلو عملياتو له ترسره کولو خوبن او خوشحاله ښم. د بې احتياطي او احساسې کېدو نه راڅخه د حفيظ الله امين د الچک کونجې

ماته شوه او د هغه د لاس يو الچک بند پاتې شو، کله مې چې نهه واړه يوځای د نظارتخانې انگرې ته راوستل ټولو يو بل سره روغې او يو د بل مخونه يې بنسکل کړل. امين تره کې او نورو ته د انقلاب د برياليتوب تبریک ووايه. تره کې ورنه وپوښتل چې: «تاسو له انقلاب نه خبر ياست؟» ويل: «هو، کله چې دولت زمونږ او ستاسو نيولو ته اقدام وکړ، ما هم د اردو ملگرو ته د وسله وال پاڅون قوماندنه ورکړه، له نېکه مرغه زما د نيولو لپاره زما د ورور يو دوست او آشنا پوليس افسر راغلی ؤ، زه يې له تلاشی نه وروسته په همغه شپه په خپل کور کې تر څارنې لاندې پرېښودم، ما هم په همغه شپه اردو ته د انقلاب قوماندنه صادره کړه، چې پايله يې د سر په سترگو وینو.»

دستگير پنجشيري تر دغه مهاله حيران او چوپ ولاړ ؤ، په داسې حال کې چې په سترگو کې يې ماته کتل، امين ته يې وويل: «بېشکه چې د وطن بچي او د ډگر ځوان يې.»

د سليمان لايق له سترگو او ښکې روانې وې، ورته مې وويل: «ولې اوښکې تويوي؟» ويل: «د خوښۍ اوښکې دي، ما ددې حالت هېڅ تصور هم نه کاوه، اوس نپوهېږم چې خوب وينم او که په وينه يم.»

د نظارتخانې په انگرې کې دغه لنډې خبرې اترې تبادله شوې، تره کې او کارمل چې خپل ساتونکی افسران په يوه ليکه کې بنديان وليدل، ويې ويل: «دا افسران ډېر ښه او د ښه کلتور ځاوندان دي، دوی مو ولې مجازات کړی دي؟» مې ويل: «دا د تکتيکي او موقت وخت لپاره ده، کله چې تاسو له نظارتخانې څخه ووځئ، هغوی آزاد دي او خپلو کورونو ته به ځي.»

ريښتيا داده چې دا هرڅه د هغه څه برعکس وو چې د تره کې درژيم په وخت کې به ويل کېدل. دا چې د شور انقلاب د د. خ. ا. گوند د ډله ييز هوډ او لارښودنې تر مخه چې د کمونستي گوندونو يو اصل دی تر سره شوی ؤ، داسې نه وه، ځکه د گوند لومړي او دوهم منشي اصلاً هېڅ خبرتيا نلرله او د شور د اوومې دانه وانه او خورې ورې ډزې يې د ځان په خلاف گڼلې چې آيا راتلونکی به يې څه وي، او حفيظ

الله ادعا کوله چې د پاڅون قوماندۀ یې په یوازې ځان صادره کړې ده، له همدې کبله یې هغه د شور د انقلاب درنا قوماندان باله. رینستیا دا ده چې د نیولو په لومړۍ شپه مې امین له تالاشۍ نه وروسته نظارتخانی ته نه وراوستی او دغه شپه یې په خپل کور کې تیره کړې وه، که له فرصت نه یې گټه پورته کړې وي لکه څرنګه یې چې په خپله ادعا کوله نو له حقیقت نه به لرې نه وي. تره کی، کارمل او د. د. خ. ا. گوند د مشرتابه پلاوي نورو غړو له وړاندې نه پرېکړه کړې وه، کله چې د رژیم لخوا د. خ. ا. گوند مشران ونیول شي او بنديان شي نو د پوځي برخې مسئول ملګری دې پرته له څنډه د رژیم د رانسکورېدو لپاره پاڅون وکړي، خودا پرېکړه هېڅکله هم د گوند په لیکو کې نه وه خپره شوی او څوک ور نه خبر نه وو.

له نظارتخانی نه تر راديو افغانستان پورې:

سیاسي بنديان خوشې شول، د کابل ولایت یې واکه شوی و، کارکوونکی، افسران او سز تیری په خپل سر یو خوا او بله خوا ګرځېدل. له نظارتخانی نه چې ووتو، بنديانو د خپلو کوټولو له کړکیو او روشندانو څخه مونږ ته کتل او د «ژوندی دې وي انقلاب، مونږ بېګناه یو، تاسو چې خوشې شوی مونږ هېر نکړی» شعارونه یې ورکول. د کابل په توقیف ځای کې جنایي مجرمان لکه قاتلان، غله، جوارګر، جیب وهونکی او د ټولني ضرري انسانان راټول شوی وو، د. د. خ. ا. گوند مشران چې واک ته ورسېدل نو د تېرو رژیمونو په ټولو کړنو یې د بطلان کربنه راکښله، ان چې په ټول افغانستان کې یې جنایي حرفوي مجرمان پرېښودل او د هغوی اړونده دوسیې یې په اور و سیزلې او په زرګونو جنایي مجرمان یې په خلاص مټ ټولني ته وړاندې کړل، چې دا په احساساتو ولاړ عمل یو بې سنجشه او له جنایته ډک عمل ګڼل کېده، ځکه د زرګونو مظلومو انسانانو حقوق یعنی حقوق العباد تر پښو لاندې شول او د جنایي پېښو کچه پورته لاړه. کله چې خپلو موټرونو ته ورننږدې شوو، په سلګونو لاریو د نندارې په ډول زمونږ له موټرونو چاپېره کړې جوړه کړې وه، شپه به شپه د ننداره کوونکو شمېر زیاتېده، په مشکله مې په شته موټرونو کې مشران

ځای پرځای کړل، خود خلکو د گڼې گونې له کبله مو د حرکت کولو مجال نه درلود، په پرله پسې توگه شعارونه اورېدل کېدل او هر چا هڅه کوله چې مشران په خپلو سترگو وويني او د خوشې کېدو مبارکي ورته ووايي، او خپلې شخصي هيلې ورته څرگندې کړي، ان چې خلک د موټرونو په دروازو او بانټونو پورې نښتي وو. ما له خپلو دوه تنو راسره افسرانو سره د ترافیک وظيفه په غاړه واخيسته، ورو ورو مو موټرو ته د تگ لاره برابروله. په ډېره سخته د خلکو په گڼه گونه کې د سالنگ واټ اصلي لارې ته ورسېدو، او خپل تگ ته مو دوام ورکړ. د سالنگ واټ، د صدارت څلور لارې او د آريانا هوټل د څلور لارې څخه د افغانستان راډيو ته ورسېدو. د لارې په اوږدو کې څو ځايه زمونږ موټرونه د انقلابي گروپونو لخوا ودرول شول، خو څرنگه چې يوسف سحر او سيد رحيم ته د ورځې نوم معلوم ؤ نو د هغې په ښودلو سره به مو خپل وړاندې تگ ته دوام ورکاوه. کله چې مې مشران د راډيو په دستگاه کې دننه له موټرونو نه راکښته کړل، نو زه له خپلو راسره ملگرو سره د کورنيو چارو وزارت ته ستون شوم، ما ښام نږدې ؤ، جگتورن توفيق احمد ته مې د خپلو کړنو په اړه راپور ورکړ.

د کورنيو چارو په وزارت کې د بنديانو آزادونه:

توفيق احمد چې په څير سره راپور واورېد ډېر خوښ شو او زه يې په غېږ کې ونيولم، بې له شکه چې اوس زمونږ انقلاب بريالی دي، مونږ د د. خ. ا. گوند د راډيويي اعلاميې انتظار باسو، چې د خپل انقلابي رژيم بري د افغانستان خلکو او نړيوالو ته اعلان کړي.

کاشکې چې په هغه وخت کې زه پوهېدلی. د افغانستان د خلکو د بدمرغه کېدو لپاره مې دغه نوکر صفته سياستوال په ناخبرۍ سره له زندان څخه خوشې کړل، دغه د روس ايجنټان او د قدرت وړي مې نه پېژندل او ددوی د خلاصون لپاره مې سر په تلی کې کېښود. که زه پوهېدای چې ددوی په راخوشې کولو او واک ته په رسېدو به زما هيواد له داسې خونړيو پېښو سره مخ کېږي چې تر نسل نسل پورې به

هغې ته رسیدلی زیان جبران نشي. که زه پوهېدلای چې دا زموږ په هېښمنانو پلورل شوی مشران دي هېڅکله به مې دا کار نه وکړی، او کولای مې شول چې په ډېره آسانی سره او پرته له کوم جنجال څخه ۸ کسان له منځه یوسم او د شور وراوونکی او تش په نوم انقلاب د تل له پاره له ناکامۍ سره مخ کړم، «چرا کاری کند عاقل که باز آرد پشیمانی» باید اعتراف وکړم چې په ناخبرۍ او د خپل خام احساساتي فکر تر اغېز لاندې د راتللو له امله مې د هغوی په خلاصون کې فعال رول ولوباوه.

اصل واقعیت دا دی چې د حیدر رسولي او قدیر نورستاني په واک ته رسېدو سره د اردو او پولیسو ټول افسران خوابدي شوی وو او په زړه کې له دولت نه ناخوښه وو او کرکه یې لرله. هېچا وړاندوینه نشوای کولای چې د داودچان د بې کفایته او وروست شوی رژیم په رانسکورېدو سره به په هیواد څه بلاراناز له شي. طبیعي ده چې انسانان له نوبت او بدلونونو په اړه ښه چلن کوي، زه هم ځوان وم، احساسات مې لرل، چې له همدې امله د د. خ. ا. گوند د مشرتابه پلارې په داخلي ماهیت نپوهېدم، ځکه نو د واکمن نظام د رانسکورولو په موخه چې د حیدر رسولي او قدیر په شان بې کفایته کسانو په لاس اداره کېده د خپلو احساساتو له مخې له پاڅون کوونکو سره یوځای شوم، وروسته چې د حزب د مشرانو په اصلي شخصیت او د هیواد د لوړو مصالحو په وړاندې د هغوی په کړنو پوهېدم او د هغوی کړنې او شخصیتونه راته په ډاگه شول نو لومړی مې په د. خ. ا. کې له شمولیت نه استعفی وکړه او بیا د تقاعد په اخیستو سره له دولتي دندې گوښه شوم، که څه په دې لاره کې مې د مخنی پولیسو د تعقیب او سیاسي حالت له نظره یوڅه ستونزې ولیدلې د کلنیو ترفیعاتو په ترڅ کې مې مشکلات ووزغمل، خو له هیواد سره د عشق او وجدان په حکم له ټولو امتیازاتو څخه تېر شوم او پرته له دې چې له بل کوم سیاسي خوځښت سره تړاو پیدا کړم له ټولو سیاسي فعالیتونو څخه مې ځان گوښه کړ. د سیاست ټیکه دارانو ته جوته ده چې زموږ د هیواد بڼې او کین سیاسي جریانونه زموږ د هیواد د خلکو له نوبت او ارادې څخه سرچینه نه نیسي، بلکې د پرديو په اراده او له غرضه ډکه ایډیالوژۍ یې په مخکې نیولې او د قدرت غوښتلو یو شمېر

اجیرانو په یوه اوبل نوم د هیواد په دننه او بهر کې گوندونه جوړ کړي دي او زموږ هیواد یې د سیاسي غوښتل او را کړې ورکړې ډگر گرځولی دی، چې په پایله کې یې د سر په سترگو وینو چې افغانستان خپل ټول مادي او معنوي ارزښتونه او سیاسي اعتبار له لاسه ورکړي دی، ددې مثل په مصداق چې وایي: «یار که بی وفا برآمد شرمندهء انتخاب خویشم».

وروسته له دې چې په حقیقت پوه شوم له سیاسي سوداگرو سره مې موضوع غوڅه کړه او په همدې تصمیم سره مې خپل وجدان ته قناعت ورکړی دی.

باید ووايم چې سیاسي بنديان ٩ تنه وو، یو تن محمد حسن ضمیر صافي د حزبي مشرانو له ډلې څخه نه و. اگرکه هغه هم په هغه وخت کې د کابل پوهنتون د ادبیاتو د پوهنځي رئیس او استاد و او د پرچم له ډلې سره یې تړاو درلود، خو دا چې څرنگه د گوندی مشرانو په ډله کې زندان ته راغلی و په اړه به یې وروسته وغږیږو. ما بنام ته نږدې زه له راډیو افغانستان څخه د کورنیو چارو وزارت ته راستون شوم، د راپور له بیانولو وروسته مې ولیدل چې بنديان تر اوسه لا د غونډېدو په ځای کې پر ځمکه ناست دي. جنرال محمد طاهر، د وزارت معین دشتی او د کورنیو چارو وزارت سکرتر په کې نه لیدل کېږي. له جگتورن نه مې د هغوی په اړه وپوښتل، په غور کې یې راته پټ وویل: «د خپل عمل په سزا ورسول شول.» مې ویل: «له نورو بنديانو سره څه چلن کوئ؟» ویی ویل: «ستا انتظار مې درلود، چې ستاسو د پېژندگلوی له مخې په هغوی کې تصفیه وشي. هغوی چې شخصاً له قدیر او یا سلطنتي کورنۍ سره تړاو لري، هغوی د اوس مهال لپاره په وزارت کې له ځانه سره ساتو او پاتې نورو ته رخصت ورکوو.»

ما د بنديانو په ډله کې غلام فاروق یعقوبي، عبدالباقي، محمد علي یاور او د استخباراتو مدیر محمد عیسی لیدلی وو، لومړني درې تنه د پرچم له ډلې سره او محمد عیسی د قدیر د ورور اوښې په هغه پورې له تړلو کسانو څخه وو. جگتورن ته مې وویل چې: «دلته هېڅوک له قدیر او یا دربار سره تړاو نه لري او ټول پخوانی مسلکي کارکوونکي دي چې په تیرو رژیمونو کې یې هم په خپلو مسلکي څانگو کې کار کاوه.»

جگتورن وویل: « چې داسې ده، نو له دې امله چې اوس ما بنام دی ناوخته دی او هرڅوک خپلې خولې او کورتې په آسانی سره نشي پيدا کولی نو کورتې او خولې دې يې په خپل ځای پاتې وي او په خپله دې پنځه پنځه تنه په نوبت سره له وزارت نه ووځي. »

حسن ضمير صافي مې پېژندلو، له دې پېښې يوه ورځ وروسته مې د هغه په کور کې له هغه سره وليدل او د قضیې په اړه مې ورنه وپوښتل. راته ويې ويل چې: « د خيبر له وژلو وروسته يې يوه ورځ په يوه لکچر کې محصلينو ته د دغه بې رحمانه قتل مطالب بيان کړی وو او د هغې مسئوليت يې د دولت په غاړه اچولی ؤ، او محصلين يې د دغه ترور په وړاندې د دولت پر ضد پارولی وو. »

همداراز د ډاکټر ضمير په نوم يوبل تن چې هغه هم د مکروريانو په همغه بلاک کې هستوگن ؤ چې د پرچم ډلې فعال کارکوونکی او د استخباراتو تر څارنې لاندې ؤ بنسايي په غلط نوم نيول شوی وي، په هر صورت، خو حسن ضمير صافي د د.خ. ا. د گوند د مشرانو په کتار کې زندان ته راوستل شوی ؤ چې تر خوشې کېدو وروسته يې تر يو څه وخته پورې خپلې دندې ته ادامه ورکړه او بيا وروسته يې د گوند له لیکو څخه هم استعفی ورکړې وه.

د ضمير صافي په څير په لسگونو انسانانو چې د هيواد په گوټ گوټ کې د د.خ. ا. گوند د مشرانو په اصلي ماهيت او د شوروي اتحاد د کمونست گوند په مستقيمه مداخله باندې پوهېدلی وو د حزب له لیکو څخه يې ځانونه گوښه کړل.

هغه قضاوت چې نن ورځ د د.خ. ا. د گوند او د هغې د ځواک غوښتونکو مشرانو په اړه شتون لري، د غوايي د کودتانه وړاندې قضاوت سره ډېر توپير لري. په هغه وخت کې د عدل، برابري، کور، ډوډی، کاليو، فرد د فرد له استثمار څخه د خلاصون، ځمکه د هغه چا ده چې کار په کې کوي، د ښځو او نارينه و د حقوقو برابري او په سلگونو نور مترقي شعارونه، ريښتيا هم که د عمل جامه يې راغوستی وای نو نن به افغانان له بدمرغيو او دريه دريو سره نه وو مخامخ، خو افسوس او سل افسوس، چې د سياسي واکمنۍ پر مهال يې د هغو ټولو شعارونو او پروگرامونو په خلاف چې د عملي کولو کرښه يې راکښلې وه عمل وکړ.

د دندې پای او له خطر ه ډکه شپه:

په کورنیو چارو وزارت کې پرته له موټرونو او انقلابي کارکوونکو څخه هېڅوک نه وو پاتې. جگتورن راته وویل چې اوس ستا خوښه چې د شپې له مونږ سره په وزارت کې پاتې کېږې او که کور ته ځې، ستا له گټورو او ریښتینو همکار یو څخه یو ځل بیا یوه نړۍ مننه کوم. ورته مې وویل که د شپې لخوا کومه ضروري دنده نه وي نو اجازه راکړئ چې کور ته ولاړ شم ترڅو چې فامیل مې اندېښمن نه وي. جگتورن د بیردم چلوونکی ته امر وکړ چې ما کور ته ورسوي، خو ما ممانعت وکړ او مې ویل اړینه نه ده چې په داسې حساسه شیبه کې یوه جنګي وسیطه له وظیفې لرې واقع شي، که د تیوټا موټر مې د کابل ولایت تر امنیه قوماندانۍ پورې ورسوي، کیدای شي زما جیب موټر به په پخوانۍ تم ځای کې ولاړ وي. جگتورن د ورځې نوم زما په لاس ولیکه، ترڅو د لارې په اوږدو کې د اړتیا په وخت کې ورڅخه استفاده وکړم. تیوټا موټر زه د کابل ولایت لویدیځې دروازې ته ورسولم، خپل څر رنګه جیب مې له وراهه ولید چې په خپل ځای کې ولاړ دي. تیوټا موټر مې رخصت کړ. همیشه به مې یوه کوچنۍ له ځانه سره ساتله، خپل موټر ته پورته شوم، هرڅو مې چې سویچ وواهه چالان نه شو، څرگنده شوه چې ډرپور د ډزو په مهال موټر له وزارت نه راییستلی دی، په خپل تم ځای کې یې درولی دی او د هغې روکر (... راییستلی او په خپله هم کور ته تللی دی. بله چاره مې نه لرله د سالنګ وانټ جادې ته ووتم، سر مې لوڅ و، د پولیسو بطلون مې اغوستی و، عسکري بالا پوښ مې هم په تن و چې زما بنه یې بیخي بدله کړې وه. مې لیدل چې یو ټیکسي موټر د کار ته پروان له خوا د پل باغ عمومي په طرف روان دی. لاس مې ورکړ، ودرېد، له اهل هنود څخه دوه تنه په شاتنی سیمه کې ناست وو. مې پوښتل: «چېرته ځئ؟» و یې ویل: «خپل کور ته د میرویس میدان په لوري ځو.» زه هم موټر ته پورته شوم و مې ویل: «مجبوراً زه هم د علی آباد په طرف ځم.» موټر روان شو. کله چې ټیکسي د پلازا هوتل څلور لاري ته ورسېد، د همزنگ په طرف وڅرخېد. هندوانو وویل: «ودرېږئ مونږ همدلته کښته کېږو.» ورته و مې ویل: «ولې کښته کېږئ، زما څخه مه

ډېر بری، زه هم خپل کور ته د کار ته سه پل سرخ ته غم، له دې امله چې ما سره د ورځې نوم شته، نو که په لاره کې کومه اړتیا پېښه شي څوک مونږي ایسارولی او له دې امله چې زما خپل موټر چالان نشو، ناوخته شویدی نوزه هم ستاسو له ټیکسي موټر څخه په استفاده کولو سره کور ته غم. « له دې امله چې زما پیسې او سگرېټ د کور تې په جیب کې پاتې شوی وې او د ټیکسي کرایه مې هم نه لرله، نو ټینګار مې کاوه، خو هندوان چې سوداګرو او شتمن وو وپربدل چې هسې نه په هغوی حمله ونکړم. عجیبه صحنه وه، زه د ټیکسي او کرایې به غم کې وم او هندوان د خپل ځان او پیسو په غم کې وو. تیاره خپره شوی وه، په ښار کې ټیکسيان نه گرځېدل، ما په خپل زړه کې هوډ وکړ که هندوان له موټر نه کښته هم شي زه په همدې ټیکسي کې کور ته غم او هلته به کرایه ورکړم. یوځل بیا مې هندوانو (اهل هنود) ته کیسه تېره کړه چې څه ډول له خپل موټر نه پاتې شوی يم او له ما څخه دې کومه وېره او اندېښنه نه کوي، بلکې د ورځې له نوم په لرلو سره به له هغوی سره مرسته وکړم.

ډېر حساس وخت ؤ، هندوانو هم بله کومه چاره نه درلودله تردې چې غاړه یې کېښوده، هر څه چې کېږي یوځای سره روان شوو. د دهمزنگ څلور لاري ته چې ورسېدو، زمونږ موټر نو کړیوال ګروپونو ودراره، زه له موټر نه را کښته شوم او موظف شخص ته مې د ورځې نوم ورکړ، زما رنگ، جامو او لوڅ سر ته یې چې وکتل شکمن شو، زه یې خپل قوماندان ته بوتلم، د خپل دوه رنگه لباس او لوڅ سر کیسه مې ورته تکرار کړه. هغه له توفیق احمد سره په مخابره تماس ونيو ما هر څه اورېدل چې توفیق ورته ویل چې کور تې او خولې د ټولو افسرانو په وزارت کې زمونږ سره دي، د چا په لاس مې چې د ورځې نوم لیکلی دی هغه زمونږ د همکارانو له جملې څخه دی. په خپل جیب موټر کې په پل سرخ سیمه کې خپل کور ته ځي. د دهمزنگ د پوستې قوماندان ورته وویل چې ټولې نښې رښتیا دي، خو په ټیکسي موټر کې د دوه تنو هندوانو سره د میرویس میدان په لوري روان دی. توفیق احمد ددې خبرې په اورېدو سره حیران شوی ؤ. ما ورباندې غږ وکړ چې ورته ووايه چې ډرېور مې د موټر روکر (...) له موټر څخه کښلی ؤ او له ځانه سره یې وړی ؤ، ناچاره شوم د

سالنگ وایت په جاده کې له دوه تنو هندوانو سره چې د میرویس میدان په طرف روان وو په تیکسی کې ورسره کښېناستم. بله چاره مې نه درلوده، وروسته توفیق احمد د دهمزنگ د پوستې قوماندان ته وویل چې لباس یې له نښې سره سم وي، په تکلیف کوئی یې مه زمونږ له ریښتینو همکارانو څخه دي. پرېږده چې کور ته لاړ شي. دلته هندوان زما په ارزښت پوهېدل، د علی آباد څلور لاري ته ورسېدو، تیکسی ودرېد، ما غوښتل چې کښته شم او پلې لاړ شم، ځکه لږه لاره پاتې وه، هندوان چې زما احسان مند وو، تیکسی ډرېور ته یې وویل چې لومړی ما پل سرخ ته ورسوي او وروسته بیا دوی میرویس میدان ته بوځی. د پل سرخ د دوکانونو په مخ کې زه له تیکسی نه کښته شوم، غوښتل مې چې له کوم دوکاندار څخه پیسې واخلم او خپله برخه کرایه ورکړم، اهل هنود وویل، فرق نه کوي مونږ تیکسی درست نیولی دی. هغوی د میرویس میدان په طرف وڅوځېدل او زه د خپل کور دروازې ته راغلم. د پخوا په شان مې ۳ ځله د دروازې د زنگ تکه کښم، دوه درې ماشومانو دروازې ته رامنډې کړل، خپل کور ته ننوتم، خدای بخښلی مور مې چې تر لمانځه وروسته یې د دعا لپاره لاسونه لپه کړی وو چې خدای یې زوی روغ رمټ کور ته راستون کړی و، خدای (ج) یې دعا قبوله کړی وه. د مور لاسونه مې ښکل کړل، په غښت کې یې ونیولم او د خدای (ج) شکر یې په ځای کړ. د کور ټول واړه او غټ خوشحاله شول او راڅخه راچاپېره شول.

انجنیر... د کاکا زوی مې چې په کانو او صنایعو وزارت کې یې د دارالامان په سیمه کې دنده درلودله د سختو ډزو له امله په دې نه و بریالی شوی چې په قلعه، زمان خان کې خپل کور ته ولاړ شي، زمونږ په کور کې ایسار پاتې شوی و. هغه هم د پرچم ډلې له غړو څخه یو و. چې کوچنیان ویده شول، د ټول جریان کیسه مې ورته تېره کړه.

د افغانستان راډیو ملي نغمې او شعارونه خپرول، د څلورم فبررهدار څو اکونو جگړن محمد اسلم وطنجار او د هوایي ځواکونو ډگروال عبدالقادر د د.خ. ا. گوند اعلامیه په پښتو او دري ژبو خپره کړه، خوزه پوه شوم چې لاهم کار سر ته نه

دی رسېدلی. محمد داود خان او د کابینې غړي یې په ارگ کې ژوندی دی. ملي گارډ او ځینې پلوي پوځي قطعات مقاومت کوي او له انقلابیانو سره جنگیږي. ټوله شپه په کابل ښار کې د درندو او سپکو بهلابېلو وسلو ډزو دوام درلود. د شپې بندیز له ۸ بجو څخه نافذ شوی و، همغه لعنتي قیود چې څوارلس کاله یې دوام وموند، اوس هم جوتنه ده چې دغه منحوص او بدشگومه بندیز به ترڅو پورې نور دوام وکړي.

ډول ډول اندېښنې راته پیدا کېدلې، ټوله شپه ویده نه شوم، کله به مې له ځانه سره فکر کاوه چې که د دولت پلوي قطعات برلاسه شي زما سرنوشت به څه وي، که له بیروني جنرالانو او پوځي قطعاتو سره د محمد داود خان ارتباط ټینګ شي، وسله وال پاڅون سل په سلو ناکام دی، خود کورنیو چارو او دفاع یې کفایته وزیران چې په ارگ کې محاصره شوی وو هېڅ کار یې د دولت په گټه ترسره نه کړای شو.

زه د مرگ او ژوند ترمنځ په پوله ولاړ وم، ترڅو پورې چې د راډیو پروگرام خپرېده نو د محمد داود خان د نیولو او نسکورېدو خبر د اورېدو انتظار مې کاوه. پروگرام پای ته ورسېد او د هغه په اړه کوم خبر نه و. اندېښنه مې په غم او خفگان بدله شوی وه، ټوله شپه مې په وینښه، غم او اندېښنو کې تېره کړه.

د غوايي ۸ مه د جمعې ورځ:

ما ټوله شپه خوب نه و کړی، د ورځې په رڼا کې مې د خپل کور د بام له پاسه هر لوري ته وکتل، سختې درنې ډزې وې. سهار د ۷ بجو په شاوخوا کې دوه جټ جنگي الوتکو د ریشخوړ فرقي له پاسه د تاج بېگ غونډۍ د دارالامان د ماڼۍ په شاوخوا کې په بمبارۍ پیل وکړ. د دولت په پلوي قطعاتو باندې شیبه په شیبه بمباریو شدت موند، په کوم ځای چې بمباري کېدله هلته لوگی او د اور لمبې پورته کېدې، راډیو هماغه شعارونه او ملي نغمې خپرولې، ځمکنۍ جگړې او هوايي بمباریو زور اخیستی و.

د ثور ۸ مه د جمعې د ورځې د ۱۰ بجو په شاوخوا کې دا خبر خپور شو چې مفهوم یې دا و:

سردار محمد داؤد، سردار محمد نعیم او د کابینې ځینې غړي چې په ارگ کې محاصره وو د پوځي انقلابي شورا مکرري غوښتنې ته یې چې د هغوی د تسلیمېدو په اړه وه مثبت جواب ونه وایه، بلکې به سرزوری سره یې خپل مقاومت ته دوام ورکړ. په پای کې د انقلابي شورا لخوا د خپلسري اعمالو په سزا ورسول شول، ټول وځپل شول او د تل لپاره د محمد زيانو د سلطنتي کورنۍ د واکمنۍ تفر له افغانستان څخه ټول کړای شو.

دغې اعلاميې په ډاگه کړه چې وسله وال پاڅون کامیابۍ ته رسېدلی دی او د محمد داود رژیم سقوط کړی دی، د محمد داؤد د وژل کېدو خبر له راډیو څخه په تکرار سره خپرېده.

پوځي انقلابي شورا د مرکز او شاوخوا ټولو قطعاتو ته بلنه ورکړه چې په ټول هیواد کې نظم او امنیت مراعات کړي او له پوځي انقلابي شورا سره خپل پیوستون اعلان کړي.

د پوځي شورا قرار گاه چې له راډیو افغانستان څخه د خواجه رواش هوایي ډگر ته لېږدول شوی وه، د محمد داؤد له وژل کېدو وروسته ارگ ته ولېږدول شوه، لارښودنې او حکمونه یې له هغه ځایه صادرول.

د جمعې له نیمایي ورځې وروسته چې د محمد داؤد دولت په بشپړه توگه نسکور شوی ؤ د هغه د وژل کېدو خبر راډیو افغانستان په پښتو ژبه داسې خپور کړی ؤ:

«د افغانستان زروړو هیوادوالو:

د دولت ضد ملي او فساد پالونکی دستگاه او شریدلی سلطنتي نظام، جاسوسي شبکې او د هغوی وتلی استازي محمد داؤد د آزادۍ بڅبونکی هوایي او ځمکنی قوتونو د منظمو ضرباتو لاندې د گران هیواد افغانستان د ټولو ملي دیموکراتیکو قوتونو په کمک وځپل شو.»

د جمعې د ورځې په اوږدو کې دا خبر له شعارونو او ملي نغمو سره په وار وار خپرېده. تانکونه او زغر ه وال وسایط په ټولو څلور لارو ولاړ او ټولو وزار تخانو ته

ننوتی وو، بازار او مارکیتونه ترلی وو، پوځی قطععات او گزموې په ښار او جادو کې په حرکت کې وې، عوام الناس په ښار کې نه تر سترگو کېدل.

په افغانستان کې د لومړنی دیموکراتیک دولت جوړېدل:

د ثور ۷ مه د پنجشنبې ورځ او د ثور ۸ مه د جمعې ورځ د کابل ښار د دولت پر ضد د انقلابي قوتونو په پوځي مارشونو تېره شوه. سردار محمد داؤد د کابینې له یو شمېر غړو او خپلې کورنۍ سره په ارگ کې په محاصره کې وو، په ارگ او د ریشخورو په فرقه او نورو قطععاتو باندې هوايي بمباریو د هغوی پوځي مورال کمزوری کړی و. د دولت پلوي قطععات یو په بل پسې د جگړې له ډگره وتل او تسلیمېدو ته اړ شول. د شاوخوا قطععات لکه د ننگرهار فرقه چې د جنرال یونس خان په قوماندند د کابل په طرف په حرکت کې وه په شا و قبول شوه او نور د شاوخوا اکثره قطععاتو له مرکز سره اړیکې پرې شوی وې. د ریشخور د فرقې قوماندان چې د خپلې فرقې په قرارگاه کې و چې نشوای کړای چې خپل قطععات د انقلابیانو پر ضد سوق کړي، ځکه چې هغه په خپله قرارگاه کې محاصره شوی و. د کاري او اکتیف قطععات او نور غټ او واړه جزو تامونه د د. خ. ا. گوند د غړو تر قوماندې لاندې راغلی وو، دولتي دستگانه له خپلو ټولو امکاناتو سره له دې ډول پېښې سره د مخامخېدو هېڅ اټکل نه و کړی. د دفاع او کورنیو چارو وزیران په خپله عیاشۍ، قباچاق او د شتمنیو په راټولولو بوخت وو، ان چې د بغاوت او کودتا پیل کېدو په مهال د د. خ. ا. گوند ۸ تنه مشران د تره کی او کارمل په گډون ددوی په اسارت کې وو، دغې دستگانه ونه کړای شول دغه بندیان چې د تاج او تخت مدعیان وو له خپلې مخې څخه لرې کړي.

د ثور په ۸ مه د جمعې په ورځ محمد داؤد له خپل ورور محمد نعیم د بهرنیو چارو وزیر، عبدالاله د مالیې وزیر او د صدارت مرستیال، عبدالقدیر د کورنیو چارو وزیر او د خپلې کورنۍ له یو شمېر غړو سره په ارگ کې ووژل شول. عبدالقدیر له ارگ نه د تېښتې په وخت سخت تېي شو او وروسته بیا د اردو په څلور سوه

بستريز روغتون کې ومړ. غلام حيدر رسولي چې ځان يې د قرغې فرقي ته رسولي ؤ ترڅو د هغوی په مرسته ارگ له محاصرې څخه خلاص کړي خو هېڅ کار يې له لاسه پوره نشو، که څه هم د فرقي قوماندان د دولت له پلويانو څخه ؤ خود کورچنيو قطعاً قوماندانان له انقلابيانو سره يوځای شوی وو. رسولي چې وليدل د فرقي د قوماندان له لاسه پوره نه ده نو د ځان د ژغورنې او تېبنتې په فکر کې شو. د جيب موټر په واسطه يې له فرعي لارو څخه د دارالامان مخه ونيوله، او په ډېره ناچاری سره يې د ماينام په تروزمی کې په دارالامان کې د خپل دهقان کور ته پناه ورله. دهقان چې د راډيو د څپو له لارې يې د محمد داؤد د دولت د نسکورېدو، د داؤد او د هغه د ورور محمد نعيم د وژل کېدو خبر اوریدلی ؤ، په ښکاره دفاع وزير ته په خپل کور کې پناه ورکوي او په پټه خپل زوی د کودتا کوونکو نږدې پوستې ته استوي ترڅو له موضوع څخه راپور ورکړي. هماغه وه چې د دفاع وزير د خپل دهقان په کور کې ژوندی نيول کيږي او لکه د جنرال محمد طاهر او نورو په شان وژل کيږي. د جمعي د ورځې په ماينام د راډيو افغانستان د څپو له لارې د پوځي انقلابي شورا تاريخي فرمان په لاندې ډول نشر ته سپارل کيږي:

«د افغانستان د وطنپالو افسرانو او سرتېرو انقلابي پاڅون د هيواد د خلق په اراده د ۱۳۵۷ کال د غوايي د مياشتې په ۷ مه نېټه ترسره شو. دا پاڅون چې د افغانستان د ملي او ديموکراتيک انقلاب پيلامه شمېرل کيږي، له ۲۴ ساعتونو څخه په کم وخت کې يې د محمد داؤد مستبد رژيم رانسکور کړ او په افغانستان کې يې د پوځي انقلابي شورا په لاس د يوه ملي او ديموکراتيک نظام بنسټ کېښود. ددې لپاره چې د ثور انقلاب خپلې درندې، ديموکراتيکې او ملي دندې په خلاقه، هراړخيزه او اغېزمن ډول سرته ورسوي، پوځي انقلابي شورا د دولت ټول چارواکي څواک د افغانستان دموکراتيک جمهوري انقلابي شورا ته منتقل کړ او په خپله په هغې کې مدغم شوه. د پوځي انقلابي شورا د تصويب سره سم د ديموکراتيکو او ملي دندو ترسره کول د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت په انقلابي شورا پورې اړه نيسي.»

همدارنگه د ۱۳۵۷ د ثور په ۱۰ مه چې د ۱۹۷۸ د اپریل له ۳۱ مې نېټې سره یې سمون درلود د افغانستان د دیموکراتیک جمهوري دولت اوله گڼه فرمان د راپور د خپوله لارې په لاندې ډول خپور شو:

لومړی: د د.خ.ا. انقلابي شورا په خپله لومړنۍ غونډه کې د افغانستان ستر ملي او انقلابي شخصیت نور محمد تره کی د د.خ.ا. د انقلابي شورا د رئیس په توگه په عین حال کې د حکومت رئیس یعنی «صدر اعظم» هم دی وټاکه.

دوهم: د د.خ.ا. انقلابي شورا د هیواد تر ټولو لوړ دولتي ځواک په توگه په خپله لومړنۍ تاریخي غونډه کې د ستر تاریخي بدلون د نقطې په عنوان د افغانستان د خلق آزادي بخښونکي نهضت په سرنوشت کې د رایو په اتفاق تصویب کړ:

۱- د ۱۳۵۷ کال د غوايي د میاشتې له ۱۰ مې نېټې وروسته افغانستان، د افغانستان د دیموکراتیک جمهوري دولت د سیاسي نظام درلودونکی دي.

۲- د د.خ.ا. انقلابي شورا لخوا حکومت د هیواد د لوړې اجرايې قوې په توگه انتخاب او د د.خ.ا. حکومت په نوم یادېږي، حکومت د د.خ.ا. انقلابي شورا په وړاندې مسئولیت لري.

د د.خ.ا. انقلابي شورا د رایو په اتفاق تصویب کړه چې تر بل اعلانه پورې به په ټول هیواد کې پوځي مقررات نافذ او پرځای وي. دا فرمان په انیس ورځپانې د ۱۳۵۷ کال د ثور د میاشتې د ۱۳ مې نېټې په لومړۍ گڼه، پرله پسې ۱۴۵۲ گڼه کې چاپ شوی ؤ.

د انقلابي پوځي شورا د تاریخي فرمان او د افغانستان د دیموکراتیک جمهوري دولت د لومړۍ گڼې فرمان په اساس دیموکراتیک جمهوري دولت جوړ شو.

د محمد داؤد دولت نسکور شوی ؤ، په بنسټ کې ډزې خاموشه شوی وي، ټانکونو او زغره وال موټرونو په څلور لارو او حساسو ځایونو کې ځای نیولی ؤ، هټی او مارکیتونه خلاص شوی وو، اوضاع عادي حالت ته راگرځېدلی وه، خلک په جادو او لارو کې گرځېدل او په خپلو ورځنیو چارو یې لاس پورې کړی ؤ. د جمعې د

ورځې په شپه ۹/۸ د ثور د راپو له لارې نوی حکومت اعلان شو، ترڅو د دولت ټولې ادارې، وزارتونه، تعلیمي موسسې، ښوونځي، پوهنتون، بانکونه، شرکتونه او ټول مؤسسات لکه د پخوا په شان په ټاکلو وختونو کې خپلو کارونو ته دوام ورکړي، ټول مامورین، کارکوونکي، اجیران، ښوونکي، نارینه او ښځینه کارکوونکي، محصلین او محصلانې خپلو ورځنیو عادي چارو ته دوام ورکړي او خپلو اړوندو ادارو ته حاضر شي.

د ۱۳۵۷ د ثور ۹ مه د شنبې ورځ:

ما هم د راپو د اعلان تر مخه لکه د پخوا په څیر د گهڼخ تر چای خښلو او وریره خریلو وروسته خپل یونیفورم په تن کړ، د جیب موټر لکه د پخوا په شان په ټاکلی وخت کور ته راغی او دفتر ته روان شوم. د لارې په اوږدو کې نجونې او هلکان زده کوونکي، نارینه او ښځینه مامورین او کارکوونکي لیدل کېدل چې خپلو دندو ته روان وو. په جادو او لارو کې لاروي تر سترگو کېدل، دوکانونه او بازارونه لکه د پخوا په شان بېرته وو. بالکل عادي وضعه راستنه شوی وه، په څلور لارو او حساسو ځایونو کې ټانکونه او مخابره لرونکي موټرونه ځای پر ځای وو.

د پخوا په شان د حاضرۍ په وخت دفتر ته ورسېدم، ټول همکار مامورین وظيفو ته حاضر شوی وو، ماته راغلل او د ثور د ۷ مې د بريالیتوب مبارکي يې راته وويله، له دې کبله چې ځینو همکارو مامورینو د ثور د اوومې ورځې په پوځي فعالیتونو کې زه لیدلی وم، د هر چا په تندي کې د پوښتنې نښې ښکاره کېدې چې باید په تفصیل سره کیسه ورته تېره کړم. له دې امله چې فرصت مې نه درلود، ځکه د کابل ولایت نوی قوماندان جگتورن خان محی الدین «حلقی» ته چې نوی وظیفه يې اشغال کړی وه ورشم او یو شمېر همکاران مبارکي ته ورولم، له خپلو همکارانو سره مې ژمنه وکړه چې په یوه مناسب وخت کې به د ثور د اوومې د پوځي فعالیتونو په اړه چې څه ډول د کورنیو چارو وزارت ونيول شو او زه څنګه له انقلابي ځواکونو سره یوځای شوم او څنګه د د.خ.ا. گوند د مشرانو د خلاصون لپاره د کابل ولایت

ته راغلم او د کابل د امنیه قوماندانۍ مقاومت مې مات کړ، نظارتخانې ته ننوتم، او په پای کې له کومې لارې او څه ډول د افغانستان راډیو ته لار م او د پاڅون د ورځې دلسمې نور جریانونه په تفصیل سره هغوی ته وایم.

له څو تنو همکارانو سره د امنیې قوماندان دفتر ته ورغلم. د امنیې قوماندان او د هغه د همکارانو گروپ او ملگرو هریو امیر محمد حسین خیل، تورن محمد نبی نایب خیل، تورن محمد نظیم، تورن احمد شاه، خورد ضابط عبدالحکیم کتوازی او یو ډېر شمېر نورو افسرانو چې نومونه یې رانه هېر شویدی د ځان او همکارانو له ورپېژندلو وروسته هغوی ته د ثور د انقلاب او د نویو دندو مبارکي وویل.

د پولیسو ادارې ټولې بهر ته وې خود دفتر عادي چارې په تپه درېدلې وې، د پخوا په برعکس د امنیه قوماندانۍ په انگرې کې ډلې ډلې د اردو افسران د قوماندان مبارکۍ ته راتلل او د پولیسو په ټولو ادارو او دفترونو به گرځېدل او پوښتنې به یې کولې چې فلاټۍ څانگه څه دنده لري؟ کومې کومې څانگې او قطعات مو تر لري؟ د هرې ادارې او شعبيې او یا جنایي څانگې مو تر او وسیله به چې تر سترگو کېده پرته له کومې پوښتنې به په کې سپرېدل او په بازار کې به یې گرځول، د پولیسو افسرانو دا مجال نه درلود چې ممانعت وکړي.

د اردو او پولیسو افسرانو ترمنځ له پخوا څخه یو ډول ذهني بدبینۍ شتون درلود. د پولیسو مسلکي افسرانو چه په ښارونو کې په پرگنو کې له خلکو سره اړیکې درلودلې، اکثره د ټیټو او متوسطو رتبو د پولیسو افسران د خپلو مسلکي دندو د ترسره کولو لپاره په ښار کې په موټر کې گرځېدل، به داسې حال کې چې د ټیټو او متوسطو رتبو د اردو افسرانو په قشلو کې دنده ترسره کوله او د نورو دندو د ترسره کولو لپاره به بسونو او یا ترپال لرونکو لاریو کې گرځېدل. د پولیسو له افسرانو سره یې یو ډول کینه او بدبینۍ لرله چې ولې هغوی ته هم لکه د پولیسو د افسرانو په شان موټر نه ورکول کېږي. اوس چې فرصت په لاس ورغلی ؤ او د اردو ټول افسران وسله وال شوی وو، بې له دې چې د پولیسو افسرانو اساسي او مسلکي

دندې په پام کې ونیسي د پولیسو نقلیه وسایل یې د خپل چکر او تفریح لپاره هرې خواته غغللول او هڅه یې کوله چې مهمې چوکۍ ونیسي. په توقیف ځای او نظارتخانه کې ټاکل شوی مقررات نه رعایت کېدل، هر چا په هر وخت کولای شول په توقیف او نظارتخانه کې له خپلو خپلوانو او دوستانو سره ملاقات وکړي، او ان چې کولای شي د څارنوالۍ او یا محکمې له اجازې نه پرته بندي له توقیف یا نظارتخانې څخه راوباسي. تردې چې ځینې فاحشې بنځې او د اخلاقي جرمونو حرفوي مجرمین د اردو د افسرانو په واسطه د خو ورځو لپاره له توقیف او بندیکانې څخه ایستل کېدل. له دې جملې نه یوه ښکلې هنرمنده سندرغاړه پېغله چې ډېر خون آواز یې درلود چې د کوم اخلاقي جرم په ترڅ کې بندۍ شوی وه هره شپه به د امنیتي قوماندان او دهغه ورسره گروپ له بندیکانې څخه راایستله. ددغې سندرغاړې له نوم یادولو څخه د انساني ملحوظاتو په وجه ډډه کوم. په پای کې د سندرغاړې دوسیه حفظ او له بند څخه خوشې کړای شوه، چې وروسته له څه مودې بیا دغه سندرغاړې له یو سندرغاړي سره واده کوي او اوس له مېړه او اولادونو سره خارج ته مهاجره شوی ده.

د.د. خ. ا. گوند ملکي غړی او د وسله وال پوځ افسران چې هر وزارت او ادارې ته ننوتی وو، له پخوانیو مامورینو سره یې شکمن چلن کاوه، چې له همدې کبله د ورځنیو عادي چارو بهیر تغیر خورلی ؤ او په تپه درېدلی وې. دا حالت زما لپاره او هم هغو مسلکي افسرانو ته چې د کابل په امنیتي قوماندانۍ کې د پولیسو ادارو مسئولیت ورله غاړی ؤ د حیرانتیا وړ ؤ. زه چې له یوې خوا د پولیسو مسلکي او د پخوانۍ رژیم د سابقه لرونکو افسرانو له جملې څخه وم، او له بلې خوا د شور په اوومه له انقلابیانو سره یوځای شوی وم او په پوځي فعالیتونو کې مې رول لوبولی ؤ، ټولو له ما څخه پوښتنه کوله چې دا بې نظمي د څه لپاره ده؟ او دا گپوډۍ به ترڅو پورې دوام ولري؟ ما پرته له دې چې هغوی ته د صبر او زغم توصیه وکړم بله چاره نه لرله.

د کورنیو چارو له وزیر نور احمد سره کتنه او د رهبري په کچه داخلي تضادونه:

عبدالصمد ازهر چې د پرچم ډلې غړی او د پولیسو د مخکښو افسرانو له جملې څخه ؤ، راته تیلیفون کړی ؤ چې د کورنیو چارو په وزارت کې وزیر او د ژاندارم او پولیسو عمومي قوماندان څنگ ته ورشم او له هغوی سره پېژندگلوی وکړم. د پرچم ډلې نور احمد نور د کورنیو چارو د وزیر په توگه او د خلق ډلې سید داؤد ترون د ژاندارم او پولیسو د نوی عمومي قوماندان په توگه ټاکل شوی وو. ازهر د وزارت د سلاکار په توگه کار کاوه. د ثور د اوومې ورځې په اړه زما د فعالیتونو په هکله یې د کورنیو چارو وزیر ته له مخکې نه حال تهر کړی ؤ. نور چې د پرچم ډلې د تشکیلاتو په برخه کې کار کاوه، زه یې په نوم او شهرت سره پېژندم، خو مخامخ یې نه وم لیدلی. له ازهر سره یوځای د وزیر دفتر ته ورغلم، ورته وروپېژندل شوم، وزیر چې زما له فعالیتونو څخه لاه وړاندې نه خبر ؤ، له خپله ځایه راپاڅېد او په ورین تندي او په مینه سره یې نوازش کړم او زما د پوځي فعالیتونو له کبله یې تحسین او شاباش راباندې ووايه. له خبرو او څرگندونو څخه خوښ او راضي ښکارېده، له خپلې چوکۍ راپاڅېد او د چای څښلو مېز ته له ما او ازهر سره کښېناست. چای او کلچې مو خوړلې، زما د فعالیت او د خپلو نورو ملگرو له فعالیتونو څخه یې په وار وار ښه یادونه کوله. د وزیر شفقت زما له توقع څخه زیات ؤ، زه دغه مهال د وزیر د خبرو په ارزښت نېوهېدم چې د یو ناڅیز فعالیت په وړاندې څومره خوښې ښکاره کوي او ویاړ ورباندې کوي.

ما د حزب په دننه کې د مشرتابه په کچه له دومره ژورو اختلافاتو څخه خبرتیا نه لرله. په ښکاره حزب له انشعاب نه وروسته اتحاد کړی ؤ، ما داسې انگېرله چې ټولې داخلي ستونزې حل شوی دي، خو د رهبري په کچه له دومره ژورو تضادونو څخه چې د ځان غوښتنې او واک غوښتنې په بنسټ وو خبر نه وم، چې تراوسه یې هم په ریښتیا او اخلاص سره وحدت نه دی کړی. هر یوه بل ته کمین نیولی ؤ، د ثور د پاڅون په پېښه کې چې د امین په مستقیمه قوماندانه ترسره شوی ؤ خلقیان برلاسي

وو او پرچميانو ته په برابره ونډه قايل نه وو. له زندان څخه مشرانو ته د نجات وركولو په لاره كې زما فعاليت خلقيانو ته يې ارزښت او ناليدلى ؤ او پرچميانو ته يې د پاشون د قوماندې تر صادولو وروسته ډېر زيات ارزښت درلود. د وزير لخوا زما قدرونه او نوازش زما له هيلې څخه ډېر زيات ؤ. ما فكر كاوه چې واحد گونداو د يوې اساسنامې پيروان دي، ځكه ان چې د انشعاب پر مهال يې هم واحده اساسنامه درلودله، له وحدت وروسته به ټول مسايل حل شوي وي او بايد حل شوي هم واى. هغه فشار چې د محمد داؤد دولت په دواړو ډلو راوړى ؤ يوشان ؤ او حزب هم د همدې فشار له امله وحدت ته اړ كړاى شوى ؤ، خود دواړو ډلو ځان غوښتونكو او قدرت غوښتونكو مشرانو په ريښتين ډول يونه وو چې پايلې يې وروسته راخرگندې شوې او د همدې ځواك غوښتنې له امله وروسته بيا يو په بل پسې له منځه لاړل. خلقيانو به په پرچميانو بريدونه كول او كله به پرچميانو د دروغجن وحدت د پردې تر شا په خلقيانو تيرى او بريد كاوه، چې په ټولنيزه توگه له دننه څخه كمزورى او ډډ شوي وو.

لكه څنگه يې چې د واحد حزب، او له سره د يو موټې كېدو ادعا كوله نه وو بلكې د مشرتابه په كچه په گوند كې ډلې او فركسيونونه موجود وو، چې لكه د وېنو (موريانه) له دننه څخه خورل كېدل تردې چې نهست او نابود شول.

د كورنيو چارو وزير د ثور د اوومې ورځې د فعاليتونو په لړ كې په لومړۍ ليكه كې د جگړن عمر د ټانگ د مخكېنې او د هغه د شهادت، د جگړن محمد رفيع او نورو له فعاليتونو څخه په وياړ سره يادونه كوله، زما فعاليت يې هم د پرچم ډلې له لاسته راوړنو څخه شمېرل، چې گڼې دواړه ډلې د محمد داؤد د رژيم په نسكورولو كې په پوځي او انقلابي فعاليتونو كې برابره ونډه لرې. ښاغلى نور خبرې په داسې جملو كې پوښلى وې چې په آسانه سره چا د داخلي اختلاف احساس نشو كولى، خو د خلق ډلې مشرانو او چارواكو په خرگنده سره د خلقيانو برلاسى ښودله او ځانونه يې پرته د چاله گډون څخه د ثور د انقلاب وارثان شمېرل.

له نور سره له كتنې او پېژندگلوۍ وروسته د ازهر په ملگرتيا د تړون دفتر ته

ورغلم. د ازهر لخوا له پېژندگلوۍ وروسته مې په لنډ ډول ورته د پنجشنبې د ثور د اوومې نېټې كړنې او فعاليتونه چې ما په كې ونډه درلودله بيان او تشریح كړل. د هغه له سلوك او چلن څخه داسې برېښېده چې د ازهر خبرې يې چندان خوښې شوی نه وې. د برياليتوب لومړنۍ ورځې وې، زما د حال په اړه يې پوښتنې وكړې او ما ته يې د كابل د امنیې له قوماندان سره په صمیمانه همكاری كولو توصیه او لارښوونه وكړه او رخصت شوو.

د كابل نوې والی او د «خلقى» خان محى الدين خپلواکه قومانداني:

د شنبې په ورځ د ثور په ۹ مه د راډيو د اعلان په اساس ټول مامورين اړوندو ادارو ته حاضر شوی و. د زراعت پخوانی وزير عبدالحكيم چې دغه مهال د كابل والی و هم خپلې دندې ته حاضر شوی و. د امنیې قوماندان ميرگل چې د پنجشنبې په ورځ چې د تانكونو د وړاندې تگ او تعرض له كبله يې ولايت نه تېښته كړی وه خپلې دندې ته حاضر نشو.

د امنیې قوماندان خلقى خان محى الدين ته له كومې مرجع نه تيلفونى هدايت وشو چې د ادارو آمران او مامورين د ولايت صالون ته د نوي والی د پېژندگلوۍ لپاره راجمع كړي. ډگروال عبدالقادر نوى والی سالم «مسعودى» مامورينو ته وروپېژندلو او له پخوانی والی عبدالحكيم نه يې هيله وكړه چې يو څو ورځې د والی د سلاكار په توگه همكاري وكړي. سالم مسعودى د امين د ځانگړو ملگرو له جملې څخه و چې د ښوونې او روزنې په وزارت او نورو تعليمي ادارو كې يې يو ځاى كار كاوه، چې په دې ترتيب سره د كابل ولايت ټول مهم پوستونه نامسلكي او بې تجربې اشخاصو ته وسپارل شول.

د امنیې قوماندان، د كابل والی، د دارالمعلمين مدير او د خپلواک ادارو چارواکي ټول غير مسلکي كسان وو. اداري څانگې هم د هغوى له دوستانو او خپلوانو څخه ډكې شوی وې. د هيواد د پلازمینی كابل ښار اداره له دوه ميليونو

وگړو سره نامسلکي او بې تجربې او احساساتي کسانو لاس ته وسپارل شوه. د امنیې قوماندان همکاري گروپ په بې پولې اختیاراتو سره د کابل په له پېښو ډک ښار کې د خلکو په مال، حال او ناموس باندې څه یې چې زړه غوښتل ترسره کړل. دا طبیعي چاره ده چې په سترو او گڼ میشته ښارونو کې حرفوي مجرمان، قمارخانې، فاحشه خانې، چرس خانې، شرابخانې، شراب پلورونکي او شراب اخیستونکي، جیب و هوڼکي او داسې نور جنایتکاران لږ یا ډېر شتون لري. د پېښو گراف د پولیسو له اغېزمن فعالیت سره تړاو لري، په هر څومره کچه چې څارنه، له جرمونو سره مجادله او مخنیوي موجود وي، په همغه کچه د پېښو او جرمونو کچه ټیټه وي، خو د دې برعکس کله چې پولیس بې اعتنا شي، نو د مجرمانو لپاره د جنایي فعالیتونو زمینه برابري او د پېښو کچه پورته ځي. کله چې د پولیسي ادارو چارواکي د حرفوي مجرمانو همکار او په جرم کې شامل شي نو څرنگه به د پېښو کچه کمه شي؟

د امنیه قوماندانۍ په ادارو کې ورو ورو د قانونیت، وړتیا او د تناسب اصل خپل مفهوم له لاسه ورکړی ؤ. په خپله قوماندان هم په ډېر کم وخت کې دومره په عیاشۍ کې ډوب شو چې حتی د کار په رسمي وخت کې د پولیسو دفترونو ته د بهلابېلو حرفوي مجرمانو تگ راتگ شروع شوی ؤ. د دفترونو ټیلفونونه په سپارښتونو او راکړې ورکړې مصروف وو. په ټولنه کې د قضاوت بهترینه مرجع خلک دي. خلکو ورو ورو په پولیسو باندې خپل اعتبار بایلود او د پولیسو شعار چې «پولیس د خلکو په خدمت کې» ؤ په «څارندوی د خلکو په ذلت» بدل شوی ؤ. یوه ورځ د امنیې قوماندان په دفتر کې ناست وم د چهاردهی د ولسوالۍ د څارندوی قوماندان جگنورن سیف الله د کابل ولایت قوماندان ته راغی، راپور یې ورکړ چې تېره شپه یو بلاز له دوه زلمو زامنو سره د یو فولکس واگون موټر په سپرلی د شپې د گرځېدو د بندیز په وخت کې د گزمو په واسطه ولسوالۍ ته راوستل شوی وو، که څه هم وسله او یا د شک وړ کوم اسناد ورسره نه وو، هغوی له خپل موټر سره په ولسوالۍ کې ساتل شويدي، په دې اړه هدایت غواړم.

په راپور په اورېدو حيران شوم، انتظار مې ويوست چې «خلقى» څه لارښودنه كوي. د ولايت قوماندان په يو ډول بې پروايي سره وويل: «دا خلك چې يوه دوه شپې د نظارتخاني مزه وڅكي نو هله به د شپې د گرځيندې د بنديز په اهميت پوه شي.»

ما بې اختياره له سيف الله نه وپوښتل چې: «مو تر له كومه ځايه چېرته تللو؟ د شپې په خوبجو د گزمې لخوا نيول شوي و؟ د مو تر او كسانو د تالاشي په مهال څه شي لاس ته درغلي دي؟»

ويي ويل: «پلار او زامن په دار الامان كې د يوه خپلوان په كور كې مېلمان نه وو، كله چې خپل كور ته تلل، د شپې په لسو بجو د گزمې لخوا نيول شوي او ولسوالي ته راوستل شوي دي، په تالاشي كې هېڅ شي نه دي موندلي.» د ولايت له قوماندان څخه مې اجازه وغوښته او د درناوي نه په ډكه لهجه مې ورته وويل، لازمه نه وه چې له تالاشي نه وروسته يې يوه شپه او يوه ورځ بنديان كړي، د اشخاصو او مو تر د هويت له تثبيت نه پس بايد د يو تن پوليس په واسطه بايد خپل كور ته سپارل شوي واي او تينگار پرې شوي واي چې تر دې وروسته د شپې گرځينديز په جدي توگه رعايت كړي.

اصلا مې ورته د قانونيت، تناسب لرل او وړتيا په اړه د پوليسو كړنې يوشه روښانه كړې خود علاقې وروړته ونه گرځېدل.

دا پېښه د بېلگې په ډول ذكر شوه چې له دې څخه د خپلواك گروپ ټولې كړنې اټكل كولاى شو. د بچه سقاو حبيب الله د كار كوونكو په ډله كې او د ځينو بې عقله حزيانو په منځ كې يوازې همدومره توپير شتون درلود چې هغوى كلكوال او بې سواده وو او دا ښاري او باسواده وو. هغوى له قانون نه خبرتيا نه لرله او دوى د قانون په وړاندې بې تفاوته وو، هغوى په اړو دورو او جگړو كې خپل آسونه څاربه كړل، پيسې او شتمنى يې پيدا كړه، او دوى د انقلاب په نوم هر څه يې چې وغوښتل ترسره كړل.

د ولايت د امنيتي قوماندان چې د نظم او عامه امنيت ساتلو لومړى درجه

مسئول ؤ، دغه د خلکو د مال، ځان او ناموس د امنیت ساتنې لومړۍ درجه مسئول په خپله د نفساني خواهشاتو او عیاشۍ په ډنډ کې داسې ډوب شوی ؤ چې یوه شپه د نشې په حالت کې په قلعه فتح الله خان کې د ماری په نوم د یوې فاحشې کورته ورځي، له هغې سره په عیاشۍ پیل کوي، د وخت د استخباراتو د دستگاه دغه موضوع کشفوي، قوماندان په نوموړی کور کې په داسې حال کې چې لوڅ لغړ د نشې په حالت کې له فاحشې سره په فحاشۍ لگیا دي نیول کېږي. د وخت رژیم د خلقي خان محی الدین د دغه جرم د پتولو لپاره هغه له دندې گوښه کوي او د احتیاط په نوم دوه اونۍ په کور کې کښيښي، او له پنځلس ورځو وروسته یې د فراه د والي په توگه مقرر وي، له دې امله چې «خلقي» له یوې ځانگړې ډلې سره تړلی ؤ، نو د فرکسیون او ډلې گټې د هیواد تر گټو پورته وي. په همدې اساس وه چې د هیواد په گوټ گوټ کې د فرکسیوني گټو د ساتلو په موخه د هیواد عالی گټې، د خلکو امنیت، سوکالی او نېکبختی او د ټولني نېکمرغي د ناوړو پېښو ښکار شوی وه. په پایله کې خلکو له رژیم څخه و اټن پیدا کاوه، د مخالفینو تبلیغات کاري او اغېزمن واقع کېدل، تردې چې ورو ورو په ټول هیواد کې د رژیم پر ضد د مقاومت ډلې جوړې شوې او د سوسیالیستي بلاک مخالفینو په بشپړ ډول له دې چلن څخه گټه پورته کړه او میلیونې پر گټې یې خپل ځان ته راکارېدې.

د بهرنیو چارو له وزیر حفیظ الله امین سره لومړنۍ کتنه:

زه د شور په لسمه د کورنیو چارو د وزارت لخوا د کابل د امنیت د امر په توگه مقرر شوی وم. دا چوکۍ د خلقي خان محی الدین د گروپ یو غړي چې جگړن امیر محمد حسین خیل نومېده ځان ته غوره کړی وه او د امنیت والگا موټر یې په خپل واک کې راوستی ؤ. زما په ټاکل کېدو چې د کورنیو چارو د وزارت لخوا ترسره شوی وه د ولایت د امنیې قوماندان موافقه نه لرله، خو په څرگنده یې کوم مخالفت نه کاوه. زه له یوې حیرانوونکې فضا سره مخ وم. د کورنیو چارو وزارت د دې لپاره چې د ولایت قوماندان یو غیر مسلکي او بې تجربې سړی دی، د هغه په څنگ کې

باید یو مسلکي او تجربه لرونکی شخص شتون ولري ترڅو کومه وظيفوي تشه رامنځ ته نشي، له بلې خوا د امنې قوماندان او د هغه همکار گروپ ټولې پوليسي چوکۍ په خپل منځ کې سره ويشلې وې او نه يې غوښتل چې بل څوک د هغوی په منځ کې ديوال شي، په تصادفي ډول زه د هغوی د راز د يو مخل يا ضرري په توگه گرځېدلی وم، زه نه د اردو افسروم او نه خلقي بلکې د يوې ډلې او دستگاه په اداره کې د شپږم کلک (گوته) ناخوښه عنصر په توگه مقرر شوی وم.

د کابل نوی والی سالم مسعودی راته وویل چې سمدستي د بهرنیو چارو وزارت د امین دفتر ته ورشم، د موټر خبره مې ورته وکړه، خپل ډریور ته يې لارښوونه وکړه ترڅو ما د بهرنیو چارو وزارت ته ورسوي. د بهرنیو چارو وزارت لکه د يوې پوځي قرارگاه په ډول کلک امنيتي تدابير نیولی وو. د ننوتو له دروازې څخه د بهرنیو چارو د وزیر تر دفتره څو ځله تالاشي شوم، په دوهم منزل کې يې د مراجعینو د ناستې لپاره چوکۍ ایښې وې، نږدې شلو تنو له امین سره د کتنې انتظار کاوه. له هغې جملې څخه یو هم د ښوونې او روزنې د وزارت معین ښاغلی فاضل خان چې د بکلوریا په دوره کې زمونږ د لیسې مدیر او زمونږ د ټولگي د یو مضمون استاد ؤ او ما ورسره پېژندگلوی لرله په منتظرینو کې ؤ. ما هم د معمول سره سم خپل نوم او شهرت ولیکه او د مسئول تن په لاس کې مې ورکړ. لږه شېبه وروسته امین له یو مېلمه سره چې د دیپلومات ښه يې لرله د مشایعت او خدای پامانۍ په ډول د هلبز ته راووت او له مېلمه سره يې خدای پاماني وکړه. د انتظار کوونکو خوا ته راغی، زه يې چې ولیدم، له انتظار کوونکو څخه يې بخښنه وغوښته او ويې ویل چې که بې نويتې کيږي هم دا افسر ما رابللی دی، ستاسو په اجازه یو څو دقیقې ورسره گورم. زه يې له لاسه ونیوم، دفتر ته ننوتو او د گډې میز شاته د چای څښلو لپاره کښېناستو. یو گیلان چای راغله او د سگر ټولطف يې وکړ، له تندي يې داسې بریښېده چې امین ډېر خوشحاله دی او په ځان ویاړ کوي. ماته يې په خدا وویل: «وډې لیدل چې زمونږ گوند له یوې شپې او ورځې څخه په کم وخت کې د داود خان مستبد رژیم نسکور کړ او هیواد ته يې د تل لپاره د محمدزیو د کورنۍ له

ظلم او استبداد څخه نجات ورکړ؟» د تاييد په ډول مې ورته وويل: «هو، په خپلو سترگو مې وليدل چې دولت ډېر ژر سقوط وکړ.» په موسکايې وويل: «په ياد دې دي چې زما د نيولو لپاره دې په نيمه شپه کې د پوليسو په ځواک زما کور محاصره کړ او په تالاشۍ دې پيل وکړ؟» ومې ويل: «هو، دا هرڅه مې په ياد دي.» ويې ويل: په دغه شپه ستا د ځوان مردانه چلن څخه ډېر مشکور يم، دوه ملگري انجنير ظريف او فقير محمد چې د دندو ترسره کولو لپاره ماته راغلي وو او هغوی مې تاته د پولې تخنيک محصلين او زما د زوی عبدالرحمن هم ټولگي دروېښدل تاسو زما خبره ومنله او هغه مو خوشې کړل، هغوی ډېر مهم او گټور واقع شول ځکه هغوی دواړه په اردو کې زما د ملگرو ارتباطي غړي وو.» امين چې زما په ليدلو سره د تالاشۍ د شپې ټولې خاطرې په ځانگړي توگه زما مرستې چې ډېره گټه يې ورته رسولی وه يوه يوه يې په گوته کړه او زما څخه يې بيا بيا مننه کوله. خپلو خبرو ته يې دوام ورکړ او ويې ويل: «کله چې مې کور محاصره شو او تاسو د دروازې زنگ کيमानده د انقلاب قوماندانې نيمگړې پاتې وه. کله چې زما زوی عبدالرحمن د پوليسو د راتگ خبر راکړ نو مجبوراً ټولې پانې او کاغذونه مې نيمگړي راټول کړل او ښځې مې په خپل لستونۍ کې پټ کړل، او له دوه تنو انجنير ظريف او فقير محمد سره تاته دروازې ته راغلم، د تالاشۍ په مهال ډېر اندېښمن وم، کاغذونه چې ډېر محرم دي چې له مېرمن سره مې ووېسې نه چې افشا شي او تاسو ته په لاس درشي. په ياد دې دي کله چې د زمانه د کوټې د تالاشۍ نوبت راوړسېد، په ټينگار مې درنه هيله وکړه چې په کوټه کې زما پېغلې لونه او خوانې مې چې سپين سرې ښځه ده او ناروغه ده ويده دي، که د عملياتي ډلې ټول غړي اتاق ته ننوځي له دې امله چې ستاسو په عملياتي ډله کې ښځينه پوليس نشته د افغاني کلتور له مخې يو ډول بې عزتي راته ښکاري، تاسو هم زما دا هيله ومنله او د نورو غړو له ننوتو څخه صرف نظر شوې، له ما سره يوځای کوټې ته داخل شوې او په سرسري ډول دې تالاشي واخيسته او په دقيقه توگه دې تالاشي وانه خيسته، تر ټولو مهمه دا چې زما ورو عبدالرحمن هم له خپلې مېرمن سره په همدې کوټه کې ؤ، هغوی دې ناليدلي وگڼل

او که نه نو په اصولي ډول هغه هم نیول کېده. زما وروستنی او تر ټولو مهم خواهش چې تاسو ومانه هغه دا ؤ چې په همغه شپه دې د سمت د مامور تر څارنې لاندې زه په خپل کور کې شپې تېرېدو ته پرېښودم، ما له فرصت نه په استفادې سره څرنگه مې چې خوښه وه په همغه شپه کې د انقلاب د قوماندې د صادرولو کار بشپړ کړ، که نه نو اوس به زه هېڅکله د بهرنیو چارو وزیر نه وم، او زموږ ګوند هېڅکله سیاسي قدرت لاس ته نشور اوړلای، ځکه نو زما په اند تاسو زموږ په انقلاب کې مهمه او ستره ونډه لرلی ده.» ما ددې خبرو په اورېدو چې په ناڅېرۍ کې مې ترسره کړې وې امین ته څرګنده کړه: «ما هر هغه څه چې هاغه شپه کې ترسره کړې دی ستا د ورور عبداللہ خان سره د پخوانۍ پېژندګلوی او اخلاص له مخې وو، دا چې دا ناڅېر مراعاتونه دومره ګټور تمام شويدي دا ټول ستا د نوښت او اتلولۍ تر مخه وو چې په لږ وخت کې ستر کار ترسره شو، په داسې حال کې چې سبا ته تاسو هم زندان ته راغلی، خو ستاسو لارښوونه او دستور دومره منظم او اغېزمن ؤ چې یو یو تطبیق او د عمل جامه یې واغوستله، ستاسو اتلولي یو ځل بیا تاسو ته تبریک وایم.»

امین داسې خوښ او تازه ؤ چې بیا یې ماته د خبرو نوښت رانکړ، خپلو خبرو ته یې دوام ورکړ و یې ویل: «پرون درې تنه بریدمن سید رحیم، بریدمن یوسف سحر او تاسو پخپله چې موږ ته مو له زندان نه نجات را کړې ؤ، د خلق کور (جمهوری ارګ) ته غوښتل شوی وئ. د انقلابي شورا رئیس تره کی غوښتل له تاسو سره خبرې وکړي، دوه تنه حاضر وو خو تاسو حاضر نه وئ داسې هدایت او پرېکړه وشوه چې یاد شوی درې تنه چې په ستونزمنو شرایطو کې یې په مېړانه رهبران له زندان نه خوشې کړل نو اوس دې زموږ ساتنه او امنیت هم په غاړه واخلي، په دې اساس پرېکړه وشوه چې سید رحیم به له تره کی سره، سحر به له کارمل سره او ته به له ما سره د یاورو ساتونکی په حیث دنده ترسره کوئ، تاسو مې په همدې اړه راغوښتی یئ.»

ددې پرېکړې په اورېدو په زړه کې اندېښمن شوم، زه له دې دندې سره موافق نه وم. امین هم زیات شمېر ساتونکی او یاوران درلودل، زما له شتون سره یې چندان علاقه نه لرله خو د نزاکت له مخې یې د تره کی پرېکړه ماته ابلاغ کړې وه. زه په ظاهره

چوپ پاتې شوم. امین خپلو خبرو ته ادامه ورکړه او ویې ویل: «د کابل امنیه قوماندانی هم ډېره مهمه ده غوښتل مې تا د کابل د امنیه قوماندان په حیث وټاکم، خو له دې امله چې خان محی الدین خلقي د دې چوکۍ ډېر هیله من ؤ، عجائبات مې هغه د قوماندان او ته مې ورسره په څنگ کې د امنیت د امر په توگه ټاکلی یې، قوماندان د اردو افسر او غیر مسلکي دی، تاسو مسلکي افسر او تجربه لرونکی یاست، تر یوه وخته ورسره باید همکاري وکړې، اوس اختیار لرې هره یوه دنده چې غوره کوئ.» مې ویل رینستیا هم د کابل د امنیه قوماندانی چارې به په دې انقلابي شرایطو کې ډېرې مهمې وي. «امین هم خوشحاله شو او ویې ویل: «په سمدستي توگه د کابل د امنیت د امر په حیث دنده اشغال کړئ، زما په وړاندې تاسو د کابل ښار د امنیت مسئول یاست، هر وخت له ما سره په تماس کې اوسه.» او د خدای پامانی په ډول له خپله ځایه راپاڅېد. د امنیت د امر په توگه چې ما کومې ستونزې د خان محی الدین خلقي له گروپ سره احساسولې، فرصت په لاس رانغی چې امین ته مې ویلی وای، له ځان سره مې فکر کاوه چې د بهرنیو چارو وزیر به د قوماندان او پوځي پوستونو په ټاکنو کې څه مسئولیت لري. دا پوستونه د ژاندارم او پولیسو د عمومي قوماندانی په تشکیلاتو کې دی، باید گوښه کول او مقرول او د ستونزو حل د کورنیو چارو د وزارت د عمومي قوماندانی لخوا ترسره شي، خو په عملي ډول امین د اردو ټولو نظامي پوستونو د ځای پر ځای کولو، او د اگسا او پولیسو د واک خاوند ؤ. وروسته بیا څرگنده شوه چې د دیموکراتیک په نوی جمهوري رژیم کې «زیر کاسه نیم کاسه شتون لري». حفیظ الله امین چې د بهرنیو چارو د وزارت په مقام دنده ترسره کوله عملاً د دولتي او حزبي چارو عام و تام اختیارات یې په لاس کې وو.

درېم څپرکی:

په گوند کې دننه مبارزه او انشعابونه ،
د ځمکه والو ، شتمنو ، علماو ، روحانيونو ،
د قومونو د مشرانو ، روپاندو او د پرچم د ډلې
د غړو نيول او د نور محمد تره کی وژل

په حزب کې دننه اختلافونه:

په افغانستان کې د د. خ. ا. گوند بنسټ د شوروي اتحاد د کمونست گوند په
سپړ نښتېنه اېښودل شوی و او مشران يې نور محمد تره کی او بېرک کارمل د
کمونست گوند ايجنتيان او د کی جی بی (د شوروي اتحاد د کمونست گوند
جاسوسي سازمان) د بېلابېلو چينلونو سره تړاو درلود.

نور محمد تره کی په خټه پښتون ؤ ، يو کليوال او ساده مزاجه سړی ؤ . بېرک
کارمل په خټه تاجک ، ښاری ، د جنرال زوی ، ځيرک او پوهېدونکی شخص ؤ .
روسانو په لومړی سر کې دغه دواړه ځان خوښوونکی او قدرت غواړي مشران يود
بل پر ضد روزلی وو ، دواړو ته په جلا جلا توگه د لومړيتوب په حق قايل وو . تره کی
او کارمل چې په جلا جلا ډول دواړو له روسانو څخه مرستې ترلاسه کولې ، هر يوه د
د. خ. ا. گوند په نوم فراکسيونی جلا جلا ډلې او گروپونه جوړ کړی وو ، چې هر
فراکسيون که هغه د وحدت په وخت کې ؤ او که هغه د انشعاب په وخت کې ؤ خود
يوې واحدې اساسنامې په درلودلو سره د د. خ. ا. په نوم يادېده ، خو په حقيقت کې
يې د خپلې ځانگړې رهبري پيروي کوله . همدا دنني اختلافات وو چې له جوړېدو له

وخت نه تر ړنگېدو پورې يې هېڅ وخت په ريښتيا او د زړه له تل نه يو تریله همکاري ونکړه او د يو موتي او واحد حزب په توگه يې عمل ونکړ. لومړنی بېلتون يا انشعاب چې له جوړېدو نه نږدې يو کال وروسته رامنځ ته شو، نو د نور محمد تره کي، صالح محمد زيري، دستگير پنجشېري، داکتر شاه ولی، حفيظ الله امين او داسې نورو په مشرۍ ډله د خلق په نوم، او د بيرک کارمل، مير اکبر خيبر، سلطان علي کشتمند، داکتر نجيب الله، محمود بريالی او نورو په مشرۍ ډله د پرچم په نوم ډلې يو له بله سره جلا شوې او يو د بل په خلاف يې سختې دښمنۍ ته مخه کړه. د شوروي اتحاد د کمونست گوند وروند او مرموز سياست چې خپل گواښي حزب يې له دننه څخه د دوه ټوټو په بڼه جوړ کړی ؤ، د انشعاب په مهال يې د بل لوري د بې اعتباره کولو لپاره په څرگنده تبليغات کول او يو د بل په خلاف يې شواهد او اسناد وړاندې کول، او د يو کېدو په وخت کې يې هم ريښتيني، صميمي او د زړه له تل نه عمل نه ترسره کاوه. د دوی کمونستي بادارانو بڼايي ددې لپاره له دننه څخه دغه دوه ټوټې کېدو او مخالفونو ته زمينه برابروله چې سياسي واک ته درسهېدو په مهال په ځان باوري نشي او په خپل سر او خوښه کوم عمل ترسره نکړي، او همداسې وشول هم، چې د قدرت د لاس ته راوړو او د قدرت ساتنې لپاره د خپلو کمونستي بادارانو له لارښودنې پرته کوم قدم وړاندې نکړدي. سردار محمد داود چې د د.خ. ا. گوند د خپلو همکارانو افسرانو په مرسته د شاهي رژيم په خلاف د ۱۳۵۲ کال د چنگاښ په ۲۶ مه کودتا وکړه او سياسي واک يې لاس ته راوړ، او د جمهوري نظام بنسټ يې کېښود، مترقي پروگرام يې د «د افغانستان خلکو ته وينا» په نوم له راډيو افغانستان څخه اعلام کړ. په لومړي وخت کې يې د هيواد له شمالي گاونډي سوسياليستي شوروي اتحاد سره ښې اړيکې لرلې. ډېر وخت نه و تېر شوی چې سعودي عربستان، ايران او پاکستان ته له سفرونو وروسته يې خپل سياست ته تغيير ورکړ او په خپله يوه وينا کې يې د د.خ. ا. گوند سوسياليستي ايډيالوژۍ يوه پردۍ او راوړاده شوی ايډيالوژۍ وبلله. د پرچم او خلق ډلې ټول غړي يې چې په پوځي او ملکي مقاماتو نصب کړي وو، گوښه او له دولتي ادارو نه يې وايستل. ورو

ورو له شوروي اتحاد سره د افغانستان خورې او دوستانه اړیکې مخ په سپردو شوې. څرنگه چې شوروي اتحاد احساس کړه چې داؤد خان له شوروي اتحاد پرته د نورو سیاستونو د خپلولو په لټه کې دی، نو د خلق او پرچم ډلې یې وحدت او یوځای کېدو ته اړ ایستلی، او د یوه پلینوم په ترڅ کې چې د ۱۳۵۶ کال په وروستیو کې په کابل کې د شوروي اتحاد په سفارت کې جوړ شوی ؤ خلقیان او پرچمیان یو شول خو په پوځي برخه کې د دواړو ترمنځ اتحاد نه ؤ شوی. په هر حال د روسانو په سلا او اشاره د یوه وسله وال پaxon په نتیجه کې د داؤد خان دولت نسکور شو، او سیاسي واکمني د ۱۳۵۷ کال د ثور په ۷ مه د د. خ. ا. گوند لاس ته ورغله، سیاسي واک ته له رسېدو وروسته هم دغو دواړو ډلو د یو واحد او یو موټی گوند په توگه عمل ونکړ، د خان غوښتونکو او ځواک غوښتونکو مشرانو په تندیو کې د تکتیکي او له فریب نه ډک وحدت نښې د سیاسي ځواک د ترلاسه کېدو په لومړۍ میاشت راڅرگندې شوې. د مهمو چوکيو پر سر شخړه او د ثور د انقلاب پaxon د بريالي کېدو په اړه د مشرانو تفوق غوښتنه هغه اختلافات وو چې گوند یې له داخل نه تخریب او په داسې حال کې چې د هغوی روسي باارانو او کمونستي سلاکارانو دا ټول حالات مشاهده کول، په ښکاره خو یې دواړه ډلې یووالي ته هڅولې او د وحدت مشوره یې ورکوله خو هېڅکله یې نه غوښتل د د. خ. ا. گوند د مشرتابه په دننه کې ژور اختلافات رفع او له بېخه وباسي. عملاً ولیدل شول چې څه ډول د شوروي سلاکارانو په شتون او حضور سره بیرک کارمل او د هغه ډله د سفیرانو په نوم له افغانستان څخه رخصت شول؟

د سلاکارانو او د مسکو سفیر پوزانوف چې د تره کی پلوي ؤ په شتون سره د جمهوري ارگ په داخل کې څه ډول په حفیظ الله امین باندې د وژلو په نیت ډزې وشوې؟

دا هم جوته ده چې د کیوبا له سفر نه وروسته تره کی څه ډول د حفیظ الله امین لخوا ونیول شو او د ارگ د باغچې په مانی کې له ۱۷ ورځو بندې کولو وروسته د هغه په خوله د بالنبت په اېښودو سره په سا بندېدو ووژل شو، او همدا

سوسيالیستي شوروي اتحاد ؤ چې د امین دولت یې په رسمیت وپېژاند. همدا سوسيالیستي شوروي اتحاد ؤ چې د حفیظ الله امین د واکمن کیدو نه ۱۰۱ ورځې وروسته یې له افغانستان نه شړل شوی بیرګ کارمل د ۱۵۰ زرو روسی لښکرو او ټانکونو سره افغانستان ته وارد کړ. امین یې د تاجبېګ په ماڼۍ کې دننه وواژه او کارمل یې د قدرت په ګدی کېنېناوه او د قدرت لمن یې د خلقیانو له لاسه د پرچمیانو په لاس کې ورکړه.

له شک او تردید نه پرته ویلاى شو، هرڅه به چې روسانو غوښتل هماغسې کېدل، تره کى، کارمل او امین لکه د شطرنج د دانو په شان روسانو تبدیل کړل. د شور له وسله وال پاڅون نه پس کله چې د یو دیموکراتیک جمهوریت بنسټ کېښودل شو، د د. خ. ا. ګوند په هیواد کې نور ټول هغه سیاسي تحرېکونه چې په پخوانیو رژیمونو کې یې د د. خ. ا. له حزب سره یوځای د اپوزیشن په ډول عمل ترسره کاوه غیر قانونی اعلان کړل، د ځینو مشران یې بنديان کړل او د ځینو مشران وټنې بدلې. برسېره پردې چې په دولت کې په کومه ونډه ورکولو ورته قایل نشول د هغوی اپوزیسیوني فعالیتونه هم بند او ناقانونه وگرځول. شعله، جاوید، افغان ملت، اخوان المسلمین او نور ټول لوی او کوچنی سیاسي خوځښتونه تس نس کړای شول او د فعالیت لمن یې په هیواد کې دننه راټوله او ان چې ناشونی شوی وه. د دغو سیاسي خوځښتونو مرکزي هستې بهرته لاړلې او د رژیم پر ضد یې خپل فعالیتونه پیل کړل.

د د. خ. ا. یوازینی ګوند چې اصلاً دوه ډلې وې، هره ډله په غټیو او کوچنیو فرکسیوني ډلو ویشل شوی وه، د خلق ډله په ځانګړی ډول د امین او تره کى په ګروپونو او د پرچم ډله د کارمل په مشرۍ وروسته بیا په کوچنیو اماتور فرکسیوني ډلو وویشل شوه چې د یوې ډلې مشري سلیمان لایق او د بلې ډلې مشري محمود بریالی کوله. د ډاکټر نجیب الله واک ته د رسېدو تر وخته پورې کومه بېله او فرکسیوني ډله نه وه جوړه کړی، کله چې واک ته ورسېد نو په غیر ارادي ډول کوم کسان چې په ګروپونو کې شامل نه وو او یا د خلق او پرچم ډلو مشرانو څخه راضي او

خوښ نه وو، د نجيب الله په شاوخوا راتول شول، له دې کبله چې نظرونه يې د خلق او پرچم فرکسيونونو په خلاف وو د نجيب الله د گروپ په نوم ونومول شول.

تر دې دمه چې موخه وليکل له هغې څخه داسې څرگندېږي چې د د. خ. ا. گوند د بنسټ او جوړېدو له وخته لومړی د خلق او پرچم په ډلو او وروسته بيا دواړه ډلې په نورو څو گروپونو ويشل شوي و، چې واک ته له رسېدو لير وروسته د انشعاب په لوري وهڅېدل او د حکومت کولو شپاړس کلونه يې په پټ او ښکاره مخالفتونو تېر کړل، ان چې يو ډبل په خلاف يې کودتا گانې وکړې. د تره کي پر ضد د امين کودتا، د امين پر ضد د کارمل کودتا، د نجيب الله په خلاف د شهنواز تني کودتا او له نظار شورا سره په ائتلاف کولو د عبدالرشيد دوستم کودتا، همداراز د نظار شورا په مشرۍ د کارمل په لاس لرلو سره د نجيب الله په خلاف کودتا، دا ټول هغه واقعيتونه دي چې د خلق او پرچم د ځان غوښتونکو او قدرت غوښتونکو مشرانو اختلاف په ثبوت رسوي.

په سمنگان ولايت کې:

پخوا اشاره وشوه چې د گوند داخلي اوضاع په چټکۍ سره تغيير وموند. د کادرونو د ځای په ځای کولو سياست چې بايد د وړتيا، د تحصيل درجې، مسلک او تجربې او نورو علمي معيارونو له مخې ټينگ شوی وای، لکه څرنگه چې د د. خ. ا. گوند د مرکزي کميټې په مصوبو کې په ليکنو او د کاغذ پر مخ دغو معيارونو ته اشاره کېدله خو په عمل کې د تره کي او کارمل ترمنځ د نيولو او زور ازمويلو په بنسټ عمل کېده او په دې برخه کې حفيظ الله امين گټونکی و. ما تر دغه وخته په بشپړ ډول دا نه احساسوله چې د سمنگان ولايت ته د امنې د قوماندان په توگه زما تبديلی هم د همدغور سره کشيو په ترڅ کې تر سره شوی ده، ځکه زه په هېڅ فرکسيون پورې نه ده تړلی او ځان مې په يوې ډلې پورې تړلی نه شمېرله، خو له دې امله چې د پرچم ډلې له پرتو سره مې پخوانی شخصي اړيکي او پېژندگلوې لرله نو هرو مرو يې زه نه يوې ډلې سره تړلی شمېرله. د همدې کشمکش په ترڅ کې د يوې

نامحسوسې لنډې نظری له امله زه له کابل نه د یو دریمې درجې ولایت ته تبدیل او د کارمل د لوی په لست کې شامل وگڼل شوم په داسې حال کې چې ما له هېڅ ډلې او هېڅ مشر سره تړاو نه درلود بلکې د دغو ډلبنديو مخالف وم.

له معمول سره مخکې له دې چې سمنگان ولایت ته لاړ شم په کابل کې باید له گوندي او دولتي لورو مقاماتو سره وگورم، د ژاندارم او پولیس له عمومي قوماندان تړون، د کورنیو چارو له وزیر نور احمد نور او د بهرنیو چارو له وزیر او د د. خ. ا. گوند د پوځي برخې مسئول حفیظ الله امین سره مې وکتل. د دريو میاشتو په اوږدو کې له حفیظ الله امین سره زما دې دوهم ملاقات د محتوا او اهمیت له نظره ډېر توپیر درلود.

په دې کتنه کې امین زه په انتظارخانه کې پوره دوه ساعته ایسار کړم، کله یې چې دفتر ته ورننوتم په ډېره سره وضع یې د گوتو په سرونو لاس را کړ. بې له دې چې ماته د کښېناستو اجازه را کړي په ولاړو پښو یې راته وویل: «تراوسه لا نوی وظیفې ته نه یې تللی؟» ومې ویل: «کارونه مې بشپړ دي سبا ته مخم.» د خدای پامانی لپاره یې لاس را کړ او ویې ویل: «سبا ته حرکت وکړه. مال تراوسه حزبي تشکیلات نه دی جوړ کړی، کار ورباندې کوم، کله چې جوړ شول، سمنگان ته به حزبي تعرفه درواستول شي، اوس له حزبي تعرفې پرته دندې ته حاضر شئ.» د حزبي تشکیلاتو په حساب زما گوندی غړیتوب وځنډول شو او له دفتر نه یې راووتم.

بې له دې چې کومه گناه ولرم د امین لومړی او دوهم ملاقات زما په اړه چې د هغه په خپله وینا د نیول کېدو په شپه او د وسله وال پاڅون په لومړۍ ورځ مې ورسره په خومره اخلاص او مینه او د مسئولیت په قبلولو چلن کړی ؤ، په خبرو کې یې ډېر لوی توپیر راغلی ؤ. د حزب په دننه کې د وضعیت په اړه له دې څخه کولای شو اټکل وکړو چې قدرت ته تر رسېدو لپور وروسته تر کومې کچې بحرانې شوی ؤ. خو په سمنگان ولایت کې د غلام رسول یوسفې په نوم یو شخص والی ؤ. که څه هم د تحصیل او تجربې په لحاظ یې منځنی درجه لرله، خو که یې اگر که د تاکتیک او ریا

رنگ درلود خو د خلکو د خوښۍ وړ ؤ. په ښار کې د نرخونو د ټاکلو او کنترول لپاره يې جدي کميسيون ټاکلی ؤ، په خپله به يې په بازار کې د خوراکي توکو د نرخونو څارنه کوله.

د جمعې په ورځ د پروگرام سره سم د ادارو له څو تنو رئيسانو (د عدلي محاکمو رئيس، مستوفي، څارنوال، امنیې قوماندان، د زراعت رئيس، د ښوونې او روزنې رئيس، ښاروال او نورو) رئيسانو سره د ښار نږدې او گونديو کليو دوه يا درې جوماتونو ته تلل، د خلکو په وړاندې به يې اوډين کړه او له خلکو سره يوځای به يې د جمعې لمونځ ادا کاوه. د خلکو کوچنی کوچنی ستونزې به يې د سپين ږيرو او د جومات د خلکو په مشوره د خلکو په مخکې ځای پر ځای هوارولې. د هرې جمعې په ورځ به والي د ادارو د څو تنو رئيسانو سره يوه جامع جومات ته، مستوفي له دوه تنو رئيسانو سره بل جامع جومات ته، د عدلي محاکمو رئيس له نورو دوه تنو رئيسانو سره بل جامع جومات ته له پروگرام سره سم په ترتيب سره تلل. د جمعې لمونځ به يې له خلکو سره يوځای ادا کاوه او د ځسکو، اوبو لگولو، حقوقي مسايل او نورې ناوړه جنايي او د جرم وړ فقرې به يې د قومي جرگو له لارې حل کولې. خلک د حکومت له دغه ډول کړنو څخه چې په حق او انصاف ولاړې وې او د خلکو په مخکې د خلکو په قضاوت حل او فصل کېدلې او د وخت او پيسو د منډبع کېدو مخه په کې نيول کېده د برزيات خوښ او راضي وو. افسوس چې په ټولو ولايتونو کې او د گوند د مشرتابه په کچه داسې احساس ژوندی راى چې خلک يې ورځ په ورځ په ځان راڅرخولې.

د ادارو له څو تنو رئيسانو سره يې ولسواليو ته سفر کړه او د ولسواليو د خپل منځي شخړې يې د هماغه ځای د خلکو په مشوره په يوازې خيز ډول بې له دې چې د مامورينو کنترول او جاجونه په کې وي حل او فصل کولې، خو افسوس چې دغه ډول اجراءات تر ډېر وخته دوام ونکړ. د حزب په دننه کې د اوضاع بدلون او د کادرونو تغيير او بدلون د مسئولينو او مامورينو د کړنو بڼه هم بدله کړه. د ديسوکراتيک جمهوريت له جوړېدو نه ۳ يا ۴ مياشتې تېرې شوي دي چې د گوند په مشرتابه کې

د ننه اختلافات په ډاگه شول او د چاودنې حالت یې غوره کړ. د خلکو تیر ایستونکی گوند، د کارگرانو مخکښ گوند، د ټولو دهقانانو او زحمت کسانو گوند چې د اپوزیسیوني مبارزو پر مهال یې خلکو ته د خدمت کولو، عدل، انصاف او برابری وعده ورکوله، د قدرت له لاسته راوړو وروسته په داسې خطرناکه او مرگونی ناروغی اخته شو چې ټولې ژمنې یې له یاده ووتلې او په خلکو یې داسې ظلمونه وکړل چې ترننه پورې افغان بېچاره اولس د هغې د اور په لمبو کې سوځي او زمونږ آباد او سمسور هیواد په کنډوالو بدل شو.

د تغییر او تبدیلیو په لړ کې د سمنگان والي یوسفی هم تبدیل شو او پر ځای یې د الله داد طوفان په نوم یو شخص د سمنگان د والی په حیث وټاکل شو.

له رسم سره سم د ادارو رئیسان د ریاتک کوتل د حق العبور دروازي ته د نوی والی د هر کلی لپاره ورغلی وو، کله چې والی د هر کلی کوونکو د لیکو په مخکې له موټر نه کښته شونو هغه مې وپېژاند. دا همغه الله داد نومی ؤ، کله چې په کال ۱۳۴۷ کې زه د دشت ارچی ولسوالی د امنیې قوماندان وم، نوموړی د ولسوالی د لومړنی ښوونځی د تحویلخانی کاتب ؤ. په هغه وخت کې نه د گوند غړی و او نه طوفان، له همغه لومړنی ښوونځی څخه فارغ شوی و او د اړتیا له مخې په همغه ښوونځی کې د تحویلخانی د کاتب په حیث مقرر شوی و. د ولسوالی اوسیدونکی د نورو ولایتونو ناقلین وو، الله داد طوفان هم د جنوب لویدیځ ولایتونو څخه د کاکړو له قوم سره د دشت ارچی ولسوالی ته رالیږدېدلی ؤ.

طوفان سمنگان ته طوفان راوړی ؤ:

الله داد طوفان د خپلو ملگرو د «سره خلقیانو» په نوم یو گروپ سره د سمنگان ولایت ته نازل شول. «سره خلقیان، گلابی خلقیان، کنجکی خلقیان» دا هغه اصطلاحات وو چې خلقیانو یو د بل په اړه کارول. هغه گروپ چې په حنیظ الله امین پورې یې تړاو درلود د سره خلقیانو په نوم یادېدل. اتفاقاً چې د طوفان د گروپ همکاران ټول د دشت ارچی ولسوالی احساساتي، بې تجربې او بې علمه

ځوانان وو، د ولایت چوکۍ یې د قرعه کشۍ په اساس په خپلو منځو کې وويشلې، پخوانی مامورین او کارکوونکی څوک و نیول شول او څوک وتبته بدل. له هغې جملې څخه د عامې روغتیا رئیس ډاکتر حبیب منگل او په خپله زه تر یو وخته پورې په خپل ځای پاتې شوی وو او هغه هم له دې کبله چې د طوفان په ګروپ کې ډاکتر او کوم مسلکي افسر شتون نه درلود. په دې سربېره کله چې زه د ارچي ولسوالۍ قوماندان وم، د الله داد ورور د سیمې د بې سواده قریه دارانو څخه ؤ، هغه به خپل کارونه د خپل ورور الله داد په واسطه چې باسواده او روڼ فکره ځوان ؤ ترسره کول. ما هم په دې خاطر چې د ولسوالۍ روښانفکره کړیو ته مې وده ورکړې وي له هغه سره مې ښه چلن کاوه. د همدغې پېژندګلوی تر مخه الله داد ماته د استاد خطاب کاوه. د الله داد طوفان په راتګ سره په سمنګان ولایت کې د ویرې او وحشت څپه خپره شوه، هېڅوک له ځانه خبر نه وو. مامورین، ښوونکي او کارکوونکي له خپلو دفترونو څخه، هتپوال او سوداګر د خپل کار له ځایونو څخه، امامان له جوماتونو څخه، دهقانان له خپل کروندو څخه او نور خلک له خپلو کورونو څخه د مخالفینو او توطئه جوړوونکو په نومونو سره نیول کېدل او زندان ته اچول کېدل. ځمکه وال، مخور، روحانیون او مشران به د شپې لخوا چې کورونه به یې محاصره او بیا تالاشي کېدل، نیول کېدل او د زندان تورو کوټیو ته استول کېدل.

والی د بې پولې واک او صلاحیت له درلودلو سره سره د ولایتي ګوندي کمیتې منشي هم ؤ. مستوفي او د منشي مرستیال د محمد هاشم «دقیق» په نوم د سمنګان یو احساساتي او بې تجربې ځوان ؤ. دی تر دغه وخته د کابل له تجارتي مسلکي ښوونځی لافارغ شوی نه ؤ، د سمنګان ولایت په اداري چوکاټ کې یې د سمنګان دولتي او حزبي کسان راټول کړل، دوی پخوانی عقېدې او نابرابري په دېمنۍ سره محاسبه کولې او له پخوانیو مخالفینو سره یې د غچ اخیستو معامله او چلن کاوه.

عجیبه خوداوه چې ټولې نیونې او تالاشی ګانې د والی په امر د ولایت د امنیه قوماندانۍ په واسطه عملي کېدې. هماغه قوماندان چې څه موده مخکې به

یې د جمعې په ورځو په جامع جو مانونو کې د ځایي خلکو سره لکه د ورونو په شان یوځای د جمعې لمونځ ادا کاوه او د خلکو ستونزې، جزایي او حقوقي قضیې به یې د خلکو د پرېکړو تر مخه ځای پر ځای حل او فصل کولې، او س یې په نیمه شپه کې بېگناه خلک له خپلو کورونو څخه رابهر کول او په زندانونو کې یې اچول، د درې اونیو په موده کې ۲۵ تنه د اثر او رسوخ، مخور او د عزت خاوندان چې ځمکه وال، علماء، اربابان، د پارلمان پخواني وکیلان، د بزکشی رئیسان او نور په کې شامل وو ونیول شول او بې سرنوشته زندان ته واچول شول. د یوه په باره کې هم په امینیه قوماندانی کې د هغوی د جرم او گناه کوم سند موجود نه و. دغو ناقانونه کړنوزه زورولم، یو وړاندیز مې په دې برخه کې ترتیب کړ او د والی دفتر ته ورغلم، اول مې په شفاهي ډول د بنديانو په اړه ورسره خبرې وکړې، د قانوني اجراتو، د څارنوالی د چارو، د جزایي چارو قانون چې په هغه وخت کې په خپل حال او نافذ و، د خلکو د کورونو د تالاشی په برخه کې، د شکمنو کسانو د څارنې، د پولیس صلاحیت، د څارنوال او محکمې د صلاحیت د قانون په اړه مې وضاحت ورته وکړه او ورته مې په ډاگه کړه چې په دوه اونیو کې ۲۵ تنه پرته د محکمې د تحریري احکامو او پرته له کوم سرنوشت نه په زندان کې پراته دي، چې دا عمل له نافذو قوانینو څخه څرگنده سرغړونه ده. والی ته مې د یو پخوانی د همت په حیث په درناوی او دوستانه لېجه وویل تاسو د دولت د نایب په حیث او د ولایت د لومړی درجې مسئول په حیث د کارکوونکو څخه د غچ اخیستنې چلن مخه ونیسئ چې مخور او د اثر او رسوخ خاوندان بېگناه نیول کېږي او په یوه او بله پلمه نیول کېږي او په بېلابېلو توروونو متهم کېږي. زه له کابل نه او ته له کنډز ولایت نه د سمنگان ولایت د خلکو د خدمت لپاره مؤظف شوی یو، ددې ولایت د خلکو سره کومه بڼه او یا ناوړه سابقه نلرو، د خلکو په مقابل کې زمونږ چلن باید قانوني او ناپیېلی وي. دا قانوني قاعده ده چې که یو مجرم په سپهډه او اشتباه سره د قانون له منگولو بچ پاتې کېږي، نو د و مره مسئولیت نلري لکه څومره چې یو بېگناه شخص قصداً او عمداً مجازات کېږي. دا به له خلکو، انقلاب او حزبي او دولتي مشرتابه سره خیانت وي. والی چې زما له

خرگندي لهجې سره آشنایي لرله زما د خبرو تاييد يې وکړ، خو په گروپي او فرکسيوني نظرياتو کې دومره ډوب شوی ؤ چې په عملي توگه يې نشوای کولای د هغې مخه ونيسي.

د ۲۵ تنو د خوشې کولو په اړه مې چې هرڅومره ټينگار وکړ څه گټه يې ونکړه. په پای کې راته والی وويل: «د دغو اشخاصو په هکله په ولايتي کميټه کې يې شسپره اطلاعات او راپورونه موجود دي. تاسو مخالفت مه کوئ گنی گوندي ولايتي کميټه به په تاسو هم بې باوره شي.» ما ورته وويل: «نه داسې نه ده، زه د ولايتي گوندي کميټې د تصميمونو سره مخالفت نه کوم. زه د هغو کړنو په اړه اندېښنه لرم چې د امنيه قومانداني له لارې په ناقانونه توگه ترسره کېږي، که کوم باصلاحيته پلاوي له مرکز نه راشي د دغو ۲۵ تنو بنديانو په هکله چې يې سرنوشته په زندان کې پرته هېڅ جواب نشته، ځکه په شفاهي امر يې کورونه تالاشي شوي او د کوم جرم له ثبوت نه پرته په زندان کې اچول شوی دي. له دې امله چې زه د محبس، نظارتخاني او توقيف خانې د لومړي درجې مسؤليت په غاړه لرم، ځکه نو د هغې مسؤليت مستقيماً زما په غاړه دی.»

والی په خندا وويل: «مه وپريږه، زه د ولايت لومړی درجه مسئول او د دولت نماينده يم، زه د اصلاحيت لرم، هغه اشخاص چې د انقلابي دولت پر ضد تبليغات کوي او خلک د دولت پر ضد راپاروي ونيسم او بنديان يې کړم او حتی اعدام ته يې جوړ کړم. څوک چې له مونږ سره نه دي، زمونږ نه دي. څوک چې د دولت ضد دی، د بنسټان دي، او د بنسټان بايد له منځه يووړل شي.» زه د والی په خبرو حيران شوم، فکر مې وکړ چې د داسې خودمختار والی سره چې له د بچه ستاو د دورې حاکمانو په شان دی څه وکړي، کوم پېښېد مې چې له وړاندې ترتيب کړی ؤ په مخکې ورته کښود، ويې لوست، قلم يې راواخيست او داسې احکام يې وليکل:

«وکتل شو! د هغو اضلاعو په اساس چې د ولايت د مقام د ولايتي کميټې په وړاندې موجود دي، د امنيه قومانداني ته هدايت ورکړ شوی و چې د ولايتي کميټې له مؤخضو غړو سره د شکمنو اشخاصو کورونه تالاشي کړي او هغوی د پلټنو لپاره:

حاضر کړي، د امنیه قوماندانی دنده لري چې د پېشنهاد په متن کې شامل کسان د پلټنو د بشپړېدو تر وخته پورې تر څارنې او توقیف لاندې ونیسي. (د والی لاسلیک) « خپل تحریري احکام یې ماته ولوستل او راته وپې ویل: « تر کومه چې زه والی یم، په داسې مواردو کې هر ډول تحریري احکام چې ستاسو لپاره سند کېدای شي، کولای شي له ما څخه یې ترلاسه کړي. »

لیوړو وسته خبر شوم چې د عامې روغتیا رئیس حبیب منگل د شپې لخوا په خپل کور کې نیسي. غوښتل مې چې په یو ترتیب سره هغه ته اطلاع ورکړم، خو له نېکه مرغه هغه په خپله خبر شوی ؤ او په همغه شپه یې ځان له کوره څنډې ته کړی ؤ. زما لپاره هم خطر زنگ ؤ، لومړی مې خپل فامیل کابل ته ولیږد او، او ځان ته مې پاملرنه وه چې غافل نشم. د پولیسو یو ځوان افسر محمد نذیر چې زما د مینه والو او مخلصینو څخه ؤ، د والی د یاور په توګه وټاکل شو. هغه مې په دې پوهولی ؤ چې ځان غیر حزبي او بې پلوه معرفي کړي، نو ښکاره ده چې والی هغه د ګوند خپل ګروپ ته د غږیتوب لپاره جذب او جلباوه او همداسې وشول. محمد نذیر ته مې دنده ورکړې وه، هر وخت چې زما په اړه کوم تصمیم نیسي او یا زما د نیولو پرېکړه کړي، چې سمدستي ما په جریان کې واچوي.

لږه موده لانه وه تېره شوی چې محمد نذیر خبر راکړ، د حبیب منگل له تېښتې او ګوښه کېدو د شپې په غونډو کې والی، مستوفی او څو تنه نور د ولایت کمیټې غړي یو پر بل پرې اچوي، نن شپه یې هم په دې اړه ډېرې خبرې وکړې او وپې ویل چې قوماندان په کور او دفتر کې نشو نیولی ځکه چې قوماندان په کور او دفتر کې ټینګ امنیتي تدابیر نیولی دی. بنایي د ګډو عملیاتو په ترڅ کې د شپې لخوا له ښار نه لری د هغه چاره وکړو.

زه له پخوانه د غې ډول توطیې ته متوجه وم خود محمد نذیر خبر تیا زما غوړونه نور هم خلاص کړل. د دې ورځې په سبا ته ما زدیګر مهال ماته په ټیلیفون وویل شول: « نن شپه مستوفی د ولایتی کمیټې له څو تنو غړو سره او په خپله تاسې د یوې دندې د ترسره کولو لپاره یوځای ته ځئ، یوه قوه برابره کړه، د ماخستن ډوډی

له خور لونه وروسته مستوفی له ملگرو سره ستا څنگ ته درځی، د عملیاتو بشپړ پلان له مستوفی سره دی، تا به له نږدې څخه په جریان کې واچوي، تاسو شخصاً په عملیاتو کې له هغوی سره گډون وکړئ ځکه چې دا عملیات ډېر مهم دی.» زه وپوهېدم چې دا همغه ځانگړی پلان دی. ما والی ته هېڅ ونه ویل. د امنیت امر ته مې لارښودنه وکړه چې د یو بشپړ ځواک سره د شپې د عملیاتو لپاره چمتو اوسي او له مستوفی سره یوځای حرکت وکړي. زه د یوې بلې ځانگړې دندې د ترسره کولو لپاره ځم. ما بنام ته نږدې د ترافیکو تیسوتا د له موټر کې کښېناستم او د حیرتان د کمیساری د چارو د جاجونې په موخه د حیرتان بندر په لوري وخوځېدم. هغه وخت د حیرتان بندر په سمنگان ولایت پورې مربوط ؤ. سبا ته د جمعې ورځ وه، په مزار شریف کې د سخی صاحب زیارت ته ورغلم، د جمعې په ماژدیگر ایپکو ته راستون شوم. د امنیت امر د شپې د عملیاتو په اړه راته گزارش تېر کړ، والی او مستوفی له دې امله چې په عملیاتو کې مې شخصاً ولې حضور نه درلود د راتلونکو پلانونو په خاطر له عارفانه تجاھل څخه کار واخیست او هېڅ یې ونه ویل او په دې ترتیب مې د ځان په اړه د ترور پلان په مهارت سره شنېد کړ. که څه هم په خپله والی زما د ترور کولو سره علاقه نه لرله، خو هاشم دقیق او د گروپ نورو غړو د ډېر فشار له امله والی دې کار ته اړ ایستلی ؤ. له دې امله چې ما په ډېر مهارت سره له ترور څخه نجات وموند او والی هم له زړه نه خفه نه معلومېده، نور له دې ناکامی څخه رنځېدلې و، زه د فرصت په انتظار کې وم چې څه ډول ددې توطیه گرو او دسیسه کارانو له پنجو څخه نجات ومونم او هم له خپلې پوځي دندې او دولتي پوست څخه تېښته ونکړم، ځکه چې له خپلې دندې څخه زما تېښته سرغړونه شمېرل کېده چې درنه سزایې لرله.

د قادر، رفیع او میر علی اکبر شعارونه:

د پرچم ډلې د مشرانو له تېښتې وروسته په مرکز کې وضع ورځ په ورځ کړ کيچنه کېدله. که څه هم نور محمد تره کی په ښکاره خو د د. خ. ا. گوند د

عمومي منشي او د انقلابي شورا د رئيس او صدراعظم په توگه د قدرت په گدی ډډه لگولی وه، خو په حقيقت کې حفيظ الله امين د رژيم واکمن ؤ. د اگسا د جاسوسی شبکه (د افغانستان د گيتو ساتلو اداره) د ضبط احوالات د رياست او د پخواني مصنويت ملي د رياست ځای نيولی ؤ او په خپلو ويروونکو او ظالمانو فعاليتونو يې لاس پورې کړی ؤ. هره ورځ به يې د ټولني د بېلابېلو کړيو افراد په بېلابېلو پلمو او نومونو د مخالفينو په نوم نيول.

د حزب او اگسا کارکوونکو دا شعارونه زمزمه کول: «څوک چې زمونږ سره نه دي زمونږ نه دي، څوک چې زمونږ نه دي زمونږ مخالفين دي، مخالفين د بنمنان دي، له د بنمنانو سره څه بايد وشي.»

تر همدې شعار لاندې د هيواد معنوي پانگه، د پوهې خاوندان، د علم او مسلک خاوندان، سياستوال، د قوم مشران، ځمکه لرونکی، ديني عالمان او روحانيون، روپاندي، نارينه او ښځينه محصلين، ښوونکی، ښځينه ښوونکيې، د پوهنتون استادان او پوهي افسران په بېلابېلو تورو، نيول کېدل، بنديان کېدل او يا تر خاورو لاندې کېدل.

د ۱۳۵۷ کال د چنگاښ د مياشتې په وروستيو کې د شپې په ۸ بجو د افغانستان راډيو له لارې دا اعلاميه خپره شوه چې: «د ثور پرمين انقلاب چې د ټولو خواري کښو له حقوقو څخه ملاتړ کوي، ځينې پليت عناصر چې خپلې گتې په خطر کې ويني، بېلابېلې توطيې او دسيسې په لاره اچوي، انقلابي دولت په پوره وينتيا سره د پليتو عناصرو توطيې مخکې له دې چې بريالی شي شنډوي او د هغوی منحوسې خيرې افشا کوي.» جنرال عبدالقادر، محمد رفيع او مير علي اکبر چې غوښتل يې د انقلابي دولت پر ضد کودتا وکړي، ونيول شول او د قانون منگولو ته وسپارل شول، پلټنې دوام لري، پايلې به يې په راتلونکې کې د گرانو هيوادوالو په اطلاع ورسپري.»

د دې اعلاميې په بنسټ يوزيات شمېر پوهي او مسلکي افسران ونيول شول او له دندو څخه گوښه کړای شول. تره کې به هميشه په خپلو رسسي ويناو کې ويل:

«اردو باید د وړانکارو عناصرو او مرتجع کسانو څخه پاکه شي او یوه بنسټونکي خلقي اردو جوړه شي.» او همداسې وشول. ملي اردو خو ځلی په بېلابېلو تورو سره له غوره او بهترینو مسلکي پوځیانو څخه پاکه شوه.

د هوایي ځواک جنرال عبدالقادر چې د ظاهرشاه په خلاف د محمد داود په کودتا کې یې ونډه درلوده او د محمد داود خان په پرزولو کې یې هم ښکاره خدمت ترسره کړی ؤ، په دې گناه چې له بیرک کارمل سره یې دوسته اړیکې لرلې او چکوسلواکيا ته د سفیر په توگه له تللو وړاندې د هغه په کور کې یې ورسره کتنه او ملاقات کړی ؤ او ان چې د پراگ په طرف د پرواز په مهال بیرک کارمل ته هوایي ډگر ته ورغلی ؤ، محمد رفیع چې د پرچم ډلې د پېژندل شویو افسرانو له ډلې څخه ؤ چې د شور د اوومې نېټې د وسله وال پاڅون په لومړۍ ورځ یې فعال رول لوبولی ؤ او د بیرک کارمل د لومړۍ درجې له پلویانو څخه ؤ، او ډاکټر میرعلی اکبر د جمهوریت د روغتون رئیس چې د کمونیزم له مخالفینو څخه ؤ، درې واړه د ناکامې کودتا په تور و نیول شول او زندان ته واچول شول، او د ناکامې کودتا د توطیې د غنډلو په موخه د ولایتي حزبي سازمانونو او همداراز د ولسوالیو حزبي سازمانونو غونډې او لاریونونه وکړل او د مرگ پر قادر، مرگ پر رفیع، میرعلی اکبر او د هغوی په ملگرو ورکول کېدل.

جنرال عبدالقادر او محمد رفیع د ۱۳۵۸ کال د مرغومي تر ۶ مې نېټې پورې په پل چرخي زندان کې بندیان وو، د حفیظ الله امین د واکمنۍ په نسکورېدو سره له زندان څخه خوشې شول. جنرال عبدالقادر د د. خ. ا. گوند د مرکزي کمیټې د دفاع او عدل د څانگې آمر، او جنرال محمد رفیع د دفاع وزیر په حیث وټاکل شو.

د میرعلی اکبر د سرنوشت په اړه دقیق معلومات شتون نلري چې وړاندې شي، چې آیا د پلچرخي زندان نه به ژوندی راوتلی وي او که د هیواد د نورو پیاوړو اشخاصو په شان به پرته له ثبوت او محکسې څخه په خاورو منډل شوی وي.

د بیرک کارمل شعارونه:

نړیدې تر یوې میاشتې پورې په ټول هیواد کې د قادر، رفیع او میر علی اکبر پر ضد شعارونو وړ کولو او غونډو په جوش او ولولو سره دوام درلود. په دغو شعارونو پسې د د. خ. ا. گوند د مرکزي کمیټې د بیرک کارمل، نور او اناهیټا په نوم نوی شعارونه خپاره شول او د حزبي سازمانونو لپاره د پراخو لاریونونو او غونډو زمینه برابره شوه. تره کی او امین په دې اند وو چې د بیرک کارمل او د هغه د گروپ د ملگرو په تېنټه سره به د پرچم ډلې له لاندې او جنجال نه بېغمه شي، خو دا یوه تېروتنه وه ځکه د پرچم ډلې مشران چې په بهر کې د افغانستان د دیموکراتیک جمهوري دولت لخوا د سفیرانو او باوري استازو په توگه مقرر شوی وو، له هر پلوه خوندي وو، او د هیواد په دننه کې یې له خپلو مخني سازمانونو سره تماس درلود، هغوی ته یې دستور ورکاوه، د هیواد په دننه کې د ظهور رزمجو، فرید مزدک، نجم الدین کاویانی، محبوب سنگر، سید اکرام پیکر، فدا محمد دهنشین، عبدالمجید سريلند، خدايداد او بشرمل او نور کادرونه او په سلگونو نورې کوچنۍ او سترې کړۍ فعاله وې. په پټه او تر ځمکې لاندې یې مخالفانه فعالیتونه ترسره کول، او د دولت پر ضد یې د خپلې وړانکارۍ فعالیتونه یې په گوټ گوټ کې په لاره اچول او سازمان کول.

همداراز د پرچم ډلې پوځي برخه له کله نه چې له نیولو او بندي کولو نه نجات وموند او پټ شول له خپلو مسلکي سازمانونو سره یوځای شول او په گډه یې فعالیت کاوه، د وړانکارۍ دغو فعالیتونو دولت تر پوزې راوست او له دولت سره یې د لستونې د مار په شان چلن کاوه. دولت د یونیم کال په موده کې هرڅومره کوښښ چې وکړ هرڅومره یې چې ونیول او زندان ته یې واچول، خو د پرچم ډلې پټ فعالیتونه بند نه شول، وروسته بیا دولت په خپله تېروتنه پوهېدلې و، هود یې وکړ ترڅو فراري کړی ډله بهر ته هیواد ته وروغواړي، خو تبعید شوی سفیران د دولت له دښمنۍ ډک پلان څخه خبر وو، بهر ته راستانه نه شول، دولت هم اړ شو چې د هغوی سیاسي اعتبار پای ته ورسوي او له سفارتونو څخه یې گوښه کړي. په پایله کې نور

احمد نور، اناهیتا راتيزاد، محمد بريالی، ډاکټر نجيب الله له بېرک کارمل سره، د چکوسلواکيا په يوه ايالت کې سره يوځای شول. د چکوسلواکيا سوسياليستي دولت د سوياليستي شوروي اتحاد په مشوره هغوی ته سياسي پناه ورکړه. د وخت دولت داسې خبر خپور کړی ؤ چې بېرک کارمل جنرال زاده، اناهیتا راتيزاد، نور احمد نور، محمود بريالی او نجيب الله اشراف زاده گان او د محمدزو او د سلطنتی کورنی د دربار کاسه ختی چې د سلطنتی دربار د جاسوسانو په توگه روزل شوی وو. په خارج کې د افغاني سفارتونو ټوله نغدې شتمنی يې غلا کړی او د امپرياليزم لمن ته يې پناه وړی ده.

د قادر، رفيع او مير علی اکبر په تعقيب د مرگ پر کارغل، نور، اناهیتا او د هغوی په ملگرو شعارونه خپاره شول او د هیواد په گوټ گوټ کې په حزبي سازمانونو، اداري او دولتي ادارو کې غونډې او لايونونه په لاره و اچول شول. مرکز، لسواليو، علاقه داريو او ولاياتو حزبي او دولتي مامورينو او کارکوونکو ميتنگونه او لايونونه وکړل او د مرگ په بېرک کارغل، نور او اناهیتا شعارونه يې پورته کړل.

په سمنگان ولايت کې هم يو ستر مارش په لاره اچول شوی ؤ چې والی او د ټولو ادارو د رئيسانو په گډون د محکمې رئيس، د عدلي محاکمو قاضيانو او ټولو دولتي او حزبي مامورينو او کارکوونکو په کې گډون درلود.

د مارش په لومړۍ کړبه کې والی، د ولايتي کميټې غړو او د ادارو رئيسانو وجود درلود او همدا شعارونه يې ورکول او د هورا آوازونه يې پورته کول. يوازې ما او د محکمې رئيس مولوی نقيب الله د ډاکټر سعيد افغاني ورور له دغسې شعارونو ورکولو څخه ځان ساتلی ؤ او د نورو لاريون کوونکو په ليکو کې روان وو. په مخکينو لاريونونو کې چې د مرگ پر قادر، رفيع او مير علی اکبر شعارونه په کې پورته کېدل زه او د محکمې رئيس چوپ وو. د غونډې په پای کې چې حزبي فعالين، کارکوونکی او مامورين رخصت شول او د والی په دفتر کې د چای څښلو لپاره د ادارو رئيسان وربلل شوی ؤ، محمد هاشم دقيق ما او د محکمې رئيس

مخاطب کړو او ویې ویل: «د نن ورځې په مارش کې تاسو خاموش وئ، سترې ستومانه معلومیدئ، د مرکزي کمیټې شعار مو یوځل هم په خوله ونه وایه؟» د محکمې رئیس لا خوله نه وه پرانیستی چې ما د هغه جواب ورکړ ومې ویل: «زه او زما همکاران د مارش د لیکو د امنیت ساتنې مسئول وو، مونږ د نظم او عامه امنیت ساتونکي یو، له مونږ نه په موجوده شرایطو کې باید د سیمې د امنیت ساتنې غوښتنه وشي، مونږ باید غله، قاتلان او مجرمین وڅارو او ویې نیسو، د ولایت امنیت باید تأمین کړو، لاریونونه، غونډې او د شعارونو پورته کول باید حزبي فعالیتونه پرېښودل شي، د غونډو او مارشونو په مهال چې حزبي او دولتي ستر مقامونه په کې گډون کوي زمونږ امنیتي دندې ډېرې حساسې او مهمې وي، زه او ملگری مې د مارش په لیکو کې په جدي ډول خپلو دندو ته پاملرنه کوو، ویناگانې او شعارونه باید تاسو حزبي ځوانانو ته پرېږدو.» د محاکمو رئیس هم زما د خبرو په تایید سره څرگندونې وکړې. مستوفي ولیدل او واورېدل چې والی هم زما او د محاکمو د رئیس خبرې په خندا او موسکا سره تایید کړې، د هاشم دقیق نیوکه بېخایه او بې اهمیتته پاتې شوه، زما او د محاکمو د رئیس په مقابل کې یې د زړه کینه او بغض په ځای پاتې شو او چوپ شو.

له ترور نه مې څه ډول نجات وموند:

الله داد طوفان به هره شپه نشه کوله او مست به ؤ. دده د ملگرو د گروپ یو یا دوه تنه به ورسره وو، چې مست او نشه به شو په سندرو او نڅا به یې شروع کوله، او کله به چې د نشې په حالت کې په غوسه کېده، نو د شرابو د جام خپل ملگری به یې هم زورول. دده دغه عادت او خوی ماته معلوم ؤ، د نشې په وخت کې به چې ورتلم او ځانته به نه ؤ نو ماته به یې د استاد خطاب کاوه او ویل به یې چې: «کاشکی د اشرافیت مهر او تپا په دې په تندي کې ځلانده کولې، په ریښتیا چې ډېر ژر به لوړو مقامونو او پوړیو ته رسېدلې وای.» خلقیانو د پرچم ډله اشراف زاده گانو په نوم یادوله. د اشرافیت کلمې په پرچمیانو اطلاق کاوه. والی به د مستی په حالت کې په

ښه نیت سره راته ویل: «پوهنیزم چې ته یو مسلکي او تجربه لرونکی شخصیت یې او له هېڅ کوم فرکسیون سره نه یې تړلی، خوڅه وکړم چې د ولایتي حزبي کمیټې غړی احساساتي او بې تجربې ځوانان دي. ته یې ښه نه یې پېژندلی، کله کله ستا په باره کې د بدگومانی خبرې کوي.» ما به ورته د یو په یو خبرو په مهال همېشه ویل: «هغوی په دې دلیل په ما تور لگوي چې زه هېڅکله په جزایي او حقوقي مسایلو کې د هغوی سپارښتنه نه منم، ځکه چې د ولایتي او ښاري کمیټو ټول غړی د همدې ځای خلک او وگړی دي، په منځی شخړو کې د خپلو دوستانو او خپلوانو پلوي کوي، که ددوی سپارښتنې او فرمایشونه و منم نو د بېگناه او زیان لیدونکو خلکو د حقوقو په وړاندې به زه مسئولوم، ځکه مې هوډ کړی دی چې په حقوقي او جزایي مسایلو کې چې کړنه او سرته رسول یې په امنيې قوماندانۍ پورې اړه لري د حزبي غړو فرمایشونه او سپارښتنې نه قېلوم، نو په دې اساس هغوی له مانه راضي او خوښ نه دي. پرېږده هغوی چې هر قضاوت کوي، خو ستا په وړاندې اداري مسئولیت لري، کله چې تاسو په ما بدگومانه شوی په همغه شېبه کې زه چمتو یم د خپل حساب تصفیې وکړم او ستا بدگومانی رفع کړم.»

په کوم وخت به چې والی مست او خوشحاله ؤ، ورته به مې ویل: «ته د دشت ارچی ولسوالی او زه له بل ځای نه د خدمت په موخه ی ولایت ته مؤظف شوی یو، ددې سیمې له خلکو سره نه ښه او نه بده کومه سابقه نلرو، زموږ قضاوت باید بېطرفه او بې غرضه وي، خود کمیټو غړي او احساساتي ملگری ددې سیمو خلک دي، په ډېرو حقوقي او جزایي مسایلو کې د خپلو خپلوانو گټو ته ترجیح ورکوي، که موږ او تاسو د هغوی غوښتنو سره سم عمل وکړو، نو طبیعي ده چې د نورو حقوق تر پښو لاندې کيږي او ورو ورو به عام خلک په موږ بې باوره شي او پر گنې به له حزب او انقلاب خخه فاصله پیندا کړي.

په وروستیو نیونو کې د یو شمېر خلکو کورونه چې د سیاسي توروڼو له امله تلاشي شول او هغوی ونیول شول، نو که د حزبي ملگرو اطلاعات او راپورونه په دقیقه توگه وارزول شي نو شک نشته چې د ځینو وگړو په برخه کې به شخصي

مخالفتونه او د بنسټی شتون ولري او که دا ډول کړنې دوام وکړي نو پایله به یې دا شي چې مونږ په خوش فهمی سره د انقلاب په زیان گام پورته کړی دی. « والی په اصولي توگه زما ټولې خبرې منلې او تاییدولې، خود سیمې د عقده لرونکو عناصرو لکه محمد هاشم دقیق مستوفی، امان الله کارگر، ظاهر افق، غوث الدین او د کمیټو د نورو غړو تر داسې اغېز لاندې راغلی ؤ چې د هغه په ناروا عمل کې هېڅ تغیر نه رامنځ ته کېده.

ما چې هر شومره هڅه وکړه ترڅو والي گټورو او عام المنفعه کارونو ته تشویق کړم خود هغه چاپیریال دومره منحرف او خچن ؤ چې زما خواری هېڅ گټه ونکړه. په پای کې مې دا فکر وکړ چې ددې فاسدې دستگاه څخه لرې شم. د دندې پر بنسټولو او تېښتې ډېر خطرناک عواقب لرل، په کم وخت کې تبدیلی او د خدمت د میعاد له بشپړ بدو وړاندې هم راته ستونزمنه وه. دا تجویز مې ونیو چې د مورد ناروغی په پلمه به راسره په دې برخه کې والي مرسته وکړي. د فرصت په انتظار کې وم، ترڅو د ما بنام په وخت کې په داسې حال کې چې والی نشه وي ورسره ملاقات وکړم او خپل دغه پلان عملي کړم. له مخکې نه د موجه (ضروري) عذر له امله د خپلې تبدیلی مکتوب په دوه نقلو کې د وزارت د مقام د تېلفوني موافقې په اساس او همدا راز د خپلې دندې د پای ته رسېدو مکتوب چې د موجه عذر له امله زما په تبدیلی کې د وزارت د مقام د تېلفوني موافقې له مخې باید د معاش له علم او خبر سره مرکز ته لار شم او د نوی قوماندان تر مقررېدو پورې د امنیت امر کفالتاً دنده اجرا کړي. دغسې یو مکتوب د والی په لاسلیک د سمنگان امنیتیه قوماندانی ته صادر شي د دوه پانو علم و خبر د معاش سره برابره کړي او د والی د لاسلیک لپاره مې چمتو کړی وي.

ما بنام چې والی په کور کې یوازي ؤ، په تېلفوني اجازې سره کور ته ورغلم. خپل جیب موټر مې رخصت کړ چې په امنیتیه قوماندانی کې ودرول شي. محمد نذیر یاور مې پوه کړ چې د تېلفون تار په کوم ځای کې د موقت لپاره غوڅ کړي. که چیرې مستوفی او یاد ولایتي کمیټې کوم حزبي غړی د والی کور ته راشي نو چې د محمد

نذیر لخوا ورته وویل شي چې والی په کور کې نشته له امنيہ قوماندان سره مزار شریف ته تللی دی.

د والی د کور د هر کلي کوټې ته ورغلم، یوازې ناست دی او نیم بوتل ودکا يې خښلې ده او موسیقي اوري. دومره سگرت يې خگولي چې لوگيو فضا خچنه او کثیفه کړې ده. زما په لیدو والی ډېر خوشحاله شو، ويې ویل: «ښه دی چې ته راغلي، نن شپه بیخي ځانته وم، ملگری ټول کوم واده ته تللی دي.» زه هم ددې خبر په اورېدو خوښ شوم. ځان مې خفه او پریشانه ښوده، د خفگان شپه مې په مخ راخوړه کړې وه. والی آشپز ته امر وکړ چې د شپې ډوډی راوړي، د طعام مېز ته کښېناستو، والی په دوه گیلسونو کې شراب واړول، او شعار يې ورکړ چې ژوندی دې وي د شور پرتمین انقلاب او خپل گیلاس يې پورته کړ او د چرگ د ورانه په خوړلو بوخت شو. لږه شیبه وروسته يې پام شو چې ما نه دي خښلي او ډوډی هم نه خورم. ويې پوښتل: «ولې؟» ومې ویل: «ماته له کابل نه احوال راغلی دی، ډېر اندېښمن يم او ستا کور ته د دوستانه مرستې لپاره راغلی يم.» ویل: «خیر خوبه وي، هرڅه مرسته مې چې له لاسه پوره وي، نه يې درېغوم، په کراره ډوډی وخوره.» ما ویل: «نه، ترڅو مې چې کار ونشي هېڅ شی مې خواته نه کيږي.» ویل: «ما له جریان نه خبر کړه، ژمنه کوم چې مرسته به درسره کوم.» د مورد ناروغی موضوع مې ورته داسې بیان کړه چې همدا اوس په روغتون کې د کوما په حالت کې بستړده او د پرلپسې درملنې اړتیا لري، زه باید عجالتاً د وزارت د مقام په تېلفوني موافقه د احتیاط مرکز ته تبدیل شم، ترڅو د ناروغې مورد درملنې خدمت په ډاډه زړه وکړای شم. والی یو بل پیک هم وڅښل او ويې ویل: «د قوماندان د ناروغ په روغتیا او سلامتیا!» راته ويې ویل: «تېلفون ځانې ته ووايه چې لومړی تړون او بیا وطنجار رخ کړي.» د کړکې له لارې مې محمد نذیر ته اشاره وکړه ترڅو د تېلفون لین جوړ کړي، تېلفون ځنډې ته مې وویل: «والی صاحب تړون او وطنجار سره په عاجله توگه مخ کړه.» زنگ راغی، والی له دواړو مقاماتو سره یو په بل پسې زما په اړه دومره خبرې وکړې تردې چې د دواړو قناعت يې حاصل کړ. زه عجالتاً له علم و خبر سره

مرکز ته د احتیاط په بست کې تبدیل شم او د نوی قوماندان تر مقررېدو پورې د امنیت امر کفالتاً کار وکړي. والی له خپله غایه پاڅېد او په نخایې پیل وکړ، ما هم د کوکا کولا گیللاس د شرابو په توگه ورسره پورته کړ او مونږ دواړو د شپې ډوډی وخوره. مکتوب او علم و خبر مې چې له مخکې نه له ځانه سره راوړی و ورباندې لاسلیک کړ او بالکل له خپل کار نه ډاډه شوم. په دې وخت کې د لوگر والی محمد خان آفت چې وروسته بیا د محمد خان پیکر په نوم مشهور شو کور ته رانوت. له سلام او روغې نه وروسته دواړه د دشت اړچي ولسوالۍ په لور د یو تن خپلوانو په واده کې د گډون لپاره چې سبا ته ترسره کېده روان شول. والی دنده راکړه چې تر راتگه پورې یې کفالتاً په سمنگان کې دنده ترسره کړم او سبا ته چې د حاجیانو د قره کشی ورغ ده زه شخصاً په خپله د والی په غیاب کې دغه کار ترسره کړم. له ما سره یې خدای پاماني وکړه، هغوی کندز ته او زه خپل کور ته روان شوم.

د والی نشتوالی زما دپاره یو ښه چانس و، ځکه د وزارت د مقام او د سمنگان د امنیت قوماندانۍ په نوم مکتوبونه او علم و خبر مې سبب په والی لاسلیک کړی وو که نه ډېر اندېښمن وم چې که سبا ته هاشم دقیق او نور که مې د کابل له تگ نه خبر شي، کیدای شي د والی نظر واړوي. دا اندېښنه مې هم د والی په تلو سره رفع شوه. سبا ته مې دواړه مکتوبونه د ولایت له اداري مدیریت نه د وزارت او سمنگان د امنیت قوماندانۍ په عنوان صادر کړل او د علم و خبر پانه مې له دواړو څخه په دې پلمه ډکه کړه چې د امنیت قوماندان په یو مسلکي کورس کې د گډون لپاره د دريو میاشتو په مخه کابل ته ځي، او د دريو میاشتو معاش باید په کابل کې واخلي. د حجاجو قرعه کشی مې د والی له هدایت سره سمه ترسره کړه، له غرمې وروسته په ۲ بجو مې له مامورینو او د امنیت له امر سره خدای پاماني وکړه، له الله داد طوفان سره مې د کندز د والی صاحب جان ضحرايي په کور کې په تېلفون خبرې وکړې، د ناروغ د روغتیا یې وضعې د وځامت او د حاجیانو د قرعه کشی د ترسره کولو په اړه مې ورته وویل، اجازه مې ورنه واخیسته چې د کابل په طرف حرکت وکړم او په دې ترتیب مې د هاشم دقیق د ترور پلان شنېد او ځان ته مې نجات ورکړ.

د ژاندارم او پولیس عمومي قوماندان له خپلې تېلفوني موافقې څخه منکر شو:

د چارشنبې ورځ وه، د خپلې تبدیلی مکتوب مې د تېلفوني موافقې په اساس د سمنگان له ولایت نه راوړی و. عمومي قوماندان (تړون) ته مې وړاندې کړ. عمومي قوماندان په ډېر ښه چلن سره مکتوب ولوست او په خپل قلم یې د مکتوب په څنډه کې زما د تبدیلی په اړه د احتیاط په بست کې ولیکل. څو دقیقې یې په دفتر کې ناست وم، د سمنگان ولایت د اوپراتیفي حالت د څرنګوالي په هکله مې ورته ډېر لنډ معلومات وړاندې کړل، مکتوب یې پېژندوال جګړن حی گل خان ته وسپاره او د استراحت لپاره کور ته لاړم. د شنبې په ورځ چې وزارت ته راغلم، وضعیت بالکل بل ډول و. عمومي قوماندان له خپلې تېلفوني موافقې نه چې د سمنگان ولایت نه یې مرکز ته زما د تبدیلی په اړه د سمنگان له والی سره کړی وه ګرځېدلی و، په تریو تندي یې راته وویل: «ته باید خپلې وظیفې ته سمنگان ته لاړ شې، ستا تبدیلی دې د اوس لپاره ځنډېدلې وي، څه وخت وروسته به په تعیناتو کې ستا د مشکلاتو په پام کې نیولو سره تا داسې یو ولایت ته تبدیل کړم چې مجهز روغتون او متخصص ډاکتران ولري، اوس خپلې دندې ته لاړ شئ او بس.» د پېژندوال دفتر ته ورغلم، د تړون خبرې یې تکرار کړې او ویې ویل: «د سمنگان ولایت د ولایتي کمیټې د مکررې غوښتنې په اساس چې په هغه ولایت کې ستا شتون ډېر اړین او اغیزمن دی، تړون هم له خپلې پخوانۍ موافقې نه ګرځېدلی دي.»

پوهېدم چې هاشم دقیق غوښتل په دې ترتیب ما بیا د مرګ خولې ته واچوي خو ما هوډ کړی و چې پر هېڅ شان به بیا د سمنگان ولایت ته نه ځم، په دې فکر کې شوم چې د تړون نظر د هغه د خپلوانو او دوستانو په واسطه راوړوم، بې له دې چې د مرګ او ترور وپه ورتو ووايم همدا د ناروغۍ پلمه ټینګوم او تړون قانع کړم. د ګروال بختیار گل منگل چې د تړون کا کاخسر و، د پولیسو پخوانی قوماندان او زما د دوستانو له جملې څخه و، کور ته ورغلم، ټول حقایق مې ورته بیان کړل او هغه

مې په دې راضی کړ، په هره طریقه چې کېږي زما تبدیلی د احتیاط په بست کې په تړون ومني او منظور کړي، پرته له دې به مجبور شم چې دنده پرېږدم. د سمنگان ولایت د هغه مکتوب فوتوکاپی مې چې په خنډه کې یې زما د تبدیلی په اړه عمومي قوماندان لیکل کړی وو هم له ځانه سره لرله. منگلی بشپړ ډاډه راکړ چې هر څنګه کېږي تړون ته به تناعت ورکوي. د جمعې په ورځ به تړون سره له فامیله میلمه کوي، چې تړون د کورنۍ له غړو سره د مېلمستیا لپاره ورشي، نو هرومرو به دا موضوع یو طرف ته کوي، د خپل کور د تېلفون نمبر یې راکړ، چې د شنبې په ورځ لومړی د تېلفون له لارې له موضوع نه ځان خبر کړم او بیا کور ته ورشم. هماغسې وشوه، د راتلونکې شنبې په ورځ منگلي ډاډه راکړ چې کار بشپړ شوی دی، په اطمینان سره تړون ته ورشم. د شنبې په ورځ لومړی پېژندوال او وروسته بیا له هغه سره یوځای تړون ته ورغلو، د احتیاط په بست کې او د کورنیو چارو د وزارت د ګډ کمیسیون د استازي په توګه د ماليې وزارت ته وروپېژندل شوم، په دې ترتیب مې د هاشم دقیق د ترور پلان یوځل بیا شنډ کړ او د ماليې وزارت ته لاړم.

ګډ کمیسیون:

ګډ کمیسیون د ماليې د کورنیو چارو، عدلیې وزارتونو، د څارنوالۍ او د صدارت عظمی د محاسباتو د دیوان په استازو مشتمل ؤ چې د ماليې په وزارت کې یې د شاهي رژیم په یوې پرېوی دوسیې کار کاوه.

یو شمېر کورنیو او د پاکستان د صوبه سرحد سوداګرو د افغاني تجارتي جوازونو په واسطه د بهرنیو هیوادونو لکه جاپان، جرمني او نورو صنعتي هیوادونو څخه مختلف تجارتي مالونه خریدارې کړي وو او بې له دې چې د کابل ګمرک ته راشي او محصول یې ورکړي د پاکستان د صوبه سرحد په بازارونو کې پلورل شوی وو، دغه مالونه د پاکستان د ګراچی بندرګه لارې وارد شوی وو، له دې امله د ترانزېټ په بڼه له پاکستان هیواد څخه تېرېدل، کوم محصول به یې نه ورکاوه، نو په دې ترتیب یو شمېر افغاني سوداګرو د صوبه سرحد د سوداګرو په

ملتیا بنایي خو کاله دغه کار ترسره کړی وي، چې دا کار د افغانستان د اقتصاد په وجود یو گوزار ؤ.

په شاهي رژیم کې د وزیرانو په کچه یو لوړ پوړی کمیسیون په دې دوسیه کار کاوه، د سردار محمد داود په جمهوري رژیم کې د معینانو او رئیسانو په کچه یو کمیسیون په دې دوسیې کار کړی ؤ. دغې دوسیې د وخت په تېرېدو سره ورو ورو خپل ارزښت له لاسه ورکړی ؤ، خود پانې او کاغذونو په لحاظ د یوې پرېری او ضخیمې دوسیې په بڼه پاتې وه چې د تره کی په رژیم کې د دغې دوسیې د حل او فصل لپاره د مدیرانو په کچه یو گډ کمیسیون د عدلیې، مالیې، داخله وزارتونو او لویې څارنوالی او صدارت عظمی استازی ورته ټاکل شوی وو. زه د کورنیو چارو د وزارت د استازی په توگه په دې گډ کمیسیون کې شامل شوم. د نورو وزارتونو استازی هم د ناراضیانو له ډلې څخه وو، ټول ناراضیان سره یوځای شوی و، خود اگسا له وېرې تر یوه وخته پورې یو په بل باندې یې اعتماد او بې باوره وو. د سیاسي او د ورځې د تازه پېښو په اړه مو هېڅ خبره نه کوله، د کمیسیون ټولو غړو دغه بې لاسو بې پښو دوسیه په نوبت سره لوستله، داسې سند چې د چا په مسئولیت دلالت وکړي په دوسیه کې موجود نه ؤ، په دوسیه کې شامل کسان څوک مړه وو، څوک تښتېدلی وو او څوک بې درکه وو.

زه ځکه په دې دنده خوښ وم، چې فکر مې کاوه د اگسا او مخالفینو له نظر نه پټ پاتې شوم، خوداسې نه وه، یوڅه وخت یې له منگولو خوندي پاتې وم، خودا په حقیقت کې زما اغفال ؤ، اصلاً زما د نیولو نوبت نه و رارسېدلی.

د امریکا د متحده ایالاتو د سفیر وژل کېدل او د هغه د وینو قیمت (خونبها):

د امریکا د متحده ایالاتو سفیر مستردبېز په کابل کې د ۱۳۵۷ کال په نیمایي کې گهښغ د ۹ بجو په شاوخوا کې کله چې د خپل موټر په سپرلی چې ډیپلوماتیک

بیرغ ورباندې څرېده د خپل سفارت په لور روان ؤ، د کابل د نوي ښار په سیمه کې د څلورو ناپېژاندو وسله والو لخوا وتښتول شو، د کابل هویل ته راوستل شو او په یوه کوټه کې واچول شو.

د کابل هویل د ښار په زړه کې د جمهوري ارگ په پنځوس مترې کې مرکزي بانک ته مخامخ موقعیت لري. د کابل د ښار پولیسو ظاهراً د سفر د نجات لپاره د کابل هویل محاصره کې او عملیات یې پیل کړي وو، د ژاندارم او پولیس عمومي قوماندان سید محمد داؤد تړون په خپله له تښتوونکو سره خبرې پیل کړې وې، هېچا د تښتوونکو له غوښتنو څخه خبرتیا نه درلودله، هرڅه چې وو تړون ته معلوم وو، خو تریا په پورې افشا نه شوې او عام خلک ورباندې خبر نشول، او تر ننه پورې څوک په اصل حقیقت پوه نشول.

د شوروي پوځي سلاکارانو د سفیر د خلاصون لپاره ډېرې لاس او پښې ووهلې چې په یوه ډول سفیر ژوندی لاس ته راوړلی خو تړون د مشاورینو مشورې ته کوم ارزښت ورنکې. د شوروي پوځي سلاکارانو په پای کې د سفیر د نجات او ژوندی په لاس راوړلو لپاره تړون ته داسې تجویز ورباندې کې چې لومړی دې د امبولانس یو موټر له متخصص ډاکټرانو، لازمو درملو او د اړتیا وړ طبي سامان آلاتو سره د هویل څنگ ته چمتو کړای شي. د جمهوریت روغتون د متخصصینو یو مجهز گروپ دې چمتو شي، بیا دې په تښتوونکو زهرجن گاز وکارول شي او د برېښنا په شپږ چټکۍ سره دې سفیر چې طبعاً هغه به هم مسموم شوی وي د امبولانس په واسطه روغتون ته ورسول شي او د اغېزمنو طبي عملیاتو په واسطه دې د هغه ژوند ته نجات ورکړ شي، خو تړون ددې په خلاف د تښتوونکو کوټه تر اور لاندې ونیوه او د وسلو ډزې یې ورباندې پیل کړې او د ډزو په تبادله کې چې کله پولیس کوټې ته ورننوځي څلور تنه تښتوونکي او پخپله سفیر ټول وژل شوی وو او موضوع پای ته ورسېده. په پایله کې شوروي سلاکاران خجالت او غوسه وو ځکه چې ددوی د مشورې په خلاف عملیات ترسره شول، او عامو خلکو دغه چلن یو احمقانه او غیر انساني چلن وباله. په هر حال سفیر په یوه ماهرانه سیاسي لوبه کې ووژل شو. د

امريکا متحده ايالاتو د هغه په وژنه پرته له رواجي ديپلوماتيک پروتست نه بل کوم اقدام ونه کړ. د حيرانتيا وروڅه چې د سپرې جگړې په دوران کې د نړيوال ځواک يو سفير د شوروي اتحاد د يو گوندي اگي حکومت د عمالو لخوا وژل کېږي خو په ظاهره سره د امريکا متحده ايالات يوازې د سفير د چوکۍ په کمۍ ساتلو باندې قناعت کوي او ان چې له افغانستان سره يې سياسي اړيکې جاري ساتلې وې، خو خپل ژور پلانونه يې د شوروي د تجاوز د بدنامولو، د شوروي اتحاد د پلوي ديموکراتيک رژيم د نسکورولو، له افغانستان نه د سرو لښکرو له شرمه د ډکو ايستلو، د افغانانو په واسطه د زرگونو افغانانو د وژلو، د ټولو توليدي منابعو د لوټولو، د ټولو ملي او شخصي شتمنيو د چور کولو، او په ټول افغانستان کې د قومي، ژبني، مذهبي او سيمه ييزو تعصبونو پيدا کولو لپاره يو په بل پسې عملي کړل، چې په نتيجه کې د خپل سفير د خون بها په بدل کې يې ټول افغانستان په کنډوالو بدل کړ، د افغانستان کور په کور کې يې د جگړې د اور داسې لمبې بلې کړې چې تر اوسه د سفير له وژلو شپاړس کاله تېرېږي خو زمونږ په هيواد کې لاهم دغه لمبې بلې دي او په افغانستان کې د شوروي اتحاد له رسوايۍ او ناکامۍ وروسته کمونيزم په نړيواله کچه بدنام او تر خاورو لاندې شو، خود امريکا په وړاندې لاهم د خپل سفير خون بها نه ده پوره شوی، خپل پخواني دوستان يې چې د کمونستانو پرضد و جنگېدل اوس يې په خپل منځ کې داسې په جنگ اچولی دی چې اوس زمونږ هيواد د تجزيې له گواښ سره مخامخ دی او تر دم گړۍ پورې د افغان وينه د افغان له لاسه توپېږي، نړدې ده چې نقشه يې د نړۍ له نقشې نه محوه او ټوله شي، خو همغه له مورده مهربانه مياره چې ويل يې د شوروي اشغال په سيمه کې د کمونيزم پراختيا غوښتنه ده او د شوروي اشغال په افغانستان او سيمه کې اسلام ته خطر دی، اوس چې پر نړيواله کچه کمونيزم تس نس شويدي، اسلام په افغانستان کې څه ډول دی او د افغانستان ارضي تماميت له کوم خطر سره مخ دی، اور د افغانانو په کورونو لگېدلی او د افغانانو او مسلمانانو پخوانی دوست په څه ډول عارفانه تجاهل سره زمونږ هيواد د نابودۍ او تباهي په لوري بيایي.

اوس ښایي د داسې فرصت په انتظار کې وي چې خپل کوم بل اجل نیولی سفیر په افغانستان کې وژلو ته وړاندې کړي او دا ځل د هغه په خون بها کې اسلام په افغانستان او سیمه کې له منځه یوسي.

کیوبا ته د نور محمد تره کی سفر:

په افغانستان کې د مارکسیستي ماډل دولت بنسټ ایښودونکی نور محمد تره کی د فیدل کاسترو په بلنه د ناپیلو هیوادونو په کنفرانس کې د گډون لپاره هاوانا ته سفر وکړ. پروگرام داسې جوړ شوی و چې تره کی د بېرته راستنېدو په مهال لېر شان په مسکو کې تم شي، دستور ترلاسه کړي او د شوروي له رهبر لیونید برژنیف او نورو مهمو اشخاصو سره ملاقات او تبادل نظر کړي. امین، د کارمل له شلړو څخه وروسته د چارو واگی په خپل لاس کې اخیستی وې او تره کی یې د ارگ د مانی په محوطه کې په تشریفاتو او شراب څښلو مصرف ساتلی ؤ او د سیاسي قدرت د سمبول په توگه یې هغه د بهرنیو مېلمنو، کور د پیلوماتیک غړو په ملاقاتونو او د سپورتی او بزکشی د لوبو په ماشه کولو مصرف کړی ؤ. امین په ډاډه زړه د فوق العاده اعتماد په ترلاسه کولو، دا د تره کی وفادار شاگرد، د تره کی د گوښه کولو او د حزبي او دولتي لومړی مقام د لاس ته راوړو په هڅه لگیا و. کی جی بی د امین په دې څیر کتیا او سیاسي زرنگی پوهېدلی وو او امین هم د خپلې بیکه تازی ترڅنگ له شوروي سلاکارانو سره په ځانگړی چل سره ښې، دوستانه او تکتیکي اړیکې ساتلی وې.

خپل هدف ته د رسېدو لپاره یې د خپل گروپ مهم ملکی او پوځي کادرونه په مهمو پوستونو باندې نصبول، د گازد قوماندان سید یعقوب او د ژاندارم او پولیس پخوانی عمومي قوماندان سید داود ترون یې د تره کی د خاصو یاورانو په توگه ښایي په ځای کړی وو. د کیوبا په سفر کې ډاکتر شاه ولی او ترون د تره کی ملگري وو، ترڅو له هغو اوامرو او لارښودنو چې د افغانستان د راتلونکي په اړه یې شوروي رهبران تره کی ته صادروي یې خبره پاتې نشي. بېرک کارمل چې په پراگ کې

سیاسي پناه اخیستی وه او پټ شوی ؤ، د شوروي رهبرانو او کی جی بی سره په تماس کې و او اسناد یې په لاس ورکول ترڅو خپل حریف امین د شوروي مقاماتو په وړاندې انتی سوتیست وروپېژني او بې اعتباره یې کړي.

تره کی دومره ساده مزاجه سړی ؤ چې د شوروي اتحاد له رهبرانو سره د خبرو ځانگړی مفاهیم چې باید د راز په ډول یې له ځانه سره خوندي او محرم ساتلی وای او په هغې کې د سمون راوستو هڅه یې کړی وای، د دې په برعکس له برژنیف سره د مخصوص ملاقات نه وروسته په یوه غونډه کې چې په مسکو کې یې له افغاني محصلینو سره خبرې کولې په خپله وینا کې ویلی وو چې: «زمونږ د گوند په دننه کې د سرطان یوه دانه راټوکېدلې ده، چې افغانستان ته لاړ شم، د دې خونړی دانې عملیات به کوم او د د. خ. ا. گوند وجود به له دغې ناسور دانې څخه پاکوم.»

له سرطان دانې څخه د هغه موخه حفیظ الله امین ؤ چې د کی جی بی چارواکو او د اتحاد شوروي مشرانو د خصوصي ملاقات په ترڅ کې ورته د راتلونکی په اړه د امین له خطر څخه هغه ته راپور او مشوره ورکړی وه. مخکې له دې چې افغانستان ته ستون شي د محصلینو په غونډه کې یې هرڅه په ډاگه کړل، همدا راز ډاکتر شاه ولی د بهرنیو چارو وزیر او د تره کی یاور تړون چې د امین له خاصو معتمدینو څخه وو په دې سفر کې یې قدم په قدم ټول پټ رازونه امین ته په ځانگړی شفر سره بیانول.

حفیظ الله امین د تره کی په غیابت کې د تره کی څلور پلوي وزیران د کورنیو چارو وزیر اسلم وطنجار، د مخابراتو وزیر سید محمد گلابزوی، د ترانسپورت وزیر شیرجان مزدوریار او د اگسا رئیس اسدالله سروري له دندو گوښه او غوښتل یې چې ویې نیسي خو هغوی د شوروي اتحاد سفارت ته پناه وړی وه او پټ شوی وو. د هغوی پرځای یې د خپل گروپ کسان فقیر محمد فقیر د کورنیو چارو د وزیر، انجنیر ظریف د مخابراتو وزیر، خیر محمد د ترانسپورت وزیر او عزیز د اگسا د سرپرست رئیس په توگه وټاکل. خو له هاوانا څخه د تره کی د راستنېدو په مهال د هرکلی لپاره ډېر پرمقین او اغفالونکی مراسم ترتیب شوی وو. له الوتکې څخه د

راکوزیدو له پورې څخه د هر کلی کونکو او هوایي ډگر د تشریفاتو گارډ تر لیکو پورې ځمکه په قالینو فرش شوی وه، له هوایي ډگر څخه تر جمهوري ارگه پورې د سرکونو پر سر د ویار شو دروازې جوړې شوې وې چې د تره کی په تصویرونو او دولتي او حزبي بیرغونو باندې ښکلی کړای شوی وې، له هوایي ډگر نه تر ارگه پرې د لارې په دواړو خواو د دولتي ادارو، وزارتونو، د حزبي او اجتماعي سازمانونو مامورین او کارکوونکي، نارینه او ښځینه زده کوونکي، نارینه او ښځینه محصلین له سرو بیرغونو او جنډو کیو سره د تره کی د روغتیا او هر کلی لپاره لیکه ولاړ وو، د لارې په دواړو خواو د ژوندی دې وي تره کی او نور شعارونه تر سترگو کېدل. د تشریفاتو او هر کلی دا ډول مراسم په تېرو رژیمونو کې نه وولیدل شوي. په هوایي ډگر کې چې کله تره کی د هر کلی کونکو خواته راځي له امین څخه یې پوښتلی وو چې زما وزیران چیرې دي، موخه یې همغه څلور تنه وزیران وو چې دده په نشتوالی کې د امین لخوا گوښه او پټ شوی وو.

په حقیقت کې نور محمد تره کی د هاوانا له سفر نه له راستنېدو او کابل ته په رارسېدو سره د امین تر څارنې لاندې راغلی ؤ، ځکه کله چې له هوایي ډگر نه ارگ ته ننوت نو بیا د تلویزیون په پرده ونه لیدل شو.

د نور محمد تره کی وژل:

د کیوبا سفر د تره کی او امین تر منځ اړیکې دومره خرابې کړې وې او یو پر بل یې دومره بې باوره کړې وو چې یو د بل د له منځه وړلو سرحد ته یې رسولی وو. امین لکه د تره کی او کارمل د تخت او تاج غوښتونکی ؤ، په لومړنی انشعاب کې یې چې د تره کی لوری انتخاب کړی ؤ هم په دې منظور و چې په لومړی سر کې د پرچم ډله کمزوری او بې وسه کړی او د تره کی په مشرۍ د گوند پوځی چارې په خپل لاس کې واخلي. کله چې د سیاسي واک خاوند شي نو په هغه وخت کې به ورته د تره کی څنډې ته کول آسان وي، خو له کارمل سره یوځای به هېڅکله خپل هدف او مرام ته ونه رسېږي. همغه وه لکه چې مو وویل، د ثور د ۷ مې په کودتا کې یې ابتکار په

خپل لاس کې واخیست، د محمد داود دولت یې د یوې شپې او ورځې نه په کمه موده کې نسکور کړ او خلقیانو او پرچمیانو د قدرت واگی په لاس واخیستلې. امین خان پرته د بل چا له گډون څخه د دغه پاڅون او بریالیتوب وارث گانه، ومولیدل چې بیرک کارمل او د پرچم ډله یې څرنگه له خپلې مخه لرې کړل، اگر چې د تره کی په دولت کې د واک اصلي محور دده په شاوخوا اړخ خپده، خو سره له دې یې هم داسې تکنیک کارولی ؤ چې د تره کی په موجودیت او مشرۍ په چوکاټ کې دننه یې د قدرت درې گونی ځواک له خپلو پلویانو څخه جوړ کړی ؤ او تره کی د یوې سمبولیکې بڼې په توگه د قدرت په گډی ډډه لگولی وه، او د لړۍ مودې لپاره د هغه تر مشرتابه لاندې د وفادار شاگرد په توگه کار وکړي. کله چې پوه شو چې شوروي چارواکو کیوبا ته د سفر په لاره کې تره کی په حقایقو خیر کړی دی او د امین په اړه یې د هغه نظر گرځولی دی، امین هم په ډېره هوښیاری سره د تره کی د له منځه وړلو لپاره اقدامات وکړل او هغه یې لکه د یوې بې جرړو او ورسټې ونې په شان په خپل ځای پرېښود. تره کی هم کله چې له سفر نه راستون شو وپوهېد چې امین نور هغه وفادار شاگرد نه دی چې ویل به یې: «تره کی او گوند یو تریله سره روح او تن دي، که روح نه وي تن بې روحه دی.» کله چې خبر شو په غیابت کې یې امین د هغه څلور تنه وفادار وزیران له کابینې څخه اخراج کړی دی، نو ښه ورته ثابت شوی وه چې د شوروي چارواکو اطلاعات رښتیا وو، باید په چټکۍ سره دا د ناسور دانه لکه په خپله یې چې ویلی وو د حزب او دولت له بدن نه لرې شي، خو هغه خوار کی ته پته نه وه چې دی په خپله له خپل فامیل سره په جمهوري ارگ کې د امین د محاصرې لاندې دي.

د کیوبا سفر نه تر راستنېدو درې ورځې وروسته په داسې حال کې چې د شوروي اتحاد سفير پوزانوف له تره کی سره په ارگ کې شتون درلود، امین یې د یو اړین ملاقات له پاره ځان ته راوباله ترڅو هغه په ارگ کې دننه یې وسلې کړي او یې نیسي، خو امین په پوره خبرتیا سره لکه د پخوا په شان له خپلو وسله والو ساتونکو سره له ختیځې دروازې څخه ارگ ته ننوځي، د تیر وخت په برعکس د دروازې

ساتونکی غواړي چې دی او محافظین یې لکه د نورو وزیرانو په شان یې وسلې کړي او بیا د ننوتو اجازه ورکړي، خو امین په ډېره بې پروایۍ سره له خپلو وسله والو ساتونکو سره په موټر کې ارگ ته ننوځي او د انقلابي شورا د رئیس د دفتر زینو پورې وړاندې ځي. د امین د دې بې اعتنایۍ په اړه د مخابري په واسطه د تره کی دفتر ته اطلاع ورکړل شوی وه. تره کی چې نه یې شواي کولای پرته غیر غوره، او شوره په خاموشۍ سره خپل پلان په امین باندې عملي کړي، کله چې امین له موټر نه کښته کېږي ترون چې د ارگ له داخلي وضعیت نه پوره خبر تیارلرله، په چټکۍ سره یې ځان امین ته ورساوه ترڅو امین له موضوع نه خبر کړي. په دې وخت کې له دوهم پور څخه په امین باندې ډزې کېږي، ترون چې د امین په مخکې ژ په ځمکه راغورځېږي او د گارد ملي قوماندان سید یعقوب چې په همدې وخت کې یې ځان امین ته وررسولی و هم ټپي کېږي. امین له خپلو وسله والو سر یو سره یوځای د خپل موټر په سپرلی له صحنې څخه تښتي او خپلې قرارگاه ته ځان رسوي. د امین د نیولو پلان د ترون په قربانی او د سید یعقوب په ټپي کېدو شنډ او ناکامیږي.

څرنګه چې د پوځ بنسټیز واک د امین په لاس کې و تره کی یې په همغه شپه په ارگ کې ونیو، فامیل یې تر تعقیب لاندې نیسي او تره کی د جمهوري ارگ په باغچه تعمیر کې بندي کوي، د دولت او حزب له مقام نه د استعفی پانه ورباندې په زور سره لاسلیک کوي.

زه چې د څرخي پله په زندان کې بندي وم، د شپې په ۸ بجو خبرونو د راډیو او تلویزیون له لارې دا خبر خپور شو چې مفهوم یې دا و:

«نور محمد تره کی د خپلې ناروغۍ او د بدن د کمزورۍ له امله د حزبي او دولتي مشر تابه مقامونو څخه استعفی وکړه او تر درملنې لاندې ونیول شو. د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند سیاسي بیورو د غړی او د بهرنیو چارو د وزیر ډاکتر شاه ولی په مشرۍ غونډه وکړه او د رایو په اتفاق یې ملګری حفیظ الله امین د د.خ.ا. د ګوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا د رئیس په توګه وټاکه.» دا خبر د همغې شپې په ټولو خبري سرویسونو کې په تکرار سره خپور شو.

دې حيرانوونکې خبر ټول سياسي بنديان په تعجب کې اچولې وو، ځکه د تلویزیون له لارې موچې د کيوبا له سفر نه د هرکلی کوم پرتمین مراسم لیدلې وو، او ۳ ورځې وروسته د استعفیې اورېدل او هغه هم د بدني کمزورۍ او ناروغۍ له امله ریښتیا هم چې د حیرانتیا او تعجب وړ وه. ما فکر کاوه چې همدا نن شپه او یا سبا ته د تره کې پلویان د امین په خلاف هرو مرو پاڅون کوي، خو هېچا په ټول هیواد کې هېڅ غیر پورته نه کړ، هماغه سياسي بیرو، هماغه مرکزي کمیټه، هماغه حزبي او اجتماعي سازمانونه چې تره کې ته یې د د. خ. ا. گوند د روح خطاب کاوه، هغه ته یې د د. خ. ا. د گوند ځواکمن او خلاق رهبر وایه، ټول د امین په لیکه کې ولاړ وو، او سبا ته تر شپې پورې په ټول هیواد کې د سياسي بیرو پرېکړې په تایید کې چې امین یې د حزب او دولت په مشرتابه ټاکلې و لاریونونه او غونډې تر سره شوې، او په ټولو خبرونو، اخبارونو او شفاهي تبلیغاتو کې یې تره کې ته د ساده او شخصیت پرست او ځان غوښتونکي شخصیت په توگه خطاب کاوه. په ملکي او پوځي برخه کې یې امین د انقلاب د سباوون د رڼا د قوماندان او اتل په نوم یاد اوه. او ولس ورځې تره کې د ارگ د باغچې په کوټه کې بندي و او ټول اسناد یې ورباندې په زور سره لاسلیک کړل او د اوولسمې په شپه یې د هغه په خوله د مالوچو بالنبت کېښود او په چوپه خوله یې وواژه او د هغه ژوند ته یې پای ورکړ، او په ډېر عادي ډول یې د هغه د مړینې خبر چې د همغې ورپېښې ناروغۍ له امله وه خپور کړ او پرته له رسمي تشریفاتو څخه یې د هغه مړی د کابل په آبچکان کې خاورو ته وسپاره.

د امین په لاس د تره کې وژنه څرگندوي چې د د. خ. ا. ټول مشران د قدرت پتنگان وو، انتلا هونه او اتحادونه ټول تکتیکي او د چوکيو او مقامونو د لاس ته راوړو په خاطر وو، نه د خدمت لپاره. که د هغوی د هیواد د ترقی او خدمت لپاره یو بل ته لاس ورکړی وای او د هیواد د خدمت لپاره یې گام پورته کړی وای او د هیواد د ځانگړې وضعې په اړه یې تحلیل د خپل کار اصول گرځولې وای، نور ریښتیا به هم په پردیو نه وو پلورل شوی او زموږ د وطن سرنوشت به له دې وړانیو او تباهیو سره نه مخ کېده.

خلورم خپرکی:

د اگسا بورنونوونکی سازمان، د څرخي پل زندان،
د مخالفينو د نيولو او وژلو لړۍ او د مصئونيت،
قانونيت او عدالت شعار

د کام استخباراتي سازمان او د حفيظ الله امين د (۱۰۱)
ورځو واکمني:
اگسا:

د ټولې نړۍ په بهلابېلو رژيمونو کې استخباراتي او د جاسوسۍ ضد سازمانونه په بهلابېلو نومونو سره شتون لري، په ځينو هيوادونو کې دا سازمانونه د حکومت او کابينې په چوکاټ کې او په ځينو هيوادونو کې په جلا او خپلواک ډول د ځانگړو صلاحيتونو په درلودلو سره جوړ شوي دي. په ټولنيزه توگه دا سازمانونه په داخلي او خارجي برخو کې فعاليت کوي، په هره برخه کې د هيواد عالي گټې په پام کې نيسي د اساسي او فرعي قوانينو په چوکاټ کې دننه عمل کوي.

په افغانستان کې هم له پخوا څخه د صدارت عظمي په چوکاټ کې د ضبط احوالات د رياست په نوم او بيا يې د محمد داود د دولت په مهال د مصئونيت ملي په نوم فعاليت کاوه. د ثور د ۷ مه له کودتانه وروسته چې د شوروي اتحاد د سلاکارانو د افغاني ادارو د تشکيلاتو په جوړولو په کار پيل وکړ، د نورو رغاوونو ترڅنگ يې د جاسوسۍ پر ضد يو استخباراتي سازمان د «افغانستان د گټو ساتلو اداره» په نوم چې لنډ نوم يې «اگسا» دی جوړ کړ. دغې ادارې په پراخو تشکيلاتو

او پراخو اختیاراتو سره په فعالیت لاس پورې کړ. د هغې مالي بودجه پټه او د مالیې وزارت له حساب څخه بهر وه، وسایل، وسایط او د هغې تخنیکي سامان آلات او تجهیزات، د شوروي اتحاد د سلاکارانو په واسطه د کي جی بی سازمان له بودجې څخه برابرېدله، پرسونل یې د تنکو، بې تجربه او کم تعلیمه ځوانانو څخه چې په شوروي اتحاد کې به د لړۍ مودې په کورسونو کې مسلکي زده کړه ورکول کېده او د هیواد په دننه کې به دغه سازمان په بهلابلو خانگو کې په دنده گمارل کېدل، د هر مدیریت او ریاست په رأس کې د شوروي اتحاد د سلاکارانو په مرکز او ولایاتو کې په کار شروع کړی وه.

اگسا د یو استخباراتي او جاسوسی ضد ادارې په توگه د افغاني احساساتي او بې تجربه ځوانانو په لاس په داسې بورنونو کې او ویروونکی اداره بدل شوی وه چې هر څوک یې له نومه ویرېدل. هر څوک به چې د دولت او حزب د مخالف په نوم دغې ادارې ته وروپېژندل شول، نو ټول مادي او معنوي ارزښتونه یې له لاسه ورکول او ان چې ژوند به یې په خطر کې غورځېد. څوک چې د بهلابلو تورونو له امله دغې ادارې ته بیول شوی وو ترننه پورې ورک او بې درکه دي، ډېر کم او د ښه قسمت خاوندان به وروسته له ډېرو شکنجو او زورونو په کوم پټ او یا ښکاره زندان کې ژوندي موندل کېدل.

د څرخي پله او دهمزنگ زندانونه د ښکاره محبسونو له جملې څخه وو. یو زیات شمېر زیرمېنې او ودانۍ د پټو محبسونو په توگه د دغه سازمان په واک کې وو، لکه د اردو د څلور سوه بستریز روغتون زېرمینې، د کابل بالاحصار، د مهتاب قلعه د مخابراتي قطعه، د قوای مرکز پخوانۍ ودانۍ، د دفاع د وزارت پخوانۍ بارکونه او په شهرنو، کارت ۳، وزیر اکبرخان مینه، شش درک او نورو ځایونو د اگسا بهلابل ریاستونه.

د اگسا په بهلابلو شبکو کې د کمې زده کړې او حتی بې سواده ښځې او ځوانان په دنده گمارل شوی وو او د کابل ښار په ټولو سیمو، بازارونو، مارکیتونو، د وزارتونو په ادارو، په ښاري بسونو، په اگسا پورې اړوند ټیکسي گانو، په

کورونو کې او ان چې په خپلو فامیلونو کې استخباراتي او جاسوسي ضد فعاليتونه د همدغو شبکو په واسطه ترسره کېدل. هرې شبکې او هر کار کونکي به چې زيات راپورونه تير کړل د اړوندې ادارې او د سلاکارانو لخوا به پالل کېدل. اگسا د خلکو لپاره يو خطرناک نوم او له خطر نه ډک سازمان ؤ، حتی چې د يو فاميل غړي مېرېه په بنځه، پلار په زوی، خور په ورور او گاونډی په گاونډی بې اعتماد ه او بې باوره شوی وو. چا دا مېرانه نه شوه کولای چې په خپل کور کې دروانو مظالمو په اړه خوله بهر ته کړي، تردې چې د بهرنيو راديوگانو لکه BBC، امريکا غږ، آلمان غږ، ايران او پاکستان د راديوگانو خبرونه چا نشول اوريدلای. ددغې ادارې په سر کې د هوايي ځواک يو افسر اسدالله سروري چې يو سخت زړه او د تره کې له وفادارو څخه ؤ په دنده گمارل شوی ؤ. همدا رنگه په ولايتونو کې ددغه سازمان نمايندگي د اگسا د رياست او يا مديريت په نوم جوړې شوې وې چې لکه د مرکز په شان وېرې په خلکو کې اچولی وه.

د څرخي پل لوی زندان:

د محمد داود د جمهوريت په وخت کې د کابل په جنوب ختيځ کې د څرخي پل په پراخه ساحه کې د يو لوی عمومي محبس بنسټ د يوې بنسټيزې نقشي سره سم چې د هغې دقيقه ساحه راته نه ده معلومه اېښودل شوی و. د قواي کار د پوليسو يو مکمل يونټ له ډېرو وسايلو، تخنيکي وسايلو او ساختماني تکړه انجنيرانو سره څو کاله ددغې لويې پروژې په جوړولو بوخت وو. د فني نقشي تر مخه ددغه زندان د ډېوال سور يو متر او د بنسټ يې هم د يو متر ژوروالی په سور له ځمکې لاندې به سمېتېو جوړ شوی. د احاطې په څلورو خواو کې څلور برجونه چې په ټولو تخنيکي وساييلو سنبال دي، د هرو دوه برجونو ترمنځ د ترصد څو نور برجونه جوړ شوي دي. د زندان په احاطه کې دننه څلور درې پوريز بلاکونه پاخه جوړ شوي، چې د هر بلاک په دننه کې د ډېرو د ډيوال يوه احاطه جوړه شوی وه، په هر بلاک کې د څو ورورو بنديانو ځای کېدل په پام کې نيول شوي وو.

د مرکز گرمی سیستم، اوپور سولو، کانالیزسیون، اطفاییه، پخلنځی، حمام او عصري تشنابونه، سلمانی خانه، په دوه پوړونو کې د بندیانو لپاره د بندیانو د جامو بدلولو اتاقونه، له خپلوانو او پایوازانو سره د بندیانو د ملاقات کوټې، دیوالي راډیوگانې چې له یوه مرکز څخه یې پروگرامونه خپرول، د بندیانو لپاره د سپورت میدانونه، بېلابېلې صنعتي دستگاگانې، د سواد زده کولو، د افکارو د تنویر او داسې نورو کورنیزو لپاره اتاقونه، داسې ساختمانونه په پام کې نیول شوي وو چې په مختلفو هیوادونو کې یې شتون درلود، خودغه ستر او عصري زندان د سردار محمد داؤد د حکومت په دوره کې بشپړ نشو او په نامکمل ډول د مهمې ډالۍ په توګه نور محمد تره کی ته پاتې شو. د رژیم په ړنګېدو سره د دغه زندان ټول ساختماني او د ټنګلا کار په تېره ودرېد او د سیاسي بندیانو د منلو لپاره د اګسا په اختیار کې ولېږد.

ما چې یو کال د دغه ویروونکي زندان په دوهم بلاک کې تېر کړی دی، په راتلونکي کې به یې د ځینو مسایلو په برخه کې او د خپلو سترگو لیدلي حالات بیان کړم.

زما د نیول کېدو کیسه:

لکه څنګه مې چې وویل له سمنګان ولایت څخه مې له ترور نه ځان وژغوره او کابل ته د احتیاط په بست کې راتبدیل شوم، او بیا د مالیې وزارت ته د «ګمرک ته د نارسېدلو مالونو» د دوسیې د بشپړېدو لپاره خدمتي مقرر شوم او له ګډ کمیسیون سره مې په کار پیل وکړ. په دې وظیفه خوشحاله وم، فکر مې کاوه د اګسا او د کورنیو چارو د وزارت له سترګو لرې یم. په میاشت کې یو ځل به د معاش اخیستو لپاره معتمد ته ورتلم. د معاش معتمد له پخوانیو کارکوونکو څخه وو، هیله مې ورنه وکړه چې زما ماهوار معاش په یو مناسب وخت کې ماته د مالیې وزارت کې رارسوي، ما به د معاش د اخیستو په مهال معتمد ته یو څو روپۍ ورڅښلې.

د مؤظف کمیسیون سره یوځای مې په کار پیل وکړ. د کمیسیون غړی ټول د خپلو اړوندو وزارتونو له ناراضیانو څخه وو. په لومړۍ ورځو کې مویول بڼه سره نه پېژندل، یو د بل له وېرې موهسې نه چې کوم یو د اگسا غړی وي د سیاسي موضوعاتو او روانو چارو په اړه مو خوله نه بېرته کوله. ورو ورو څرگنده شوه چې د کمیسیون ټول غړی د تېرو رژیمونو پخوانی مامورین وو او یو هم له اگسا سره تړاو نه لري. د کمیسیون له دې ترکیب څخه ټول خوښ وو چې لږ تر لږه د هغو ظلمونو په اړه چې جریان لري د زړه خواله وکړو. پنځه سوه پانیزه پر پرته دوسییه مویولوستله، هر یوه د دوسیې د بشپړېدو په اړه یادښتونه ځان سره نوټ کړی وو، او ددغو ټولو یله ښتونو له مخې یې د کار یو پلان ترتیب کړ.

ناویلي دې پاتې نه وي چې دا د دوه دولتي رژیمونو (د محمد ظاهر شاه د سلطنت د رژیم او د محمد داؤد د جمهوري رژیم) زړه دوسییه هسې له سره تېره شوی وه. په مسئولیت کې د شاملو کسانو اسناد له منځه تللی وو، له مسئولو کسانو څخه ځینی تښتېدلی او بې درکه شوی وو او ان چې ځینی مړه شوی وو، خو په هر صورت دوسیې باید خپل قانوني او شرعي مراحل بشپړ کړی وای. د جلال آباد په گمرک، د خوگیاڼیو په لویه ولسوالۍ او د تورخم په گمرک کې یو شمېر کارونه وو چې باید ترسره شوی وای. د مالیې وزارت ته مو وړاندیز وکړ او ددغه وزارت استازی ته مو دنده ورکړه چې د سفرېې او موټر د برابرولو لپاره اقدام وکړي. د ۱۳۵۷ کال د لیندۍ په میاشت کې مو په والگا موټر سره ننگرهار ته سفر وکړ. له صاحب جان صحرايي والی او محمد عثمان مستوفی سره معرفي شوو، د انحصاراتو په کلپ کې هستوگن شوو. هره ورځ به د جلال آباد د گمرک او اړوند ادارو ته د دوسیې د بشپړېدو په غرض تللو او هغه څه چې د دوسیې د نواقصو په نوم یادداشت شوی وو یو په بل پسې پوره کېدل. یوځل مو د خوگیاڼیو ولسوالۍ ته هم سفر وکړ، په پام کې وه چې وروسته د تورخم گمرک ته هم لاړ شو.

د کمیسیون څلور تنه غړي په دوه گروپونو وویشل شوو، چې یو گروپ په جلال آباد کې خپې دندې ته دوام ورکړي او یو گروپ په کابل کې خپلو کورونو ته د یوې

اونی لپاره لار شي. يو د بل تيلفوني آدرسونه موله خانه سره نوټ کړی ووترخود ضرورت په وخت کې يو بل له موضوع نه خبر کړو.

د ليندۍ د مياشتې په آخر کې زمونږ د گروپ نوټ و چې کابل ته لار شو. زه او د ماليې وزارت استازی کابل ته لاړو. تيلفون کوم، تيلفون کار نه کوي، فکر مې وکړ چې البته په کوم ځای کې لين شلېدلې دی، د کور له جين بکس نه مې لين تعقيب کړ، لين هم سم و. د تيلفون سيټ مې ورکشاپ ته يوړ، سيټ هم صحيح و. د تيلي کمونیکېشن د دفتر رئيس ته ورغلم، د خپل تيلفون د قطع کښېدو موضوع مې ورته وويله. د رئيس د مېز په دراز کې يو لست و هغه يې وکتلو، راته وېي ويل چې په دې ورځو کې د سرحداتو وزارت (پخوا د قبايلو رياست) کار ته ۳ ته نقل مکاني کړی ده او د څو کورونو د تيلفونونو لينونه چې د هغې په شاوخوا کې وو هغه د وزارت مهمو ادارو ته انتقال شوی دی. ستا تيلفون هم په دې جمله کې دی. ستا حقوق خوندي دي، په راتلونکې کې به د تيلفون يو غبر تاته قديد کړو، اوس هېڅ چاره نشته. وپوهېدم چې په دې پلمه په تور لست کې شامل شوی يم. لومړی يې زما د کور تيلفونی مخابره غوڅه کړی ده، وليدل شي چې وروسته څه پېښېږي، ځکه زما د گاونډي د کور تيلفون چې کوم رسمي سړی نه وو او دوکاندار و نه و قطع شوی او فعال و.

د غرمې د ۱۲ بجو په شاوخوا کې کور ته راغلم، د کوچني په خوله کې د پوليسو يو افسر چې د يوې ناکامې مينې (عشق) له امله ناهیلی سره مخ شوی و او د غير حاضری دوسيه يې لرله او د همدې دوسيه په وجه له څو کلنيو تر فوعاتو څخه پاتې شوی و، نیک محمد زما په انتظار ولاړ دی. زه يې چې وليدم په خدا يې راته وويل: «زه درې ځل کور ته راغلم، راته وويل چې نشته د تيلفون د خرابوالی له امله د مخابراتو وزارت ته تللی دی، د مخابراتو وزارت ته په تاسې درغلم او هرڅومره مې چې ولټولې، پيدا مې نه کړای شوې، بيا کور ته راغلم، بيا هم په کور کې نه وې، مجبوراً د کورنيو چارو د وزارت پېژندوال ته ورغلم او ورته مې وويل چې د کور تيلفون يې خراب شوی، د مخابراتو وزارت ته تللی دو باره نه دی راغلی، بنايي د

غرمې ډوډۍ ته کور ته راشي. پېژندوال راته وويل چې د غرمې په وخت کې يې کور ته ورشه او ورته ووايه چې د بلخ ولايت د امنیې د قوماندان په حيث مقرر شوی يې، په عاجل ډول د عمومي قوماندان ترون څنگ ته راشه. «نېک محمد ساده سړی ؤ د پېژندوال په دې خبرو يې باور کړی ؤ، په دې نيت چې له ما سره يوځای د بلخ ولايت ته لاړ شي، د غير حاضري دوسيه به حل او فصل کړي د تيرو کلونو خپل ترقيعات به واخلي، له همدې امله يې درې ځل کوبنښ کړی ؤ چې ما پيدا کړي. چې څنگه يې زه وليدم د نوی وظيفې مبارکي يې راکړه او ټوله کيسه يې راته تېره کړه. زه چې د کور د تيليفون په قطع کېدو شکمن شوی وم، وپوهېدم چې خبره خرابه ده. نېک محمد ته مې وويل چې اوس غرمه او د ډوډۍ وخت دی، کور ته به لاړ شو، دواړه به ډوډۍ وخورو بيا به لاړ شو، خو نېک محمد دومره ټينگار کاوه او وويل يې چې عمومي قوماندان په خپل دفتر کې ستا انتظار کوي او ته يې عاجل غوښتی يې، څه پروا کوي د غرمې ډوډۍ به په وزارت کې وخورو. د ساده مزاجه نېک محمد په اسرار او ټينگار هم پوهېدم چې د پېژندوال د تاکيد له امله ؤ، يوځل خومې هوډ وکړ چې کور ته ننوځم او د کور له جنوبي دروازې نه چې زما د زوی د کور په طرف خلاصه وه وتښتم، په دې وخت کې مې په نېک محمد بېچاره زړه وسو چې د مسئلې له حقيقت نه خبر نه ؤ او پېژندوال ته يې په کور کې زما د موجوديت خبر ورکړی ؤ، نو که زه وتښتم، نېک محمد په دې تور چې ما سره پېژندگلوی لري بنيایي زما د تېښتې زمينه يې برابره کړی وي، په وظيفه کې د خيانت په جرم ډېر په تکليف کيږي، او ان چې د هغه د مرگ خطر مې په ذهن کې وگرځېد، نو تصميم مې ونيو هرڅه چې دي په ما راتلونکی دي، زما په وجه دا بېگناه ساده سړی بايد بندي او يا ونه وژل شي. يوځل کور ته ننوتم، زما ښځې چې له نېک محمد سره يې زما ټولې خبرې اوريدلی وې، ورته مې وويل چې: «زه وزارت ته ځم، که نن شپه بېرته راستون نه شوم نو زما وساه او محرم حزبي اسناد تر خاورو لاندې ښخ کړی او په اگسا او د هغې په اړوندو خانگو کې زما لټون وکړی.» په داسې حال کې چې يونيفورم مې په تن ؤ، له ښځې سره مې خدای پاماني وکړه، له نېک محمد سره د کورنيو چارو

وزارت ته د عمومي قوماندان دفتر ته ورغلم. نېک محمد ته مې وویل: «ستا دنده نور پای ته ورسېده، زه ترون ته ورځم.» هغه له مانه بېل شو او په خپله مخه لاړ. زه د ترون دفتر ته راغلم، زه یې د کتنې لپاره ونه منلم او امر یې وکړ چې د پېژندوالی سرپرست ښاغلی آغاگل اندر څنگ ته ورشم. گل محمد اندر د پولیسو په اکاډمۍ کې زما همدوره افسر ؤ، ډېر مخ ماتی او حوصله من شخص ؤ، که څه هم په عاجل ډول زما د احضار له موضوع څخه خبر ؤ خو د تېرې آشنایې له کبله یې ځان ناگاره ونیو، ویل یې: «ښایې د هغو بشپړو معلوماتو له امله چې د کنډز او سمنگان ولایتونو په اړه یې لرئ تاسو ته یې دلته د راتگ زحمت درکړی وي، ښایې د استخباراتو مدیریت ستاسو نظر او معلوماتو ته اړتیا لرلی وي.» ما چې د ترون له دفتر څخه په بشپړه توګه درک کړی وه چې موضوع څه ده، اندر ته مې وویل: «دا ډېره بې مناسبه ده چې ما له مسلکي یونیفورم سره راغورئ او د پوښتنو لپاره مې استخباراتو ته سپارئ.» رحیم چوچه د استخباراتو مرستیال او حبیب الله کور د استخباراتو مدیر ؤ، دا دواړه د تېرو رژیمونو د افسرانو له جملې څخه وو. د ثور د کودتا نه مخکې نه حزبیان وو او نه خلقیان، د قدرت له اربابانو سره د کوم شخصي ارتباط او پېژندګلوی له مخې په دې پوستونو کې ټاکل شوی وو. رحیم چوچه پخوا د محمد داود په رژیم کې په همدې چوکۍ د محمد عیسی پغمانی تر لاس لاندې چې د خلیفه نور علی زوی ؤ او د قدیر نورستاني له خپلوانو څخه ؤ او یو مقتدر مدیر ؤ کار کاوه. رحیم چوچه هغه شخص ؤ چې د حفیظ الله امین د کور د تالاشۍ او د هغه د نیولو په وخت یې د هغه کور د لار پېژندونکي په حیث له ما سره کار کړی ؤ. یو څیرک او مرموز سړی ؤ، په دې کې شک نشته چې په تېرو وخت کې به یې د د. خ. ا. ګوند له یوه یا دوه تنو مشرانو سره اړیکې درلودلې خو په څرګنده د هغه وخت د استخباراتو په دستگاه کې د ښي او کین دواړو اپوزیسیوني ډلو سرسخت مخالف ؤ. ډېر مکار او ماهر سړی ؤ. هغه کولای شول چې په یوه وخت کې دوه مخالف روله ادا کړي، او د واکمن رژیم د باور پیدا کولو لپاره یې ځانګړی مهارت درلود. په راتلونکې کې یې هم د پرچمیانو او خلقیانو د واکمنۍ د تغیر په موده کې په همغه پخوانۍ دریغ او باور سره په بېلابېلو پوستونو کار وکړ.

ما خو د قیقي له اندر سره خبرې وکړې او د همدې ودانۍ په دوهم پوړ کې د استخباراتو مدیریت ته ورغلم. د تعامل سره سم د نوکریوال په کوټه کښې کښناستم، په حقیقت کې له همدې شیبې څخه زه نیول شوی او بندې وم.

د استخباراتو ۱۵ نمبر خونه:

د میوندوال د شهادت پېښه او د خرم قاتل معلم مرجان موضوع:

یو ساعت د نوکریوال په خونه کې ناست وم او بیا د رحیم چوپه په امر ۱۵ نمبر خونې ته ولېږدول شوم. د استخباراتو ۱۵ نمبر خونه دوه دیوالونه په تخنیکي وسایلو سنبال وو، یو دیوال یې په خښتو او سمنتو پوڅ جوړ شوی وو، دوهم دیوال یې لرگین، سوری سوری په روغنی رنگ سره په زړه پوری ډیزاین سره جوړ شوی ؤ چې د دواړو دیوالونو ترمنځ په تشه کې د تخنیکي وسایطو لښونه (د غیر ثبت، عکاسي او نور) غزول شوی وو. په ورسره څنگ ته خونه کې تخنیکي پرسونل له وسایلو او ماشین آلاتو سره شتون درلود. د مستنطق مېز او چوکۍ په یوه ټاکلی فاصلې سره په ځمکه کې ټینګې اېښودل شوی وې. له دې امله چې تورن اکثره وخت په دې خونه کې له مستنطق (پلټونکي) سره خوځو ساعته بوخت وي، په دې ونه توانېږي چې له دې چوکۍ څخه د پلټونکي پر ضد د تېري په توګه کار واخلي. د پلټونکي یا مستنطق د مېز په جعبه کې د بېلابېلو تخنیکي وسایلو بټنې (تکمې) موجودې وې، بې له دې چې تورن متوجه شي ټولې خبرې او حرکتونه یې په څنگ ته خونه کې ثبتېږي. ما د دې خونې په اړه بشپړ معلومات درلودل. د محمد داؤد د حکومت په وخت کې د پلان د وزیر علی احمد خرم قاتل معلم مرجان چې په همدې خونه کې د شفاهي پلټنو لپاره ډېره موده پروت ؤ، زه په خپله په هغه کمیسیون کې شامل وم. همدا رنگه له محمد هاشم میوندوال څخه په همدې خونه کې پلټنې ترسره شوې وې. د خونې دروازه، کړکۍ او روشنډانونه په داسې ترتیب له اسفنج او خرمنې څخه جوړ او پوښل شوی وو چې له هغې څخه له خونې نه بهر غیر نه خپرېده.

د مرجان قاتل او د پخواني صدر اعظم محمد هاشم میوندوال یادونه په منځ

کې راغله، غوره گڼم ددوی په اړه هغه معلومات چې لرم یې په لنډ ډول وړاندې کړم. مرجان نومی ښوونکی د ننگرهار د ښوونې ولسوالۍ اوسیدونکی او د کنډز ولایت د حضرت امام ولسوالۍ په متځنی ښوونځی کې د ښوونکي په حیث دنده ترسره کوله. لکه چې د پلتنو په مهال یې ویل چې له یو له بنسټپالو اسلامي تنظیمونو سره تړاو لري او د یو له مخې پلان سره سم د پلان د وزیر علی احمد خرم د وژلو لپاره دنده ورسپارل شوی وه. د ورځې په لسو بجو په دې پلمه چې د ساینس او ریاضي ښوونکی دی د برېښنا په اړه یې کوم فارمول کشف کړی دی او غواړي چې د پلان له وزیر سره خپل فارمول طرحه کړي، د نورو مراجعینو په شان، په داسې حال کې چې تومانیچه یې په جیب کې وه د پلان وزارت ته ننوځي او د وزیر د سکرتریت دفتر ته ځي. په دې وخت کې وزیر د جاپان له سفیر سره ملاقات لري او له هغه سره په خبرو بوخت دي. معمول داسې ؤ چې سفیران به د ترافیکو د افسر په لارښودنه او امنیت سره وزارتونو ته له وزیرانو سره د ملاقات لپاره تلل. د غلام سخی په نوم د ترافیکو یو افسر د وزیر تر دفتره پورې د جاپان د سفیر ملگریټیا کړی وه، د سکرتریت په دفتر کې ناست ؤ چې له وزیر سره له ملاقات نه وروسته ورسره د جاپان تر سفارت پورې ملگریټیا وکړي.

کله چې معلم مرجان سکرتریت ته راځي، غواړي چې له وزیر سره ملاقات وکړي، د وزیر سکرتره چې یوه ښځه وه ورته وايي انتظار وکړئ ترڅو وزیر د جاپان له سفیر سره تر ملاقات او خبرو نه فارغ شي، خو معلم مرجان د یو ضروري او عاجل کار په ښودلو له سکرترې نه په تکرار سره غوښتنه کوي چې د وزیر خونې ته ورننوځي، ښو سکرتره مخنیوي کوي. د سکرترې او مرجان په منځ کې شور او زوگ پورته کیږي، سکرتره اړ کیږي چې له موضوع نه وزیر خبر کړي او د ناوړه خبرو چې د یوه نارینه معلم او ښځینه سکرترې ترمنځ د شور ماشور په مهال له چوکاټ او نزاکت نه بهر الفاظ یې ترمنځ تبادله شوی شکایت وکړي. سکرتره د وزیر خونې ته ورننوځي او لاشونډې یې د خبرو لپاره نه وې پرانیستې چې معلم مرجان په هغې پسې متصل د وزیر خونې ته تمانچه په لاس ورننوځي، وزیر تهدیدوي او د خونې

فضا ته تغیر ورکوي. د جاپان سفیر چې دا وضع گوري سمدستي د وزیر له خونې وځي او په ډېره چټکۍ سره ځان خپل موټر ته رسوي او په خپل کار پسې ځي. سکرتره چې د مرجان په لاس کې وسله ويني په پټه خوله د وزیر له خونې وځي، مرجان د تومانچې په تهدید سره په داسې حال کې چې د وزیر لاسونه پورته نیولی دي د مرجان په هدایت له خونې راوځي او د دوهم پور دهلیز ته چې د وزیر دفتر هم په دوهم پور کې وراوستل کېږي. وزیر مخکې او مرجان ورپسې لومړي پور ته راکښته کېږي. وزیر پرته له کوم مقاومت نه هر امر چې ورته مرجان کوي په همغه ترتیب او استقامت حرکت کوي. د کار له دفتر نه د موټرو تر تم ځایه پورې وزیر د وسلې په تهدید راوستل شوی و او ټولو مامورینو او کارکوونکو دا حالت په سترگو لیدلو. کله چې وزیر د خپل موټر څنگ ته راوستل کېږي، مرجان غوښتل چې وزیر له موټر سره وتښتوي، په دې وخت کې د وزیر موټر چلونکی نه و، مرجان فکر کوي چې په کار کې څنډه به د پولیسو د رارسېدو سبب شي، وزیر د تومانچې په ډزو په ځمکه راغورځوي او تښتي. د رکشا په سپرلی د خیابان له بازار نه میوند جادې او له هغه ځایه د سید نور محمدشاه مینې ته هغه کور ته چې ددوی پټه قرارگاه یا اډه په کې وه ځي. یو میل چره بیزه ټوپک له ځانه سره اخلي د قوالانو د غونډې سر ته خږي او په یوه ژور ځای کې پټیږي تردې چې د کابل پولیس هغه له خپلې وسلې سره نیسي او قوماندانۍ ته یې راوړي.

علی احمد خرم چې د کوما په حال کې د جمهوریت روغتون ته لېږدول شوی و په حق رسېږي. معلم مرجان د جنایې مرکزي ریاست د ودانۍ په دوهم منزل کې چې د استخباراتو مدیریت هم هلته و په ۱۵ نمبر خونه کې چې مخکې ورته اشاره وشوه د څارنوالۍ او پولیسو گډ کمیسیون تر پلټنو لاندې راوستل کېږي. په پای کې په خپل جرم اعتراف کوي، د ترهگرۍ پلان افشاء کوي او د خپل جرم په کار کې ټول شریکان پولیسو ته ورپېژني. د هغه د پلټنو کار پای ته رسېدلې و، فیتې او د اعتراف کولو اقرار یې پرته له دې چې مرجان ورباندې وپوهیږي هرڅه ثبت شوی وو او ډېرې پانې چې په فیتو کې ثبت شوی وې په خپل قلم لیکلی او لاسلیک کړی

وي. صدیق واحدی وردگ چې د پلتنو د کمیسیون غړی ؤ او له مرجان سره یې خانګړی پولیسي چلن کاوه، مرجان چې د چرسو عادی ؤ هره شپه یې ورته یوه پوری چرس او یو ډبی سګرېټ مقرر کړی وو.

په وروستی شپه چې موظف کمیسیون د ۱۲ بجو په شاوخوا کې خپل کار بشپړ کړ، د توضیحي پوښتنو دوه پاڼې یې مرجان ته وسپارلې ترڅو هغه جوابونه په مفصله توګه چې شفاهي یې ویلی دي او په فیتو کې ثبت شوی دی ولیکي. موظف کمیسیون ځي او مرجان له خپل یو تن ساتونکی جګتورن محمد ظاهر کندهاري سره په ۱۵ غبرخونه کې پاتې کیږي ترڅو جوابونه مکمل کړي. ما د څنګ په یوه خونه کې استراحت کړی ؤ ترڅو د مرجان وروستی جوابونه واخلم او په دوسیه کې یې شامل کړم. مرجان د پخوا په شان له نیمې شپې وروسته چای څښلې، نن شپه یې هم ورته د شین چای یو چای برله مینو چاکلیټو سره راوړی ؤ. ساتونکي یې ددې لپاره چې ویده نشي په خونه کې دننه په قدم وهلو پیل کړی ؤ. نیمه شپه وه، خاموشه خاموشي وه، مرجان د چای څښلو په مهز سره د شا لخوا په جګتورن محمد ظاهر باندې برید وکړ او په یو سخت ګوزار یې هغه په ځمکه راوغورځاوه، غوښتل یې چې تومانچه ورڅخه واخلي او وتښتي. کله چې محمد ظاهر په سر ګوزار خوري، یوه چیغه کوي او په ځمکه لوبړي، سر یې ماتېږي او وینې پرې رابېږي، خو په همدې حال کې یې هم تومانچه په لاس کې تینګه نیولی وه. مرجان هڅه کوله چې تومانچه ورڅخه واخلي، زه د چیغې او په ځمکه د هغه د راغورځېدو په غیر اوښن شوم او دهلیز ته راووم، گورم چې مرجان له جګتورن سره د تومانچې په اخیستلو کې ښکېل دی. خپله تومانچه مې راوايستله، مرجان مې تهديد کړ او د تومانچې په میل سره مې د مرجان په مخ یو څو ګوزارونه وکړل او جګتورن مې ورڅخه خلاص کړ. په دې وخت کې جنایي نوکریوال راغی، مرجان یې ولچک او کوټه قلفي کړ. جګتورن چې تپي شوی ؤ، روغتون ته ولېږدول شو، د مرجان وروستی هڅه چې غوښتل یې وتښتي ناکامه شوه او د خانګړی پوځي محکمې لخوا په حبس دوام محکوم او بندي شو.

کله چې د ۱۳۵۷ کال د مرغومي په مياشت کې د څرخي پله په زندان کې بندي شوم، معلم مرجان مې په دوهم بلاک کې وليد. په غوسه او منډه زما خواته راغی او ويې ويل: «اخر زموږ سره يوځای شوې.» ما يوه شپه د تومانچې په ميل وهلی و او جگتورن مې ورڅخه خلاص کړی ؤ او د يوې ناوړه پېښې مخه مې نيولی وه، فکر مې وکړ چې مرجان د غچ اخیستنې په احساس سره له ما سره د بنمني کوي، خو داسې نه وه. هغه خوارکی خپل اعصاب له لاسه ورکړی او ليونی شوی ؤ. ماته يې چې کله لاس راکړ نو کله به يې خندل او کله به په ژړا شو، کله به يې لمر ته کتل او خبرې به يې ورسره کولې، د عقل او بدن توازن يې له لاسه ورکړی ؤ. يوه شيبه به يې حرکتونه له نورمال حالت نه وتل، بله شيبه به يې د سم انسان په شان خبرې کولې. يو وخت چې نورمال و د خپلې وروستۍ شپې د تحقیقاتو خاطره يې چې غوښتل يې د جگتورن تومانچه ترلاسه کړي او وتبتي اوزه چې په وخت سره ورسېدلی وم، ياده کړه او ما چې د تومانچې په ميل وهلی و او په دواړو مخونو يې داغونه پاتې وو راوښودل، زما په غاړه کې يې لاسونه واچول په زوره زوره يې وخنډل او لاړ. د ۱۳۵۸ کال د مرغومي د ۱۵ مې نېټې په عمومي بڅښنه کې له زندان نه ووت.

خو د محمد هاشم ميوندوال په اړه مو چې يادونه وکړه، د جنایي ۱۵ غبر خونې ته د پلټنو لپاره راکش شوی ؤ، د هغه تراژيدی مې داسې په ياد ده چې د ځان وژنې په پلمه يې د هغه مړی د همزنگ له زندان نه رابهر کړ او د جمهوريت په ورځپاڼه کې يې د هغه د ځان وژنې واقعه د تصوير او اسنادو سره چې له وړاندې نه يې ورته جوړه کړې وو خپره کړه.

محمد هاشم ميوندوال زموږ د هيواد د نامتو او پياوړو سياستوالو او ليکوالو څخه ؤ، د مساوات په نوم د سوسيال ديموکرات گوند مشري يې کوله، د لړم د ۳ مې نېټې له پېښې نه وروسته په پارلمان کې د باور د رايو په لاس ته راوړلو سره يې د هيواد د صدر اعظم په توگه دنده ترسره کوله. ميوندوال د لويديځ ماډل ديموکراسۍ پلوي کوله، د کمونيزم له ايډيالوژۍ سره يې نه پخلا کېدونکې مخالفت درلود. دا مخالفت د هغه په مقالو او ويناو کې ځلېده. له دې نه هم څوک سترگې نشي پټولی

چې محمد داود د خلقیانو او پرچمیانو د کوبښونو په ګډون د کودتا اقدام وکړ. د واکمنۍ په لومړیو کې د «افغانستان خلکو ته خطاب» په نوم په پروګرام کې یې د ملي مسئلې په اړه د کورنۍ او بهرنۍ سیاست، اجتماعي وضعې، زراعت، د ښځو د حقوقو، زده کړې او تحصیلاتو او د اقتصادي پلانونو په برخه کې په بشپړ ډول د د. خ. ا. ګوند کمونیستي نظریات منعکس کول. په کابینه کې یې پرچمیانو او په پوځ کې خلقیانو ځای نیولی و. فیض محمد د کورنیو چارو وزیر، د ببرک کارمل د ترور زوی جیلانی باختري د زراعت وزیر، عبدالقادر د دافع هوا قوماندان، ضیاء د ګارډ قوماندان، حسن شرق د صدارت مرستیال، یعقوب کمک د لوی څارنوال مرستیال، عبدالهادی مکمل د بهرنیو چارو د وزارت معین، شاه محمد دوست او په سلګونو نورو د د. خ. ا. د ګوند ولسوالان او اشخاص په مرکز او ولایاتو کې په دولتي ادارو کې په دندو ګمارل شوی وو.

محمد هاشم میوندوال د دولت پر ضد د کودتا په تور ونیول شو، یوزیات لورپوری افسران چې کمونیستان وو په کودتا کې د لاس لرلو په تور ونیول شول، بندیان شول او یو شمېر یې په اعدام محکوم شول.

میوندوال د ۱۵ نمبر جادوگرې خونې ته لکه څنګه یې چې مخکې په اړه خبرې وشوې راوړل شو او د نظریاتي مخالفینو تر پلټنو لاندې راغی. میوندوال یوه ملی او نړیواله پیژندل شوی څېره وه، د شوروي اتحاد سلاکاران هم د هغه مخالف وو.

سردار محمد داود خان هم له هغه شمېر پیاوړو اشخاصو او د شاهي اردو له جنرالانو سره چې دده په کور د لس کلنې مودې پر مهال له شاه سره وو او له دده سره یې تماس نه درلود، د واکمنۍ په وخت یې هغوی ته په ورین تندۍ نه کتل او شاوخوا یې یې عقله او بې فهمو کودتاچیانو نیولی وه.

میوندوال هماغه شخصیت و چې د محمد داود خان له نظریاتو سره یې چندان توافق نه درلود، کله یې چې مخالفینو په ده باندې د کودتا تور ولګاو، نو داود خان له ټولو نه زیات ورسره له غوسې ډک چلن وکړ. هیله من و د خپل تازه زامنځ ته شوی جمهوریت د هوښیاری او بهداری لپاره د کودتا اعترافونه د خپرونو او ډله

بيزورسنیو له لارې اعلان کړي، د پلټنو مؤظفين د ميوندوال په اړه د دولت درئيس له نظرياتو څخه خبر وو، په ډېره بې رحمۍ سره يې هغه ترزورونې او شکنجې لاندې نيولی ؤ، د هغه د ځان وژنې د خبر له خپرېدو نه وروسته داسې آوازې وې چې هغه د پلټنو په شپه له سخت وهلو ټکولو، شکنجه کولو او برقي شار تونو په ورکولو وژل شوی ؤ. چارواکو د دغې موضوع د پټ ساتلو لپاره د هغه جسد د دهمزنگ د زندان په کوټه کې د هغه له ننگتايي او کمربند چوکۍ او د کوټې د کمر کې له دستک څخه په استفاده کولو د هغه غرغره کول وځلول او يو ليک يې هم د هغه د رسم الخط په شان د هغه په کوټه کې ترتيب کړی ؤ، چې گڼې هغه په خپله د افغانستان د خلکو د خپل وجداني شرم او خجالت څخه او له دې امله چې د دولت په مقابل کې يې ناکامې کودتا ته لاس غزولی دی ځان وژلی دی. لکه څرنگه يې چې د هغه له وژلو څخه د هغه ځان وژنه جوړه کړی وه، په همغه ډول دغه موضوع پرته له کوم غږ پورته کېدو خاموشه کړای شوه، خود بصيرت د خاوندانو په زړونو کې به د دغه ډول سياسي شخصيتونو د ضايع کولو ترڅه خاطر ه د تل لپاره ژوندي وي. د هغه دغه غمجنه تراژيدی يې داسې په ياد ده چې د انتحار په نوم يې د هغه مړی د دهمزنگ له زندان څخه بهر کړ او د هغه د انتحار کيسه د هغو اسنادو له فوتوکاپۍ سره چې ورته جوړه کړی يې وو د جمهوريت په ورځپاڼه کې خپره شوی وه.

د شپې تر ۸ بجو پورې د کوټه قلعي په همدې خونه کې وم، د شپې ډوډی او چای يې راته راوړل، له ډوډی خوړلو وروسته چې کله له وسله وال ساتونکي سره تشناب ته تلم، د پوليسو افسران فاروق مياخيل او عبدالجميل نورستاني مې وليدل چې د خپلو وسله والو ساتونکو سره يو تشناب ته روان او بل له تشناب نه راروان. د خبرو کولو حق مونه درلود، نورستاني د لاس په اشاره د شونډو په سر راته څه وويل چې ما د هغه له اشارې څخه له ځانه سره دوه ډوله تعبير اخيستی ؤ، لومړی دا چې د هغه پېژندنې په اړه څه ونه وایم او انکار ورڅخه وکړم، دويم دا چې د هر ډول تور په اړه چې لگوي يې پټه خوله واوسم. د شپې د ۹ بجو په شاوخوا کې يې زه مخامخ خونی ته بوتلم. څلور تنه پلټونکي چې ملکي جامې يې په تن وې ناست وو، د

سگرتو لوگيو د خونې هوا بېخي خچنه کړې وه، مات او چټل خيزونه په ځمکه پراته وو، د کوټې ځمکه داسې وه لکه چې آبپاشي شوی وي او مرطوبه وه، د خونې په کونج کې يو آبدان او دوه گيلاسونه ليدل کېدل، د هغوی د يوه مخې ته د صحرايي ټيليفون يو پايه ماشين د دوه فولادی لينونو سره د ۲-۳ مترو په اندازه پراته وو. کله چې کوټې ته ننوتم، سلام مې وکړ د دنگې ونې يو تور مخی سړی چې غټ غټ بریتونه يې وو او د آمریت د مېز ترشا ناست ؤ، په قهر او غوسه يې وويل: «ای خاينه! رسم تعظیم دې ولې ونکړ؟» ومې ويل: «تاسو ټول په ملکي لباس کې یئ، نپوهېږم چې د پوځي افسرانو په خدمت کې ولاړ يم، پوځي رسم تعظیم د ځان نه پورته پوځي آمرانو ته کېږي، زه پوه نشوم بخښنه وکړئ، په قهرجن غیر يې چغه کړه او ويې ويل گونگ شه!»

حيران شوم چې دا څه حالت دی، په شرابو د مستو ليونو په لاس کې کېوتی يم، عاقبت ذی په خيروي، د ټيليفون لوری ته يې اشاره وکړه او ويې ويل: «دا پېژنې؟» ومې ويل: «هو! دا صحرايي ټيليفون دی.» وويل: «نه، دا صحرايي ټيليفون نه دی.» ويې خندل او ويې ويل: «دا قايل شاه دی قايل شاه.» هغه بل يې راته وويل له پښو نه دې جراېې او باسه. لوڅې پښې يې په مخکې ولاړوم. يو بل يې نيمه تخته سپين کاغذ او يو خودکار قلم را کړ وويل: «کښېنه، لومړی خپل نوم او بشپړ شهرت وليکه.» خپل مکمل شهرت مې وليکه، لومړنی سړی راته وويل: «وخت له سره دی، ته او ستا ملگري د جرم له اسنادو سره نيول شوی یئ. انقلابي دولت وينی دی، خاينان او توطيه جوړوونکی په هره جامه کې چې وي نيسي يې، ستاسو د توطيې مشر هم نيول شوی دی، ټولو په خپل جرم اقرار او اعتراف کړی دی، تا ته هم توصيه کوم چې پرته له بحث او جنجال، زورېدو او شکنجه کولو اعتراف وکړې، ستا انکار کومه گټه نلري، ستاسو ټولو ملگرو اعتراف کړی دی، پغیر له دې په وهلو او ټکولو او شکنجې مجبور يې چې اعتراف وکړې، مونږ ستاسو د جرم د ثبوت ټول اسناد په لاس لرو، ته اختيار لرې چې بې له شکنجې او په عذاب کېدو اقرار کوي او يا د ټولو شکنجو او عذابونو په منلو اعتراف کوي!»

ددې جملوپه اوربدو سره مې عقل له سره والوت چې دا څه اورم. زه چې کومه گناه نلرم څه ووايم. د جمیل نورستاني هغه اشاره چې د تشناب په لاره کې يې راته کړې وه راياده شوه، ومې ويل: «په داسې حال کې چې د جرم د ثبوت مدارک او اسناد ستاسو په لاس کې دي بڼه به دا وي چې راښکاره يې کړئ، بيا به نوزما انکار رښتيا هم چې بې گټې وي.» ومې ويل: «د جرم اثبات او مدرک څه شی دی؟» ومې ويل: «تاسو ته بهتر معلوم دی چې اعتراف شهود (ذاتي او مادي) د اثبات قوي مدرک دی، ليکلې سند، د غير ثبت، تصوير، د گوتې نښان، د پښې پل او داسې نور د جرم د اثبات لپاره قراین او دلايل دي، که زما په برخه کې داسې مدارک او اسناد موجود وي (په زړه کې مې ويل چې نشته) مهرباني وکړئ راته ويې ښايئ، بيا به زما د انکار موضوع بې گټې وي، تاسو په خلاص مټ زما د مسئوليت په اړه نظر ورکړئ، په داسې حال کې چې زه له هېڅ شی نه خبر نه يم، په وارد شوي توره پوهېرم چې څه ډول دي نو تاسو ته څه بيان وکړم.» زما خبرې يې غوڅې کړې په غضبناک آواز يې وويل: «ته خاين د يو مهم سياسي جرم د تورن په حيث مونږ ته راغلی يې، ددې پرځای چې په خپل جرم اعتراف وکړې او مونږ ته سيمينار جوړوي، غواړې مونږ تر خپلې اغيزې لاندې راوړي؟» يو بل ته يې وويل دا خاين د پخوانيو قوماندانانو او افسرانو له جملې څخه دی، په خبرو اترو غواړي مونږ تهرباسي او وخت ضايع کړي، غوره به وي چې قايل شاه ورسره خبرې وکړي.

دوه فولادي لينونه يې په دوه غټو گوتو سره وتړل، يوه د لنډ سور د تختې ټوټه يې زما له خولې او غاړې نه راتاو کړه، د ټوټې دواړه سرونه يې د شاخواته تاوکړل، يو قوي بدنه سرتيري هغه ټينگ ونيول، خپل دواړه زنگونه يې زما ملاته د شاه خوانه مټه کړل، چې په دې ترتيب سره زما پښې له برقي لين سره وصل شوې، خوله مې په ټوټه تړل شوی وه، او د عسکر زنگونه مې شاته داسې اړم شوی وو چې هېڅ حرکت مې نشو کولای، يوازې سترگې او پوزه مې خلاصه وه چې ووينم او سا واخلم. مخکې له دې چې د ماشين انډل ته حرکت ورکړي راته يې وويل: «په خپله خوښه دې اعتراف ونکړ او س يو چانس لرې، کله چې د قايل شاه مزه وڅکې او غوښتل دي

چې په خپل جرم اعتراف وکړي، نو څرنگه چې دې خوله تړل شوی ده نو کولای شې چې د یوه لاس په پورته کولو سره مونږ ته اشاره راکړي، چې کله ته اعتراف کوې نو بیا به مونږ برقي جریان بند کړو، کاغذ او قلم ستا په واک کې دي، کولای شې چې خپل بشپړ اعتراف ولیکي. « ما د هغوی وروستنی مرگونی توصیه او ورېده او هغې ته مې د جمیل نورستاني له اشارې سره ارتباط ورکاوه، په دې شپه کې د گاونډیو اتاقونو څخه د داسې ویروونکو عذابونو او شکنجو آوازنه مې غوړونو ته رارسېدل، هرو مرو ما هم باید دا عذابونه تېر کړی وای، بله هېڅ چاره مې نه لرله، پرته له کوم جرم څخه اعتراف کول چې ترشایې حتمي مرگ و، د ازجر او شکنجه مې باید زغملی وای. مؤظف نفر ته یې اشاره وکړه چې د ماشین انډل ته حرکت ورکړي، د انډل په حرکت سره مې د برېښنا جریان په بدن کې خپور شو، احساس مې کړه چې زړه مې څوک په پنځو کې راکاږي، د مرگ له وېرې مې دومره تویونه وهلې وو چې د فولادو دواړه لاینونه غوڅ شوی وو او د هغې کړې مې د پښو د گوتو په غوښه کې ننوتې وې. د قوي بدن عسکر چې خپل زنگونه زما ملاته اړم کړی وو او زما پوزیند یې ټینګ نیولی و، دا هم زما د سختو تویونو له امله جدا شوی وو او توتې یې له لاسه خوشې شوی وه. له گوتونه مې وینې بهېدې، خوله او ژبه مې وچه شوی وه، اوبه مې وغوښتې، عسکر یو گیللاس اوبه راکړې، ټولې مې د ژمې په یخه شپه کې وڅښلې، دوهم او دریم گیللاس مې هم وڅښلې، معلومه شوه چې د اوبو ورکولو په برخه کې یې سخاوت درلود، دغو اوبو څښلو دواړو خواو ته گټه لرله، ماته هم چې زما د بدن د اوبو کسه هند یو بوزه کاوه، او هغوی ته په دې خاطر، بدن چې هرڅومره اوبه ولري د بل وار برېښي جریڼ لپاره اغېزمن وي.

د شپې تر ۱۲ بجو پورې یې درې ځل برېښنايي شار تونه راکړل، او هرځل مې د اعتراف په توگه لاسونه پورته کول، فرصت مې تر لاسه کاوه او اوبه به مې څښلې، هرځل د پښو گوتې زخمي کېدل، خوزه د زړه له درېدلو وېرېدم، رېښتیا یې ویلی دي چې « انسان تر گل نازک او له اوسپنې سخت دي. » د دریم ځل په برقي شار ت نه وم پوهېدلی، کله چې رابېدار شوم، نو په همغه ۱۵ نمبر خونه کې پر ځمکه د یوې

زړې قالینې په سر پروت وم. ټول بدن مې درد کاوه، یو ځوان چې سپینه کورتې یې اغوستې وه هغه هم د برقي شار تونو ورکولو نه وروسته دې خونې ته راوړل شوی ؤ. دواړه په یوه غم اخته وو، نوم یې راڅخه اوس هېر شوی دی، د غلام عمر «عسکرزوی» زوی، د ضبط احوالات د پخوانی رئیس جنرال غلام رسول خان له کورنۍ څخه ؤ. دغه ځوان مې درې میاشتي وروسته د پل څرخي زندان په دوهم بلاک کې ژوندي ولید. د ژمی د مرغومی د میاشتي یخه شپه مو یې له بستري او کمپلې څخه په برقي شارتي لیدلی بدن او وینو شویو گوتو سبا کړه. هغه تکلیف او عذاب چې مونږ تر سهاره تېر کړ، گران لوستونکی ته به د هغې تصور کول مشکل وي، هغه څه چې راباندې تېر شوی وو نشم کولای په قلم یې ولیکم، دومره ویلای شم چې ډېر دردوونکی سخت او له زغم نه بهر ؤ.

په استخباراتو کې د پلټنو دوهمه شپه:

د ماخستن له ډوډۍ خورلو وروسته د شپن په ۹ بجو یې د عذاب او شکنجې همغږې خونې ته همغږو په شرابو مستو څلورو کسانو ته وروستم، شپه په شپه یې سگرت لوگی کول، د عذابولو او شکنجه کولو همغه د پرونی شپې وسایل په خونه کې موجود وو، زه ډېر په تکلیف وم، د پښو گوتې مې زخمي او په وینو ککړې وې، سخت دردونه یې کول، په ځان کې مې د برقي شکنجې طاقت نه لیده، د پلټنو په پیل کې مې ورته وویل: «زه ډېر سخت په تکلیف کې یم، بدن مې سخت درد کوي، نن شپه مې کېدای شي د برقي جریان په مهال زړه سکنه وکړي، ښه به دا وي هغه تور چې په ما لگول شوی دی د هغې سره سم اقرار او اعتراف ولیکئ او هغه اشخاص چې تاسو پوهیږئ چې زما سره په جرم کې شریک دي د هغوی نومونه هم په اقرار کې شامل کړئ، زه د کوم شی د لیکلو وسه نه لرم، زه یې درته لاسلیک کوم چې کار پای ته ورسېږي، نور څه غواړئ.» ټولو وخنډل او ویې ویل چې: «نن دې عقل سر ته راغلی دی، ظالمه! مونږ پرې شپه ډېر درته وویل، خوف کړدې کار نه کاوه او په یو ځل دې د هر شی نه انکار وکړ، نن شپه دې عقل کار کوي، یو گیلان گرم چای او یو

دانه چاکلېټ يې راکړ، له دې کبله چې هغوی هم له همدې چایبر نه چای څښلې نو ما هم په دې سره د چایو په څښلو شروع وکړه، خو چاکلېټ مې هسې نه چې نشه يې او مخدره مواد ولري په دې پلمه چې مری مې سخت درد کوي ونه خور.

په دې وخت کې ساتنمن محمد عزیز د تحقیق خونې ته راننوت، څلور تنه پلټونې د درناوې په توگه ورته له ځایه پاڅېدل، په داسې حال کې چې میکروف تومانچه يې لکه د ماشومانو د لوبو د شیانو په شان د خپلې گوتې په واسطه چې د ماشې په کړۍ کې يې ورته اچولې وه څرخوله، له سترگو نه يې معلومېدله چې په شرابو مست ؤ او ژاوله يې ژوله، زما خواته يې وران وران کتل. له هغوی نه يې پوښتنه وکړه: «پلټنې کوم ځای ته رسېدلې؟» ورته وېي ويل: «پرون شپه يې ډېره بې اعتنايي لرله، نن شپه يې يوڅه عقل سرته راغلی دی، وايي اقرار کوم، مونږ هم چای ورکړ چې بنه فکر وکړي.» عزیز لکه د صحنې د نڅاگر په شان په کوټه کې قدم واهه، ژاوله يې ژوله او تومانچه يې په خپله گوته کې څرخوله او ويل يې: «د توپيې ملگرو يې پدخپل جرم اعتراف کړی دی، که دی اعتراف نه کوي نو د کور افراد يې هم راوغواړئ، له هغوی نه هم پلټنې وکړئ.» او له کوټې نه ووت. دا بې رېښه جملې راته د مستنطقينو داسې توضیح کړې، څوک چې په جرم اعتراف ونکړي، د کور غړي او بنځينه يې هم دلته راولي او د کورنۍ د ټولو غړو په مخکې مجرم او تورن ته سپکې او شم موندنکی سزاگانې ورکوي. ددې خبرې په اورېدو ډېر وېرېدلې وم چې دې مستو ځناورو بنايي داسې هم کړی وي، د خپل شرف او ناموس د خوندي ساتلو په موخه دې ته چمتو شوم هرڅه چې زما له خولې نه د اقرار او اعتراف په نوم وليکي خپلې اصلي امضاء ته بايد تغيير ورکړم او هرڅه لاسليک کړم. په دې هيله که چېرې انقلابي پوځي عدالت او محکمه موجوده وي نو ادعا به وکړم چې دا اقرار زما په قلم او زما په امضاء نه دی، په خپله يې لیکلی دی، زه يې چې هرڅومره شکنجه او عذاب کړم ما په کوم جرم اعتراف نه دی کړي او کوم جرم نه لرم. په همدې فکر او تصميم نيولو کې مې خو پيالې چای وڅښلې، يوله هغوی څخه زما اعتراف هرڅه يې چې غوښتل وليکه ماته يې د لاسليک لپاره راکړ. خو کرښې مې ژر ژر

ولوستلې، گویا ما د سلیمان لایق تر مشرۍ لاندې په ناکامه کودتا کې د پولیسو د
 برخې د یو شمېر افسرانو رهبري کوله او له خوتنو پولیس افسرانو سره مې چې
 نومونه یې هغوی لیکلی وو په همدې برخه کې تماس او اړیکې درلودلې، پاته مې په
 غلظه لاسلیک کړه او په دې ترتیب د برقي شکنجې او زورولو نه مې نجات وموند.
 خود ژمی د یخنی شپه مې په همغه ۱۵ نمبر اتاق کې پرته له بستري او کمپل نه تېره
 کړه. په دوهمه شپه په کوټه کې یوازی وم، هغه د تېرې شپې د سپینې کورنۍ ځوان
 په کوټه کې نه ؤ، د یخنی دا اوږده شپه مې په داسې حال کې چې بدن مې دردونه
 کول سبا کړه، سبا ته د مازدیگر په څلورو بجو د پولیسو له خوتنو افسرانو فاروق
 میاخېل، محمد علی احمدیار، عبدالجمیل نورستاني سره د اگسا د کورنۍ برخې
 مدیریت ته وسپارل شوو، جگتورن محمد ظاهر پغمانی هریو په جلا جلا کوټو کې
 تورن علی محمد اندرابي ته تسلیم کړو.

په اگسا کې د اصلي پلټنو پړاو:

کله چې د استخباراتو موټر مونږ اگسا ته جگتورن محمد ظاهر پغمانی ته
 راوړو، له دې کبله چې جگتورن مې پخوا د کونړ ولایت د سرکانو په ولسوالۍ کې
 لیدلی ؤ او سره پېژندل مو هیله من وم چې هغه به د خپل قدرت په لاس راسره مرسته
 او همکاري وکړي خو د دې په خلاف هغه دومره ځان ناگاره کړ لکه بیخي مو چې سره
 لیدلی نه وي او هغه ما نه پېژني. په شپږم نمبر کوټه کې بندي شوم، په دې کوټه کې
 لس تنه وو، محمد علي احمدیار، ابراهیم پهلوان، ډاکتر محمد نسیم لودین او ذبیح
 الله زیار مل مې پېژندل، له نورو سره مې دمخه پېژندگلوی نه وه. بنسټونکی،
 مامورین او حتی د ټیکسي ډریور هم د بندیانو په ډله کې ؤ. دا زندان د محمدزود
 کورنۍ د یوه تن حویلی وه چې د سلطنتي کورنۍ د نورو منقولو او غیر منقولو
 شتمنیو په څېر مصادره شوی وه. خو کوټې یې درلودلې چې لکه د ارهټ د
 منگوټیو په شان د سیاسي جرمونو له تورنو کسانو څخه تشي او ډکېدلې.
 نظام الدین تهذیب او غلام فاروق چې وروسته بیا د جنرال فاروق په نوم د

کورنیو چارو د وزارت د سیاسي چارو رئیس ؤ. سلیمان لایق او یعقوب کمک مې لیدلی وو، او ډېر وخت وروسته مې هغوی بیا د پل څرخي په زندان کې هم ولیدل. د دغې حویلي ځینې بندیان ورک شول چې تر ننه پورې یې خپلوان له مرگ او ژوند نه خبر نشول.

تعامل داسې ؤ چې د ورځې لخوا په بندیانو باندې شاقه کارونه د «اشریا په خپله خوبه» په نوم کېدل او د شپې به ورته پلټنې کېدلې. فکر کوم چې د ورځې لخوا د اگسا ټول کارکوونکي د نیولو او تالاشۍ په کارونو بوخت وو. بندیانو په کوټه کې په کراره خبرې کولای شوې خو له کوټې نه بهر هېچا د بل سره د خبرو کولو حق نه درلود.

ددې ودانۍ په څنگ حویلي کې چې هغه هم په سلطنتي کورنۍ پورې اړوند وه د پلټنو (عملیاتو) کوټې وې چې تورن کسان به یې د شپې په خپلو پښو پلټونکو ته وروستل او بیا به یې په ښار اوړل.

په اگسا کې د پلټنو لومړۍ شپه:

د ۱۳۵۷ کال د جدي په ۲ مه د شپې د ډوډۍ له خوړلو وروسته په ۸:۳۰ بجو یې زه د گاونډي تعمیر یوې کوټې ته د پلټنو لپاره بوتلم، مستنطق چې د منځنۍ قد خاوند او ملکي لباس یې په تن ؤ، د خبرو په جریان کې معلومه شوه چې جگتورن دی، مورنۍ ژبه یې دري وه او ژبه یې بندېدله، نوم یې غلام صدیق او د پروان له اوسیدونکو څخه ؤ. په ظاهره ډېر خاموش، کم ویونکی او حوصله من ښکارېده، خو په هغه کچه ظالم، بې رحمه، سخت زړی او پوچ خولی ؤ چې هر څوک یې له نومه ډارېدل. د تورنو کسانو په شکنجه او زورولو سر بېره چې د اگسا د ټولو عمالو خاصیت ؤ په ښکتنځلو او پوځو ویناو به یې چلن کاوه. د تورن مرگ او انساني ژوند، عزت النفس او د چا آبرو ورته هېڅ ارزښت نه درلود، د تورن له شکنجه کولو او هغه ته له ښکتنځلو څخه به یې خوند اخیست. داسې شخې ته تحقیقات ورکول ماته ډېر ستونزمن وو، خو هېڅ چاره مې نه لرله، هڅه به مې کوله په شفاهي خبرو کې ورسره

په داسې ادب او درناوي وغیرې ترڅو د هغه د پوځو ویناو مخه ونیسېم، خود هغه دغه عادت چې پوځه خوله یې خوځوله ماته له مرگ نه نجات راویاڅښه. کله کله به چې غوسه شو، ماته به یې نامناسبې ویلې. ددې ټولو ناوره خوږونو ترڅنګ یې هره شپه د تحقیق په سر او آخر کې ماته یو گیلان چای او یو دانه چاکلیټه راګولو. ما چې د مصلحت تر مخه چاکلیټه د مری د درد او یا د شکر ناروغی په پلمه نه خوړ، چای به یې چې هرڅومره راګولو له هغه سره به مې یوځای څښلو.

اول تې راته څرګنده او تشریح کړه چې دې سازمان ته اګسا وایې، دې ځای ته سیاسي مجرمین، جاسوسان او دهشت اچوونکي راځي، عادي او جنایي مجرمین له دې ځای سره کار نلري. مخکې له دې چې سیاسي مجرمین دلته راوستل شي، د جرم د ثبوت اسناد یې بشپړې وروسته بیا تورن تحقیق ته راوړاندې کېږي. د تورن انکار کول مونږ ته کوم اهمیت نلري، په دې ځای کې اصلاً منکر تورن شتون نلري، زموږ سره داسې سامان آلات دي چې سخت سری او ګونګ تورن هم لکه د طوطي په خبرو راولي. تا ته هم له وړاندې نه وایم، ستا د جرم اړوند اسناد په مکمل ډول کتلی دي، ستا د جرم شریکان ټول نیول شوی او په خپلو کړو یې اعتراف کړی دی، ستا انکار کول بهی گټې دي، هغوی چمتو دي چې یو یو په تا گواهي ووايي، په دې سربېره نور دلایل او اسناد هم شته چې ستا جرم ثابت کړي. دلته د تورن له پاره درې امکانه شته، لومړی دا چې که خپله بهی گناهي او برانت ثابت کړي نو کور ته ځي، دوهم دا چې که په خپل جرم اعتراف کوي او د هغې د نه تکرارولو ژمنه کوي نو د محکمې د پرېکړې تر وخته د څرخي پله زندان ته ځي، دریم هغه کسان دي چې په سخت سری او د تور په نه اعتراف کولو سره د تحقیقاتو په دوام سره د بېلابېلو جزاگانو په ترڅ کې له منځه ځي، اوس ستا خوښه ده چې کومه لاره ځانته ټاکي؟

ما ورته په ډیره مېوډیانه او عاجزانه لهجه وویل: «زه د لومړي کتګوري په جمله کې یم ځکه هېڅ گناه نلرم.» په قهرجنه خندا یې وویل چې: «تا په دوهمه کتګوري کې شاملو، په دې هکله فکر وکړه ترڅو دې سزا تخفیف ومومي.» دا

بې وویل او یوه پانه یې را کړه چې خپل نوم، د پلار نوم، عمر، مدني حالت، د تحصیل درجه، مورنۍ ژبه، خپلوان، رتبه، دنده، اصلي سکونت، فعلي سکونت، د شتمنی کچه، غیر منقول شتمنی او نور ولیکم.

بله پوښتنه، د هغې پوښتنې کاپي وه چې د کورنیو چارو د وزارت د استخباراتو په مدیریت کې یې راڅخه کړی وه او زما جواب یې په خپله لیکلی ؤ، سوال مې ولوست او شفاهي مې ورته وویل: «تاسو په خپله قضاوت وکړئ، زه د احتیاط یو افسر یم، کومه قطعه او وسله په اختیار کې نلرم، له هغه شخص سره چې تاسو ورته د کودتا رهبر ویلی دي هېڅ کوم تماس او ارتباط نلرم، په خپل ټول عمر او ماموریت کې مې له هغه سره په کور او یا دفتر کې ملاقات نه دی کړی، نو څرنگه کېدای شي چې هغه ما کودتا ته راوبلی او یا دې زه په غیاب کې پرته له کوم دلیل او موجب نه د هغه تر رهبرۍ لاندې گروپ کې شامل شوی وم، په داسې حال کې چې زه د اوسني رژیم نه کوم شکایت نلرم، د کوم مقام ادعا نه کوم، د کومې پوځي قطعې په رأس کې نه یم، بلکې پوره اته میاشتې وړاندې مې د ثور د اوومې د وسله وال پاڅون په مهال په سربېندنه سره د د. خ. ا. گوند مشرانو ته د نجات ورکولو فعالیت ترسره کړی ؤ اوس کوم ظالم په ناحقه زه په دغه جرم تورن کړی یم، باور وکړئ چې زه له هېڅ شې نه خبر نه یم او د داسې کړنو مخالف یم.»

په داسې حال کې چې په زړه کې مې د پاڅون د ورځې په فعالیت پښیماني ښودله، ورته مې وویل: «تاسو معلومات کولای شئ د دوه ټانکونو په واسطه له دوه تنه انقلابي افسرانو سید رحیم او یوسف سحر سره یوځای مو په ولایت کابل او نظارتخانه باندې برید وکړ او د د. خ. ا. گوند رهبران مو په داسې حال کې له زندان په آزاد کړل چې د رژیم پلوي قطعات په تیننگه د پاڅون د ټکولو لپاره جنگېدل، که احياناً د ثور د ۷ مې وسله وال پاڅون بري ته نه رسېدای د رژیم له خوا به چې زه د کابل ولایت د امنیه قوماندانۍ د افسرانو له جملې څخه وم، سرنوشت به مې کوم ځای ته رسېدلای، اوس چې له هغې څخه اته میاشتې تېرېږي او زه د احتیاطو په بست کې د ماليې وزارت د خدمتي په توگه په خپل کار کې بوخت یم، ولې او په کوم

دلیل به مې په ناکامه کودتا کې گډون کړی وي. پاملرنه وکړئ کوم مغرضانه لاس به وي چې مسلکي کادرونه د رژیم په وړاندې بدناموي. « هرڅه مې چې وویل، پلټونکو ډېر کم واورېدل او زما ټولې خبرې يې لفاظي وبلله، هماغه لعنتي ماشين چې د بېگناه تورنو د اقرار کولو يوازینی وسيله وه راته وتړله او لکه د پخوا په شان شارتی راکړه، نور په ځان نه وم پوهېدلی، يو وخت چې په شپږم غبر کوټه کې مې سر ته ډاکټر نسيم سلوډين او نور بنديان ناست وو او زما د گوټو وینې چې د فولادي سيمونو د ورننوټولو له امله زخمي شوی وې او په وينو ککړې وې په سپينه ټوټه او تودو اوبو پرېنځلې. ډاکټر لودين يو گيلاس چای او يوه د اسپرين گولۍ راکړه او ويل يې مونږ ټولو لږ او ډېر دا حالت ليدلی دی، څښتن تعالی دې زمونږ او ستاسو په حال رحم وکړي.

د تحقیقاتو دوهمه شپه:

د لومړۍ شپې د برېښنا شارتی او شکنجې له پلټنو وروسته يې ماته يوه شپه او ورځ مهلت راکړه. په دوهم ځل په ۹:۱۵ بجو د پلټنو کوټې ته لاړم، له ځانه سره مې هوډ وکړ هغه څه مې چې د کورنيو چارو د وزارت په استخباراتو کې ويلی وو غلام صديق ته يې هم ووايم چې ناروغ يم، بدن مې سخت دردونه کوي، د ليکلوس مې نشته، سره له دې چې مستنطق د تېرې شپې برخلاف تروه ټنډه نیولی وه او غضبناک ؤ، بيا يې هم يو گيلاس چای راکړ، « څنگه نن شپه تحقیقاتو ته چمتو يې؟ له ځانه سره دې فکر کړی دی، په خپل جرم اعتراف کې که لکه د پخوا په شان زما وخت ضايع کوي او ځان په عذاب کوي؟ » ورته مې وويل: « څه ووايم، ټول حقايق مې تېره شپه په شفاهي ډول تاسو ته څرگند کړل، تاسو چې باور نه کوئ، نوزه څه چاره لرم؟ هېرېښتيا گواهي او يا اسناد زما په برخه کې موجود وي مهرباني وکړئ ښکاره يې کړئ، د تحقیق شپوه خو همدا ده. په هغه صورت کې چې شواهد او اسناد موجود وي نو د انکاري تورن مخې ته اېښودل کېږي او تورن يې جوابه پاتې کېږي، نه داسې تو چې زه يې بې موجهه د مرگ او ژوند پورې ته رسولی يم که د جرم د

ثبوت مدرک او شواهد موجود وي نو زما په حال رحم وکړئ، مهرباني وکړئ هغه راته وښايئ ترڅو ستاسو تکليف کم شي او زما سرنوشت هرڅه چې وي وټاکل شي. او که نه هرو مرو وټاکل شوی وي چې زه د توطيه کوونکی او مجرم په نوم مجازات شم، نو مهرباني وکړئ تاسو چې هرڅه ليکئ زه يې لاسليکوم، زه په خپله دومره بې وسه او بې تابه يم چې د يوې کرښې د ليکلو تاب هم نلرم، تاسو وليدل چې زه يو عسکر د متيو او اورو په زور تاسو ته حاضر کړم. «د دې خبرو په اورېدو لږ موسکي شوو يې ويل: «اوس دې عقل لږ کار وکړ، خير دی نن شپه هم استراحت وکړه، سبا ته ښه فکر وکړه او خپل اقرار په خپل قلم وليکه. سبا شپې ته هم زما او د مستنطق په منع کې هماغه ستونزه حل نشوه. ما ټينگار کاوه چې زما فکر او هوبښ کار نه کوي، د ليکلو طاقت مې نشته، غلام صديق په دې راضي شو، يوه ليکنه چې تقريباً هماغه د استخباراتو د ليکنې کاپي وه راکړه او ويې ويل: «نن شپه هم لار شه، استراحت وکړه، سبا ته په خپله کوټه کې د هرې پوښتنې په مقابل کې په خپل قلم جواب وليکه. «په دې ترتيب مې يوه بله شپه هم فرصت وموند، هڅه مې کوله په هر ترتيب چې وي مستنطق په دې قانع کړم چې په خپله زما جوښونه په خپل قلم وليکي او زه هغه په غلطه امضاء، امضاء کړم، ترڅو په محکمه کې ځان ته د لایل ولرم. په بله شپه هم چې کله پرته له جوابونو له سپينې پاڼې سره حاضر شوم، ډېر قهرجن او غضبناک ؤ او ښکښل او ناوړه وينا يې راته وکړه. دا ځل يې د برقي شارتي تارونه زما د پښو له بندونو څخه تاو کړي وو، ځکه د څو تېرو شپو د همدغه ډول عمليې له امله مې د پښو ټولې گوتې زخمي شوي وې او په دې ترڅ کې يې په غضبناکه او قهرجنه خبره پوچې او ناوړه ښکښلې کولې چې زه دې خو شپې تېر ايستم او حال دا چې په لومړيو تحقيقاتو کې دې په خپل جرم اعتراف کړی دی، بيا هم مقاومت کوي او له حقايقو نه سترگې پټوي، ماته دې د يو ماشوم په شان فریب راکړ، خوله يې زگ کړې ؤ او په پرله پسې ډول يې ښکښلې کولې، په داسې حال کې چې پښې مې د ماشين په سيم تړل شوي وې په زاری مې ورته وويل: «آخر ما تاسو ته پېشنهاد وکړ چې هرڅه غواړې زما له خولې يې وليکه، زه يې امضاء کوم،

زه ستاسو په وړاندې کوم مقاومت او ټينگار نه کوم، د هغه تکليف له امله چې لرم يې نشم کولای هغه چې ستاسو غوښتنه ده سم يې وليکم، تاسو چې يو مشر او قابل شخصيت يئ او زه ستاسو يو تورن او بندي يم، پلار او مور مې چې کومه گناه نلري مناسب نه ده چې هغوی وښکندل شي، ماته چې هر څه وايئ او هر څه چې راباندې کوئ اختيار لرئ، ستاسو له حزبي او رسمي مقام سره نه بنايي چې زما د بېگناه مور او پلار توهين وشي. « ما غوښتل چې د جنون تر حده هغه په دې جملو آرام کړم او په دې يې راضي کړم چې جوابونه مې وليکي چې ناڅاپه به يو څلور کونجې لرم چې فکر کوم د کوم مېز يا چوکۍ پښه به وه زما د تشو او ملاپه وهلو يې شروع وکړه او ويل يې: « چلباز خاينه ددې پرځای چې خپل اعتراف وليکې پرله پسې يوه اونۍ دې په وعدو سره زه تېر ايستم، اوس دې راته د پلار په شان نصيحتونه شروع کړي دي، په دوه درې کللو گوزارونو سره مې پوښتۍ ودرېدلې او په ځمکه وغورځېدم، زه نپوهېدم دا صحنه دوه تنو تورنو چې د تحقيقاتو په دې کوټه کې وو په خپلو سترگو ليدلۍ وه، سبا ته ماز ديگر د څلورو بجو په شاوخوا کې چې د دوه تنو په مرسته تشاب ته تلم، بناغلی يعقوب کمک چې ددې صحنې ليدونکی وو، کله چې يې زما پوښتۍ د پلستر په شان په سپينه لونگۍ تړلې وليدلې نو د سر په اشاره يې همدومره وويل چې ريښتيا دا خلک ظالم، وحشي او بې رحمه دي. څه وخت يې چې زه نيمه شپه د کوما په حال کې گوتې ته راوړی وم، ډاکتر نسيم لودين له يوه تن ټيکسي ډرپور څخه چې سپينه پراشوتی لونگۍ يې پر سر وه، په موقتي توگه له هغه څخه اخیستی وه او زما پوښتۍ يې وړياندي لکه د پلستر په شان ټينگې تړلې وې. زه چې په هوبښ کې راغلم ومې ليدل چې پوښتۍ مې په لونگۍ تړل شوی او دومره درد يې کاوه چې په يوه اوڅ هم نشوم ځملاستلی. ډاکتر وويل: بله هېڅ چاره نشته، يوه د اسپرين گولۍ او يو گيلاس چای يې راکړ، د شاتو يو تش بوتل يې راواخيست او د پوکۍ (پوف) عمليه يې په عملي ډول راوښوده او ويې ويل څومره چې دې زور او قوت وي په همغه اندازه د درد په زغملو سره شپه او ورځ دا عمليه تکراره، که پوښتۍ دې ماتې او يا کسر موندلې وي نو بې نقصانه به جوړې شي او

که نه نو پوښتی به دې کړې پاتې شي، تر آخره به عیب جنې وي او تکلیف به درکوي، د زندان په دې اوسنیو شرایطو کې بله هېڅ چاره نلري. د ښاغلی لودین همدا تجویز راته گټور تمام شو. تر دوه میاشتو مې همدا د پوکی عملیه تکراروله، خو وروسته به مې ښه په زور سره پوکی ورکاوه، یو کال وروسته چې له زندان نه خوشې شوم، د فوتو گرافۍ په معایناتو کې څرگنده شوه چې یوې پوښتی مې په اصلي حالت سره جوش خورلی دی او بله پوښتی له اصلي حالت نه یوڅه کړه پاتې شویده چې اوس هم د ژمی په یخ موسم کې تکلیف راکوي.

تر دریو ورځو پورې مې تشناب ته د تللو طاقت هم نه درلود. په څلورمه ورځ په داسې حال کې چې دواړه لاسونه مې د دوه عسکرو په اوږو تکیه کړی وو د تحقیق کوټې ته لاړم. دا ځل د تېرو شپو برخلاف د ورځې لخوا پلټنې پیل شوې. بیا هم زموږ ترمنځ هغه پخولنې جنجال موجود ؤ چې زه لیکل نشم کولی، خو مستنطق تر وروستیو شنبو چمتو نه ؤ چې په خپل قلم جوابونه ولیکي، په دې راضي شوو چې ورو ورو د همغې مسودې له مخې راته دیکته وکړي او زه په خپل قلم لیکل وکړم، بله چاره نه وه. ما هم قلم واخیست هرڅه به چې هغه ویل ما به د مفهوم په تغیر سره ورو ورو لیکل او په دې ډېر خوشحاله ؤ چې زه اعتراف کوم، خو ما به خپل دلایل د هغه له جملو سره پيوند کړ، مثلاً د سلیمان لایق په اړه مې ولیکل چې هو، هغه له خو کالو راپدېخوا پېژنم چې د د. خ. ا. د رهبرانو څخه یو دی، خو له هغه سره مې کومې ځانگړې اړیکې نه لرلې او نه یې لرم. همدا راز د عبدالصمد ازهر، عبدالجمیل نورستاني، عبدالباقي، فاروق میاخیل، محمد علی احمدیار او میر آقا محمود په باره کې چې دا ټول د پولیس افسران او د گوند غړي دي د تحصیل له دورې څخه تر اوسه ورسره معرفت لرم، که هغوی په جرم اعتراف کړی وي په ما پورې ارتباط نلري او داسې نور. نور، هغه به خپل مطالب راته دیکته کول او ما به د خپلې بېگناهی جوابونه لیکل. د جوابونو لیکل لا پای ته نه وورسېدلې چې یو بریتود تورې شهرې او دنگې ونې ځوان کوټې ته رانوت، په کوټه کې ناست ټول پلټونکي د درناوي لپاره ورته له خپلو ځایونو پاڅېدل، زه متهم هم په ډېر زحمت سره په داسې

حال کې چې لاسونه مې په مېز پورې تینګ نیولې وود درناوی لپاره ودرېدم. دغه ددنگې ونې ځوان چې رنگه چشمي یې په سترگو وې نه مې وپېژندلې، ماته یې چې وکتل، زه یې وپېژندم او څنگ ته راغی او ویې ویل: «ته څه وخت دلته راغلی یې؟» سلام یې وکړ او بیا یې وپوښتل: «دلته د څه لپاره؟» ما بیا هم ونه پېژندلو، خو غیر یې زما په غوږونو آشنا ولگېد. چشمي یې له سترگو لرې کړې او ویې ویل: «زه دې وپېژندم؟» ومې ویل: «نه، فکر مې خراب دی، ځای ته مې رانه وړې، غیر دې راته آشنا معلومېږي خوزه ناروغ یم.» ځان یې راته معرفي کړ چې په ۱۳۵۱ کال کې چې کله د بغلان په یوه ولسوالۍ کې زه د امنیې قوماندان وم، نومړی جلال الدین زما د همکارانو له جملې څخه ؤ، او د یوې نسبتې دوسیې له امله چې له ماسره یې لرله مرسته ورسره کړې وه ترڅو له کلنۍ ترفیع څخه پاتې نشي. د هماغې بښګرۍ له کبله یې ماسره د ښه چلن له مخې راوړاندې شو زما د دوسیې پانې یې ولوستلې، د سر په خوځولو یې خپل مستنطق وپوهاوه چې دا ټول راپورونه ددې شخص په برخه کې غلط دي، مفرضانه دي، کوم شخصي عناد دي، زه دی پېژنم، ډېر ښه یې پېژنم، دی ځاین نه دی. دا یې وویل او غلام صدیق ته یې امر وکړ: «تراوسه هرڅه چې شوی دي، یو وروستنی سوال ورکړئ چې خپل ځواب به دلایلو سره ولیکي، دوسیې پای ته ورسوئ او ماته یې راوړئ چې په اړه یې له رئیس صاحب سره خبرې وکړم.» غلام صدیق چې ماته خجالت ؤ او فکر یې کاوه چې ټول مظالم به یې بیانوم ویې ویل: «په سترگو، اطاعت کېږي، همدا اوس دوسیې ختموم او ستاسو دفتر ته یې وړاندې کوم.»

جلال الدین افسوس وکړ چې په دې اونی کې په کومه دنده تللی ؤ، که نه نو دومره تکلیف به مې نه لیده. زما مخ ته به یې چې کتل پوهېده به چې ډېر عذاب او شکنجه مې لیدلې ده او بیا به یې تأسف کاوه. سګرټ یې راکړ او یوڅه پیسې یې چې په جیب کې لرلې ماته وړاندې کړې، په خدا مې ورته وویل: «دلته نغدې پیسې نه په کارېږي، که شونې وي لږ مسکن درمل او یوڅه د انټی بیوتیک کپسولونه او یوڅو ډېي سګرټ له بازاره راته تهیه کړه.» کومې نغدې پیسې چې راسره وې، ورته

وړاندې مې کړې. پیسې یې وانخیستې، خپل سگرتې او اور لگیت یې ماته را کړ او له کوټې نه ووت او ویې ویل تاسو خپل وروستی جواب ولیکئ زه بهرته راځم. زه له همغه بد خوږه غلام صدیق سره مېز ته کښېناستم او په آخري جواب لیکلو مې بیل وکړ. په خو جملو کې جواب پای ته ورسېد او لاسلیک مې کړ. مستنطق رانه وپوښتل: «له مدیر صاحب سره څه خپلوي لرې؟» ومې ویل: «هېڅ قرابت واسره نلرم، لکه څرنګه یې چې په خپله وویل خو کاله وړاندې زما تر لاس لاندې زما د همکارانو له جملې څخه ؤ، بله کومه خپلوی ورسره نلرم.»

زما له تېرو زورونو، شکنجو او عذابولو معذرت یې په خپله بنده ژبه وغوښت. زه د هغه ښکنځلو ډېر زورولی وم، هېڅ مې ورته ونه ویل، په دې وخت کې جلال الدین بیاراغی، یو گرز سگرتې، یوه زیاته اندازه مسکن، انټی بیوتیک، تقویې درمل او یوڅو خوب راوړونکی گولی یې له ځانه سره راوړی وې او د نظارت خانې تر انګر پورې یې زما ملګرتیا وکړه، ویې ویل: «متأسفانه چې زه یوڅو ورځې نه وم، هر ورسو تا تکلیف او شکنجه لیدلی ده، په هر صورت زه کوښښ کوم چې لوړ مقامات ستا په بې گناهی قانع کړم، تاسو اوس استراحت وکړئ، د شپې لخوا یوه د خوب گولی وخورئ، زه بیا ستا احوال اخلم.»

درې شپې مې په مسکن درملو او خوب گولی په خوړلو سره استراحت وکړ، د ۱۳۵۷ کال د مرغومی په لومړۍ نېټه د ورځې په دوه بجو جلال الدین شپږم نمبر کوټې ته راننوت، ابراهیم پهلوان یې له زندان نه خوشې کړ او زیری یې ورکړ چې ته آزاد یې، زما دفتر ته لاړ شه د دروازي ټکټ له ځانه سره واخله او کور ته ځه. بیا زما څنګ ته راغی او په ورو یې راته په غوږ کې وویل چې: «متأسفانه ستا په خوشې کولو کې په خپل پلان کې ناکام شوم، دومره مې وکړای شول چې دوسیه او تحقیقات دې پای ته ورسېدل او نن شپه له څو نورو کسانو سره د څرخي پل زندان ته لېږدول کېږي، ډاډه اوسه چې ستا په دوسیه کې د جرم د ثبوت کوم سند نشته. خو سره له دې هم زه خپل کوښښ ته ادامه ورکوم او پرته له دې هم انشاء الله له محکمې څخه خپل برانت ترلاسه کوې.» په دې ترتیب د اګسا اونۍ مې د عذاب او شکنجو په زغملو تېره کړه.

د څرخي پل په زندان کې يو کال:

د ۱۳۵۷ کال د مرغومي د مياشتې په لومړۍ اونۍ کې په امبولانس موټر کې له څو تنو پوليس افسرانو سره له اگسا نه د څرخي پل سياسي زندان دوهم بلاک ته ماژديگر مهال وليږدول شوو. له دې امله چې د هرې شپې د عذاب او شکنجې نه مو نجات موندلی ؤ او د خپل سرنوشت د ټاکلو انتظار مو درلود، مونږ ټولو له اگسا څخه زندان ته چې لږ تر لږه وهلو ټکولو، شکنجې او عذاب نه مو نجات موندلی دی، ترجيح ورکوله. په هر بلاک کې د يو ټولې قوماندانۍ دنده ترسره کوله، د ټولې قوماندان زه له درې تنو هريو عبدالجمیل نورستاني، مير آقا محمود او نصير احمد سره د اول منزل په ۳ غبر غټه کوټه کې بنديان کړو، نور يې په نورو کوټو وويشل. زمونږ په کوټه کې چې اوس نوي کانکريټ شوی ؤ، فرش يې وچ بڼکار بده، خو له دې امله چې کومه زير زمينې د زندان په ودانۍ کې نه وه مرطوبه وه. زمونږ لپاره د اول ټولې د ادارې لخوا، دوه مترۍ يوه تخته سطرنجی، توشک، روجايي، کمپل او چپلکې راکړل شوې. دې غټې کوټې د وتلو او ننوتلو دوه دروازې د دهليز په طرف درلودلې. د دواړو دروازو په منځ کې يوه ۳ x ۴ متره کوټه چې تراوسه کانکريټ شوی نه وه موجوده وه، او اصلاً دا کوټه د بنديانو د بکسونو او سامان اېښودو او جامو بدلولو لپاره وه. غټې کوټې څلور سمتې پايې يا ستنې لرلې، د سلو واټو نږدې شل گروپونه په کې روښانه وو، ۳ هواکشونه يې چې کوچني او پنجره لرونکي وو درلودل، اولين گروپ د بنديانو زمونږ ؤ چې د څلورو تنو په گروپ کې دې کوټې ته راوستل شوو. دا کوټه له ماديگرنه تر ماښامه تياره وه، دا کوټه په خپل طول او عرض سره له سياسي بنديانو څخه ډکه شوه. د شپې مې چې وشمارل ۱۲۰ تنه په کې ځای پر ځای شوی وو. په دې ترتيب د درې واړو بلاکونو د دريم پوړ په ټولو کوټو کې چې لابيشر شوی نه وو په هر دهليز کې ۲۰ تشنابونه او غسل خانې وې، د ايوور سولو سيستم او نور ضروريات يې نه ؤ بشپړ شوی. په دغو تشنابونو کې هم بنديان اچول شوی وو. په يوه هفته کې له خپل ټول طول او عرض او پراختيا سره دوهم بلاک له سياسي بنديانو څخه ډک شو، ته به وايې ټول هيواد د رژيم مخالف

دي او زندان ته راوستل کېږي. د اردو افسران، پوليس، روپاندي، استادان، عالمان، روحانيون، د قومونو مشران، مامورين، دولتي ادارو کارکوونکي، ځمکه وال، هتيوال، کسبگر، ملي سوداگر او نور، ټول پرته له کوم توپيره د سياسي بنديانو په نوم د څرخي پل زندان ته راوړل کېدل.

د کوټه قلفی سیستم:

د نړۍ په ټولو سياسي محبسونو کې د کوټه قلفی سیستم د ټولو سياسي بنديانو لپاره رواج لري او ډېر مهم دی. د پل چرخي زندان کې په هر منزل او دهليز کې يو شمېر کوچنی کوچنی کوټي وې چې فکر کوم په همدې منظور په پام کې نيول شوی وې، خو ټولې يې د بلاک افسرانو او دلگي مشرانو اشغال کړی وې. مخکې ورته اشاره وشوه چې په هر دهليز کې يو شمېر کمود، تشناب او غسل خانو شتون درلود، څرنگه چې لاکمپل شوی نه وو نو يو شمېر يې د کوټه قلفی لپاره کارول کېدل او په پاتې نورو کې ۳، ۳ تنه بنديال اچول شوی وو، هرولسو تشنابونو يو دهليز درلود چې په هر دهليز کې يولس تنه بنديان څنگ په څنگ ځای پرځای شوی وو. کله به چې کوم چا د زندان له مقرراتو نه غاړه غړوله، د بيلگي په ډول که څوک په قطعه بازی نيول کېدل، او يا به له چا سره سپين کاغذ، پنسل، قلم، چاقو، حتی چاقو لرونکی نوک تراش پيدا کېده نو د يوې مودې لپاره به کوټه قلفي کېده.

ټولو کوټو په ځانگړی توگه دهليزونو او تشنابونو د لمر رڼا نه ليدله او د ټولو بلاکونو اول منزل مرطوب وو. بنديان په ځمکه چې ۱۰۶۰ يا ۱۰۸۰ متره ساحه به وه خوا په خوا ځای پرځای شوی وو. هواکشونه د بنديانو د شمېر په تناسب نه وو، ټولې کوټې چټلې او د اول منزل بنديانو دروماتيزم په ناروغی اخته شوی وو.

د زندان د بيت الخلاء سیستم:

مخکې وويل شول چې د زندان کمودونه او تشنابونه بشپړ او فعال شوی نه وو چې محبس افتتاح شو او له خپل گنجایش نه په زياتو سياسي بنديانو ډک شو. د هر

بلاک په انگر کې عادي بدر فونه داسې جوړ شوی وو چې په ۲-۳ ځایونو کې ځمکه د ۲-۳ مترو په ژوروالي یو متر سور او د ۳۰ مترو په اوږدوالي کیندل شوی وه، د لرگي په تختو پوښلی شوی وه او لرگینې غرغې څنگ په څنگ د لرگو له تختو څخه جوړې شوې وې، دروازې یې نه درلودلې په یوه شپه او ورځ کې دوه ځل سهار او ماښام د یوه بلاک د هر منزل لپاره یو ساعت وخت د رفع حاجت کولو لپاره ټاکل شوی ؤ چې د دلگي مشرانو لخوا د وخت پیل او پای د شپلاق په واسطه اعلانېده. د بندیانو شمیر زیات او د لرگینو غروفو شمیر کم ؤ، د هرې غرغې لپاره په هر وخت کې له شلو تنو څخه زیاتو د نوبت نیولو لپاره کتار جوړاوه، له دې امله چې غروفو پرده او دروازه نه لرله او له بله پلوه خوا په خوا او د لرگي د تختو په واسطه یو له بله جدا شوی وې، ټول انسانان په خاص ډول افغانان دا خوښوي چې د رفع حاجت په وخت کې مستور وي، خود محبس په چوښي غروفو کې د انزاکت نه رعایت کېده. لومړی دا چې د هرې غرغې مخې ته د دروازې مخامخ زیات شمیر بندیانو د نوبت لپاره یو د بل شاته لیکه جوړوله، او څوک به چې په غره کې ؤ نو په ډېر خجالت سره به یې رفع حاجت کاوه، خو له دې امله چې دا خجالت عام ؤ نو ورو ورو په بندیانو کې عادت وگرځېد. مهمه ستونزه د بندیانو لپاره دا وه چې په یوه شپه او ورځ کې یوازې دوه ځل (سهار او مازدیگر) د رفع حاجت لپاره وخت ټاکل شوی ؤ، څوک چې ناروغان وو او یا د چای او مایعاتو د څښلو له امله به ورته د ورځې څو کرته رفع حاجت ته اړتیا پېښېده په ډېر عذر او فریادونو به اړوندو دلگي مشرانو اجازه ورکوله چې غروفو ته لاړ شي. دا ستونزه د شپې له خوا ډېره اړینه وه، ځینی وخت به د دروازو د قلفونو کوښیاني نوکریوال افسرانو له ځانه سره وړلې، مجبور او ناروغ کسان اړ وو چې په پلاستيکي کڅوړو کې خپل حاجت رفع کړي، د کڅوړو خوله په تاروتري او په همغه کوټه کې یې خوا په خوا بېرته تر سبا پورې کپړدي چې د بندیانو د جامو بدلولو په نامه یادېده او سبا ته د تفریح په مهال هر سړی خپله اړونده کڅوړه له ځانه سره بهرته یوسي او په لرگینو کتار اېونو کې وغورځوي. د مشکلاتو دغه حالت د محبس د قوماندان سید عبداللّه په تېپي کېدو او تبدیلیدو سره یوڅه ښه شو چې په راتلونکي کې به ورباندې بحث وکړو.

په زندان کې د څښلو اوبه:

په زندان کې بله ستونزه د اوبو وه ځکه د اوبو رسولو سیستم فعال شوی نه و. په هر بلاک کې ۲-۳ فلزي حوضونه چې سرونه یې خلاص وو اېښودل شوی وو، له بهر نه به د تانکرونو په واسطه اوبه راوړل کېدې او په دې حوضونو کې به زېرمه کېدې، له همدې حوضونو څخه د څښلو اوبه، د اودسونو او غسلونو اوبه، جامو او نورو شيانو د وینځلو لپاره اخیستل کېدې. د حوضونه سرونه خلاص وو او کومه نلکه (شیردهن) یې نه درلودله. هر سړی اړ و چې په کوزو او سطلونو کې ورڅخه اوبه واخلي، چې په دې ترتیب دا حوضونه د اوبو زېرمې نه بلکې د مکروبو زېرمې وې. په لومړۍ سر کې به ټول بندیان د اسهال، معدې او د امیب په ناروغیو اخته کېدل. زه متهم هم یو ځل د امیب په ناروغۍ اخته شوی وم. له هغې وروسته به مې تل چای څښلو او هم به په هر مشکل سره به چې کېدله یو ترموز چای د شپې او ورځې لپاره برابراه او او ترپایه مې خامې اوبه ونه څښلې.

د چای برابرول یوه بله ستونزه وه ځکه په زندان کې کوم هوټل او سماوار شتون نه درلود. د سهار لخوا به چې سرکاري چای ویشل کېده زیاتره به سور او اوبه به یې ښې خو تېدلې نه وې، چا ورڅخه استفاده نه کوله. برقي سامان آلات لکه آب گرمي، په بندیانو باندې بند و. لکه چې وايي احتیاج د ایجاد مورد ده، په هره عمومي کوټه او په هر بلاک کې ډېر شمېر د برېښنا انجنیران او ماهرین د بندیانو په جمله کې موجود وو، د پوډري شپډو له خاصو قطیو او دوه دانود زېرې خریلو له پاکیو څخه یې آب گرمي جوړه کړې وه او سیمونه یې چې له قطیو جوړه کړې وو د پلاستيکي کڅوړو په واسطه پوښل شوی وو، او په پټه سره په هره کوټه کې یوه یا دوه دانې آب گرمي گانې موجود وې او بندیانو په پټه سره په پلاستيکي کوزو کې ځان ته چای برابر او په ترموزونو کې به یې خوندي ساته. کله به چې د تفتیش او تالاشۍ په مهال چې په اونۍ کې به یو یا دوه ځله کېدله که د چا د بالښت د پوښ له منځه او یا له کمپل نه لاس ته راوړل کېدله، نو دغه خوارکی

به د دغه جرم په کولو د یوڅه وخت لپاره په تشناب کې کوټه قلبي کېده، خود سختیو او تکلیفونو د زغملو سره به یې آب گرمي او چای ځان ته برابرولو، خود خښلو لپاره صحي او بوشتون نه درلود.

د پل څرخي د سیاسي زندان مقررات:

د څرخي پل د سیاسي زندان مقررات د نورې نړۍ له سیاسي زندانونو څخه بېل مقررات درلودل چې د زندان د قوماندان لخوا وضع شوی وو او ډېر ملاماتوونکي وو.

هېچا حق نه درلود غوڅوونکي آله لکه چاقو، چاره او حتی چاقو لرونکي نوک تراش او قینچي له ځانه سره ولري. هېچا حق نه درلود پنسل، قلم، کاغذ، کتابچه او نور ولري. د اخبار او کتاب لوستل منع وو. بندیانو په کوټه کې دننه یو تریله د خبرو کولو حق درلود خو له کوټې نه بهر د تفریح په وخت کې هېچا له بل سره خبرې نشوای کولای. د تایپ، راډیو او موسیقي آلاتو لرل منع وو. یو لود سپیکر د هر بلاک په انگر کې لگول شوی ؤ چې د راډیو کابل پروگرام او د محبس د قوماندانی ابلاغیې خپرولې. د بندیانو لپاره د خپلوانو یا پایوازو مقررات داسې وو چې خپلوانو او دوستانو خو په قطعي صورت له بندیانو سره ملاقات نشو کولی، بلکې په میاشت کې دوه ځل یعنی په هرو پنځلس ورځو کې د جمعې په ورځو د پایوازی په نوم په زرگونو نارینه او ښځینه د زندان په لویډیزه برخه کې سر خلاصی میدان کې به په یخنی او گرمی، په سوزنده لمر او اورښت کې راټولېدل او پاک کالي او ځینی خوراکي توکی به یې خپلو بندیانو ته چې نوم، شهرت، د بلاک نمبر، منزل، د بندي کوټه د رالیرل شویو مالونو له فهرست سره په یوه پاڼه کاغذ کې لیکل کېده د یوه عسکر په لاس به بلاک ته استول کېدل. د هرې پایوازی په ورځ هر تن ته ۵۰۰ نغدې افغانی مجاز وې، د دې نه د زیاتو پیسو اجازه نه وه. د پایوازی په ورځو کې د هر منزل په دهلیز کې یو یا دوه تنه مؤظف کېدل ترڅو د بندي نوم د کاغذ له مخې په لوړ آواز واخلي او پاک کالي او نور اجناس او خپلې نغدې پیسې ترلاسه کړي.

تر دې مخکې به بنديانو خپل خیرن کالي چمتو کول او کله به یې چې نوم واخیستل شو، د خیرنو جامو او نور سامان سره چې غوښتل به یې کورته یې واستوي له کوتې نه به دهلیز ته راتللو او په همغه پانډه کې به یې د پاکو جامو او نورو شیانو تسلیمي ورکوله او لاسلیک به یې کاوه، خپل خیرن کالي او نور سامان به یې په هماغه کڅوره یا دستکول کې اچول او بهر ته به یې هماغه عسکر ته ورکول چې له محبس نه بهر پایواز ته یې ورسوي. داسې هم کېدل چې د غلط فهمی یا بې پروایۍ له امله د یوه تن لباس بل بلاک ته تللی او یا د دوه پایوازیو د ورځو په منځ کې بندي د یوه بلاک نه بل بلاک ته تبدیل شوی او د پایوازی په ورځ یې کالي او نور مواد چې ورته را لیرل شوی دی بهر ته مسترد شوی، کورنۍ یې په دې مفهوم چې بندي یې هرو مرو وژل شوی د غم په تغرناست دي. داسې هم کېدل چې د دوه پایوازیو په واټن کې یو شمېر بنديان پولیگون ته وړل شوی او ژوند یې ورختم شوی وي خو فامیل یې له هرڅه نه بې خبره د پایوازی په ټاکلې ورځ یې ورته پاک لباس رااستاوه، کله یې چې لباس بهر ته مسترد کېده نو هغه وخت یې کورنۍ پوهېدل چې بندي یې وژل شوی دی.

سیاسي بنديان د سید عبداللہ قوماندان د ماموریت په وخت کې د خپلو ټولو حقه حقوقو څخه بې برخې وو او د محبس د کارکوونکو لخوا له هغوی سره ډېر ناوړه او غیر انساني چلن کېده. فلیپ ارمو کورا چې د ډاکټر نجیب د واکمنۍ په وخت کې یې څو ځله شخصاً په خپله له سیاسي زندان څخه لیدنه وکړه، په هغه وخت کې د یو کال په موده کې ما کوم ژورنالست او یا د ملگرو ملتو کوم استازی په سترگوونه لید چې د څرخي پل ناوړه وضعه وگوري.

د پل چرخي خپلواک قوماندان:

یو سړی چې منځنی قد، سپین رنګ او پرېر برېتونه یې لرل او د کندهاری پښتو په لهجه یې خبرې کولې تورن سید عبداللہ د برید جنرال په بست کې د څرخي پل د زندان د قوماندان په حیث یې بشپړ صلاحیت او اختیارات درلودل، وهل تکول

او ښکونځل د هغه همیشنی عادت ؤ ان چې د نشې په وخت کې به په خپل دفتر کې به کوم بڼدي په غوسه شو په خپله تومانچه به یې ډزې ورباندې کولې او وروسته به یې د هغه مړی د پولیگون په یوه کنده کې دفن کاوه.

سید عبداللہ د حفیظ اللہ امین د خاصو ملگرو له جملې څخه ؤ. ټول افسران، واره ضابطان او کارکوونکي له هغه نه سخت ډار بدل. که چا به دده د امر په تعميل کې سستي، اهمال او تنبلي ښودله سخت به وهلو تکولو او مجازات کاوه به یې. ظالم او بې رحمه انسان ؤ، تل به په شرابو مست ؤ، له همدې امله ورنه ټول افسران او ترلاس لاندې واره ضابطان سخت وېر بدل، او دده د امر په عملي کولو کې به یې ډېره لږه سستي هم نه کوله.

سید عبداللہ په ټولو ټولویو، د هر بلاک په منزل کې خپل یو یا دوه اعتمادی باصلاحیته دلگي مشران په دندو گمارلی وو چې حتی افسران او د ټولې قوماندانان له هغوی څخه وېر بدل. دغو دلگي مشرانو مستقیماً له سید عبداللہ سره سروکار درلود. له هغه جملې نه په دوهم بلاک کې د گل آغا په نوم یو دلگي مشر ؤ، دومره ظالم او بداخلاقه ؤ چې له ساتنمنانو او ځوانو بندیانو سره به په داسې حال کې جامې به یې ورنه ایستلې او په زور، ظلم او اکراه سره به یې ورباندې جنسي تیری کاوه. سید عبداللہ به هر ه شپه په شرابو مست ؤ، په نیمه شپه به ناڅاپه یوه اتاق ته د ټولې له قوماندان او د خاصو دلگي مشرانو له گروپ سره راننوت، ټول بندیان باید د درناوی لپاره ورته دریدلی وای. طبیعی ده چې د تلویزیون د پروگرام له پای ته رسېدو وروسته به یو شمېر بندیان ویده کېدل، کله به یې چې ولیدل چې یو شمېر بندیان ورته ولاړ دی او یو شمېر پراته او ویده دي غوسه به شو او ټول به یې د نیم ساعت لپاره په «کنښنې ولاړ سی» مجازات کول او بیا به یې خپل تقریر شروع کاوه. نوموړی په مارکسیزم او لینینیزم نهوهدده، په دې خوښ ؤ چې خلک دده گډې وډې او بې لاسو پښو بیانيې ته غور ونیسي، چوپ اوسي او لاسونه وپړ قوي. ما یې څو ځله ستړی کوونکی او تکراري بیانیه اورېدلی وه. د عبارات او جملو په بدلولو سره او اشراف زاده باندې یې ټول خاین دی، خلقي رژیم به ټول مخالفین او دښمنان له

خپلې مخې نه لرې کړې، مونږ کارگرانو او دهقانانو ته سوکاله ژوند برابر وو، زمونږ شعار «کور، کالي ډوډی» دي، فیوډالان او ځمکه وال مو له واکه غورځولی دي، اخوانیان مو تښتولی او نابود کړی دي، د ثور انقلاب ورځ په ورځ ځواکمن کړي، د انقلاب دښمنان له منځه ځي، که په افغانستان کې پنځه میلیونه شریف او زحمت کښه خلک پاتې شي نو هم د یوې پرمختللي جامعي د جوړولو لپاره بسنه کوي، که څوک غواړي او که نه مونږ د خپلې برچې او تانک په دې ټولنه باندې حکومت کوو ... او د هرې جملې په پای کې به یې یو له دلگي مشرانو څخه لاسونه پرېقول. بندیان هم مجبور وو چې لاسونه وپړ قوي. کله کله به چې ډېر په غضب و نو بندیان به یې د جامو په طریقه، بریره، بریتو، قواره او نور شیانو په پلمه هم مجازاتول. زمونږ په کوټه کې زما په څنگ کې د محمد نعیم په نوم یو ځوان چې د ننگرهار ولایت د چپرهار د ولسوالۍ اوسېدونکی ؤ او د ورور د تېښتې په جرم زندان ته راوړل شوی ؤ، ورور یې ډاکټر پښتونیار د افغان ملت د گوند غړی ؤ چې د ثور د کودتا په لومړیو وختو کې یې له خپل فامیل سره پېښور ته هجرت کړی ؤ، ځوان طبیعته، خندان او د ښه خوی او چلند خاوند ؤ. موسیقي یې ډېره خوښېدلې، په خپله یې هم رباب واهه، په ننگرهار ولایت کې یې د جمعي اورخستيو په شپو کې له خپلو دوستانو سره موسیقي اورېدلې، پر هېڅ کوم سیاسي گوند پورې تړلی نه ؤ، بریتونه یې ډېر نری او څخه څخه وو، ما ورته څو ورځې وړاندې مشوره ورکړې وه چې بریتونه لنډ کړي، ما ته یې په خندا وویل چې د بریتونو لنډول، اوږدول، ډبل او نري د محبس له مقرراتو سره څه اړه لري. زما همداسې نری او څخه بریت خوښ دي، ډېر وخت لانه ؤ تېر شوی چې یوه شپه د سید عبداللہ د محمد نعیم بریتو ته پام شو، ورته ویې ویل: «ته ماویستی؟» نعیم ځواکي چې له ماویست نه د ماویس مفهوم اخیستی ؤ ورته وویل: «نه صاحبه ولې به ماویسه وم، درې وخته ډوډی، بستره، کمپل او چپلکې رارسېدلې دي، چې په عامو ده پر مونږ هم ده.» سید عبداللہ دومره ظالم او بې رحمه ؤ چې د نعیم په دې خبرو په غوسه شو او امر یې وکړ چې بریتونه یې اوباسی او د سپکاوی په خبرو یې هغه تهدید کاوه. په بله شپه زمونږ په څنگ کې په مخامخ غټه کوټه کې د تومانچې د ډز آواز واورېدل شو، سبا ته معلومه شوه چې سید

عبداللہ له بنديانو څخه يو تن افسر ته چې د کاپيسا ولايت د تگاب د ولسوالۍ اوسيدونکی ؤ بښکنځل کړی وو او هغه هم ورسره لفظي مشاجره کړی وه په لاس يې په تومانچه ويشتلی ؤ او بندي يې تپي کړی ؤ.

وايي چې خربوزه له خربوزې رنگ اخلي، د دوهم بلاک د ټولی قوماندان دوهم بریدمن نورالدين هم د سيد عبداللہ د خوی تقليد کاوه، کله کله به يې بنديان توهينول او وهل ټکول به يې.

په زندان کې د سلطنتي خاندان د کورنيو حالت:

د دوهم بلاک په لويديزه خوا کې د سياسي زندان لومړی بلاک ؤ، د اول بلاک د اول منزل د ننوتو په ځای کې د محبس د قوماندان دفتر ؤ او ورسره پيوست د تجريد شويو بنديانو تپه تياره کوټې وې. په دوهم منزل کې نارينه بنديان او په دريم منزل کې ښځينه سياسي بنديانې ځای پرځای شوې وې. يو شمېر محصيلينې او استادانې د اخواني، ماويست او پرچم ډلې په نوم او د سلطنتي خاندان يو شمېر کورنۍ دغلته ځای پرځای شوې وې. بنديان به چې له لومړی بلاک نه دوهم بلاک ته بدل او انتقالېدل، دا آواز به يې خپره کړی وه چې سيد عبداللہ د شپې د ناستې د محفل له گروپ او د شرابو د پيک له ملگرو سره، کله چې د شرابو په نشه کې مستمېري، ښکلی ښځې او نجونې په نيمه شپه په بهلابېلو پلمو د پلټنو په نوم خپل دفتر ته راغواړي او ډېر وخت وروسته يې په داسې حال کې چې وښتانه يې گډوډ او پریشانه وي دوباره دريم منزل ته راولي. کيسه کونکو د خپلو سترگو ليدلی حال داسې څرگندولو: چې د ښځو د پریشانه مخونو او وښتانو داسې معلومېدل چې په زور او جبر سره په نيمه شپه کې ورباندې جنسي تيري ترسره کېده. څه موده وروسته دوه تنه ښځې د ناروغۍ په نوم د زندان په روغتون کې بستري شوې او سقط جنين يې کړی ؤ. همدا آواز او افواه په ښار کې د خلکو غوږونو ته هم رسېدلی وه. د ۱۳۵۸ کال د مرغومی له شپږمې وروسته د محمدزايانو (۸۰) تنه ښځې له زندان نه خوشې شوې او د نړيوال سره صليب په واسطه په خارج کې خپلو خپلوانو ته واستول شوې.

له پخو وریجو څخه د سطرنج د دانو جوړول:

په اونی کې دوه ځل به د غرمې په خوراک کې بنگله دیشی وریجې حواله کېدلې، چې اکثره بندیانو به نه خوړلې. له چایو سره به یې د سیلو په ډوډۍ گوزاره کوله. زمونږ د بلاک دوه تنو بندیانو ابتکار کړی ؤ چې وروسته په ټول بلاک او ان چې په ټولو بندیانو کې یې رواج وموند او بندیانو ته یوه مشغولا پیدا شوه، داسې چې لومړی به یې وریجې په یوه ټوټه کې واچولې او دومره به یې په ډبره وټکولې چې د حلوا په شان مواد به ورنه جوړ شول، د هغې نیمایي به یې بیا د ډیگنو له تورکو (سیاهي) سره چې له مخکې نه به یې کم کم راټول کړی وو گډول، بیا به یې ورنه په زړه پورې د سطرنج تورې او سپینې دانې جوړولې او په سیوری کې به یې وچولې. د سطرنج تخته به یې د کاغذ د کارتن له گټې څخه چې د سگرتو څخه په لاس راتله، له کانتین نه به یې په ډبرو کمو پیسورانپوله د پنسل او تور قلم په واسطه سره نه یې هغه په رنگه ډول جوړوله او بڼې څنډې به یې ورته په لاس جوړولې. پنسل، قلم، چاقو او ډیرې پاکي د ممنوعه شیانو له جملې څخه وو خو بندیانو د ورځو او میاشتو په تېرېدو سره د محبس د عسکرو په واسطه د پیسو په بدل کې برابرول او د شپې په وخت به چې کله د افسرانو گرځېدل او څارل پای ته ورسېدل او د تالاشیو وېره به ختمه شوه د سطرنج د تختې په جوړولو به یې پیل کاوه. د سطرنج د یوې تختې جوړولو یوه اونی وخت اخیست ترڅو ټول اړوند مواد یې جوړ شي. ورو ورو په ټول زندان کې کاغذي سطرنجونه او د وریجو گوتونه (دانې) رواج وموند. کله چې له زندان نه خوشې شوم ما هم د سطرنج یوه په زړه پورې تخته او یوه آبگرمی د یادگار په ډول له ځانه سره کورته یوړه.

د سیاسي بندیانو ترکیب:

په لومړۍ گام کې د محمد داود د رژیم او د سلطنتي کورنۍ غړي، جنرالان، د پارلمان وکیلان او لوړ پوړي مامورین زندان ته وسپارل شول. د اخوانیانو په نوم یو شمېر کسان چې مولانا عبدالرب رسول سیاف هم په هغوی کې شامل و د سیاسي

بندیانو په ترکیب کې وو. همدا راز یو شمېر اسلامي بنسټ پالان چې د محمد داود په رژیم کې د لغمان، پنجشېر او ارګون په بېنډو کې نیول شوی وو، یو ګروپ د ترهګرو او بنسټپالو په نوم چې د محمد داود د کابینې د پلان د وزیر د تڼل په پېښه کې نیول شوی وو، زندان ته راوستل شوی وو چې سرغڼه یې معلم مرجان و.

د سیاسي بندیانو عمده برخه پوځي افسران، ملګري مامورینو، محصلینو، محصلانو، استادانو، ښوونکو، ډاکټرانو، ځوانانو، د پرچم ډلې غړو او ډېر شمېر سترو ځمکه والو، پانګه والو، ملي سوداګرو، عالمانو، روحانیونو، روڼاندو، لیکوالو او د سیاسي ډلو او احزابو د غړو پیاوړو شخصیتونو خپلوانو تشکیلوله. ناولی دې پاتې نه وي چې د خلق ډلې دوه سوه تنه چې د ډاکټر زرغون په ګروپ کې شامل وو، او یو شمېر د ګوتو په شمېر پاکستانیان د جاسوسانو په نوم د سیاسي بندیانو په ترکیب کې شمولیت درلود.

اګسا خپل کار کونکي هم زندان ته اچول:

د ۱۳۵۸ کال د وري په میاشت کې یوه ورځ د سهار په ۸ بجو چې په سلګونو بندیانو د رفع حاجت د غزفو په وړاندې لیکه جوړه کړې وه، سترګې مې د اګسا په کار کونکي جلال الدین ولګېدې چې د منتظرینو په لیکه کې د زندان په کالیو کې ولاړ دي. فکر مې وکړ چې د کومې خاصې دندې د ترسره کولو لپاره به د سیاسي بندي په نوم دنده ورسپارل شوی وي، لومړی خوشحاله شوم چې ښایي زما د دویمې د حل او فصل لپاره به زما مرسته هم وکړي. د سترګو په اشاره او د سر په خوځولو مویو د بل حال وپوښته او متقابل درناوی مو پرځای کړ او په دې هم پوه شوم چې د دوهم بلاک په لومړی منزل په څلورم نمبر کوټه کې چې زمونږ د کوټې مخامخ وه بندي شوي دي. د تفریح په پای کې کله چې خپلو کوټو ته روان وو ځان مې څنګ ته ورساوه څنګ په څنګ روان شوو په ډېر کرار غږ یې په لنډ ډول داسې کیسه راته وکړه چې پرون یې یو سرتړلی مکتوب خاص او راساً د محبس د قوماندان په نوم. - اګسا نه راوړی و. کله چې قوماندان مکتوب لولی، د دوهم بلاک د ټولې قوماندان ځان ته

راغواړي، جلال الدين ورته سپاري او ځانگړی هدايت ورکوي. همغه وه چې دوهم بلاک ته يې راوړلې، د زندان کالي او بستره ورکوي، يونيفورم يې په قرنټين کې قيد کوي او دې په خپله په څلورم نمبر کوټه کې بندي کوي. جلال الدين چې ډېر ناهيلی او انديښمن ؤ ويل يې چې هېڅ گناه او قصور نلري. زه يې هم د کيسې په اوږدولو ډېر خوابدی شوم. د دوه مياشتې وروسته کله چې د خلاصون په نوم له دوهم بلاک نه خارجېدلو، د خوشې کېدو مبارکي مې ورته وويله، خو هغه ويل: «فکر نه کوم چې خوشې شوی وم، زما او ستا په منځ کې دې همدا نښاني وي چې که زېښتيا آزاد شوی وم نو د راتلونکي پايوازی په ورځ درته زندان ته سگرټ او تازه ميوه راوړم، او که د فاميل لخوا مې پاک کالي او اجناس زندان ته راستول شوی وو، نو عمر مې تا ته درېڅنډم او زه به د پولیگون کندو ته ليرل شوی يم.» راروانه جمعه چې د پايوازی ورځ وه، دده نوم ته ډېر متوجه وم، واقعاً چې زېښتيا يې ويلی وو، له کوره ورته جامې او نور شيان راليرل شوی وو، نوم يې ورته په لوړ آواز واخيست، د کوټې د ملگرو دوه تنو بنديانو چې د هغه د ځوانی د غم او ياد په ویر يې اوښکې تويولې جواب ورکړ چې جلال الدين خوشی شوی دی او د تل لپاره خوشې شوی دی.

د آزادۍ او خوشې کېدو لستونه!!!

په اونۍ کې يوه يا دوه شپې به له دودۍ خوړلو وروسته ځانگړی دلگۍ مشران زونير بلاک ته راتلل د يو، دوه يا درې تنو نومونه به يې اخيستل او ويل به يې خپل سامان له ځانه سره راواخلئ تاسو خوشې شوی ياست. ددې ښه خبر په اوږدو سره به په بلاک کې شور جوړ شو چا به د خپل کور د تيلفون نمبر ورکاوه او چا به د خپلو دوستانو د تيلفون نمبر ورکاوه او ويل به يې ورته چې ددوی د روغتيا او سلامتيا خبر ددوی کورنيو ته ورکړي، خو په تأسف سره چې د پايوازی په ورځو به ورته له کور، کالي او نور شيان راليرل کېدل، نو معلومېده چې بېچاره گان په ابدي خوب ويده شوي دي. تردې وروسته به چې دلگۍ مشران د خوشې کېدو له لست سره کوټې ته راتلل نو زمونږ اندامونه به رپېدل چې د کوم اجل نيولی نوم به قرعه کې راوځي. د

محبس د قوماندانۍ ادارې د شپې طرز العمل ورځې ته بدل کړ، هره ورځ به له ټولو کوټو څخه بندیان راجمع کېدل او له بلاک نه بهر به د شپې تر وخته پورې ساتل کېدل او د شپې د ډډۍ له وخت نه وروسته به یې دغه بېچاره گان لاس تړلی او په تړلو سترگو پولیگون (وژل ځای) ته سپارل کېدل او ژوند به یې پای ته رسېده او د پایوازی په ورځو به ورته له کوره کالی او نور شيان رااستول کېدل. له دې وروسته به که په شپه او یا ورځ کې د خوشې کېدو لست لوستل کېده، نوموړي ټول پوهېدو چې د خوشې کېدو لستونه نه بلکې په مرگ د محکومېدو لستونه دي. که احياناً کوم بندي په رېښتیا هم خوشې کېده یا به د پلټنو لپاره د قوماندان دفتر ته غوښتل کېده نو له هغه څوارکۍ سره به موهم د خدای پامانۍ پرځای د مغفرت دعا ورته کوله. د زندان اداره دومره وحشتناکه او ویروونکې وه چې هېچا باور نه کاوه چې یوه شپه او یا یوه ورځ به ژوندي پاتې کېږي او که نه. د آزادۍ له لستونو سره ټولو بندیانو حساسیت پیدا کړی ؤ، د ۱۳۵۸ کال د مرغومی تر شپږمې پورې په اونۍ کې څو ځله د خوشې کېدو د لستونو په اورېدو سره بندیانو خپل ځانونه د پولیگون قربانیان شمېرلي وو، د بندیانو زیات شمېر له همدې امله روحي او رواني تکلیف سره مخامخ شوی وو.

په پل چرخي زندان کې ډله ییزه وژنه:

مخکې مویادونه وکړه چې د سیاسي بندیانو په جوړښت کې د اسلامي احزابو یو شمېر بنسټپالان هم شامل وو چې د محمد داود له رژیم راپدېخوا په زندان کې ؤ. د هغوی د ځینو پر خلاف د عدلي محکمو پرېکړه هم صادره شوی وه او د ځینو دوسیې په دوران کې وې. یوه ورځ له غرمې وروسته په دوه بجو قوماندان سید عبدالله د ۳۰ تنو یو لست له ځانه سره د دوهم بلاک لومړی منزل ته راوړ او د یو یو تن نوم یې واخیست. نوموړم په خپلو ځایونو کې اورېدل، دا ټول ۳۰ واړه د لومړی منزل بندیان وو. د قوماندان لخوا ابلاغ شوه چې ټول خپل سامان له ځان سره واخلي او هغه سرویس موټر ته چې د بلاک د دروازې مخې ته ولاړ دي ورشي، په کې سپاره

شي ترڅو ښار ته وليږدول شي. ټولو بنديانو په ډېره خوشحالي سره په يو خودقيفو کې خپل سامانونه راواخيستل او يو په بل پسې د بلاک د دروازي په طرف روان شول. په دې جمله کې يو ښوونکی هم ؤ چې ما ښه پېژندلو. زړه مې غوښتل چې په کابل کې د خپل کور آدرس د بلاک د کرکي له پنجرې نه ورکړم ترڅو زما د ژوند او سلامتيا خبر زما کور ته ورسوي خو هېڅ امکان پيدا نشو ځکه قوماندان په دهلېز کې ناست ؤ، يو يو يې چې د موټر په طرف تلل څارل يې او زموږ د کوټې دروازه له بهر نه قفل شوی وه. ما د خپلې کوټې د کرکي د پنجرې نه هريو ته کتل چې په ډېره خوښۍ د موټر خواته تلل. په دې جمله کې يو تورن بندي سيد جعفر د سيد افغن زوی هم شامل ؤ او ورور يې سيد اکبر چې دواړه په يوه فقو کې بنديان وو ونه ليدل شو. فکر مې وکړ چې ښايي د هغه د بند موده نه وي بشپړه شوی. سيد جعفر او سيد اکبر سره وروڼه او د کندز ولايت د حضرت امام صاحب د لسوالي وو. ډېر وخت لا نه ؤ تير شوی چې ټول بنديان د موټر خواته را جمع شول. ټول يې يو د بل شاته ليکه په ليکه درولي وو، د هغوی سامانونه يې په موټر کې واچول او ددوی لاسونه يې شاته د تيلفون په تارونو کلک تړل او سترگې يې ورته پلستر کولې. په دې وخت کې د هغوی غالمغال پورته شو، عسکرو به چې هريو موټر ته خپړولو هغه به ځان بېرته په ځمکه راغورځولو او ويل به يې چې مونږ ستاسو د وخت مجرمين او متهمين نه يو، په مونږ د محکمې پرېکړه شوی، مونږ ستاسو په رژيم کې د کوم عمل مرتکب شوی نه يو مونږ ولې وژنئ؟ مونږ هېڅ نه دی کړی. دې غالمغال او خبرو خودقيفي دوام وکړ د اول منزل بنديانو د خپلو کوټو د کرکيو له پنجرو څخه دا صحنه د سر په سترگو ليدله، چيغې او فریادونه يې اورېدل چې ناڅاپه د ټوپکو د ډزو غبرونه او د شهادت د کلمې آوازونه په غوږونو او وړېدل شول. عسکرو ورياندې ډزې کولې او ځای پر ځای وژل کېدل. لاس تړلو او په سترگو پلستر شويو بنديانو يو خوا او بله خوا منډې وهلې، کله به يې له ډبرين ديوالونو سره ډغره خوړله، کله به د ديوال ترڅنگ کندو ته غورځېدل او له پاسه به ورياندې ډزې کېدلې، چيغې او فریادونه به يې له خولې وتل. سخت زړی او بې رحمه قوماندان به غبر کاوه چې: ويې ولئ او ويې وژنئ

دا خاینان. « نیم ساعت وروسته فریادونه او زگیروی او ډزې پای ته ورسېدې، ۳۰ تنه بندیان په خاورو او وینو کې ورغې بدل او په ډله ییز ډول په شهادت ورسول شول. د بندیانو د ټولو کوټو دروازې لادمخه نه له بهر نه قلف شوې وې، جسدونه یې له ځمکې پورته کړل او تر ماښامه پورې یې د هغوی وینې د ځمکې له مخ، ژورو ځایونو او دیوالونو څخه پاکې کړې. د دوهم بلاک د تفریح او رفع حاجت وخت ضایع شو، بندیان اړ و و چې له پلاستیکی کڅوړو نه کار واخلي. فکر کوم چې په ټوله نړۍ کې به داسې ډله ییزه وژنه په رڼا ورغ د سیاسي زندان په دننه کې بېلگه او سابقه نه وي لرلې.

د زندان د قوماندان سید عبدالله ټپي کېدل:

سید اکبر د خپل ورور مرگ په ډله ییزه وژنه کې لیدلی ؤ، احساسوله یې چې یوه ورغ د خپل ورور له سرنوشت سره مخ کېږي، له ځان سره یې هوډ کړی ؤ چې له خپل مرگ نه وړاندې له سید عبدالله قوماندان نه د خپل ورور او ټولو وروڼو غچ واخلي. په همدې موخه یې یوه چاره په هره بڼه چې وه لاس ته راوړی وه او د کینې پنبې په پنډۍ پورې یې په سپینه ټوټه باندې تړلی وه او ټوټه یې په داسې ډول له پنډۍ راتاوه کړی وه چې داسې بریښېده چې گنې د چې پنبې په پنډۍ یې دانه او ټپ دی او د پانسما او درملني لاندې ده. دا عملیه یې پوره یوه میاشت تمرین کړی وه چې د اړتیا په وخت کې چاره د بریښنا په شان راواخلي او په مقابل لوري گوزار وکړي.

د ډله ییزې وژنې نږدې یوه میاشت تیره شوی وه چې یوه ورغ له ماسپښین نه وروسته د بندیانو ټولې کوټې له بهر نه قلف شوې، په عادي حالت کې به د دروازو په خوله کې یو یو پهره دار ولاړ ؤ ترڅو بندیان له یوې کوټې نه بلې کوټې ته تگ راتگ ونکړي او یا د ناروغۍ او رفع حاجت په پلمه له خپلو کوټو څخه راونه وځي. کله به چې په ناڅاپي ډول دروازې قلف کېدلې، نو په تجربه رسېدلی وه چې د هغې ترشا کوم غیر عادي او فوق العاده حالت منځ ته راځي. داخل هم فوق العاده حالت

ؤ، سید عبداللہ قوماندان له خو تنو افسرانو او یو شمېر وسله والو دلگي مشرانو سره د اول منزل دهلېز ته راننوت او د دهلېز په څلور لاري کې چې د بلاک په نیمایي کې یې موقعیت درلود په چوکي کېسناست او د یو لست په ویلويې شروع وکړه. د دهلېز څلور لاري زمونږ له کوتې څخه د ۳-۴ مترو په فاصله موقعیت درلود، مونږ ټول د کوتې د دروازي او د کړکي د پنجرې خواته نږدې شوي وو چې د سید اکبر ولد شیر فگند نوم مې واورېد. لکه څرنګه مې چې انګېرله له ځانه سره مې وویل: «خوارکي د خپل ورور په سرنوشت اخته شو.» یوڅو دقیقې د نوم لوستلو لړۍ تم شوه او د سید اکبر ډېر خفیف غږ تر غورو کېده خو په کلماتو یې سړی نه پوهېده چې قوماندان ته یې څه ویل، کله یې چې له څنګ نه تېرېده د خپلې یوې میاشتي قرین یې عملي کړ، په چاره یې په قوماندان برید وکړ، د چړي دوه درې گوزارونه یې د هغه په خېټه، سر او ملا وحواله کړل او په زوره یې ویل: «خبيشه قاتله کلمه دې تېره کړه.» له دې سره یوځای قوماندان چیغې کړه او ویې ویل: «آه، ویې وژلم، ډزې وکړئ.» او په ځمکه وغورځېده. په دې وخت کې په دهلېز کې منډې رامنډې شروع شوې چې تپي یې په چټکي سره روغتون ته لېږد او په دهلېز کې څو ځانته ځانته ډزې وشوې چې د سید اکبر او نورو څو تنو بندیانو فریادونه واورېدل شول. وایي چې «تصمیم د بري لومړی شرط دی.» سید اکبر په خپل هوډ کې بريالی شوی ؤ، قوماندان یې سخت ژوبل کړی ؤ او له خپل مرګ نه وړاندې یې هغه د روغتون په لاره روان کړی ؤ، او دی په خپله له خپلو څو تنو نورو وروڼو سره د توپک په ډزو په شهادت رسېدلی ؤ، اروا دې یې ښاده وي.

سید اکبر په خپله زړه وړه مېړانه پاتې زندانیانو ته د دغه میر غصب له ډله یيزې وژنې څخه نجات ورکړ.

د زندان نوی قوماندان او په اوضاع کې نسبي بدلون:

د سید عبداللہ له تپي کېدو او روغتون ته د هغه له لېږدولو وروسته، تورن غلام رسول د زره دار د څلورمې قوې افسر چې د تره کی له پلویانو څخه ؤ د زندان د

قوماندان په حیث د سید عبداللہ پر ځای وټاکل شو او خپله دنده یې اشغال کړه. د هغه د قوماندانۍ په مهال د زندان حالت له یوه سره بدلون وموند او ځینې آسانتیاوې راڅرگندې شوې. د بیلگې په توگه: ټول بندیان د سهار له ۷ بجو څخه د شپې تر ۸ بجو پورې آزاد وو چې د بلاکونو په انگر، په داخل د بلاکونو کې، په کوټو کې، له یوې کوټې نه بلې ته، له یوه منزل نه بل منزل ته له یوه بلاک نه بل بلاک ته تگ راتگ وکړي، له خپلوانو او دوستانو سره خبرې وکړي، یو له بل سره چای وڅښي، په خپلو منځو کې قطعه بازي او سطرنج وکړي، نامنځ شوی اخبارونه او سیاسي کتابونه ولولي، آزاد سپورت وکړي، هروخت چې ضرورت وي د رفع حاجت لپاره کناراب ته لاړ شي، غسل وکړي، جامې وپنځي، بسترو او کمپلو ته لمر ورکړي، د افسرانو او دلگۍ مشرانو فشار او وهل ټکول بېخي محدود کړای شو، او یوازې په ځینو مواردو کې چې هغه هم د مسئولو افسرانو په هدایت سره غاړه غړوونکو ته مجازات ورکول کېدل چې هغې هم ځای درلود.

بېځایه تالاشۍ او څارنې محدود کړای شوې، له دغو آسانتیاو څخه په استفادې سره نوک تراش، پنسل، کاغذ، قلم له بندیانو سره په څرگنده توگه مجاز وو. داسې هم ولیدل شول چې ځینې بندیانو به په پرتوگ او خیرنو جامو کې خپلو خپلوانو او کورونو ته لیکونه استول او له هغوی نه به یې په همدې طریقه خطونه ترلاسه کول او په دې ترتیب سره بندیانو په بهر کې له خپلوانو او دوستانو سره تماس او اړیکې ټینګولې. همدا راز څو تنو بندیانو په شریکه سره یوه پایه کوچنۍ راډیو له مکروفون او غوړی سره ترلاسه کړی وه چې په نوبت سره یې د راډیو افغانستان او نورو رسنیو او معتبرو آژانسونو له لارې یې په پرله پسې توگه خبرونه اورېدل او له غوړی (گوشی) په واسطه مو په نوبت سره په بستره کې او تر کمپلې لاندې په خاموشۍ سره خبرونه اورېدل او بیا به مو راډیو بل ته انتقالوله، چې په دې ترتیب سره به بندیان په هیواد کې له داخلي اوضاع او د نړۍ له سیاسي اوضاع څخه خبرېدل. که څه هم د خوراک په سیستم کې او د پایوېزۍ په مقرراتو کې کوم بلون رانغی خو سره له دې هم د تېرو په پرتله ډېرې آسانتیاوې د سیاسي بندیانو لپاره رامنځ ته شوې.

د مصئونیت، قانونیت او عدالت شعار:

مخکې مو وویل چې حفیظ الله امین په خپل نوښت وسله وال پاڅون په لاره واچاو او د محمد داود رژیم سقوط وکړ، له همغې ورځې یې ځان د تاج او تخت یوازینی حقدار گانه، خودې مرام ته د رسېدو په لاره کې ورته خنډونه پراته وو، لومړی دا چې کارمل او د هغه پلویان باید د هیواد له سیاسي سیستم څخه اوباسي او د هغه پوځي او گوندي قوت نابود کړي او بیا خپل وفادار کادرونه د حزب او پوځ په مهمو پوستونو کې ځای پرځای کړي او همداسې یې کړی وو. یوازې ددې فرصت په انتظار کې ؤ چې خپل استاد په کومه داسې طریقه له صحنې څخه اوباسي چې نسبتاً خاموشه او بې غږه غوره وي. له بله پلوه روسان په دې اند وو چې امین د تره کی په واسطه د سیاست له صحنې او د افغانستان له واکمنۍ بهر کړي او د کارمل او تره کی ډلې سره پیوند کړي، خو لکه څرنګه چې ولیدل شول تره کی ونکړای شول چې د روسانو پلان عملي کړي بلکې په دې لوبه کې په خپله د خپل وفادار شاگرد په پنځو کې راگیر شو. وروسته له ۱۷ ورځو یې د بالنېت په ذریعه د هغه ژوند ته د پای ټکی کېښود او پرته له کوم مقاومت او انډېښنې څخه له دې کبله چې د حزب په مشرتابه او اردو کې مهم او حساس پوستونه یې په لاس کې وو د قدرت په ګدی کېښاست. ددې لپاره چې د تېر وخت وژني، ظلمونه او نیوني د خلکو په نظر کې د تره کی په غاړه ورواچوي او ځان ته یې برانت ورکړی وي پراخ تبلیغات یې د هغه بې کفایتۍ، ټولنیزو ظلمونو او د هغه د شخصیت پرستی اعمالو په اړه په لاره واچول.

امین د مصئونیت، قانونیت او عدالت له فریب نه ډک شعارونه پورته کړل او یو شمېر بندیان یې په مرکز او ولایتونو کې خوشې کړل او د سیاسي بندیانو دوسیو د حل کولو لپاره یې په مرکز او ولایتونو کې له فریبه ډک او نمایشي کمیسینونه په کار وگمارل، زندانونه یې تفتیش او وچاچول ترڅو ولیدل شي دده د دښمنانو او کار له مخالفینو څخه کوم اشخاص لا ژوندي پاتې دي.

د همدې شعار لاندې که یو یا دوه بندیان خوشې کېدل نو له راډیو او تلويزيون

سره د مرکوله لارې تبلیغات کېدل، او په عوض کې یې په سلگونو کسان زندان ته راوستل کېدل او په لسگونو نور وژل کېدل او تر خاورو لاندې کېدل. ماته په خپله چې په زندان کې وم په دوهم بلاک کې د خوشې کېدونکو او تازه بندیان کېدونکو او وژل کېدونکو د گراف توپیر په څرگنده معلومېده.

په د حفیظ الله امین د (۱۰۱) ورځو تخت او تاج:

کله چې د ۱۳۵۸ کال د وري د میاشتې په ۲۵ مه په رسمي ډول د حزب او د انقلابي شورا د رئیس په حیث د واک په گدی کېښناست، د پل چرخي په زندان کې سیاستوالو دا ډول تبصره کوله چې سیاسي بندیان د مرگ او یا عمري بند په جزا محکومېږي او یا دا چې امین به ډېر ژر د قدرت له څوکۍ څخه کېښته کړای شي. د هغه د واکمنۍ ورځې، اونۍ او میاشتې یې شمېرلې، لومړۍ میاشت د مارشونو، غونډو او شعارونو په جوړولو تېره شو، په بله میاشت کې دا خبر خپور شو چې امین د جمهوري ارگ دربار د تاج بېگ غونډۍ مانې ته انتقال کړ. د تاج بېگ غونډۍ قصر امان الله خان د ځان لپاره جوړ کړی ؤ، خو محمد نادر شاه او د هغه زوی محمد ظاهر شاه دغه مانې خوشې بریښي وه. امین د روسانو په مشوره هغه بیا ورغوله او اورنگ او روغن یې ورکړ او خپل فامیل یې هلته ولېږد او وه. روسانو په دې برخه کې یو پلان هم درلود چې لومړی باید د امین جمهوري دربار د ښار له دننه (د ښار زړه) څخه لری او څنډې ته شي ترڅو د روسانو حمله او له مخکې نه ترتیب شوی پلان عملي او داخ وږ او د ډزو د تبادلې له امله ډېره غوغا او لانجه رامنځ ته نشي، ځکه روسان له وړاندې نه پوهېدلې وو چې آخر به امین د گاونډي هیواد لکه پاکستان په مرسته او ملگرتیا چې د کمونیزم د پراختیا ډېر خطر احساسوي له دوی څخه مخ گرځوي او لکه د انورالسادات د مصر د زهیر په شان چې د جمال عبدالناصر په برعکس یې روسان په یو ځل له مصر نه وایستل او د امریکا متحده ایالاتو ته یې مخه کړه، امین هم داسې یو پلان درلود، ځکه روسانو د امین په پرتله کارمل ته ترجیح ورکړی وه او امین ته هم د روسانو پلان روښانه ؤ، خو دواړو خواو

له ځانگړي ديپلوماسي او چل څخه کار اخيست. روسانو به امين کله د تره کي د پلويانو د کودتا له خطر څخه وپرولو، کله به يې د ختيځ او لويديز گاونډيانو له برید څخه او کله به يې د افغانستان د تجزيه کېدو د خطر خبره د امين له غوره تېروله. تل به يې د پرچميانو په دننه کې د فشار د وسيلې په توگه د وړانکارۍ گروپونه تنظيمول او امين به يې هميشه دې ته هڅاوه چې دده د ځان د ساتنې لپاره په کار ده چې يوه ميکانيزه مجزه قطعې د جمهوري ماني (تاجبېگ تپه) چاپېره ځای پرځای شي، خو امين په دې کار کې له ځنډ نه کار اخيست ترڅو خپل پلان د پاکستان له لارې او په پاکستان کې د ميشتو اسلامي تنظيمونو د اپوزيسيوني ډلو او يا هم د لويديز او د امريکا د متحده ايالاتو د بشپړ ملاتړ له لارې لکه د انورالسادات په شان عملي کړي، خو په دغو حالاتو کې لويديز سره د امين پتې خبرې او تفاهم له ستونزو خالي نه و، همغه وه چې داخلي وضعه په خاص ډول د کابل د ښار وضعه ورځ په ورځ خرابېدلې، دلته او هلته وړانکارې عمليات زيات شول، لکه چې د همدې وړانکارۍ د عملياتو په لړ کې يوه ورځ اسدالله امين چې د امين وراره او زوم و او د کام د ادارې رئيس و هم پتې شو. د گارډ قوماندان يعقوب هم زخمي شو، دوه مقتدر پوځي اشخاص چې امين ته ډېر نژدې کسان وو په گوند کې د دننه تخريبکارو ډلو لخوا تپيان شول، او په سلگونو کوچني او ستر عمليات د رژيم پر ضد په شاوخوا کې د فشار د وسيلې په توگه په لاره اچول شوي وو. تردې چې امين په موقتي توگه د سره گارډ پوځي قطعې ته د ځان د ساتنې لپاره د ننوتو اجازه ورکوي. د سره گارډ يوه دستوري پوځي قطعې د تاج بېگ غونډۍ ماني ته نژدې ځای پرځای شوه.

د امين د واکمنۍ دريمه مياشت د کورنيو شخړو د خاموشولو او د مخالفينو په ټکولو کې تېره شوه. ډېر لاس او پښې يې ووهلې ترڅو امين د روسانو پر ضد خپل پلان عملي کړي، لکه د ليونويي په دې لاره کې منډې ووهلې خو د کي جي بي د جاسوسي دام په لومه کې نښتې و او بې وسه شوی و. له بلې خوا د امين سرسخت او کينه کښ د بنمن بيرک کارمل په مسکو کې تل روسان دې ته هڅول چې ډېر ژر د امين د راپرزولو اقدام ترسره کړي ترڅو د مصر معامله په افغانستان کې تکرار

نشي. روسانو هم په دې پلمه چې له ختيځ لوري د افغانستان په سرحدونو باندې حمله كيدونكې ده كابل ته د يو هوايي پل په جوړولو لاس پورې كړ او هم يې د شېرخان بندر، حيرتان او تورغنډۍ له لارو خپل جنګي وسايط او سرې لښكرې افغانستان ته راداخل كړې او د ۱۳۵۸ كال د مرغومي په شپږمه نېټه يعنې د واکمنۍ په (۱۰۱) ورځ يې دهغه واکمنۍ او ژوند ته د پای ټکی کېښود.

د مسکو - کابل هوايي پل او د روسانو پوځي تيری:

روسانو له افغانستان سره د غازي امان الله خان د سلطنت له زماني څخه د دوه دوستو او گاونډيو هيوادونو په نوم د سولې يو دوه اړخيز قرارداد درلود، چې دغه قرارداد د محمد داؤد د جمهوريت ترپايه پورې دوام وکړ. د محمد داودخان د رژيم په نسکورېدو سره روسانو له نورمحمد تره کي سره د مټن او محتوا په بېخي تغيير سره د سولې دغه قرارداد بيا نوي کړی و چې د ملګرو ملتو د امنيت د شورا د ۵۱-۴۵ مادې په اساس شوروي اتحاد او افغانستان دوه مستقل او گاونډي هيوادونه دي، چې يو دبل په کورنيو چارو کې به لاس نه وهي، خو که د يو له دغو دوه گاونډيو هيوادو ارضي تماميت او خپلواکي او يا د هغوی سرحدونه د کوم ځواک يا بهرنی هيواد لخوا له خطر سره مخامخ کېږي يا ورباندې تيری کيږي، نوبل گاونډی به يې د تجاوز او تيری د دفع کولو په خاطر پوځي مرسته کوي.

روسانو په همدې پلمه چې گوياد افغانستان استقلال او انقلاب د امپرياليستي هيوادونو لخوا چې په سر کې يې د امريکا متحده ايالات دي تر گواښ او خطر لاندې راغلی دی او امپرياليزم غواړي چې د چيلي هيواد معامله په افغانستان کې تکرار کړي، نو د مرستې په نوم يې د خپل انټرناسيوناليستي سره پوځونه او جنګي وسايط د هوا له لارې او هم د شېرخان بندر کنډز، د بلخ حيرتان او هرات تورغنډۍ له بندرونو افغانستان ته رادانه کړل.

د کابل د خواجه رواش هوايي ډگر چې د پلچرخي زندان په لويديزه برخه کې دی، سترې او باروړونکې الوتکې به چې د کابل په هوايي ډگر راکښته کېدلې نو د

پلچرخي د زندان په پراخه ساحه به يې په فضا کې يوه يا دوه دورې ووهلې او د رنوې ليکي ته به يې ځان جوړ کړ. پوره يوه هفته د ۱۳۵۸ کال د ليندۍ د مياشتې په وروستيو کې د روس درندې او غټې الوتکې د يو هوايي پل په شان پرته له کوم ځنډه په هوايي ډگر کې راکبته کېدلې او پروازونه يې کول او پوره يوه اونۍ د کابل فضا د روس د بار وړونکو غټو الوتکو آوازونو نيسولی وه. بېکاره بنديانو په دې برخه کې ډول ډول تبصرې کولې. چا به ويل شوروي اتحاد افغانستان ته نوی وسله او تانکونه د اوږدې مودې په پور ورکړي دي، چا به ويل لويديز او ختيځ گاونډيان افغانستان په اقتصادي محاصره کې اخلي، شوروي اتحاد د وسلو او مهماتو ترڅنگ خوراکي توکي او روغنيات افغانستان ته مرسته کړي دي ترڅو د څو کلونو اړتيا زېرمه کړي خو په وروستۍ پرواز کې دا موضوع روښانه شوه. مخکې مو اشاره کړې وه چې د سيد عبدالله قوماندان له تېپي کېدو وروسته د بنديانو د ليکو ترمنځ له بهر سره اړيکې ټينگې شوې وې، سياسي گروپونو چې له ځينو سياسي بنديانو سره يې اړيکې درلودلې، ويلي وو چې ډير زيات شمېر سره پوځيان او جنگي وسايل کابل ته رارسېدلي دي. په افغانستان کې د واک او رهبرۍ د بدلون ترڅنگ د خپل خلاصون په انتظار کې اوسئ، دا ښه خبر د ټولو سياسي بنديانو غوږونو ته رسېدلی ؤ. سياسي بنديان چې د رژيم د ايجنتانو د بې پايه ظلم او اختناق له امله د مرگ او ژوند ترمنځ پولي ته رسېدلي وو ددې خبر په اورېدو يې شپې شمار لېږ.

د کام استخباراتي اداره:

د تره کي له وژل کېدو وروسته د امين په واکمنۍ کې د اگسا اداره په کام بدله شوه. «کارگري استخباراتي مرکز» چې مخفف يې «کام» ؤ منځ ته راغله. د اگسا اکثره کادرونه د امين پلويان وو، د اگسا رئيس اسدالله سروري چې د تره کي طرفدار ؤ له وړاندې نه گوښه او پټ شوی ؤ د هغه پرځای يو بې تجربه ځوان چې لومړني زده کړه يې درلودله د عبدالعزيز يا سلطان عزيز په نوم د پوليسو ساتنمن چې له اسدالله سروري سره يې کورني او د خپلوۍ اړيکې درلودلې خود حفيظ الله

امین په گروپ کې شامل ؤ د کام د رئیس په توگه مقرر شو، لږه موده وروسته په یو له سوسیالیستي هیوادونو کې د افغانستان د استازي او سفیر په توگه وټاکل شو، له دغې ادارې څخه گوښه او په ځای یې د امین وراره او زوم اسدالله امین د کام د رئیس په حیث وټاکل شو. هغه بې تجربې او غیر مسلکي ځوان ؤ، چې د یوې داسې مهمې ادارې په سر کې وټاکل شو.

د ورځ په زیاتې بحران له امله د کابل او پراټیفي اوضاع بېرته اوضاع اعلان شوی وه. د ځینې خلقیانو او پرچمیانو ناخوښي او په خلکو باندې د رژیم د عمالو لخوا بې کچې مظالم ژوره کرکه منځ ته راوړی وه، چې له امله یې ورځ په ورځ خلکو له حکومت څخه فاصله پیدا کوله. د کام ادارې او ټول اجرائیه ځواک ددې کفایت نه درلود چې کړ کیچنه او وڅیمه وضعه په لازمو تدابیرو سره بدله کړي. له بله پلوه روسانو په قصدي توگه د حکومتې دستگاه په دننه کې د حکومت د بې اعتباره کولو په موخه د خپلو ایجتیانو په واسطه وړانکارې کوله تردې چې د کام په اداره کې دننه په اسدالله امین حمله وشوه او هغه تپي شو.

همداراز روسانو د داخلي او خارجي استخباراتي شبکو له لارې په پرله پسې توگه حکومت ته د بهرنیو بریدونو او کودتا د رامنځ ته کېدو غلط راپورونو ورکول. دغو پېښو امین تر داسې سخت فشار لاندې راوستی ؤ چې اړ شو د سره گارډ پوځیان له ځانه راچاپېر کړي او لکه د هوښیاري مرغی په شان په دوه لومو کې ونښلی او ونښت. له داخل نه د کام استخباراتي اداره چې واک یې د پردیو په لاس کې ؤ امین دې ته اړ شو هر څه چې روسان غواړي همغسې وکړي، او بې کفایته کام چې یوازې د خلکو چور چپاو، وهلو ټکولو، شکنجه او په آزارولو پوهېده، یو گام یې هم د حکومت په گټه پورته نکړ او حکومت په ډېر کم وخت کې رانسکور اوړنگ شو.

د ۱۳۵۸ کال د مرغومي ۶ مه د پنجشنبې ورځ:

د پنجشنبې په ورځ د ۱۳۵۸ کال د مرغومي په شپږمه مود غرمې ډوډی خورلی وه چې د زندان د قوماندانې لخوا اعلان وشو چې له غرمې وروسته په دوه

بجو د انقلابي شورا رئيس د راډيو له لارې خپله تاريخي وينا اوروي، ټول بنديان دې پرته له کومې استثنۍ او عذر نه له خپلو اتاقونو څخه ووځي او د محبس په انگر کې دې د مکروفون شاوخوا ته راجمع شي او بيانيه دې واورې. ټول بنديان له مکروفون نه گردچاپېره راټول شوو، له مکروفون څخه ترانې او نغمې اورېدل کېدې، ټاکلې وخت راوړسېد خو بيانيه خپره نشوه، خو دقيقې موانتظار وکړ بيانيه خپره نشوه، د زندان قوماندان د خپل مرکز له راډيويي مرکز څخه اعلان وکړ چې يوه غلط فهمي رامنځ ته شوی وه نن بيانيه نه خپرېږي، په راتلونکي کې به ستاسو په اطلاع ورسېږي.

د حفيظ الله امين او روسانو يو د بل په ضد عمليات د دقيقو په حساب حساس شوی وو، دا چې امين ولې خپله بيانيه په ۳ بجو له راډيو څخه خپره نکره او يا يې ايراد نکرې شوې ده حالاتو او اوضاع ته د بدلون اشاره وه. وروسته بيا څرگنده شوه چې ريښتيا هم امين په دې نه و توانېدلی چې خپله بيانيه خپره کړي او د وطنوالو او نړيوالو غورو ته يې ورسوي ځکه چې دا بيانيه ټوله د روسانو پر ضد وه او غوښتل يې چې ووايي د افغانستان خلک خپل آزاد او مستقل هيواد ته د سرو لښکرو راننوتل يو ډول تيری او له غرضه ډکه مداخله بولي. د روسي پوځيانو او مشاورينو د وتلو لپاره پرته له قيد او شرط څخه د يو ټاکلي ضرب الاجل غوښتنه وکړي او د نړيوالو غورونو ته يې ورسوي، خوروسانو چې د حفيظ الله امين له دې تصميم څخه خبرتيا لرله د غرمې په ډوډۍ کې ورته د کي جی بی لخوا زهر اچول شوی وو او هغه يې دومره مسموم کړی و چې نه يې شواي کولای خبرې وکړي، بلکې د همغه روسي محافظ گارډ په واسطه تر سختو ډزو لاندې راوستل شو او د خپل زوی عبدالرحمن او د کورنۍ له يو شمېر غړو سره ووژل شو.

په ښار کې د غرمې له دوه بجو وروسته د روسانو او پرچم ډلې گډ عمليات چې هغوی هم په پټه د روسانو لخوا وسله وال شوی وو، او يوه ورځ دمخه روسي سلاکارانو د سلاپاکۍ په نوم د درنو وسلو او توپچي وسلو ستنې ايستلې وې او ټولې خطرناکې وسلې يې بېکاره او شنډې کړې وې، ټول پوځي

قطعات يې محاصره کړې وو چې د حفيظ الله امين د دفاع لپاره يې هېڅ فعاليت نشو ترسره کولای.

په بلچرخي زندان يوه غيږ عادي او مطلقه چوپتيا حاکمه وه، دلې دلې پوځيانو په چپړ کې يې تبصرې ولې، ماښام شو، راډيو او تلويزيون عادي خپرونې کولې. په ۸ بجو تلويزيون بند شو، کله کله د تخنيکي ستونزو له امله د تلويزيون خپرونکي دستگاه ۲-۳ دقيقې خاموشه کېدله، خو په دې شپه ترسهاره خاموشه وه. راډيو خپلو عادي خپرونو ته ادامه ورکړې وه، کله چې په دقيق ډول د ۸ بجو خبرونو ته متوجه شوو چې د تهرې شپې خبرونه يو يو تکراروي. د تلويزيون له چوپتيا او د راډيو له خبري پروگرام څخه اوضاع څرگندېدلې چې ناڅاپه څلورو واړو برجونو باندې د درنو وسلو ډزې وشوې. په مقابل کې د زندان ټانکونه هم په حرکت کې راغلل او په متقابلو ډزو يې يې پيل وکړ. د زندان قوماندان د خپل دفتر له راډيو يې مرکز څخه اعلان وکړ چې يو شمېر توطيه کوونکو غوښتل په زندان حمله وکړي خو د زندان د ساتونکو قواو لخوا غاښ ماتونونکي جواب ورکړ شو او حمله په شا وتېبول شوه. درنې ډزې سختېدلې او رانږدې کېدلې، ډزې دومره سختې وې چې زندان يې لړزولو، د محبس د راډيو يې مرکز له لارې غږ پورته کېده چې ويل يې: «د بلچرخي د زندان درنو سياسي بنديانو! تاسو ته زيری درکوو چې د حفيظ الله امين فاشيستي رژيم نسکور شوی او امين د پوځي شورا د پرېکړې په اساس اعدام شوی او سياسي قدرت د د. خ. ا. گوند اصيلو زامنو چې په سر کې يې ببرک کارمل دی په لاس کې دي. زمونږ هيواد د مير غضب امين له منگولو نه د تل لپاره نجات موندلی، ستاسو آزادي تاسو ته تېريک وایم.» د دې اعلاميې په اورېدلو سره په ټول زندان د خوښۍ او خوشحالي غږونه پورته شول، ورپسې بل اعلان وشو چې د محبس قوماندان او د محبس ټول افسران او قطعات يې وسلې شوی او د انقلابي ځواکونو په اسارت کې دي، تاسو د خپلو کوټو او هستوگن ځايونو امنيت ټينگ کړئ، له زندان نه بهر او شاوخوا امنيت ټينگ شوی دی، د هرې اعلاميې په اورېدو سره د خوښۍ غږونه پورته کېدل.

زرهدار ټانکونه او محاربوي ماشينونه دوهم بلاک ته هم راننوتل او يو پياده

دلگي هم د دوهم بلاک دهلبز ته را داخل شول. مونږ د کرکيو او دروازو له پنجره څخه هغوی ليدل چې زمونږ خوا ته را تلل. يو تن روسي افسر له يو تن بل افسر سره چې په تاجکي ژبه يې خبرې کولې له مونږ نه وپوښتل دلته د پرچم بنديان دي؟ زمونږ د کوتې او بلاک يو تن بندي محمد افضل لودين چې په روسي ژبه پوهېده خبرې ورسره وکړې، روسي افسر د ټولو سياسي بنديانو د شمېر او ترکيب په اړه معلومات غوښتل، لودين ورته څه لږ ډېر معلومات چې لرل يې ورکړل، هغوی خپلې گزمې او گرځېدو ته دوام ورکړ او د دريم بلاک په لوري ولاړل. بنديان په خوښيو او چای څښلو بوخت شول، يو بندي چې په خپله راډيو يې لاس واهه، ناڅاپه د بېرک کارمل غږ چې د تاجکستان له راډيو څخه خپريده واورېدل شو چې د انقلابي شورا پيغام يې لوسته.

حفيظ الله امين چې د ۱۳۵۸ په ۲۵ مه نېټه د تره کي له وژلو وروسته د قدرت واگي تر لاسه کړې وې د ۱۳۵۸ د مرغومي په ۶ مه نېټه په تپه تاج بېگ کې د روسانو لخوا وژل شو او د قدرت واگي کارمل ته ولېږدول شوې. ستونزه په دې ځای کې ده چې آیا کارمل روسان افغانستان ته راوستل او که روسانو کارمل افغانستان ته راوستی و.

په راتلونکي څپرکي کې به په دې موضوع وغږېږم.

د ۱۳۵۸ کال د مرغومي ۷ مه د جمعې ورځ:

د جمعې په شپه د څرخي پل زندان په ټولو بلاکونو کې جشن و، سندرو، شور او غالمغال تر سبا پورې دوام درلود. د محبس دلگي مشران او افسران هېڅوک نه ليدل کېدل خو بنديانو خپلې داخلي نظم ساتلی و. د ملکي او پوځي يو څو محدود کسانو يو لست د انقلابي شورا لخوا زندان ته راغلی و، او څلور عرادي سرويس موټرونه هم چمتو شوي وو چې په لست کې شامل کسان ښار او اړوندو ځايونو ته ولېږدوي. په يو موټر کې ښځينه بنديانې او په دريو موټرونو کې پوځي او ملکي نارينه بنديان چې د سرور منگل لخوا تنظيمېدل ځای پر ځای شوي وو او د ښار خواته

بې حرکت وکړ. زه په تصادفي ډول له سلیمان لایق سره د څنگ په چوکۍ ناست وم، ورته مې وویل: «ته پوهېږې چې زه ستا تر مشرۍ لاندې د یوې ناکامې کودتا په جرم بندي وم؟» ویل: «هو، زه یې هم په همدې تور زنداني کړی وم، په لسگونو او سلگونو بېگناه انسانان یې په همدې تور بندیان کړی وو.»

ښار ته ورسېدو، نظام الدین تهذیب او سلیمان لایق د راډیو تلویزیون په څنگ کې او ځینې د پښتونستان واک په څلور لارې کې له موټر نه پیاده شول. څو تنه د پولیسو افسران له عبدالصمد ازهر سره د کورنیو چارو وزارت ته لاړو. ازهر د انقلابي شورا په شفاهي لارښودنه د ژاندارم او پولیس د عمومي قوماندان په حیث توظیف شوی ؤ. د وزارت د ودانۍ یوه برخه ښکته شوی وه او بښېښې او کړکۍ یې په ډزو ماتې شوې وې. د کورنیو چارو د وزارت مامورین او افسران گډوډ، بې سرپرسته او بې سرنوشته معلومېدل. وزیر، عمومي قوماندان او د ادارو رئیس موجود نه وو. د عمومي قوماندان علیشاه پیمان دفتر د ډزو له امله ښکته شوی ؤ، د همدې ښکته شوی دفتر له دروازې ننوتو او مونږ هر یو یې په هر طرف توظیف کړو. ماته یې ۲ ساعته اجازه راکړه چې کور ته لاړ شم، له مور و پلار او د کور له غړو سره لیدنه وکړم، خپل یونیفورم په تن کړم او د پلچرخي د زندان د سرپرست قوماندان په حیث دنده اشغال کړم او پخوانی قوماندان ښایسته خان بې وسلې کړم او ویې نیسم. له مرکزي جنايي څخه مې یو موټر واخیست، کور ته لاړم، د مور و پلارو احترام مې پرځای کړ او د خپلو اولادونو دیدن مې وکړ. یو جوړ یونیفورم، موزې او ملاوستی (کمربند) مې په ډېر مشکل هغه هم بطلون د دوی او جمپر د ژمې په کور کې وموند او په تن مې کړل. د هغې د علت کیسه یې راته داسې وکړه چې د تېر کال په اوږدو کې زما کور درې ځل تالاشی شوی ؤ، خولۍ او یونیفورم چې د افسرانو لاس ته ورغلی وو د عکاسۍ له کیمرې، کوچنۍ راډیو، لاسي بترۍ، دوربین او نور کوچنی سامانونه لکه چاقو، چاره او نور یې له ځانه سره وړی وو. د سهیل په نوم د کام یو افسر زموږ کور تالاشي کړی ؤ.

کله مې چې یونیفورم په تن کړ، د سر و پښتان مې ډېر اوږده شوی او دومره

وخت مې هم نه درلود چې نايي ته ورشم او وېنستان اصلاح کړم. په خپله مې په قينچي باندې لږ واړه کړل او د څرخي پله په طرف مې حرکت وکړ.

د بڼايسته خان قوماندان نيول او د زندان دنده:

له دې امله چې کوم رسمي مکتوب مې له ځانه سره نه درلود، مازديگر مهال د محبس د عمومي دروازې په مخکې له موټر نه کښته شوم او د نوکريوال کوتې ته ورغلم ترڅو اجازه واخلم او دننه لاړ شم. عسکرو او افسرانو چې زه د همغې ورځې په ۱۰ بجو له غرمې مخکې د دوهم بلاک د يو سياسي بندي په صفت پېژندم او د همغې ورځې په مازديگر يې په پوځي يونيفورم کې ليدم، داسې فکر يې کاوه چې زه د کوم رسمي کار لپاره د محبس د قوماندان څنگ ته ورغم، د قوماندان دفتر ته مې تيليفون وکړ، اجازه را کړل شوه چې دننه لاړ شم. ما کومه وسله هم نه لرله، موټر يې تالاشي کړ، د قوماندان دفتر ته چې ورغلم، جگړن فيدروف مایور له يو تاجکي افسر سره چې د ژباړن په توگه ورسره ؤ له قوماندان سره ناست وو. بڼايسته خان له مخکې نه په زړه خوړلی وه، خپله چوکۍ يې راته پرېښوده او په کوچ باندې له مایور فيدروف سره کښېناست. زه هم د ټولو په اجازه د قوماندان په چوکۍ کښېناستم، ځان مې بڼايسته خان او فيدروف ته وروپېژاند، د مېز د خانو کونجيانې مې له بڼايسته خان څخه تر لاسه کړې، مېز مې وکوت له وړاندې نه تصفيه شوی ؤ. يو جلد سل پانيزه کتابچه چې تور رنگی پوښ يې درلود او سليمان لايق په پښتو ژبه د خپل وړو کتوب د زمانې سرگذشت په کې ليکلی ؤ، څو نورې د يادښت پانې او کتابچې، او څو دانې پنسلونه او خود کار قلمونه مې وليدل، بل کوم شی د مېز په درازونو کې نه ؤ. چای راغی، د چایو په څښلو او بېلابېلو خبرو مصروف شوو، يو ميل ميکاروف تومانچه چې قوماندان څنگ ته اچولی وه ورته ومې ويل که دا تومانچه سرکاري وي نو مهرباني وکړئ تسليم يې کړئ، تومانچه مې په مېز کې قلف کړه، په دې وخت کې بڼاغللی ازهر د بې سيم په ذريعه راته وويل له دې امله چې زيات شمېر بنديان د اردو افسران دي او يو شمېر د اردو افسران وژل شوی او بې درکه

دي يون تن تورن محمد ظاهر «داميار» د دفاع وزارت د استازی په صفت محبس ته درځي ترڅو يو دبل په همکارۍ سره کار وکړي. ستاسو دا گډ کوبښن به د بنديانو تر عمومي بڅښنې پورې دوام ولري. ښايسته خان ته مې وويل چې د سياسي تنوير په کوټه يا بل کوم سالون کې د ټولو ټولويو افسران او قوماندانان راجمع کړي ترڅو يو تر بله سره وپېژنو. د سياسي تنوير په کوټه کې د زندان له افسرانو سره د زندان د سرپرست په حيث معرفي شوم، د يو سياسي محبس په دننه چې د دندو او د کار کونکو د انساني سلوک په اړه راته ټولې تشې معلومې وې په دې اړه مو خبرې وکړې، د دوهم بلاک د ټولې قوماندان چې د ورځې په لومړۍ وخت کې له هغه سره بندي وم، د نورو په استازيتوب ماته د تيریک ويلو څو کلمې خبرې وکړې او زما په اړه يې د محبس د نظم، د سپلين، رعايت او اطاعت په برخه له مبالغې ډکې خبرې وکړې.

د قوماندان دفتر ته راغلو، محمد ظاهر داميار هم رارسېدلی ؤ. هغه مې فيدروف ته وروپېژاند، د شپې ډوډۍ مو له قوماندان او مېلمنو سره يوځای وخوره او د شپې تر ناوخته پورې مو خبرې کولې. ښايسته خان چې رنگ يې الوتې ؤ او د خپلې راتلونکې په اړه اندېښمن ؤ د رژيم د کار کونکو له ظلم، او په خپله د امين او د هغه د بړښو د ظلمونو په اړه يې هاغه او دغه او د يوځای او بل ځای يې ارتباطه خبرې کولې. ښايسته خان نور د پرون ورځې ښايسته خان نه ؤ، دومره عاجز او خوږ ژبې شوی ؤ چې فيدروف يې ټولې خبرې تاييدولې او له مانه يې هيله وکړه چې مسټولو مقاماتو ته ووايم چې هغه په کومه وړ دنده مقرر کړي. وړ به نه وي چې د هغه له تېرو ظلمونو څخه يې خبر کړم.

فيدروف له خپل ژباړن سره خپلې قرارگاه ته لاړ، ښايسته خان ما او داميار په داسې ډول په خپله کوټه کې په نوبت سره وساتې چې په همدې شپه مونږ دواړه د دفتر په کوچونو کې استراحت وکړ او هغه په خپله بستره کې ځملاست، که داسې مونه وای کړی نو هغه محسوس کړی وای او بيا به مونږ تر سهاره وښوای.

سهار شو، د سهار له ناشتې وروسته مې ښايسته خان تحت الحفظ ازهر ته

د بنديانو د لست بشپړ بدل:

صمد ازهر راته لارېسونه وکړه ترڅو د ټولو بنديانو دقيق لست په څلور ټوکو کې بشپړ کړم. يو جلد د صدارت مقام (کام) ته چې وروسته يې بيا نوم په خاد (خدمات امنيت دولتي) بدل شو، يو جلد د ژاندارم او پوليس عمومي قوماندانۍ ته، يو جلد د زندان د قوماندانۍ د دفتر لپاره او يو جلد انقلابي شورا ته واستوم.

د دې لپاره چې د بنديانو دقيقه شمېره په لاس راشي د هر بلاک او هرې کوټې لپاره مې يو يو پلاوي وټاکه چې په چاپ شويو پاڼو کې چې د بندي نوم، د پلار نوم، د نيول کېدو نېټه، رتبه، دنده، اصلي سکونت، فعلي سکونت، لومړی کوم زندان ته وړل شوی ؤ، د پلچرخي زندان ته څه وخت راوړل شوی ؤ داسې نام نويس کړي چې يو نفر په دوه لستونو کې تکرار رانشي، ځکه په تجربه سره ثابته شوی وه چې په تېرو رژيمونو کې څو کرته د بنديانو د نام نويس لست ترتيب شوی ؤ، او داسې به خپرېده، هغه کسان چې د محکمې لخوا په حبس دوام او اعدام محکوم شوی نه وي د انقلابي شورا له خوا خوشې کېږي، هر کس د حفظ ماتقدم (مبادا) لپاره په دوه يا درې پاڼو کې ثبت نام کړی ؤ. ما هم په يو لست کې په دوه پاڼو کې ثبت نام کړی ؤ. بنديانو د لستونو او ثبت نام په اړه شک درلود، دا څه معنی لري هروخت چې رژيم بدلېږي لستونه او ثبت نام ترتيب کېږي، خو تراوسه هېڅوک نه دي خوشې شوی، دا ځل هم د تېر په شان يوه تکراري کيسه ده، څوک نه حاضرېدل چن ثبت نام وکړي. دا موضوع مې ازهر ته وويله، هغه هم چې له تېر جريان څخه خبر تيا لرله او بنديان يې په دې برخه کې حق په جانب گڼل، خو ما ته يې داسې تفهيم کړه چې دا ځل داسې نه کېږي، له دې امله چې په تېر وخت کې يو شمېر ملکي او پوځي اشخاص پرته له محاکمې او پرېکړې وژل شوی دي، او يو شمېر هم لومړی زندان ته راوړل شوی دی او بيا يې درکه شويدي او د هغوی د اعدام په اړه په هېڅ مرجع کې هېڅ ډول اسناد شتون نلري، له عمومي بخښنې وروسته به د ورکو او بې درکو اشخاصو خپلوان فکر کوي چې هغوی به لا اوس هم بنديان وي، مونږ بايد داسې اسناد وېنايو چې د

۱۳۵۸ کال د مرغومی د شپږمې نېټې پورې په دویمه شمېر کې بنديان په دې نوم او شهرت سره د څرخي پله په زندان کې پاتې شوی وو او خوشې شول. کوم کسان چې ورک او بې درکه دي او هېڅ ډول سند يې موجود نه دی اوسني دولت يې مسئولیت نلري. نو په همدې اساس په څلورو نقلونو يا جلدونو کې ټول بنديان ثبت نام شول، ځينې له بنديانو نه چې په بالاحصار، د کام په خانگو، د څلور سوه بستريز روغتون په زېرمينۍ او په څلور بلاک کې له جنایي مجرمينو سره يوځای وو، ټول په دوهم بلاک کې راجمع کړای شول او ثبت نام شول چې شمېر يې (۱۰۷۶۵) تنو ته رسېده، دا چې په څومره شمېر کې بنديان ورک او بې درکه شوی وو دقيق شمېر له هېڅ کومې ادارې څخه په لاس راغی.

د سياسي بنديانو د عمومي بڅښنې اعلان: ۸۰ تنه په بڅښنه کې شامل شول:

د ۱۳۵۸ کال د مرغومی په ۱۴/۱۵ په شپه د راډيو تلویزیون د شپې د خبرونو په مهال د انقلابي شورا اعلامیه خپره شوه چې سبا ته د غونډې او جشن په ترڅ کې ټول سياسي بنديان پرته له کوم توپير، ايډيالوژيکي، ژبنی، منطقي، قومي، مذهبي او سياسي ملاحظاتو بڅښلی او له پلچرخي زندان څخه آزادېږي. د ترانسپورت وزارت، د کابل ښاروالی او د ترافیکورياست دې د نقلیه وسایطو د برابرولو په برخه کې چې بنديان له څرخي پله څخه ښار ته ولېږدول شي وړ تدابیر ونيسي، د اردو وسایط او ترانسپورت دې هم په دې برخه کې مرسته وکړي.

عبدالصمد ازهرزه وروغوښتم، د ۷۰ تنو جنرالانو، وزیرانو، د پارلمان د غړو، ۷ تنو پاکستاني اتباعو او ۳ تنو د پرچم ډلې چې انجنیر محمد عزیز، ذبیح الله زیارمل او خلیل زمر نومېدل چې ټول ۸۰ تنه کېدل لست را کړ او ویې ویل چې دا د درې کته گوریو کسان د سبا ورځې په عمومي بڅښنه کې شامل نه دي، په اړه یې په راتلونکي کې تصمیم نیول کېږي. د هرې کته گورۍ کسان باید له سياسي بنديانو

څخه بېل شي. د پرچم د ډلې د ۳ تنو په اړه مي ورنه وپوښتل، لومړنی او دوهم نفر د اگسا او کام سره همکاري کړی، د پرچم ډلې ډېر شمېر پټ کادرونه يې نيولی دي چې تراوسه لا ورک او بې ډرکه دي، دريم کس د محمد داود په رژيم کې د حزب اطلاعات مصئونيت ملي ته ورکول، له حزب سره يې خيانت کړی دی.

ما هم د لارښودني سره سم د هرې کتبه گوري کسان په بېلو بېلو کونو کې واچول، له عمومي بنديانو څخه مې جلا کړل او د عمومي بخښنې د مراسمو په ورځ مې کوټه قلعي کړل.

سپا د ۱۳۵۸ کال د مرغومي په ۱۵ مه محمود بريالی، نظام الدين تهذيب، عبدالصمد ازهر له يوزيات شمېر د راډيو تلویزيون عکاسانو، ژورنالستانو او خبريالانو سره زندان ته راغلل، په داسې حال کې چې د لکونو په شمېر د بنديانو خپلوان نور او بنځې د زندان په لويديز ميدان کې سره راټول شوی وو، له يوې لنډې بيانيې نه وروسته له ستر مارش سره چې په چک چکو او د زنده باد په نعرو بدرگه کېده، د زندان دروازې پرانيستل شوې. ټول سياسي بنديان آزاد شول، مولانا عبدالرب رسول سياف چې وروسته بيا د اتحاد اسلامي رهبر شو او د ډاکتر نجيب الله د حکومت د دورې ترپايه له دولت سره وجنگېد هم خوشې شو.

د پلچرخي زندان د مرغومي د پنځلسمې نېټې د ورځې په نيمایي کې د سياسي بنديانو له وجود څخه تخليه شو او يوازې ۸۰ تنه بنديان په درې کتبه گوريو کې لکه چې مخکې مو ورته اشاره کړی ده په زندان کې پاتې شول. يو شمېر جنايي بنديان چې د هغوی د جرمونو په تناسب د عدلي محکمو لخوا په ټاکلو قيدونو محکوم شوی وو هم د زندان په څلورم بلاک کې اوسېدل.

په اساسي توگه په زندان کې زما دنډه پای ته رسېدلې وه خو په موقتي ډول د امين د رژيم د عمالو د ځای پرځای کولو لپاره چې د فاشيستانو په نوم زندان ته راوستل کېدل دغې دنډې ته مې دوام ورکړی ؤ. يوه شپه محمود بريالی او عبدالصمد ازهر د تازه راغلو (فاشيستانو) سياسي بنديانو د ليدلو لپاره د پلچرخي زندان ته راغلی وو، انجنير عزيز چې د درې گونو کتبه گوريو په جمله کې له

عمومي بڅښنې څخه محروم پاتې شوی و او د دې انتظار يې درلود چې يوه ورځ د ثوی رؤيم د مسئول له کوم پياوړی شخصیت سره ووينی او خپل حال ورته عرض کړي، د بهرته ستندېدو په مهال په ناڅاپي ډول د محبس د قوماندانی د دفتر په دهلېز کې د محمود بريالی څنگ ته حاضر شو او په تېست سر او زاری سره عارض کېږي چې ما هم د پرېچم ډلې په سياسي مبارزو کې کار او فعاليت کېږي او په پای کې د حفيظ الله امين لخوا له ماموریت نه گوښه او بندي کړای شوم، په څه وجه له عمومي بڅښنې څخه محروم پاتې شوی يم؟

محمود بريالی په بې پروايی او بې التفاتی ورته وويل: «راپورونه موجود دي چې تا د کام د ادارې په مرسته د حزب ډېر شمېر غړي د امين د استخباراتي ادارې په پنځو کې ورکړی دی چې زيات شمېر يې وژل شوی او بې درکه شوي دي، او اوس د ملگرتوب لاپې کوي.»

انجنير عزيز دا تورونه ردول او په غمجنه او حق په جانب څېره او اوښلنو سترگويې سوگند ياداوه چې هېڅکله يې د ملگرو په وړاندې داسې جنایت نه دی کړی او نه به يې وکړي.

محمود بريالی چې په ځير سره ورته کتل، ويل: «قول راکړه او بيا له سره وعده وکړه چې په هر ډول ښو او بدو شرايطو کې به د حزب په داخلي مبارزو کې ريښتيني او وفادار اوسې.» عزيز هم پرته له ځنډه د قول (لاس) په ورکولو سره ژمنه وکړه او د محمود بريالی د ترحم وروگرځېد او ازهر ته يې لارښوونه وکړه چې په خوشې کولو کې يې اقدام وکړي.

په دې ترتيب سره انجنير عزيز سبا ته خوشې شو. ذبيح الله زيارمل يو دوه مياشتې وروسته خوشې شو، د گوند له لېکو څخه اخراج او له دولتي کار څخه گوښه کړای شو او بيا د تېکسي چلولو آزاد شغل يې غوره کړ. د ډاکتر نجيب الله په واکمنی کې د سليمان لايق په واسطه بهرته حزب ته داخل شو او د دفاع وزارت د سياسي چارو د رئيس په توگه يې دنده ترسره کوله. د شهنواز تنی له ناکامې کودتا وروسته له دې کبله چې د کودتا په مقابل کې يې هېڅ ډول فعاليت ونه ښود، او

دقیق اطلاعات یې هم د ناکامې کودتا په اړه د دفاع وزارت د دوهم مسئول شخص په توګه دولت ته وړاندې نه کړل، بلکه د رژیم پر ضد د دغه اقدام د تدارک په جریان کې یې د ناروغۍ په پلمه ځان په روغتون کې بستري کړی ؤ، په دې خیال چې که کودتا کامیابه شي بیا هم په راتلونکې رژیم کې چانس ولري، ددې کودتا له شنوېدو وروسته ذبیح الله زیار مل هم د دفاع له وزارت څخه اخراج شو.

د ۶۷ تنو په برخه کې چې د کابینې غړی، جنرالان او د پارلمان غړی وو او د عمومي بڅښنې په ورځ نه وو خوشی شوي، واصفې د زراعت وزیر چې د لویې جرګې رئیس هم ؤ، جنرال غلام رسول د ضبط احوالات پخوانی رئیس، سید ظاهر د شکر درې وکیل، د هرات سناتور جنید او په لسگونو نور کسان چې نومونه مې یې په یاد کې نه دي پاتې، لږه موده وروسته یو په بل پسې د شفاهي او تحریري ژمنو په کولو سره له زندان نه آزاد شول. له هغې جملې نه هېڅوک په زندان کې نه وو پاتې شوي. د پاکستان د جاسوسي شبکې د ۸ تونو کسانو په برخه کې معلومات نلرم چې وړاندې کړم، په غالب گومان چې هغوی به هم په تدریجي ډول د بندیانو د تبادلې او یاد دواړو هیوادونو افغانستان او پاکستان ترمنځ د خبرو د پیل او یا دوستانه اړیکو په نوم خوشی شوی وي.

په زندان باندې د خلکو برید:

د سیاسي بندیانو د عمومي بڅښنې بهیر له ولولو نه په ډکو مراسمو، د لاسونو پر قولو د ژوندی دې وي او مرګ د حفیظ الله امین په فاشیستي نظام په نعرو سره د غرمې د ۱۲ بجو په شاوخوا کې پای وموند او د غرور په وینا سره اعلان شوه چې بندیان خوشې شول او څوک په زندان کې نه دي پاتې. مراسم پای ته ورسېدل او عمومي دروازه وتړل شوه، خو هغه زیات شمېر کسان چې د خپلو خپلوانو د لیدلو لپاره د زندان په لویډیز میدان کې د سهار له ۶ بجو څخه د راډیو د اعلان تر مخه راټول شوی وو، لایې هم میدان نه و خالي کړی او غیره یې کاوه چې زمونږ بندیان نه دي راخوشی شوي، دا څرنگه عمومي بڅښنه وه چې یو شمېر مو

خوشې کړل او یو شمېر نور مونه دې خوشې کړي. بنڅو او سپرو، ځوان او سپین بریږی په اندېښنو او تشویش غیر پورته کاوه، مهرباني وکړئ پاتې سیاسي بندیان هم راخوشې کړئ او ورو ورو عمومي دروازې ته رانږدې کېدل. د زندان د مؤظفینو لخوا ورته په څرگنده او تکرار سره ویل کېدل چې د زندان په دننه کې د سیاسي بندیانو له جملې نه څوک پاتې نه دي، خو هغوی نه منله. ځینو ویل چې زمونږ بندیان په زېر زمینیو کې اچول شوی دي، ځینو ویل چې بنیایي بل ځای ته لېږدول شوی وي. د حسن او زلمی په نوم د حاجی غلام حسین دوه زامن چې د پل سرخ په کارته ۳ کې زما دیوال شریک گاونډیان وو، ماته دفتر ته راغلل او ویې ویل چې د حفیظ الله امین په حکومت کې د کابل د زور بنسار په چنډاول کې د حکومت او خلکو ترمنځ کومه موضوع پیدا شوی وه چې په دې موضوع کې زیات شمېر ځایي او لاروي ووژل شول، او ډېر شمېر خلک له کورونو او دوکانونو څخه ونیول شول. زمونږ پلار او تره (کاکا) چې حاجی غلام حسین او غلام تقی نومېدل، د منډیې د جادې له دوکان څخه د کام د کار کوونکو لخوا وړل شوی وو، په همغه وخت کې یې د کام په اداره کې مونږ ته ویلی وو چې د څرخي پل زندان ته لېږدول شوی دي، خو متأسفانه چې نن د خوشې شویو بندیانو په ډله کې ونه لیدل شول. ما دواړه په شهرت او رویت سره پېژندل ورته مې وویل چې زما په خبره بالکل یقین وکړئ چې ستاسو پلار او کاکا بیخي د څرخي پل زندان ته راغلی نه دي او که نه هرو مرو به په دومره وخت کې د هغوی له شتون څخه خبر شوی وای، په ځانگړی توگه کله چې زه له زندان نه خوشې شوم او بېرته د همدې زندان د سرپرست په حیث مؤظف شوم، هره ورځ به ټولو بلاکونو او کوټو کې گرځېدم، که په هر بلاک کې وای، ما هغوی باید لیدلی وای، خو حقیقت دا دی چې متأسفانه هغوی دې زندان ته له سره راوستل شوی نه دي، په سلگونو او زرگونو انسانان له همدې امله ورک او بې درکه دي او کورنۍ یې په غم کې سوخي، ددې لپاره چې باور یې وشي، ټولو بلاکونو ته مې له ځان سره بوتل او په کې ومې گرځول، او ور ومې ښودل چې ددې محبس په جوړښت کې زیرزمینی نشته او باید چې ویې نه لري، د څلورم بلاک جنایي بندیان او هغه ۸۰ تنه سیاسي

بندیان چې تر امر ثاني پورې ځنډول شوی وو، ټول مې د هغوی له نظره تېر کړل، یقین یې کامل شو چې کومه زېرمینې نشته او کوم سیاسي بندي هم نه دي پاتې شوی، کومو کسانو چې په عمومي دروازه حمله راوړی وه او چيغې یې وهلې، حسن او زلي چې د هغوی په استازیتوب یې له زندان څخه لیدنه وکړه، حقایق یې ورته بیان کړل او خوارانو له اوښکو نه په ډکو سترگو ځای پرېښود او لاړل.

د حفیظ الله امین د رژیم پریڅي د فاشیستانو په نوم بندیان شول:

د لومړی سیاسي بلاک په لومړي چت کې کوچنی، تیاره او مرطوبې کوتې وې، د کابینې غړی، د حزب د سیاسي دفتر غړی او د امین د کورنۍ غړی یو په بل پسې زندان ته راوړل شول. صالح محمد زیری، دستگیر پنجشېري، اسماعیل دانش، بارق شفیعي، علیشاه پیمان، صالح محمد فیروز، کریم میثاق، اقبال وزیری، صادق علمیار، عبدالقدوس غوربندي، ډاکتر شاه ولی، په زغره والو کې یوځای زندان ته راوړل شول. له دې جملې نه اقبال وزیری د دفاع وزارت د سیاسي چارو رئیس، صادق علمیار د کمانډو د قطعي قوماندان او صالح محمد فیروز د فواید عامې د وارت معین ځانته ځانته ډول او پاتې نور دوه دوه تنه په کوتو کې بندیان شول.

په بله شپه یې د امین فامیل راووست، دوه پېغلې لورگانې یې چې ملالی او گلالی نومېدلې او د مرغومی په شپږمه ورځ د تاج بېگ د غونډۍ په قصر کې تېرې شوی وې، پنډۍ او ورنونه یې په چرو لگېدلی وولس ورځې په روغتون کې بستري وې، په پلستر شویو پښو زندان ته ولېږدول شوي، په دوهم منزل په دوه خوا په خوا کوتو کې بندیانې شوې.

د هغوی د ثبت او راجستر لپاره ورغلم، یوه پردۍ زنانه چې د کندهاری پښتو په لهجه یې خبرې کولې هم د هغوی په منځ کې وه، معلومه شوه چې هغه د صالح محمد زیری مېرمن ده، ماته یې داسې کیسه تېره کړه څه موده مخکې چې اسدالله

امین تپي شو او له درملنې وروسته جوړ شو او کور ته راغلی و نو د هغه د عیادت لپاره په تاج بهگ غونډۍ کې د امین کور ته ورغلی وه، کله چې په دې قصر باندې حمله وشوه نو هغه هم دغلته ایساره شوه تردې چې بیا وروسته لومړی روغتون ته او له روغتون نه بیا محبس ته راوستل کېږي، په داسې حال کې چې صالح محمد زیری هم د همدې بلاک په لومړي منزل کې ؤ او له شپږم جدي وروسته یې د خپلې مېرمنې په اړه کومه اطلاع نه لرله.

زیری او پنجشېري په زندان کې:

صالح محمد زیری او دستگیر پنجشېري دواړه د گوند د سیاسي دفتر غړي او د امین په کابینه کې د زراعت او فواید عامې وزیران وو، په یوه کوټه کې بندیان وو، زما سره یوازې دومره امکانات موجود وو چې شپه او ورځ یې کوټه توده وساتم، د بندیانو په لاس جوړه شوی یوه د سطرنج تخته مې ورته بزابره کړه، دواړه په سطرنج مشغول شول، کوټه یې توده او دم په دم ورته جای تیار بده. یوه ورځ وروسته د انقلابي شورا یو استعمال د کورنیو چارو د وزارت له لارې راوړسېد، او دوی یې په هغه موټر کې چې ورته راغلی ؤ انقلابي شورا ته ولېږدول. دوی ته مې وویل چې: «تشناب ته لار شئ، ږیرې حجامت کړئ، دریشي واغونډئ او انقلابي شورا ته لار شئ.» دواړه حیران او اندېښمن شول، باور یې نه کېده چې دا خبره به حقیقت ولري. خو د قیقي وروسته چمتو شول، پنجشېري چې له مخکې نه مې پېژندلوراته وویل: «مونږ یې د پولیگون خواته بللی یو که انقلابي شورا ته؟» په خندا مې ورته وویل: «لږه شېبه وروسته چې په موټر کې مو حرکت وکړ او خرخي پل ته ورسېدئ درته به خرگنده شي، که ښی طرف ته موټر تاو شو نو پولیگون مو په مخکې دی، او که کینی خواته وخرخېد نو د ښار او د انقلابي شورا د مقر لاره ده.» د انقلابي شورا استعمال مې وروښود، الوتې رنگونه یې نورمال حالت ته راغلل، پنجشېري ږیرې یو ماشین او زېری یو پار کر قلم د یار دگار په ډول راکړل او په زندان کې چې خومره وخت وو نو د محبس د ټولو کار کوونکو له ښه سلوک څخه یې خوښي اورضایت

وښود. د هغوی یادگاري شيان اوس هم راسره موجود دي. لږ وخت وروسته بارق شفيعي، اسماعيل دانش او ساغري هم خوشې شول. ما يوه مياشت وړاندې په اخبار کې د تره کې د شخصيت پرستۍ د کيش تر عنوان لاندې يوه مقاله چې په پښتو ژبه وه لوستې وه چې اسماعيل دانش ليکلې وه. له دانش نه مې وپوښتل: «تاسې په پښتو هم کله مقاله ليکلې ده، دا مقاله ستا په قلم ده؟ اوس هم د تره کې د شخصيت پرستۍ کيش تاييدوئ؟» دانش وويل: «يوه مقاله مې تر همدې عنوان لاندې ليکلې وه خو د اخبار ادرې هغه په پښتو ژباړلې وه او د ځينو تصرفاتو او اضافو سره يې خپره کړې وه.» ورته ومې ويل: «له خپرېدو وروسته چې تا هغه ولوستل او برحال وزير هم وې، د اخبار له ادارې سره دې څه معامله وکړه؟» وې ويل: «مونږ د امين په رژيم کې يوازې د وزيرانو په نوم وو، کوم صلاحيت مونه درلود، مقاله مې له سر نه تر آخره ولوستله، هېڅ مې ونه ويلای شول، ټوله مقاله راباندې تحميلي ليکل شوی وه.»

روسانو او کارمل:

کارمل د خپل تبعيد په وخت کې د شوروي اتحاد واکمنان په دې باوري کړي وو چې هغه د کمونيزم يوازينی وفادار سوتيسټ دی او په افغاني ټولنه کې ځلانده محبوبيت لري او د افغانستان په سياستوالو کې يو کامياب او ځواکمن سياستوال دی. تره کې يو ساده مزاجه شخص او امين فاشيسټ او د لويديزې ارجحاع پلوي شخص او له اسلامي اپوزيسيونې ډلو او تنظيمونو سره او له هغې لارې بيا له CIA سره اړيکې لري.

روسانو چې له پخوا څخه د سمندر تودو اوبو او د فارس خليج سواحلو ته د رسېدو پلان درلود له تره کې سره يې د سولې تړون لاسليک کړ او افغانستان ته د خپلو سرو لښکرو د ننوتو لاره يې د ډيپلوماسۍ په طريقه هواره کړې وه. کله چې تره کې د امين له لاسه ووژل شو، روسانو په چټکۍ سره خپل جنگي وسايل او ۱۵۰ زره پوځيان د انټر ناسيوناليستي مرستې او د افغانستان د سرحدونو او په افغانستان د

گاونډيو له تيری څخه د مخنيوی او دفاع په نوم افغانستان ته داخل کړل، امين يې وواژه او کارمل واک ته ورسېد.

د افغانستان خلک په دې باور دي چې کارمل د شاه شجاع په شان افغانستان ته وارد شوی دی، په دې توپیر سره چې شاه شجاع د انگرېزانو په آس سپور او د ختيځ له لوري افغانستان ته وارد شوی ؤ او کارمل د روسانو په ټانک سپور د شمال له لوري افغانستان ته وارد شو. په ښکاره خو وه هم همداسې، خو حقيقت دا دی چې روسانو کارمل د الترناتيف په حيث له ځانه سره ساتلی ؤ، کله چې پوه شول چې امين به ډېر ژر له روسانو مخ واړوي، کارمل يې له ځانه سره افغانستان ته راوست، نه دا چې کارمل روسانو ته افغانستان ته د راتگ دعوت ورکړی ؤ، روسانو د خپل پلان د پلي کولو لپاره له کارمل څخه بل بڼه او غوره څوک نه درلود. په ډېره عجله يې امين وواژه او کارمل يې د قدرت په گدی کښېناوه. که د امين په لاس تره کی نه وای وژل شوی، ښايي روسان په کومه بله بڼه صحنې ته راداخل شوی وای، کارمل او تره کی به يې په قدرت کې شریک کړی وای او امين به يې له صحنې ایستلی، نیولی او یا اعدام کړی وای، خو د امين په لاس د تره کی وژل کېدو د کارمل هغه ټول راپورونه او اطلاعات صحیح ثابت کړل چې روسانو ته يې ورکړی وو او د افغانستان د اشغالولو او واک ته د کارمل د رسولو اقدام يې وکړ.

د افغانستان خلکو چې هېڅکله يې پوځي تيری او د پردیو اشغال نه دی زغملی په يوځل يې لويديز او هغو کسانو ته چې مرسته يې ورسره کوله چې له هیواد نه يې روسان او باسي، مخه کړه، د کمونيزم لويديز سيالانو چې په سر کې يې د امريکا متحده ایالات وو، بڼه فرصت په لاس راوړ ترڅو روسان په نړيواله کچه رسوا او له هغوی څخه د ويتنام غچ په افغانستان کې واخلي، همداسې وشوه چې افغانستان د جگړې ډگر شو، روسانو د افغانانو د مقاومت او نړيوال فشار له امله د افغانستان پر بڼو دوو ته اړ شول، خو افغانستان تراوسه له کورنيو جگړو څخه نجات نه دی موندلی او لاهم د جگړو په اور کې سوځي.

خلورم څپرکی:

ډاکټر نجیب الله، د ثور له کودتا څخه مستقله دفاع، د ملي روغې جوړې سياست، د سولې لپاره د ملگرو ملتو هڅې، د ډاکټر نجیب الله د دولت پر ضد کودتا، د جنرال دوستم بغاوت

ډاکټر نجیب الله د اختر محمد خان زوی د پکتیا ولایت د سید کرم ولسوالۍ اوسیدونکی، په قوم احمدزی، خپل تحصیلات یې د کابل پوهنتون د طب په څانگه کې سرته رسولی وو. په سیاست کې د مصروفیت له امله د همغږي ځوانۍ او تحصیل له دورې څخه د ډاکټري له مسلک نه لرې پاتې ؤ او د یوه ځواکمن کادر په توگه یې د پرچم ډلې لپاره مبارزه کوله. د ثور له کودتا نه وروسته په خلق او پرچم ډلو کې چې کوم انشعاب منع ته راغی، نوموړی په ایران کې د افغانستان د سفير په توگه وټاکل شو. د امین د دولت له سقوط نه وروسته د خاد د ادارې د رئیس په توگه یې دنده ترسره کوله. د لیونید بریژنیف له مړینې وروسته په بنسټیزه توگه د کمونیزم په نړۍ او د هغې په پلوي بلاک کې تغییرات منع ته راغلل. میخائیل گورباچوف چې پخوا د کی جی بی د ادارې رئیس ؤ او دا مهال یې په لندن کې د شوروي اتحاد د سفير په توگه دنده اجرا کوله د غربي ماډل له نظریاتو سره د سوسیالیست شوروي اتحاد د دولتي او حزبي رهبر په حیث منع ته راغی، او د سیاسي نوي تفکر تر منظم پروگرام لاندې یې د شوروي اتحاد د ټولني د بیا رغاونې او په ټوله سوسیالستي نړۍ کې د بدلون راوستو گام پورته کړ چې په

ټوله نړۍ کې يې هم بدلون راووست او د سوسيالستي ټولني د ۷۰ کلونو لاسته راوړنې يې داسې په سيند کې لاهو کړې چې ټوله نړۍ د هغې شاهد ده. په دې بحث کې مونږ له هغې سره کار نلرو. په فقير او نهستمن هيواد افغانستان کې پرته له دې چې په ټولنه کې د سوسيالستي ټيپ انقلاب ته ذهني او عيني شرايط برابر وي، روسانو د ايډيالوژۍ په خپرولو او د پيسو د مرستو په واسطه د يوې ډلې روزل شويو ايجنتيانو په واسطه د محمد داود خان د دولت پر ضد وسله وال پاڅون وکړ او د کمونيستي ټيپ يو دولت رامنځ ته کړ او رسماً يې په ختيځ يعني سوسيالستي بلاک پورې وتاړه.

لاهم له لوړو ژورو، انشعابونو او کودتاگانو څخه فارغ شوی نه و چې ميخائيل گورباچوف په شوروي اتحاد کې قدرت ته ورسېد. بېرک کارمل يې چې د ليونيد برژنيف د لاس آله وه پرته له نه او مه څخه د افغانستان له دولتي او حزبي مشرتابه څخه لری کړ او د يو تخميلي پلینوم په دایرولو سره يې ډاکتر نجيب الله د هغه پرځای د د. خ. ا. گوند د منشي او د انقلابي شورا د رئيس په توگه رامنځ ته کړ، له دې نه مخکې هغه د دارالانشاء د منشي په توگه له خاد ادارې څخه وتلی و ترڅو د حزبي او دولتي مشرۍ له پاره روزل شوی وي.

داسې خپرونې وشوې چې ډاکتر نجيب الله د کمونيستي ټاټبې سره سره د لويديز نظرياتو او د غربي ټيپ ديموکراسۍ ته مایل و، هغه هم د گورباچوف په شان په افغاني ټولنه کې يو لږ بنسټيز بدلونونه راوستل، لومړی دا چې په بڼکاره يې دولت د د. خ. ا. گوند له تسلط او رهبرۍ کولو نه خلاص کړ، حزبي سازمانونه له لاندې نه په پورته په غير فعال او نمايشي ډول منع ته راغلل، له افغانستان څخه د شوروي د سرو پوځونو د ايستلو هڅې پيل کړې او له هغې څخه يې خپله مستقلة دفاع د شوروي په رهبرۍ اعلان کړه. هرڅنگه چې کسپري پارلمان منع ته راوړي، نوی اساسي قانون يې طرحه او عامه نظر ته وړاندې کړ، لويه جرگه يې جوړه او د اساسي قانون مسوده يې له تعديلاتو سره په تصويب ورسوله، د جمهوري رياست د خپلې رهبرۍ او رياست مشروعيت يې د لويې جرگې په تصويب ورساو،

د ملي روغې جوړې او پخلاینې سیاست یې اعلان کړ، له ټولو مخالفینو او د اسلامي تنظیمونو له اپوزیسیوني ډلو سره یې پرته له کوم قید او شرطه د خبرو وړاندیز وکړ، هیواد ته د افغان مهاجرینو د بېرته راتګ لپاره یې عمومي بڅښنه اعلان کړه او د بڅښنې میعاد یې څو کرته تمدید کړ، ملګری ملتونه یې وهڅول ترڅو په لاندې کچه شاملې دواړه خواوې د خپل منځګړتوب په واسطه د خبرو میز ته کښېښوي.

د ژنیو د موافقو هر کلی یې وکړ او د ۱۳۶۷ کال د سلواغې په ۲۶ مه نېټه چې د شوروي سره پوځونه له افغانستان نه ووځل، خپل مستقل چلن یې غوره کړ، مخالفینو په جلال آباد حمله وکړه خو د اردو اعلیٰ سر قوماندان ډاکټر نجیب الله دفاع وکړه، له لویډیزې نړۍ او د امریکا له متحده ایالتونو سره یې غوښتل دوستانه اړیکې ټینګې کړي او له کورنیو جګړو څخه ځان خلاص کړي، د جګړې د دفع کولو، د قدرت د ویش او د خلکو د اکثریت د خوښې وړ یو نظام رامنځ ته کولو ته که څه هم له مقام څخه دده په استعفیٰ تماسیري هم چمتو شو. دا نوښت په نړۍ کې بېلګه نلري چې د واک په ګډۍ ناست یو جمهور رئیس چې د دفاع کولو ډاډ هم ولري، د خپلو هیوادوالو او هیواد آرامۍ او سوکالی لپاره استعفیٰ ته چمتو شوی وي. ډاکټر نجیب الله کوبښن کساره چې ملګرو ملتو او نړۍ ته ثابته کړې چې ملي ګټو ته په شخصي ګټو ترجیح ورکوي او له خپل مقام څخه یې د ملي روغې جوړې د کړنلارې د عملي کېدو لپاره چې په خپله یې وړاندې کړې ده د استعفیٰ ژمنه وکړه، خو د ملګرو ملتو ځانګړې استازي بین سیوان ونه کړای شول او یا یې ونه غوښتل چې د ملګرو ملتو مشخص پلان په دواړو خوا عملي کېږد ملګرو ملتو د سیاسي استازي همدغې غلطۍ او اشتباه، افغانستان په وینو ولاړه او په کنډوالو یې بدل کړ.

ډاکټر نجیب الله دا وړاندوینه د خپلې واکمنۍ په زمانه کې د افغانستان خلکو ته په خپلو بیانو کې په څرګنده تشریح کړې وه، خو خام کاري سیاستوال بین سیوان د زرګونو افغانانو وینې په افغانانو وبهولې او د افغانستان په ګڼ توکمي

ټولنه کې یې د دښمنۍ او بې اتفاقی داسې تخم وکاره چې کلونه کلونه به زمونږ هیواد د توپیری، توکمي، قومي، ژني، منطقي، مذهبي او ایډیالوژیکي جگړو په اور کې سوځي، او په کمین کې ناست زمونږ د ختیځ او لویدیځ دښمنان به ورڅخه په زړه پورې سیاسي او اقتصادي ګټه پورته کوی، او که اوضاع په همدې ترتیب دوام وموندي نو د افغانستان د تجزیه کېدو ګواښ هم شته چې د واحد افغانستان نقشه به د نړۍ د نقشې له مخې محوه شي.

ډاکټر نجیب الله د خپلو اسلافو په خلاف د هیواد د سولې او سوکالی غوښتونکي ؤ، پخوانۍ پوځي نظریه یې د سولې او روغې په نظریه بدله کړې وه، ټولو مخالفو اپوزیسیوني ډلو ته یې اعلان کړی و چې دې چمتو دي سولې ته د رسېدو او د حل د لارې موندلو لپاره نیغ په نیغه له هغوی سره خبرې وکړي او د افغاني سیستم په جرګې سره ستونزه حل کړي، خود افغانستان دښمنانو ونه غوښتل چې افغانان په خپل اتفاق سره وړانګونکي جگړه پای ته ورسوي او د هیواد د ودانۍ لپاره سره یو موټی شي بلکې افغانان د زیاتو وړانیو لپاره بېلابېلو ائتلافونو ته تشویق او هڅوي.

شمالي ټلواله او د دوستم تحریک (جنبش):

عبدالرشید دوستم چې د کارمل د رژیم په وخت کې یې په جوزجان ولایت کې د ازبک ملیشه قوماندان په توګه تبارز کړی ؤ، د خپلو جنګي فعالیتونو او ټولټیټونو له کبله د اتل لقب وگاټه، او پورې په پورې مخ ته لاړ، وروسته بیا د ملیشه فرقي د قوماندان په توګه وټاکل شو، او د هیواد په شمالي برخو سرسېره یې د پغمان، لوګر، پکتیا او ننگرهار په عملیاتو کې هم فعاله ونډه لرله، او د کابل په ښار کې یوه قرارگاه هم جوړه کړې وه. د ډاکټر نجیب الله په دولت کې یې یوه بله اتلولی هم وګټله او د تورن جنرالۍ رتبې ته یې ارتقاء وکړه او هم د د خ. ا. په دوهمه کنگره کې د مرکزي کمیټې غړی شو.

جنرال، حمعه خان اخک هم د شمالي صفحاتو د زون آمر یو آزمویل شوی

قوماندان او د رژیم وفادار ؤ. په قوم پښتون ؤ، هغه یو قاطع او بادسپلینه شخصیت ؤ، د دندې په برخه کې یې مرکزیت ته په هرڅه ترجیح ورکوله، د مزار شریف په ښار کې یې د وسله والو ملیشه و گړځېدل راگړځېدل منع کړی وو، په ښار کې یې د ملیشه و د اوږدو پاینځو پرتوگونه او اوږد لمنې کمیسیونه او اوږده او گډه وپښتانو نشوز غملی، اکثره ملیشه یان چې بهسواده، د مخدره موادو معتاد او همجنس بازان وو، په ښارونو کې به کله کله د خلکو د زورولو او تکلیفولو سبب کېدل، جمعه اشک به هغه نیول او مجازات کول به یې.

جنرال دوستم او د ملیشې فرقه یې مستقیماً په مرکز پورې تړلی وه، د شمالي زون نظم او دسپلین ته یې چندان غاړه نه اېښودله، له همدې امله ددغو دواړو څواکمنو جنرالانو ترمنځ ذهني مخالفتونه پیل شول، خو په ډاگه شوی نه وو. دا مخالفت هغه وخت په ډاگه او زور یې واخیست چې جنرال دوستم، جنرال مؤمن او جنرال سید جعفر نادري په گډه جنرال جمعه اشک، جنرال تاج محمد او جنرال رسول په مقابل کې جبهه ونيوله.

د شمال د زون رئیس، د خاد رئیس د دهادی د فرقي قوماندان (جمعه اشک، تاج محمد رسول قهرمان) پښتانه او جنرال عبدالرشید دوستم ازبک، د حیرتان د سرحدي لوا قوماندان جنرال مؤمن تاجک، سید جعفر نادري د سید منصور نادري زوی او د سید کیان نمسي د اسماعیلیه فرقي څخه ؤ، په هغو تحریکونو کې چې د پښتنو پر ضد په لوړه کچه پیل شوی وو، درې واړو جنرالان د زون د رئیس د اوامرو له منلو څخه غاړه وغړوله، نو د مخالفت څپه په ډاگه شوه. جنرال جمعه اشک هم له موضوع څخه مرکز ته خبر ورکړ او د درې واړو د گوښه کولو غوښتنه یې وکړه. له بله پلوه ببرک کارمل چې مسکو ته له شپل کېدو وروسته کابل ته راستون شوی ؤ وروسته یې مزار شریف ته سفر وکړ او د ډاکتر نجیب الله پر ضد یې د یولړ وړانکارو عملیاتو په ترسره کولو او پاروونکو تحریکونو لاس پورې کړ، تردې چې د نظار شورا د مشر احمدشاه مسعود او عبدالرشید دوستم ترمنځ یې د ائتلاف لپاره زمینه برابره کړه ترڅو په دې ترتیب سره د ډاکتر نجیب د رژیم پر ضد

کودتا په لاره واچوي. همداراز له بلې خوا په شخړه د بنکېلو خواو (دولت او اپوزيسيوني اسلامي ډلو) ترمنځ د سولې د خبرو لپاره ملگرو ملتونو د يوې موقتي شورا جوړېدو ته نژدې شوی وو.

د گوند په سياسي بيرو کې يو شمېر کسانو چې له تاجک قوم څخه وو درز پيدا کړ او د شمالي تلوالی ته يې تمایل څرگند کړ، جنرال نبي عظيمي او جنرال آصف دلاور هم له ناراضيانو څخه او د کارمل وفادار وو.

ډاکتر نجيب الله ډېره هڅه وکړه چې د جنرالانو ترمنځ مخالفتونه په يو نه يو ډول سره لری کړي ترڅو د ملگرو ملتو پلان عملي شي. هر څوک يې چې له مرکز څخه د مخالفتونو او بغاوتونو د خاموشه کولو لپاره بلخ ته واستول، په برعکس يې د مخالفتونو زياتولو ته لمن ووهله. نجم الدين کاوياني، فرید مزدک، سيد اکرم پيگړو، جنرال نبي عظيمی، جنرال آصف دلاور او جنرال رفيع په نوبت سره يو بل پسې بلخ ولايت ته سفرونه وکړل، خو دغې ستونزې ورځ په ورځ لا زور واخيست، دا لڅه چې د احمدشاه مسعود او عبدالرشيد دوستم د ائتلاف گډ پوځي عمليات د کابل په لوري پيل شول.

ډاکتر نجيب الله چې د حزي رهبري داخلي وضع او د شمال د مليشه قطعاتو زور د نظار شورا له ائتلاف په دقيقه توگه وجاچاوه، نو د ملگرو ملتو د منځگړيتوب د پروسي د تسريع غوښتنه يې وکړه او د جمهوري رياست له مقام نه يې خپله استعفی ورکړه، په دې وخت کې د شمال تلواله د بگرام ډگر ته رارسېدلې وه.

د ډاکتر نجيب الله د استعفی له اعلان نه سمدستي وروسته جمعيت او د نظار شورا د عبدالرشيد دوستم له قطعاتو سره له يوې خوا، او د حزب اسلامي قطعاتو د جنوبي او ختيځ لوري په کابل بريد وکړ، نظار شورا او د دوستم قطعات کابل ته په ننوتو کې مخکې شول، مهم ځايونه يې په کنترول کې راوستل او خپل ځواکونه يې په کې ځای پر ځای کړل. ډاکتر نجيب الله غوښتل د ملگرو ملتو په ځانگړی الوتکه کې هند ته لاړ شي، د هغه مخه يې ونيسوله، هغه چاره نه درلودله، د بينن

سیون د مرستیال په واسطه په کابل کې د ملگرو ملتو دفتر ته راوستل شو ترڅو هلته پناه واخلي.

د ملگرو ملتو پنځه نekte ییزه پلان چې په لانجه کې د بنکېل دواړو خواو لخوا د پرله پسې څو میاشتو خبرو اترو په نتیجه کې د منلو وړ گرځېدلی و پخواله دې چې په بشپړ ډول عملي شي، د شمال د ائتلافي ټولوالی د کودتاله امله چې د ببرک کارمل په مشرۍ د جنرال دوستم، جنرال مؤمن او جنرال سید جعفر نادري په موجودیت کې ترتیب شوی وه شنو او خنثی شو.

که د ملگرو ملتو پلان عملي شوی وای په ریښتیا سره په افغانستان کې سوله رامنځ ته کېدله او ډاکتر نجیب الله هم د هیواد د سولې په لاره کې ویاړ گټلو، خو مخالفینو او سیالو یې نه غوښتل چې دا پروسه عملي شي، د غچ اخستلو او قدرت غوښتنې په اساس یې د هیواد ارضي تمامیت له گواښ سره مخ کړ او د سولې منل شوی پلان یې شنو کړ، چې دا دی زمونږ هیواد خپل ټول مادي، معنوي، ملي او بین المللي ارزښتونه له لاسه ورکړی او زمونږ گډ کور د کورنیو او بهرنیو عواملو له امله په کنډوالو بدل شوی او د کورنیو جگړو په اور کې سوځي. زما په اند دا ټولې وړانۍ، بې کورۍ، مهاجرتونه او له هیواد نه د تېښتو او ځاني او مالي زیانونه، راتلونکی نسل نشي کولای چې ټولی جبران کړي.

افغانستان شپاړس کاله د جگړو په لمبو کې وسوځېد او هرڅه یې له لاسه ورکړل. د لویدیز او ختیځ زبر ځواکونو او بېلابېلو کورنیو عواملو زمونږ په هیواد کې یوه غمیزه رامنځ ته کړه چې تاریخ به ورباندې قضاوت وکړي او د هیواد راتلونکی ځوان او خواخوږی نسل به د خپل پلرني ټاټوبي کورنی او بهرنی دښمنان وپېژني، د دې وطن د زرگونو بچو د وینو انتقام به یوې خواته کړي، د توپیر ټول ډولونه به چې زمونږ دښمنانو ورت له من وهلې ده له پامه وغورځوي، د هیواد د ودانۍ او بیارغاړونې لپاره لاسونه سره ورکړي او لکه د خپلو نیکونو په شان یوځل بیا نړیوالو ته وښيي چې افغانانو ته خپل وطن خور او گران دی.

د کتاب د پښتني شرحه:

- ۱- د کمونستانو د واکمنۍ د دورې پښتني تکت چې په هغې کې د غوايي د کودتا (زمونږ د خلکو او هيوادد بدمرغيو پيلامه) انځور شوی ده، او د تکت په يوه څنډه کې د کمونستانو د نابغه تصوير هم ليدل کيږي.
- ۲- زمونږ د هغه يو شمېر مظلوم او بې وزله هيوادوالو د کاليو او ککړيو تصويرونه چې د سرمايه دار (پانگه والو) او فيودال (ځمکه والو) په نوم د پرديو مزدورو کمونستانو لخوا ژوندي تر خاورو لاندې شوي، د دغو شهيدانو له زرو کاليو او شلېدلو چيلکو څخه په ښه توگه څرگندېږي چې غريب او بې وزله وو.

(په هرات کې د گمنام شهيدانو له تصويرونو څخه)

بخشی از کتب منتشر شده بنگاه انتشارات میوند (کتابخانه سبا)

- سیره النبی ﷺ (ترجمه فارسی الرحیق المختوم)
- تاریخ نبوت و انبیاء
- شرح قدوری
- سپیحلی نبوی سیرت (ترجمه پشتو الرحیق المختوم)
- پیغمبر زنجیر شکن
- فقه آسان (فارسی و پشتو)
- احکام فقهی برای زن مسلمان
- داستانهای پیامبران برای خورد سالان
- تربیت اولاد از دیدگاه اسلام
- تاریخ مسخ نمی شود
- اردو و سیاست «درسه دهه اخیر افغانستان»
- داؤدخان در چنگال K.G.B (فارسی و پشتو)
- حیات و اوقات سلطان محمود غزنوی
- جغرافیای تاریخی افغانستان (غبار)
- جغرافیای تاریخی افغانستان (حبیبی)
- تحلیل واقعات سیاسی افغانستان
- از سقوط سلطنت تا ظهور و اجراءات طالبان
- قدرالیزم و عواقب آن در افغانستان
- آسیای میانه و افغانستان در کنار آتش
- بالا حصار کابل و پیش آمدهای تاریخی
- افغانستان از امیرکبیر تا رهبر کبیر
- افغانستان تجاوزشوری و مقاومت مجاهدین
- جنبش هزاره ها و اهل تشیع در افغانستان
- نادرشاه چگونه به پادشاهی رسید؟
- محمد ظاهر شاه (فارسی و پشتو)
- وروستی مورچل
- دیوغازی داستان
- تروژی مسافر
- محمد بن قاسم
- شاهین
- کلیسا او اور
- وروستی جگړه
- قیصر او کسری (اول او دویم)
- توفان در افغانستان
- بحران ونجات
- شهید میوندوال
- کرباس پوشهای برهنه پا
- افغانستان گذرگاه کشور کشاپان
- دو نایفه سیاسی نظامی افغانستان
- دهه قانون اساسی
- افغانستان در قرن نهم
- پادشاهان متأخر افغانستان
- نگاهی به عهد سلطنت امانی
- تاریخ روابط سیاسی افغانستان
- و...
- تاج التواریخ
- افغانستان چا ورن کی
- محاکمه خاتین ملی
- ابومسلم خراسانی
- مرداره قول اس
- جنگ در افغانستان
- سیر ژورنالیزم در افغانستان
- دستور معاصر زبان فارسی دری
- تاریخ ادبیات افغانستان
- سیرت خاتم النبیین
- روسیه و خاور
- افغانستان و مداخلات خارجی
- افغانستان در آتش نفت (فارسی و پشتو)
- خاطرات ظفر حسن ایبک
- اسپار تاکوس
- سیر تاریخی ضرب سکه در اسلام
- د پیغمبرانو داستانونه د نوی حوانانو...
- روابط بین الملل در اسلام
- افغانستان و پنج سال سلطه طالبان
- شوکران در ساتکین سرخ
- واهمه های زمینی
- افغانستان تهاجم شرق و دسیسه غرب
- افغانستان در مسیر تاریخ (دوردو جلدی)
- شیرشاه سوری
- سیدجمال الدین افغان (فارسی و پشتو)
- اسلام و امت مسلمان (فارسی و پشتو)
- ظهیرالدین محمد بابرشاه
- سیری در قرآن مجید
- گرونولوژی حوادث تاریخی افغانستان
- ملی مبارزی
- طنزهایی از چهار گوشه جهان
- افغانستان در دایرة المعارف تاجیک
- تاریخ مقیم خانی
- د پستو قبیلو شجری او مینی
- اور په افغانستان کی
- قیقان افغان (حقیقت تجاوز شوری بر ...)
- د افغانستان استحکامی کلان حصارونه ...
- اسناد لانه جاسوسی
- عبادت در مذهب حنفی
- کتاب الخراج (فارسی و پشتو)
- تاریخ معاصر افغانستان (فارسی و پشتو)
- د اتلا اتل
- عشق من امریکا (فارسی و پشتو)

● د کتاب د پښتني شرحه په (۱۸۸) مخ کې وگورئ!

د کتاب ځانگړتياوې:

نوم: د کابل شپې

ليکونکي (په فارسي ژبه): جنرال عمرزی

پښتو ژباړه: سيد عبدالله پاچا

کسپوز او ډيزاين: عبدالغفور ميرويس

د پښتني انځور: عمر

د چاپ کال: ۱۴۲۶ هجري قمری ۱۳۸۴ هجري لمریز کال

د چاپ شمیرد: ۱۰۰۰۰ ټوکه

څېړندوی: ميووند څېړندويه ټولنه

کمپيوټر او چاپ: د ميووند څېړندويه ټولني مطبعه

کابل: د فارمسي رياست ترڅنگ، د پوهني مطبعي ته مخامخ

ټيلفون: ۲۱۰۳۵۶۹، گرځنده ټيلفونونه: ۰۷۰۲۸۴۹۵۴ او ۰۷۰۲۹۵۲۱۴

او چهارراهی صدارت، کتابخانه، سبا، ټيلفون: ۲۲۰۰۴۵۵

گرځنده ټيلفون: ۰۷۹۳۲۰۳۶۶، پست بکس: ۱۲۷۸

پښور: کتابخانه، سبا، دهکي نعلبندي، قصه خوانی بازار

ټيلفون: ۲۵۶۵۵۲۰، گرځنده ټيلفونونه: ۰۳۰۱۸۸۸۳۵۵ او ۰۳۰۰۵۹۴۶۳۲۸

پست بکس: U.P.O. BOX 795

E-Mail: maiwand@asta.com

د چاپ حق محفوظ دی.

د لوی خدای په نامه

د خپروونکي عرض

دا کتاب یو لړ حقایق او واقعیتونه په ډاگه کوي چې په وروستیو دود لسیزو کې د خونړیو پېښو اصلي منشا او چورلینز تشکیلوي.

په باور سرد ویلای شو چې تر دم گړی داسې د بحث وړ او د لومړی لاس معلوماتي کتاب نه چاپ شوی او نه د چا لاس ته ورغلی دی.

په زرد پوری داد چې لیکوال لکه د بود حساس او تجربه لرونکی ژورنالست په توگه د پېښو جزئیاتو او جیت ته دقیقه پاملرنه کړی، هغه یې نوبت کړی او خپلو خاطرو او مشاهدو ته یې د یو د داستان وزمه بڼه ورکړی ده.

تر دې لاهم په زرد پوری دا چې د کتاب لیکوال چې د داستان اتل باید ونومول شي په خپله نه، بلکه پېښې ده ته مخه کوي او یو په بله پسې دده په خوا راخرخي.

په دې اثر کې ناویلې رازونه، لړزوونکي انکشافات او ددغه وخت له درد او مصیبت نه ډک پټ ساتل شوی حقایق او واقعیتونه په ډاگه شوي چې د هغې په رڼا کې کولای شو خپل پرون او نن لکه څنگه چې ؤ او دی، مطالعه کړو او جریانات په واقعي او سالمه توگه درک کړو او آشنایي ورسره پیدا کړو. څرنگه چې کتاب د بوداسي پوځي افسر د سترگو لیدلې حالات او خاطري دي چې په خپله د پېښو په جریاناتو کې واقع ؤ نو طبیعي ده چې د هغې معلوماتي او تاریخي اړخ به ډیر په زرد پوری او ارزښتمن وي چې د تاریخ لیکونکو، څېړونکو او پېښو لیکونکو لپاره به د لومړی لاس د معلوماتو او د یوازیني ماخذ په توگه د استفادې وړ وي.

مونیر دانه وایو چې په ټولیزه توگه به د کتاب شننه (تحلیل) سمه وي، خو پېښې او د پېښو په اړه د هغې څرگندونې فوق العاده تازه راو پېښونکی، جالبې او د اعتماد وړ دي چې تراوسه له نظرد پټې او پوښلې ساتلې شوي وي. مونیر د همدې مطلب په پوهېدو سره د هغې خپروولو ته لاس وغزاو. هیله ده د مونیر هیوادوالو ته گټور وگرځي، چې د تېر خونړي وخت سره په رابطه کې سند او دستاویزي، او د هیواد اوسنی او راتلونکی نسل لپاره د عبرت درس وي، او د هغو لپاره یو محرک او پاروونکی وي چې د تېرو دود لسیزو په هکله رازونه او اسناد ورسره وي ترڅو یې د خپروولو په برخه کې لاس په کار شي.

په درنښت

میوند خپرندویه ټولنه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سرریزه

انسان په خپل ټولنیز ژوند کې کله کله د تاریخي پېښو له داسې فشار لاندې راځي چې بشري احساسات یې هغه اړ باسي چې ټولې ټولنیزې ناخوالې او په سترگو لیدلې مظالم پرته له ویرې او سیاسي ملاحظاتو هغه څه یې چې لیدلې او احساس کړي ووايي.

که څه هم زه کوم تاریخ لیکونکی، لیکوال او ژورنالست نه يم خو احساساتو اړ باسلی يم، هغه څه مې چې د ۱۳۵۷ د ثور کودتا د پېښو په جریان کې لیدلې او احساس کړیدي څه اندکه برخه یې ولیکم، ترڅو چې مې د خپل وجدان غیر ته لیبک ویلی وي او د هیواد ځوان نسل ته مې د هیواد د خدمت په لاره کې گټور واقع شي. په دې اثر کې له هغو واقعیتونو څخه یادونه شویده چې د ثور د کودتا او د کابل د څرخي پله په زندان کې د دندو په جریان کې او د هغې له تور سره مخامخ وم چې د دانه وانه یادښتونو په توگه مې له یوه اوبل ځای نه راټول کړی وو او اوس مې دا ځواک وموند چې هغه د یوې رسنۍ په ډول هغه لړۍ کړم او په (پنځو) څپرکو کې یې سره راټول کړم.

له ویلو دې پاتې نه وي چې اکثره یادښتونه مې څه په زندان کې او څه له زندانه بهر د پټو پولیسو له تعقیب او ویرې نه ورک او له منځه تللی دي.

کله چې د پل څرخي له زندان څخه خوشې شوم، یوه ورځ د کابل پوهنتون استاد حسن کاکړ زما د مرحوم پلار د دعا لپاره زما کور ته تشریف راوړی و، زما یادښتونه یې د لوستلو لپاره له ځانه سره یوړل او ددې رسالې په بشپړېدو کې یې راته لازمه لارښوونه او گټورې مشورې راکړې چې د هغوی د تشویق او هڅونې له مخې دا دی په دې بریالی شوم ترڅو خپل راجمع کړي د وطنوالو خدمت ته وړاندې کړم، له تشویق او عالمانه لارښوونو څخه یې مننه کوم.

جنرال عمرزی

لومړۍ څپرکۍ:

د میر اکبر خیبر وژل، په کابل ښار کې د خلکو لاریون، د خلق او پرچم د مشرانو بندي کول، د کینو سیاسي جریانونو په وړاندې د دولت تصمیم او د یو حزبي رژیم جوړول

د سردار محمد داؤد په رژیم کې د لویې عنعنوي جرگې په تصویب نوی اساسي قانون منځ ته راغلی ؤ چې په هغې کې ټول هغه سیاسي جریانونه چې د محمد ظاهر شاه په زمانه کې یې تخم کرل شوی و او د سلطنت په وروستی لسيزه کې سیاسي جریانونو نښی او کینې اپوزیسیونونه جوړ کړل او په څرگنده یې فعالیت پیل کړی ؤ لغوه او ناقانونه وشمېرل، خو د دې سره سره د ټولو سیاسي احزابو د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند، اخوان المسلمین، مساوات، افغان ملت، شعله، جاوید او د نورو پټ فعالیتونه بند نه شول او په پټه توگه یې فعالیت کاوه، او د تعلیمي مؤسسو لکه پوهنتون، کارگري برخو، دولتي ادارو او د اردو او پوځي قطعاتو په برخه کې یې جذب او جلب کاوه.

میر اکبر خیبر چې د اردو له صاحب منصبانو څخه و، او له حربي پوهنتون څخه د فارغېدو په وروستیو ورځو کې د سیاسي کمونستي نظریې د درلودلو له امله بندي شوی ؤ، له پنځه کاله بند وروسته خوشې شو. له اردو څخه وایستل شو او د پرلیسو په اکاډمۍ کې یې د استاد په حیث دنده ترسره کوله. د پولیسو په اکاډمۍ

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English